

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNDE
BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNİN ETKİLİLİĞİ**

Gözde AKIN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kamil Ufuk BİLGİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EĞİTİM YÖNETİMİ (AMME İDARESİ) ANABİLİM DALI

EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

MAYIS - 2019

**ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNDE
BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNİN ETKİLİLİĞİ**

Gözde AKIN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM YÖNETİMİ (AMME İDARESİ) ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2019

Gözde AKIN tarafından hazırlanan “Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Bilim ve Sanat Merkezlerinin Etkililiği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Amme İdaresi Anabilim Dalına bağlı Eğitim Yönetimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman:

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Prof. Dr. Kamil Hüyük BİLGİN
Öğretim Üyesi

Başkan :

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Prof. Dr. Neşe Soneür
Öğretim Üyesi

Üye :

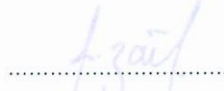
Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Dr. Öğretim Üyesi Barak Beydoğan Tayyar

Tez Savunma Tarihi: 27/05/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Figen ZAİF
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)

(Gözde Akın)

(27.05.2019)

Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Bilim ve Sanat Merkezlerinin Etkililiği

(Yüksek Lisans Tezi)

Gözde AKIN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2019

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu, Türkiye’de özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemli bir kurum olan bilim ve sanat merkezlerinin (BİLSEM) etkililiği oluşturmaktadır. BİLSEM’lerin örgütsel etkililiği değerlendirilirken, örgütsel etkililik modellerinden sistem yaklaşımı temel alınmıştır. Araştırma sistem yaklaşımı öğeleri olan girdi, işlem süreci, çıktı, dönüt ve çevre boyutları açısından beş boyutta incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak her katılımcı grubu için sistem yaklaşımı öğelerine ilişkin olarak hazırlanan ve yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formları kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme formları için Ankara Yasemin Karakaya ve Mamak BİLSEM öğretmen, yönetici, öğrenci ve velilerinden görüş alınmıştır. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmış, verilerin analizinde ise NVivo 11 programından yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcılar girdi boyutuna ilişkin öğretim programlarının yeterliliği, mevcut tanılama sisteminin uygunluğu ve nitelikli öğretmenlerin kurumlara alındığı konusunda olumlu görüş belirtmiştir. İşlem süreci boyutunda, öğrencilerin örgün eğitimle beraber BİLSEM’e devam etmelerinin tüm paydaşlar açısından sorunlara yol açtığı aynı zamanda verimliliği de düşürdüğü; dönüt süreci boyutunda, mezunlarla ilgili MEB tarafından sistemli takip mekanizmasının kurulduğu, kurumların sürdürülebilirliği konusunda herhangi bir risk ya da tehdidin olmadığı görülmüştür. Çevre boyutunda ise öğrencilerin eğitim kalitesinin artırılması amacıyla son yıllarda BİLSEM çevre ilişkisinin geliştirildiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bilim Kodu : 10213
Anahtar Kelimeler : Özel yetenek, Bilim ve sanat merkezi, Zekâ, Örgütsel etkililik, Sistem yaklaşımı
Sayfa Adedi : 219+xvi
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Kamil Ufuk BİLGİN

The Effectiveness of Science and Art Centers in The Education of Gifted Students

(M.Sc. Thesis)

Gözde AKIN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

May 2019

ABSTRACT

The subject of this study, Turkey talented students in special education is an important institution in the science and art centers (SAC) constitutes effectiveness. While evaluating the organizational effectiveness of BILSEMs, the system approach is taken from organizational effectiveness models. Research system approach elements are examined in five dimensions in terms of input, processing process, output, feedback and environmental dimensions. As a data collection tool, interview forms consisting of structured open-ended questions were used for each group of participants. For the interview forms, opinions were taken from the teachers, managers, students and parents of Yasemin Karakaya and Mamak BILSEM. Qualitative research design was used in the research and NVivo 11 program was used in the analysis of the data. As a result of the analysis, the participants expressed a positive opinion on the adequacy of the teaching programs related to the input dimension, the suitability of the current diagnostic system and the availability of qualified teachers. In the process process, the continuation of the students with BILSEM along with the formal education leads to problems for all stakeholders and also decreases the efficiency. In the scale of feedback process, it was seen that the systematic monitoring mechanism was established by the MEB regarding the graduates and there was no risk or threat about the sustainability of the institutions. In order to increase the quality of education of the students in the environmental dimension, it has been concluded that the relationship between BILSEM and the environment has been improved in recent years.

Science Code: 10213

Keywords: Special ability, Science and art center, Intelligence, Organizational effectiveness, System approach

Number of Pages:219+xvi

Thesis Advisor: Prof. Dr. Kamil Ufuk BİLGİN

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca, her zaman yanımda olan, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, yardım ve katkılarını sunan, TODAİE'deki tez danışmanım, büyük desteğini gördüğüm çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. Feyzi ULUĞ'a; Ankara Hacı Bayrama Veli Üniversitesi'ne geçtikten sonra değerli katkılarını sunan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Kamil Ufuk BİLGİN'e; destekleyici tutumları ve ilgisi için Millî Eğitim Bakanlığı Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanı Sayın Oktay KILIÇ'a teşekkür ederim.

Araştırma verilerini elde etme konusunda görüşme isteğimi kabul eden ve değerli zamanlarını bana ayıran Yasemin Karakaya ve Mamak BİLSEM'deki yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler ve velilere de çok teşekkür ederim.

Çalışmam sürecinde oyun oynamaya vakit ayıramadığım oğlum Murat Erdem'e; yaşamımın her döneminde olduğu gibi bu aşamada da yanımda olduklarını hissettiren, her türlü manevi desteklerini hiç eksik etmeyen sevgili eşim Rasim AKIN'a ve aileme teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
SİMGELER ve KISALTMALAR	xvi
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNDE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Özel Yetenek Kavramı.....	9
1.2. Özel Yetenekli Birey Kavramı.....	13
1.2.1. Bedensel Özellikleri.....	13
1.2.2. Zihinsel Özellikleri	14
1.2.3. Sosyal Özellikleri.....	14
1.2.4. Kişilik Özellikleri.....	15
1.3. Özel Yetenekli Öğrenci Kavramı.....	18
1.4. Özel Yetenekli Öğrencilerin Tanınması	19
1.4.1. Test Dışı Teknikler	20
1.4.2. Test Teknikleri	20
1.4.3. Zekâ Puanları ve Hesaplanması	23
1.5. Özel Yetenekli Öğrenci Öğretmenliği Kavramı	24

BÖLÜM II

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİ EĞİTİMİNDE KURAMSAL TEMELLER

2.1. Zekâ Kuramları	27
2.1.1. Çoklu Zekâ Kuramı.....	27
2.1.2. Dabrowski'nin Aşırı Duyarlılık Alanı Kuramı	27
2.1.3. Stenberg'in Üçlü Sacayağı Kuramı	28
2.2. Eğitim Stratejileri.....	29
2.2.1. Gruplama.....	29
2.2.2. Hızlandırma.....	31
2.2.3. Zenginleştirme	33
2.2.4. Mentorluk.....	34
2.3. Öğretim Modelleri	34
2.3.1. Okul Geneli Zenginleştirme Modeli	34
2.3.2. Üstün Zekâlılara Yönelik Farklılaştırılmış Müfredat Oluşturma Modeli	35
2.3.3. Özel yetenekliler için Otonom Öğrenen Modeli.....	35
2.3.4. Üstün Yetenekliler Eğitim Programları Modeli.....	36
2.3.5. Üç Bileşen Modeli	37
2.3.6. Paralel Müfredat Modeli	38
2.4. Örgütsel Etkililik.....	38
2.4.1. Örgütsel Etkililik Modeli	40
2.4.2. Sistem Yaklaşımı	44
2.4.3. Etkili Okul.....	51

BÖLÜM III

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİ EĞİTİMİ

3.1. Dünya’da Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi.....	55
3.1.1. ABD’de Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi	56
3.1.2. İngiltere’de Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi	56
3.1.3. Azerbaycan’da Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi	57
3.1.4. Japonya’da Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi	57
3.1.5. Güney Kore’de Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi.....	57
3.2. Türk Eğitim Tarihinde Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi	58
3.2.1. Osmanlı Devleti Döneminde Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi.....	58
3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi.....	59
3.2.2.1. Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi	62
3.2.2.2. Anadolu Lisesi	63
3.2.2.3. Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Liseleri	63
3.2.2.4. Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi.....	64
3.2.2.5. Yeni Ufuklar Koleji	64
3.2.2.6. Beyazıt İlköğretim Okulu	65
3.3. Türkiye’de Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Yasal Düzenlemeler	66
3.4. BİLSEM Uygulaması.....	70
3.4.1. BİLSEM’lerin Tarihsel Gelişimi	71
3.4.2. BİLSEM’lerin Kuruluş Amaçları	72
3.4.3. BİLSEM’lerin Eğitim Öğretim İlkeleri	74
3.4.4. BİLSEM’lere Alınan Öğrencilerin Tanılanması.....	74
3.4.5. BİLSEM’lerde Eğitim Öğretim	77
3.4.6. BİLSEM’lerde Uygulanan Eğitim Programları	79
3.4.6.1. Uyum programı.....	79
3.4.6.2. Destek eğitim programı.....	80
3.4.6.3. Bireysel yetenekleri fark ettirme programı	81
3.4.6.4. Özel yetenekleri geliştirme programı.....	82
3.4.6.5. Proje üretimi ve yönetimi programı	83
3.4.7. BİLSEM’lerin Yapısı.....	84
3.4.7.1. Bilim etkinlikleri birimi	84
3.4.7.2. Sanat ve spor etkinlikleri birimi.....	85
3.4.7.3. Destek etkinlikleri birimi	85
3.4.7.4. Araştırma geliştirme ve izleme birimi	86
3.4.7.5. Rehberlik birimi	86
3.4.7.6. Okul öncesi birimi.....	87
3.4.7.7. Yönetim birimi.....	88
3.4.8. BİLSEM Öğretmenleri ve Atamaları.....	88
3.4.8.1. İl Değerlendirme Komisyonu	90
3.4.8.2. Bölge Sözlü Sınav Komisyonu	93
3.4.9. BİLSEM’lerin Eğitim Ortamı	93

BÖLÜM IV

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİ EĞİTİMİ “BİLSEM” ARAŞTIRMASI

4.1. Araştırmanın Amacı.....	95
4.2. Araştırma Modeli	96
4.2.1. Evren ve Örneklem	96
4.2.2. Veri Toplama Araçları	97

4.2.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	100
4.3. Araştırma Bulguları ve Yorum	102
4.3.1. BİLSEM'in Girdi Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum	105
4.3.1.1. Öğretmen ve yöneticilerin girdi boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri.....	106
4.3.1.2. Öğrencilerin girdi boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri.....	115
4.3.1.3. Velilerin girdi boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri.....	118
4.3.2. BİLSEM'in İşlem Süreci Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum	121
4.3.2.1. Öğretmen ve yöneticilerin işlem süreci boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri.....	122
4.3.2.2. Öğrencilerin işlem süreci boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri..	131
4.3.2.3. Velilerin işlem süreci boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri.....	136
4.3.3. BİLSEM'in Çıktı Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.....	141
4.3.3.1. Öğretmen ve yöneticilerin çıktı boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri.....	141
4.3.3.2. Öğrencilerin çıktı boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri	148
4.3.3.3. Velilerin Çıktı Boyutuna İlişkin Görüşlerine Ait Nitel Veri Çözümlemeleri	152
4.3.4. BİLSEM'in Dönüt Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum.....	154
4.3.4.1. Öğretmen ve yöneticilerin dönüt boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri.....	155
4.3.4.2. Öğrencilerin dönüt boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri	165
4.3.4.3. Velilerin dönüt boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri	168
4.3.4.4. Öğretmenler ve çevreden alınan dönütler ana temasına ilişkin veli görüşleri	168
4.3.5. BİLSEM'in Çevre Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum	171
4.3.5.1. Öğretmen ve yöneticilerin çevre boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri.....	172
4.3.5.2. Öğrencilerin çevre boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri	175
4.3.5.3. Velilerin çevre boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlemeleri	178
4.4. Araştırmanın Genel Değerlendirmesi	181
4.5. Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitimine İlişkin Benzer Araştırmalar.....	185
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	187
KAYNAKLAR	199
EKLER.....	207
EK-1. Veri Toplama Araçları	207
EK-2. Araştırma İzni.....	214
EK 3- Sistem Yaklaşımına Uygun Olarak Hazırlanan Soru Örnekleme.....	215
ÖZGEÇMİŞ	219

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Renzulli'nin üstün yeteneklilik tanımı.....	9
Şekil 1.2. Zekâ puanları eğrisi	11
Şekil 2.1. Otonom öğrenen modeli	36
Şekil 2.2. Altı Bileşenli ÜYEP Modeli.....	37
Şekil 2.3. Paralel Müfredat Modeli'nde öğretmen-öğrenci-içerik etkileşimi	38
Şekil 2.4. Açık Sistem Modeli	47
Şekil 2.5. Açık Sistem Okulu.....	49
Şekil 3.1. RAM'larda öğrenci tanılama basamakları.....	75
Şekil 3.2. Özel yetenekli öğrencileri tanılama basamakları.....	76
Şekil 4.1. Öğretim programlarına yönelik öğretmen ve yönetici görüşleri	107
Şekil 4.2. Öğretmen ve yöneticilerin tanılama yöntemine ilişkin görüşleri	110
Şekil 4.3. Öğretmen ve yöneticilerin öğretmen niteliğine ilişkin görüşleri.....	113
Şekil 4.4. Öğretim programı ve fiziki şartlara ilişkin öğrenci görüşleri	116
Şekil 4.5. Velilerin BİLSEM'lerdeki kurum ve veli ilişkisine ilişkin görüşleri	119
Şekil 4.6. BİLSEM öğretmenliğine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri	123
Şekil 4.7. BİLSEM'de verilen eğitim süresinin verimliliğine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri.....	126
Şekil 4.8. YKB ve MB'de yaşanan sorunlara ilişkin nitel veri çözümlenmeler	129
Şekil 4.9. Öğrencilerin BİLSEM'lerdeki dersler/etkinliklere ilişkin görüşleri.....	132
Şekil 4.10. BİLSEM'de yaşanan sorunlara ilişkin öğrenci görüşleri.....	135
Şekil 4.11. BİLSEM'de yaşanan sorunlara ilişkin velilerin görüşleri	137
Şekil 4.12. BİLSEM'de velilere yönelik düzenlenen aile eğitimi çalışmaları.....	139
Şekil 4.13. BİLSEM etkinlikleri ana temasına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri	142
Şekil 4.14. BİLSEM'de verilen eğitimin öğrencilere katkısına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri.....	144

Şekil 4.15. BİLSEM öğrencilerinin değerlendirme ölçütlerine ilişkin öğretmen görüşleri	147
Şekil 4.16. Öğrenci görüşlerine göre öğrenci değerlendirme ölçütleri	149
Şekil 4.17. Öğrenci görüşlerine göre BİLSEM'in katkısı.....	151
Şekil 4.18. BİLSEM'de verilen eğitimin yeterliliğine ilişkin veli görüşleri.....	153
Şekil 4.19. Yönetici-öğretmen görüşlerine göre mezun izleme çalışmaları	156
Şekil 4.20. Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre BİLSEM uygulamasının sürdürülebilirliği	159
Şekil 4.21. Yönetici ve öğretmenlere göre kamuoyunun BİLSEM'e ilişkin görüşleri.....	162
Şekil 4.22. Öğretmen ve yönetici görüşlerine göre velilerden alınan dönütler	164
Şekil 4.24. Veli görüşlerine göre öğretmenlerden ve çevreden alınan dönütler	170
Şekil 4.25. BİLSEM öğretmen ve yöneticilerine göre BİLSEM-çevre ilişkisi	173
Şekil 4.26. Öğrencilerin görüşlerine göre BİLSEM-çevre ilişkisi.....	176
Şekil 4.27. BİLSEM velilerinin çevre boyutuna ilişkin görüşleri	179

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Özel yetenekli çocuklar ile ilgili doğru bilinen yanlışlar	16
Tablo 1.2. Özel yetenekli çocuk ve parlak zekâlı çocuk arasındaki farklar	17
Tablo 1.3. Zekâ puanları ve terimleri.....	23
Tablo 1.4. Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri	25
Tablo 2.1. Örgütsel etkililik modelleri.....	41
Tablo 3.1. BİLSEM öğretmenlerinin değerlendirme ölçütleri.....	90
Tablo 4.1. Araştırmanın örnekleme ait veriler.....	97
Tablo 4.2. BİLSEM’lerdeki katılımcı ve soru sayıları	102
Tablo 4.3. Araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticilere ait bilgiler	103
Tablo 4.4. Araştırmaya katılan öğrencilere ait bilgiler	104
Tablo 4.5. Araştırmaya katılan velilere ait bilgiler	105
Tablo 4.6. Öğretmen-yönetici görüşlerine göre programlar ana teması analiz sonuçları..	106
Tablo 4.7. Öğretim programlarına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi	107
Tablo 4.8. Öğretmen-yöneticilere göre öğrencileri tanılamaya ilişkin analiz sonuçları....	109
Tablo 4.9. Tanılama yöntemine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi	110
Tablo 4.10. Öğretmen-yöneticilere göre öğretmen niteliği ana teması analiz sonuçları ...	112
Tablo 4.11. Kuruma kabul ölçütleri ile ilgili öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi	114
Tablo 4.12. Öğrencilere göre öğretim programı-fiziki şartlar ana teması analiz sonuçları.....	116
Tablo 4.13. Öğretim programı ve fiziki şartlara ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi	117
Tablo 4.14. Velilere göre BİLSEM- veli ilişkisi ana temasına ilişkin analiz sonuçları.....	119
Tablo 4.15. Kaynaşma etkinliklerine katılım ile ilgili veli görüşleri seçkisi	120
Tablo 4.16. Öğretmen-yöneticilere göre BİLSEM öğretmenliği ana teması analiz sonuçları.....	122
Tablo 4.17. BİLSEM öğretmenliğine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi	124

Tablo 4.18.Öğretmen-yöneticilere göre eğitim süresinin verimliliği ana teması analiz sonuçları.....	126
Tablo 4.19. Eğitim süresinin verimliliğine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi	127
Tablo 4.20. BİLSEM’de yaşanan sorunlar ana temasına ilişkin analiz sonuçları	128
Tablo 4.21.BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi	130
Tablo 4.22. BİLSEM’deki dersler/etkinlikler ana temasına ilişkin analiz sonuçları.....	131
Tablo 4.23. BİLSEM’deki ders/etkinlikler ile ilgili öğrenci görüşleri seçkisi	133
Tablo 4.24. Kurumda yaşanan sorunlar ana temasına ilişkin analiz sonuçları	134
Tablo 4.25. BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi.....	135
Tablo 4.26.BİLSEM velilerinin yaşadığı sorunlar ana temasına ilişkin analiz sonuçları.....	136
Tablo 4.27. Kurumda yaşanan sorunlara ilişkin veli görüşleri seçkisi	137
Tablo 4.28.BİLSEM velilerine yönelik aile eğitimi ana temasına ilişkin analiz sonuçları.....	139
Tablo 4.29. Aile eğitimi çalışmalarına ilişkin veli görüşleri seçkisi.....	140
Tablo 4.30. Öğretmen-yöneticilere göre etkinlikler ana temasına ilişkin analiz sonuçları.....	142
Tablo 4.31. BİLSEM etkinlikleri ile ilgili öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi.....	143
Tablo 4.32.BİLSEM’de verilen eğitimin öğrencilere katkısı ana temasına ilişkin analiz sonuçları.....	144
Tablo 4.33. BİLSEM’de verilen eğitimin öğrencilere katkısına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi	145
Tablo 4.34.Öğretmenlere göre öğrenci değerlendirme sistemi ana teması analiz sonuçları.....	146
Tablo 4.35. Öğrencilerin değerlendirme ölçütlerine ilişkin öğretmen görüşleri seçkisi....	147
Tablo 4.37. Öğrenci değerlendirme ölçütlerine ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi	149
Tablo 4.38.Öğrencilere göre BİLSEM’in öğrencilere katkısı ana teması analiz sonuçları.....	150

Tablo 4.39. BİLSEM'in öğrencilere katkısına ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi.....	151
Tablo 4.40. Velilere göre BİLSEM'de eğitimin yeterliliğine ilişkin analiz sonuçları.....	152
Tablo 4.41. BİLSEM'de verilen eğitimin yeterliliğine ilişkin veli görüşleri seçkisi.....	154
Tablo 4.42. BİLSEM mezunlarını izleme çalışmaları ana temasına ilişkin analiz sonuçları.....	155
Tablo 4.43. Mezun izleme çalışmalarına yönelik öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi	156
Tablo 4.44. BİLSEM uygulamasının sürdürülebilirliği ana temasına ilişkin analiz sonuçları.....	158
Tablo 4.45. BİLSEM'lerin sürdürülebilirliğine ilişkin öğretmen-yönetici görüşleri seçkisi	159
Tablo 4.46. Öğretmen-yöneticilere göre BİLSEM'lere yönelik kamuoyu görüşlerine ilişkin analiz sonuçları	162
Tablo 4.47. Yönetici-öğretmenlere göre kamuoyunun BİLSEM'e ilişkin görüşleri seçkisi	163
Tablo 4.48. Öğretmen-yöneticilere göre BİLSEM'le ilgili veli dönütleri analiz sonuçları.....	164
Tablo 4.49. BİLSEM'le ilgili veli dönütlerine ilişkin öğretmen-yönetici görüşleri seçkisi	165
Tablo 4.50. Öğrencilere göre BİLSEM'le ilgili aile ve çevre dönütlerine ilişkin analiz sonuçları.....	166
Tablo 4.51. BİLSEM ile ilgili aile ve çevre dönütlerine ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi	168
Tablo 4.52. BİLSEM'le ilgili öğretmen ve çevre dönütlerine ilişkin analiz sonuçları.....	169
Tablo 4.53. BİLSEM ile ilgili öğretmen ve çevre dönütlerine ilişkin veli görüşleri seçkisi	171
Tablo 4.54. Öğretmen-yöneticilere göre BİLSEM-çevre ilişkisine ilişkin analiz sonuçları.....	172
Tablo 4.55. BİLSEM-çevre ilişkisine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi	174
Tablo 4.56. Öğrencilere göre BİLSEM-çevre ilişkisi ana temasına ilişkin analiz sonuçları.....	175

Tablo 4.57. BİLSEM-çevre ilişkisi ana temasına ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi	177
Tablo 4.58.BİLSEM'in öğrencilerin geleceğinde çevresel kurum/kuruluşlara kabul edilmesindeki katkılarına ilişkin analiz sonuçları.....	178
Tablo 4.59. Çevre boyutuna ilişkin veli görüşleri seçkisi.....	180

SİMGELER ve KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
RAM	Rehberlik ve Araştırma Merkezi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
Yönerge	Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi
ZB	Zekâ bölümü
WISC-R	Wecshler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği

Simgeler	Açıklama
E	Eğitmen ya da Öğretmen
F	Frekans
MB	Mamak BİLSEM
Ö	Öğrenci
V	Veli
Y	Yönetici
YKB	Yasemin Karakaya BİLSEM

GİRİŞ

Bütün insanlar birbirlerinden farklı özelliklere sahip olarak dünyaya gelmektedir. İnsanların bireysel özellikleri farklılık gösterirken zihinsel özellikleri de farklılaşmaktadır. Bu sebeple bilgiyi öğrenme hızları ve zihin kapasiteleri de birbirinden farklıdır. Bazı insanlar normal kabul edilen zekâ seviyesinin üzerinde yer alan doğuştan kazanılan üstün beyin gücüne sahipken bazıları da normal kabul edilen zekâ seviyesinin altında yer alan zayıf beyin gücüne sahiptir.

Üstün beyin gücüne sahip kişiler, tarih boyunca toplumlara liderlik yaparak ve toplum için yeniliğe imza atarak arkalarında hep bir iz bırakmışlardır. Dünya genelinde; Leonardo Da Vinci, Fatih Sultan Mehmet, Newton, Mimar Sinan, Bill Gates, Albert Einstein, Mustafa Kemal Atatürk gibi ismini aslında sayamayacağımız birçok üstün zekâlının gerek buluş gerekse icraatlarıyla dünya tarihine damga vurdukları bilinmektedir. Bu kişiler sayesinde bazı ülkeler gelişmiş ülke seviyesine çıkmış ve bu ülkelerin zenginlikleri artmış, bazı ülkeler ise yıkılmaktan son anda kurtulup çağdaş ülke olma yönünde önemli adımlar atmışlardır. Söz konusu gelişmeler sonucunda üstün yetenekli insanların toplumların geleceği için öneminin farkına varılmış ve bunu müteakip bu insanların eğitimine de önem verilmek istenmiştir.

Günümüz dünyasında eski tarihlerden bugüne dek özel yeteneklilerin eğitimi konusunda birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Eflatun, toplumların yönetimi ve düzeni için üstün beyin gücünün öneminin farkına varan ve üstün beyin gücünü ilk defa felsefe alanında kullanan kişi olmuştur. Eflatun, “Ülküsel Devlet” adlı eserinde ideal devlet düzenini açıklamaya çalışmış, aynı zamanda da ideal devlet düzenini gerçekleştireceğini düşündüğü “yönetici filozofların” nasıl eğitilmesi gerektiği konusunda bilgilere yer vermiştir (Enç, 1979: 42). Eflatun eserinde toplumu dört gruba ayırmıştır; kişileri bakır, tunç, gümüş ve altın benzetmesiyle gruplamıştır (Özenç, 2013: 14). Toplumun en kalabalık ve alt sınıfını oluşturanları bakıra benzetmiştir. Özel yetenek ve yeterliği bulunmayan bu sınıftaki insanlara tarım ve el sanatları ile ilgili becerilerin kazandırılabilceğini belirtmiştir. Tunca benzettiği kişiler de daha çok esnaf, zanaatkâr ve sanatkârlardan oluşmaktaydı. Bu sınıfın çocuklarına da temel eğitim yoluyla mevcut bazı yeterliliklerinin geliştirilebileceğini savunmuştur. Gümüşe benzettiği sınıf ise savaşçılar, seçkin

sanatkârlardan oluşmaktaydı. Bu sınıfın ise toplumsal yaşama hazırlık için toplumdaki görevleri ile ilgili eğitilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Geleceğin yönetici filozoflarını altın yaradılışlı olarak belirtmiştir. Altına benzettiği bu kişilere en iyi eğitimin verilerek söz konusu kişilerin özel yeteneklerini kullanabilmesi ve potansiyellerinin ortaya çıkarılması sağlanmalıydı. Bu kişilere özellikle devlet yöneticiliği için en iyi eğitimin verilmesi öngörülmüştü. Geleceğin “devlet yöneticisi filozoflarını” Eflatun şöyle ifade etmiştir: (Davaslıgil, 2004: 36)

“... Çağdaş bir filozofun bilim kafasını teşkil ettiğini söylediği bu ahlâk meziyetleri felsefe kafası için kâfi değildir. Zihin meziyetleri de gerektir. İlimden zevk almak, kolay ve çabuk öğrenmek, iyi hatırlamak, çabuk kavramak, açık ve seçik bir muhayyile, geniş ve çabuk hatırlayan bir hafıza, zekâ ve feraset, görüş derinliği ve kesinliği de lâzımdır. Devlet, terbiye ve tecrübeyle olgunlaşan bu gibi insanlardan başka kime emanet edilebilir ...”

Eflatun ile birlikte Çin’de Konfüçyüs de özel yetenekli bireyleri “ilahi” olarak tanımlamış ve yakından incelemiştir. Özel yetenekli bireylerin toplum yönetiminde görev alması ve topluma kazandırılması konusunda çalışmalar yapmışlar, özel yetenekliliğin toplum için çok önemli bir kaynak olduğunu vurgulamışlardır (Sezginsoy, 2007: 14).

Çin ve Yunanlıların ardından orta ve yeniçağlarda Arap ve Türk dünyasında eğitim ve bilim alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemlerde bu toplumlarda üstün zekâlılar ile üstün yeteneklilerin gerekli eğitimi almaları sağlanmıştır. Bu sayede bu iki toplum Avrupa toplumunun çok ilerisinde olmuşlardır.

Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi sonrasında Japonya, İngiltere, Almanya, İsrail, ABD, Çin ve Rusya’ da üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda birçok çalışma yapılmış ve hali hazırda da benzer çalışmalara devam edilmektedir. Bu ülkelerde özel yetenekli kişilerin eğitimi ile ilgili okullar, üniversiteler ve vakıflar bulunmaktadır. ABD’de üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda 1958’ de çıkarılan özel kanunun olduğu da görülmektedir (Özenç, 2013: 14).

Türkiye’de ise özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgili Cumhuriyet öncesinde Osmanlı Devleti’nin önemli çalışmaları olduğu görülmüştür. Osmanlı Devleti döneminde Eflatun’ un sözünü ettiği devlet adamını yetiştirme konusunda öngördüğü eğitim sistemi hayata geçirilmiştir. Enderun adı verilen bu kurumlarda ilk defa özel yetenekli bireylerin eğitimi konusunda uygulamaya dönük çalışmalar yapılmıştır. Devşirmelerin arasından yetenekli ve

devlet yönetimi için elverişli olanların seçilerek askeri ve idari kadro için yetiştirilmeleri devletin geleceği için önemli görülmüştür (Davaslıgil, 2004: 54). Osmanlı Devleti iyi yetiştirilmiş donanımlı devlet yöneticileri ve tanınmış bilim insanları sayesinde büyük bir imparatorluğa dönüşmüştür.

Cumhuriyet döneminde de özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgili birçok mevzuat düzenlemesi yapılmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu her öğrencinin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitilmesini öngörmektedir (MEB, 1973). Özel eğitim hakkında yayınlanan 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile de özel yeteneklilerin özel eğitim ihtiyacına ilişkin uygulamaların hukuksal alt yapısı hazırlanmıştır (orgm.meb.gov.tr, 2017).

Bununla birlikte MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce "Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı'na bağlı 1995 yılında kurulan Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) son dönemlerde ön planda olan bir kurumdur. Türkiye'de özel yetenekli ilköğretim çağı çocuklarının ilgi ve yeteneklerine uygun olarak gelişimlerini sağlamak amacıyla hizmet etmek için ilk olarak beş pilot ilde BİLSEM'ler kurulmuştur. Ankara, İstanbul, İzmir, Denizli ve Bayburt'ta pilot uygulama başlatılarak daha sonraki süreç içerisinde bu kurumların sayısı artırılmıştır (Kulaksızoğlu, 2004: 69). Örgün eğitime devam eden öğrencilere uygun olarak hazırlanan örgün eğitim programlarından farklı olarak özel yetenekli öğrencilerin var olan potansiyellerini açığa çıkarabilecek nitelikte programların uygulandığı merkezler 81 ilde BİLSEM'le hizmet vermektedir (MEB, 2018). MEB Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanı Oktay Kılıç, "139 kurum sayısı ile BİLSEM'ler; hazırlanan (2018-2019) istatistiklerine göre 42.832 öğrenci, 2.137 öğretmen ile hizmet vermeye devam etmektedir." şeklinde ifade etti (Oktay Kılıç, kişisel görüşme, 20.02.2019).

Problem Durumu: Türkiye'nin son 100-150 yıllık tarihine bakıldığında devletin gelişmesinde birçok devlet adamının, liderin, bilim insanının katkısı bulunmaktadır. Bu kişiler ülkenin tarihsel sürecinde yer almakla birlikte arkalarında kalıcı iz de bırakmışlardır. Farklı alanlardaki sanatçılar ve bilim adamları önemli buluşlar yaparak dünya medeniyetine de önemli katkılar sağlamışlardır. Bir ülkenin geleceği için özel yetenekli bireylere yönelik verilecek eğitimin önemi bu nedenle artmaktadır. Bununla birlikte verilen eğitimin kalitesi ve niteliği de oldukça önem arz etmektedir.

Donanımlı bir eğitim beraberinde bilgi üretimi ve bilgi edinmenin yollarını da getirir. Bu nedenle üstün yetenekli birey için verilen eğitimin niteliği oldukça önemlidir. Son yıllarda yapılan çalışmalara bakıldığında üstün yeteneklilerin eğitimi için uygun eğitim ortamları hazırlanmaya çalışıldığı görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2004: 70). Özel yetenekli öğrenciler hakkındaki yaygın ve yanlış inanışlardan birisi; kişi özel yetenekli ise özel eğitim gereksinimi duymaksızın idare edecek kadar zeki olduğu ve her yerde başarı göstereceği düşüncesidir. Tam tersine araştırmalar öğrencilerin kendi yeteneklerine uygun öğrenme tecrübelerine ihtiyaç duyduklarını ortaya koymuştur (Conklin ve Frei, 2016: 24). Ayrıca araştırmalar göstermiştir ki birçok özel yetenekli birey için gerekli uygun ortam hazırlanmadığında bireyin gelişim göstermesi olasılığı çok azdır. Özel yetenekliye ilgi alanına göre uygun eğitim ortamı sağlandığında kişinin potansiyeli üst düzeyde geliştirilebilecektir. Donanımlı bir eğitim almayan özel yetenekli kişinin var olan yeteneği ve kapasitesi açığa çıkamayacaktır. Sahip olduğu yeteneğini de zamanla kaybedecektir (Enç, 1979: 27).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kendi yasal düzenlemelerinin yanı sıra, imza attığı uluslararası sözleşmelerle de, ülke çocuklarına farklı yetenek, ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitim vermeyi taahhüt etmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi ile “öğrenme hakkı anlayışı” zorunluluk haline gelmiştir. 5-9 Mart 1990’da Tayland’da imzalanan “Herkes için Eğitim Dünya Beyanamesi ve Temel Öğrenme İhtiyaçlarının Karşıllanması için Hareket Çerçevesi” anlaşması ile birçok ülke “herkes için eğitim” sözünü yerine getirmeye çalışmaktadır. Genel anlamda hızlı bir şekilde niceliksel artış sağlanırken aslında niteliksel gelişimin de ihtiyacı hissedilmeye başlanmıştır (Akarsu, 2004: 11). Türkiye’deki eğitim kurumlarının da sayısının değil niteliklerinin artırılması öncelikli amaç olarak görülmesi fayda sağlayacaktır. Ülke genelindeki özel yeteneklilerin de en doğru şekilde tanılanarak yetiştirilmesi, yeteneklerin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi sayesinde Türkiye de dünya devletleri arasında avantajlı konuma gelebilecektir (Çakın, 2005: 14).

Geçmişe bakıldığında özel yeteneklilerin eğitimi için bazı uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Ayrıntılarına sonraki bölümlerde değinilecek olan uygulamalara kısaca aşağıda yer verilmiştir (Şahin, 2014: 23-24).

1- Osmanlı Devleti zamanında Enderun Okulu açılmıştır.

2-1956 yılında çıkarılan 6660 sayılı yasa ile müzik, resim ve diğer güzel sanat dallarında akranlarına göre üstün yetenek gösteren çocukların devlet tarafından eğitilmesi amaçlanmıştır.

3-Fen liselerinin açılması ve Ankara RAM'nin 1964 yılından başlayarak 5 yıl süreli bazı ilkokullarda özel sınıf ve türdeş küme denemeleri yapılmıştır.

4- 1416 sayılı yasa ile yurt dışına eğitim amacıyla öğrenci gönderilmiştir.

5-TÜBİTAK tarafından burslar verilmiştir.

6-Anadolu liseleri açılmıştır.

Bu uygulamalar ile birlikte Türkiye'nin yakın tarihine bakıldığında özel yeteneklilerin eğitimi konusunda önemli bir adım atılmış, 1995 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Özel Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü bir ailenin maddi desteği ile Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi'ni açmıştır. Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi ilköğretim çağındaki özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitimine de destek olacak şekilde yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanarak açılmıştır. Bundan sonraki süreçte şu anki adı ile Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü başka bilim ve sanat merkezlerinin açılışı için çalışmalar başlatmıştır (Şirin, Kulaksızoğlu ve Bilgili, 2004: 150).

Araştırmanın Problemi: Özel yetenekli bireylerin potansiyeline uygun olarak yapılandırılmış bir eğitim olanağı sağlanmasının toplum yararı açısından önemi açıktır. Çünkü bu bireyler toplumun geleceği için çok önemli buluşlara imza atabilecek niteliğe sahiptir. Özel yetenekli bireyler uygun şekilde yönlendirilmediğinde toplum tarafından uyumsuz olarak görülecek ve var olan potansiyelleri de yok olacaktır. Bu nedenle yetenekleri yok olmadan potansiyellerini açığa çıkaracak ve doğru şekilde yönlendirilecek eğitim programları ve ortamları ile desteklenmelidirler (Keskin, Samancı ve Aydın, 2013: 81). Bu kapsamda özel yetenekli öğrenciler için yapılan her uygulama önem arz etmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin geleceğin bilim adamı ya da lideri olması olasılığı düşünüldüğünde toplumların geleceği bakımından bu öğrencilerin eğitim ve öğretiminin önemi daha da artmaktadır.

Türkiye'de 1995 yılında kurulan bilim ve sanat merkezleri; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki özel yetenekli öğrencileri tanılayarak kapasitelerini artırmak amacıyla örgün eğitim programına ek olarak eğitim veren kurumlardır (Çetinkaya ve

Döner, 2012: 13). Bu nedenle bilim ve sanat merkezlerinin özel yetenekli öğrenciler üzerindeki rolü oldukça önemlidir.

Türkiye’de son yıllarda BİLSEM’lerin sayılarının artması önemli bir gelişmedir. Ancak bu kurumların sayıları niceliksel olarak artarken niteliği de aynı doğrultuda artmakta mıdır? Son dönemlerde niceliksel gelişim hızla sağlanırken, niteliksel gelişim ihtiyaç haline gelmeye başlamıştır (Akarsu, 2004: 11). Bu doğrultuda öğrencilerin seçimi, mevcut fiziksel durumları, araç-gereç yeterliliği, öğretmen ve yöneticilerin nitelikleri, eğitim programları, çevre ile işbirliği gibi faktörler kurumların işleyişini etkilemektedir. BİLSEM’lerin etkili olup olmadıkları noktasında da bu faktörlerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

Bütün bu faktörler göz önünde bulundurularak çalışmada araştırmanın problemi “Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde bilim ve sanat merkezlerinin etkililiği nedir?” şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmanın Önemi: Özel yeteneklilerle ilgili çalışmalara yakın geçmişte daha fazla rastlanmaktadır. Böyle olmakla birlikte Türkiye’de yapılan çalışmaların da yeterli olmadığı da görülmüştür (Summak ve Şahin, 2014: 5). Kurulduğu tarihten (1995) günümüze kadar Türkiye’nin her ilinde ve çeşitli bölgelerinde açılan bilim ve sanat merkezlerinin sayıları ise son yıllarda oldukça artmıştır.

Bilindiği üzere Türkiye’deki eğitim sistemi içerisinde özel yetenekli öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılamalarına yönelik eğitim faaliyetlerine yer verilmemektedir. Bu nedenle toplumun çok az bir kesimini oluşturmakta olan özel yetenekli bireyler için mevcut uygulanmakta olan program yeterli olmamaktadır. Bu nedenle özel yetenekli bireyin kendini geliştirebileceği bir eğitim ortamına ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı gidermek için Türkiye’de özel yetenekli bireylerin özellikle toplum yararı için eğitilmesi görevini üstlenen kurumlardan biri de bilim ve sanat merkezleridir. Özel yetenekli öğrencilere yönelik uygulanacak nitelikli ve nicelikli eğitimin Türkiye’ye ve dünya insanlığına olumlu gelişmeler sağlayacak olması unutulmaması gereken bir gerçektir.

Türkiye’de özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ve BİLSEM’lere yönelik birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Sezginsoy (2007)'un çalışmasında 2005 yılında Türkiye'deki mevcut bulunan bilim ve sanat merkezleri betimsel tarama modeli kullanarak incelenmiştir. Şahin (2014)'in “Bilim ve sanat merkezlerine yönelik karşılaştırmalı inceleme ve standartların belirlenmesi” adlı doktora tezi ve Güler (2015)'in bilim ve sanat merkezlerinin işleyişini belirlemek amacıyla nicel ve nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalar söz konusu araştırmalardan bazılarıdır. Bu çalışma ise sistem yaklaşımı temel alınarak belirlenen boyutları ile ele alınması ve karşılaştırmalı değerlendirme yapılması bakımından bir ilk niteliğindedir.

Ayrıca merkezlerin kuruldukları zamandan bu yana etkililiklerini ortaya koyabilmek ve mevcut durumun tespit edilmesi bakımından da önemlidir. Bununla birlikte merkezlerin etkililiğinin artması ile özel yetenekli bireylere ihtiyacı olan eğitim olanaklarının sunulması ile bu öğrencilerin ulaşabilecekleri son noktaya erişmeleri için fırsat tanınmış olacaktır. Öte yandan bireysel yetenek ve farklılıkları dikkate alan nitelikli eğitim olanaklarından yararlanabilen bireyler sahip oldukları potansiyeli ortaya çıkarma fırsatı bulacaktır. Ayrıca çalışma bu alanda çalışmak isteyen diğer araştırmacılar için ve merkezlerde görev yapan öğretmen, yönetici ve rehber öğretmenler için yol gösterici nitelikte olacaktır. Öte yandan MEB 2023 Vizyon Belgesi’nde özel yetenekli öğrenciler için hedefler bulunmakta ve bu çalışma vizyon belgesi için de katkı sağlayıcı olacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Sayıtları: Bu araştırmanın sınırlılıkları ve sayıtları aşağıda belirtilmiştir.

- 1- 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara Yasemin Karakaya ve Ankara Mamak Bilim ve Sanat Merkezi’nde görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticilerle sınırlıdır.
- 2- 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara Yasemin Karakaya ve Ankara Mamak Bilim ve Sanat Merkezi’ne devam etmekte olan öğrencilerle ve öğrencilerin velileriyle sınırlıdır.
- 3- Araştırmaya katılanlara yöneltilecek yapılandırılmış görüşme formları ile sınırlı olacaktır.

- 4- Araştırmaya katılan BİLSEM'lerde görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticilerin yönlendirilen açık uçlu sorulara verilen cevaplarda gerçek görüşlerini yansıtacaklarının düşünülmesi ise araştırmanın sayılısıdır.

Tanımlar: Özel Yetenekli Öğrenci: Zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuk/öğrencilerdir (MEB, 2007).

BİLSEM (Bilim ve Sanat Merkezi): Okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarına devam eden üstün veya özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerinin yanında ilgi alanları doğrultusunda yeteneklerini keşfetmelerini ve kendilerini en üst düzeyde geliştirmelerini sağlamak için kurulan özel eğitim kurumudur (Davashgil, 2004: 16).

Merkez: Araştırma içerisinde “bilim ve sanat merkezi” kavramı yerine kullanılmıştır.

WISCH-R (Wechsler Intelligence Scale for Children–Revised) testi: Weshler çocuklar için zekâ ölçeğidir. Günümüzde sıkça kullanılan sözel ve ağırlıklı olarak performans maddelerinin fazla olduğu bireysel zekâ testlerinden biridir (Sezginsoy, 2007: 6).

Merkez Yürütme Kurulu: Uygulamaların amacına uygun şekilde yürütülebilmesi için oluşturulan; merkez müdürü başkanlığında müdür yardımcıları, birim başkanları, merkezin bulunduğu yerleşim biriminde rehberlik ve araştırma merkezi varsa rehberlik ve araştırma merkezi müdürünün görevlendirdiği bir rehber öğretmen, velilerin seçtikleri veli temsilcisi, öğrencilerin seçtikleri öğrenci temsilcisi ve sponsor temsilcisinden oluşan kuruldur (MEB, 2007).

BÖLÜM I

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİNDE

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde özel yeteneklilik kavramı, özel yeteneklilerin özellikleri, özel yetenekli öğrenci ve bu öğrencilerin tanılanması ve özel yetenekli öğrenci öğretmenliği kavramları literatürden edinilen bilgiler doğrultusunda ele alınacaktır.

1.1. Özel Yetenek Kavramı

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2017)'nde yetenek; “Bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, kabiliyet, istidat” şeklinde tanımlanmıştır. Bir diğer tanım ise “Bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite” şeklindedir. Literatürde daha çok “üstün yetenek” kavramının kullanıldığı daha önceki bölümlerde bahsedilmiştir. Renzulli'ye göre üstün yeteneklilik kavramı; “Üst düzeyde zihinsel veya özel yetenekler, üst düzeyde motivasyon ve yaratıcılığın bir araya gelmesiyle sergilenmektedir” şeklinde ifade edilmiştir (Geçkil, 2012: 10).

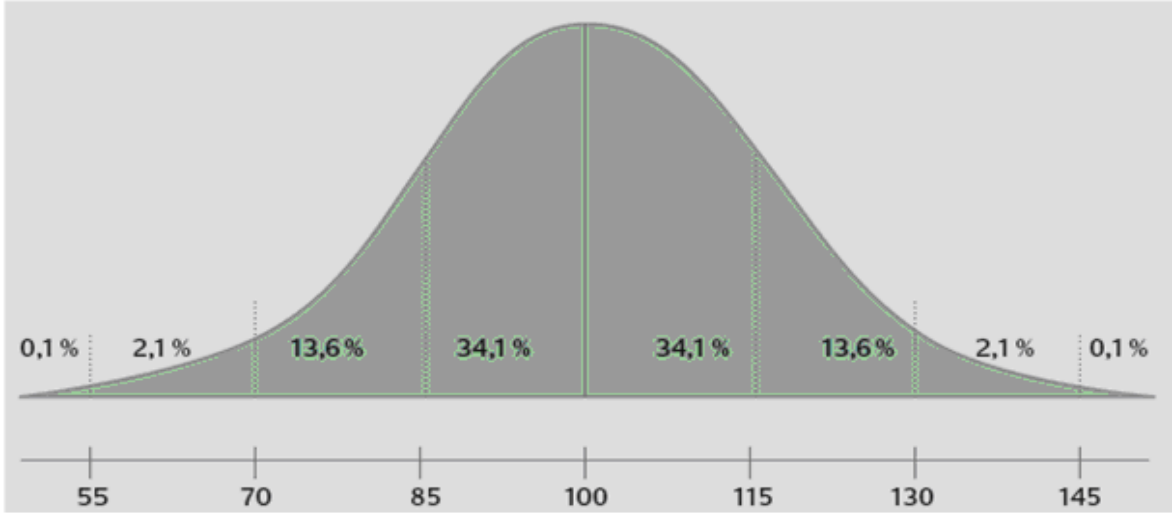
Şekil 1.1. Renzulli'nin üstün yeteneklilik tanımı.

17 Kasım 2017 tarihinde <https://ustunzekalilar.org> sayfasından erişilmiştir.

Özel (Üstün) yetenek tanımlarına bakıldığında zekâ kavramı özel(üstün) yetenek ile iç içe kullanılarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Günümüzde ise bilim ve teknik alanında yeterliliğe sahip olanlara “üstün zekâlı”, resim ve müzik gibi güzel sanatlar alanında yeterliliğe sahip olanlara da “üstün yetenekli” denilmektedir (Özkan, 2009: 19). Türkiye’de ise 1991 yılında Ankara’da özel yetenekliler ve eğitimleri konusunda I.Özel Eğitim Konseyi toplantısına ilişkin raporunda özel yetenekliler kavramı; “Özel yetenekliler; genel ve/veya özel yetenekleri açısından, yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir.” şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca yine aynı raporda özel yeteneklilerin, bu yeteneklerini geliştirmede normal eğitim programlarının yetersiz kaldığı, kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda farklılaştırılmış programlara gereksinim duyan grup olduğu belirtilmiştir (MEB, 1991).

15 Ocak 2013 tarihinde gerçekleştirilen Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun 25. toplantısında ise “üstün yeteneklilik” kavramı yerine daha az kategorize edici olan “özel yeteneklilik” kavramı tercih edilmiştir. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı’nın tüm mevzuat ve yönergelerinde üstün zekâ ve yetenek kavramı yerine özel yetenek kavramı kullanılmaya başlanmıştır (www.tubitak.gov.tr). Bu nedenle araştırmada da üstün yetenek ve üstün zekâ kavramı değil özel yetenekli kavramı kullanılmıştır.

Diğer taraftan kişiye özel yetenekli tanısı koyabilmek için çeşitli zekâ testlerinden almış oluğu puana göre hareket edilmektedir. Zekâ testleri ile ilgili sistematik ve bilimsel çalışmalar ise 19. yy’ın sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlamıştır. İnsanların ortalama zekâsı ZB 100 olarak kabul edilmiştir. Şekil 1.2’de belirtildiği gibi ZB testlerinin ölçtüğü özellik, pratik ve sosyal açıdan oldukça önemlidir. Ayrıca tıbbi ve eğitsel değerlendirmelerde önemli bir yardımcı araç olarak kullanılmaktadır (Eren, 2010: 46,48). Zekâ puanları dağılım sıklığı ile değerlendirildiğinde ve grafiksel olarak gösterildiğinde aşağıda belirtilen Şekil 1.2’deki çan eğrisi şeklinde bir grafik oluşmaktadır.

Şekil 1.2. Zekâ puanları eğrisi.

14 Kasım 2017 tarihinde <http://www.ustunyetenekliyiz.biz/index.php/component/content/article/81-nedir/90-zekan-n-toplumda-dag-l-m> sayfasından erişilmiştir.

Galton'un deha kavramı üzerine yaptığı çalışmalar bu konuda yapılacak araştırmalara öncülük etmiştir. Yapılan çalışmaların bazıları aşağıda belirtilmiştir. (Baykoç Dönmez (2014: 361).

1. Bu alanda yapılan çalışmaların öncülerinden olarak görülen Lewis Terman, yaptığı önemli çalışmalar sonucunda zekâ bölümü (IQ) 140 ve üzeri olan çocukların dahi olduğunu ileri sürmüştür.

2. Binet ve Simon'un 20. yy. da yaptıkları araştırmada zekâ ile ilgili olarak üç özellik öne sürülmüştür. Bunlar; verilen bir önergeyi anlama ve zihinde tutabilme, bir duruma başarı ile uyum sağlayabilme ya da beklenen davranışı sergileyebilme yeteneği, yaptığı davranışın doğruluğunu değerlendirebilme yeteneği şeklindedir.

3. Piaget ise zekâyı zihnin değişme, kendini yenileme gücüne sahip olup bireyin çevreye uyum sağlaması olarak tanımlamıştır. Piaget'e göre zekâ zihinsel yapı ile çevre arasında dinamik bir bağ kurar.

4. Gardner'e göre ise zekâ, problem çözme veya çeşitli ortamlarda bir ürüne şekil verme yeteneğidir. Gardner zekâyı çoklu zekâ kuramı adı altında sekiz grupta açıklamıştır. Bu yetenek alanları dil, matematik, mekân, beden, müzik, resim, sosyal ve doğa yetenekleridir.

Diğer taraftan DeHaan ve Havighurst zekâ kavramının değiştiğini ve bu kavramın yenilendiği dönemde farklı alanlarda görülen başarıları özel yeteneklilik tanımının içinde

değerlendirmiştir. Özel yeteneklilik kavramı onlara göre entelektüel yetenekleri, yaratıcı düşünmeyi, bilimsel yetenekleri, liderlik özelliklerini, teknik ve sanatsal yetenekleri içeren bir kavram haline gelmiştir. Bununla birlikte özel yetenekliliğin sadece yüksek seviyede zekâ ile eş değer değil birbirini tamamlayan kavramlar olduğu görülmeye başlanmıştır (Sezginsoy, 2007: 14). Çünkü ZB, kişinin başarı düzeyini ölçmeyip ulaşabileceği en üst düzeyi göstermektedir. IQ kişinin neler başardığını değil neleri başarabileceğini gösterir. Zeka yaşı hesaplanırken zeka testi kullanılsa da bu testler çocuğun gerçek yeteneğinin ortaya çıkarılmasında tek geçerli ölçüt olmamaktadır. Ayrıca çocuk testin uygulandığı süreçte gerçek potansiyelini gizleyip gizlemediği anlaşılamamaktadır. (Eren, 2010: 56).

Thurstone da zekânın 52 faktörden oluştuğunu öne sürerek bunlardan 7 temel faktörü tanımlamıştır. Bu faktörleri yetenek olarak adlandırmış ve bu yetenekleri ölçmek için ise “Primary Mental Abilities” adıyla Türkiye’de Temel Kabiliyetler Testi” olarak bilinen ve kullanılmakta olan TKT’yi geliştirmiştir.

TKT 7-11 ilgili yönergede bu yetenekler şöyle gösterilmiştir (MEB (2007).

- 1- Sayısal Yetenek (Sayısal işlemleri doğru ve çabuk yapabilme yeteneği),
- 2- Sözel Yetenek (Kelimeler arasındaki ilişkileri görebilme yeteneği),
- 3- Yersel (Uzaysal) Yetenek (Bir cismin uzaydaki çeşitli durumlarını göz önünde canlandırabilme yeteneği),
- 4- Kelime Akıcılığı Yeteneği (Belli bir zamanda çok kelime söyleyebilme yeteneği),
- 5- Akıl Yürütme (Bir kural ve ilkeyi bulabilme yeteneği),
- 6- Anlamsız Öğrenme Yeteneği (Anlamsız şeyleri çabuk belleyebilme yeteneği)
- 7- Algısalıktır (Çeşitli şekiller arasındaki ince farkları algılayabilme yeteneği)

Öte yandan belli alanlarda ortaya çıkan özel yeteneklilik özelliğinin doğuştan mı geldiği sonradan mı kazanıldığı birçok araştırmacı tarafından sorgulanmaktadır. Ancak genler önemlidir ama genlerden çok içine doğulan çevre, aile ortamı ve o ortamda yaşanan deneyimlerin kalitesi de önemlidir. Çünkü yetenek genlerin çevreyle etkileşimi sonucunda

ortaya çıkmaktadır. Motivasyonu yitirmeden disiplinli ve sıkı çalışma potansiyelin yeteneğe dönüşmesinde daha çok önemlidir (Eriş, 2015: 27).

1.2. Özel Yetenekli Birey Kavramı

Özel eğitim gerektiren birey; çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren kişilerdir (Davaslıgil, 2004: 21). Buradan da anlaşılacağı gibi özel eğitim sadece akranlarından düşük seviyede farklılık gösterenlerin eğitimini değil, akranlarından yüksek seviyede olumlu açıdan farklılık gösterenlerin eğitimini de kapsamaktadır. 1972'de ABD'de Marland raporuna göre, özel yetenekli çocuklar; seçkin yeteneklerinden dolayı, yüksek seviyeli iş yapmaya yeterli oldukları alanda, profesyonel olarak bilinen kimseler tarafından belirlenmiş olan çocuklardır. Bunlar kendilerine ve topluma katkıda bulunabilmeleri için farklılaştırılmış eğitim programı ve hizmetlerine gereksinim duyan çocuklardır (Özenç, 2013: 15). Ayrıca özel yetenekli çocuklar normal zekâ düzeyindeki çocuklara göre birçok açıdan farklıdır. Bunların beden, zihin, sosyal, kişilik özellikleri normal düzeydekilere göre üstün olduğu düşünülmektedir (Şirin vd, 2004: 112).

1.2.1. Bedensel Özellikleri

Yapılan karşılaştırma sonuçlarına göre özel yetenekli çocukların fiziksel özellikleri anlamlı farklılık göstermektedir. Doğum ağırlıkları ve boyları ortalamanın üzerindedir, her yaşta akranları ile kıyaslandıklarında bedensel gelişimleri üstünlük göstermektedir. Yaşıtlarından daha iri, kuvvetli ve omuz ve kalçaları geniş olmakla birlikte güçlü kas yapısına sahiptirler. Akciğer kapasiteleri iyi gelişmiş ve beden özürlerine çok nadir rastlanır. Bedenin bütün organlarının durumu akranlarına göre sağlıklıdır. Üstün nitelikte bir sinir sistemine sahip olmakla beraber koordinasyon gerektiren faaliyetlerde tepkileri akranlarına göre daha hızlıdır (Davaslıgil, 2004: 213).

Ancak bedensel özelliklerinin tam olarak ayırt edici bir özellik olduğunu söylemek hata olur. Genellikle hareketli, enerjik, oldukları ve genel sağlık açısından (örneğin duyu organları yaşıtlarına göre daha keskindir) normalin üzerinde oldukları görülmektedir (Bildiren, 2011: 69).

1.2.2. Zihinsel Özellikleri

Zekâ puanı yüksek ve normal zekâlı çocuklar arasındaki zihinsel farklılıklar bir ile iki yaşlarında IQ testleri ile de saptanabilmektedir. Ancak bu çocuklar ebeveynlerinin raporlarına göre de normalden farklı olan bazı karakteristik özellikler sergilemektedir. İlk aylarda dil gelişimlerinin başlaması, uzun dikkat süresi, kitaplara karşı ilgi duyma gibi (Sak, 2014: 58).

Bu çocukların %99,4'ü hızlı öğreniyor, %99,3'ü geniş bir kelime hazinesine sahip, %99,3'ünün mükemmel bir hafızası var, %99,3'ü mantığını çok iyi kanıtıyor, %97,9'u çok meraklıdır. %92,9'u sayılar konusunda yetenekli, %90,3'ü adalet ve dürüstlük kaygısı taşıyor, %89,4'ü bulmaca ve legoları rahatlıkla yapıyor, %88,4'ünün yüksek bir enerji seviyesi vardır. %84,1'i otoriteyi sorgulamakta %80,3'ü çok okumaktadır (Karakurt, 2004: 5). Ayrıca sorunları çözmede esnek düşünme becerilerine sahip olma, çok çeşitli ve olağan dışı ilişkileri görme, düşünceleri ve disiplinleri birleştirme kapasiteleri, orijinal fikir ve çözümler üretme yeteneği, düşünme sürecinde erken yaşanan farklılaşma (soyut ifadeleri düşünme, genelleme yapabilme, görselleştirerek düşünme, metaforları ve analogileri kullanma), kavramsal çerçeveleri kullanırken ve oluştururken erken yetenek, kendine ve çevresine karşı değerlendirmeci bir tavır sergileme gibi ayırt edici zihinsel özelliklere sahiptirler (Clark, 2015: 48). Bu bağlamda özel yetenekli bir çocuk çabuk öğrenir, çok iyi gözlem yapar; zaman, ölüm gibi soyut kavramları anlamakta zorluk yaşamamaktadırlar. Ayrıca hayal güçleri gelişmiş olup oldukça yaratıcıdırlar. Bu çocukların bir kısmı okula başlamadan okuma yazma öğrenebilmektedir (Bildiren, 2011: 77).

1.2.3. Sosyal Özellikleri

Özel yetenekli çocuklar normal seviyedeki akranlarına oranla yeni ve değişik durumlara daha kolay uyum sağlamakta ve kendilerini rahatlıkla ifade edebilmektedirler. Buna örnek olarak bir babanın çocuğu ile ilgili; *“Akranlarından her zaman ahlaki olarak iki yıl ilerdeydi. Diğer çocuklar birbirlerine oyun olsun diye vururken, Ayşegül bunun saçma olduğunu kavramıştı. Çaba gösterip onlara mantıklı bir şekilde açıklamaya çalıştı, ama onun neden bahsettiğini anlamıyorlardı. Bu yüzden arkadaşları Ayşegül'e vururken, o neden vurmamaları gerektiğini açıklıyordu.”* sözlerini ifade etmiştir (Bildiren, 2011: 78).

Öte yandan özel yetenekli çocuk diğerlerinin beklentileri ve duygularına karşı hassasiyet gösterir. Mizah anlayışına yatkın-nazik ya da saldırgan bir tavır sergileme, toplumsal sorunları çözmede ve kavramsallaştırmada gelişmiş bilişsel ve duyuşsal kapasiteye sahiptir. Liderlik vasıflarına sahip, sosyal ve çevresel problemlere çözümler üretebilen, toplumun üst düzey ihtiyaçlarına katılım (adalet, güzellik, gerçeklik gibi), genellikle kendisi, başkaları ve durumlar hakkında yüksek düzeyde hayal kırıklığına sebep olan kendinden, diğerlerinden yüksek beklenti ve mükemmeliyetçilik gibi özellikler gözlemlenmiştir (Clark, 2015: 50). Ayrıca okulda yapılan sosyal etkinliklerin hemen hemen hepsinde bu çocuklar görev alırlar. Sorumluluklarını çok iyi bilerek verdikleri sözleri en iyi şekilde yerine getirmeye çalışırlar. Özgüvenleri yüksek ve kendilerini en iyi şekilde ifade ederler. Sınıf arkadaşları ve akranları tarafından sevilirler (Çakın, 2005: 19).

Ancak özel yetenek her ne kadar avantajlı bir özellikmiş gibi görünse de bazı dezavantajları da vardır. Bunlardan biri de sosyal dışlanmadır. Özel yetenekli öğrencinin arkadaşları ve çevresindeki diğer kişiler onu kendileri gibi görmedikleri için kendi sosyal grupları içine almak istememe durumları da yaşanmaktadır. Bu durum karşı tarafın kıskançlık duygusundan kaynaklı olabileceği gibi bir de öğrenci kendi kendini de dışlayabilir. Yani kendisine ayrı bir dünya kurarak bu dünya içerisinde kendi başına yaşamak da isteyebilir (Sak, 2014: 326).

1.2.4. Kişilik Özellikleri

Özel yetenekli çocuklar farklı olduğunu hissetmeye eşlik eden yüksek öz farkındalığa sahiptirler. Buna da duygularını ve ihtiyaçlarını saldırgan olmayan biçimde ifade etmeyi öğrenme ve başkalarının kendini anlaması için kendisi hakkında bilgi verebilme fırsatı vererek sahip olabilirler. İçsel kontrol odağı ve memnuniyet duygusunun erken gelişimi, olağan dışı duygusal yoğunluk ve derinlik, deneyimlerin duygusal anlamını bilinçli bir şekilde işleme yeteneğine sahiptirler. Kendine ait duyguları isimlendirme, kendini adayabileceği değerler bularak olumsuz tepkileri aşma, üst düzey ahlaki yargılama, kendini gerçekleştirme ihtiyacı tarafından oluşturulan yüksek güdüleme gibi kişilik özellikleri görülür (Clark, 2015: 49).

Karakurt (2004:5)'e göre özel yetenekli çocukların %95,9'unun yaşlarına göre çok olgun ve mükemmel bir espri anlayışı vardır. %93,8'i ileri bir gözlemlene yeteneğine sahip,

%93,5'i başkalarına karşı merhametlidir. %93,4'ünün renkli bir hayal gücü vardır. %88,3'ü işlerinin mükemmel olması kaygısını taşımaktadır. %85,9'u ilgi duyduğu alanlarda azimlidir. Bu özelliklerin yanında bu çocuklar hedefe ulaşmaktan zevk duyarak kendilerinden emin şekilde davranmaktadır. Sabırlı, azimli, yüksek bir motivasyona ve sorumluluk bilincine sahip, yeni, farklı şeylerden hoşlanan çocuklardır. Ayrıca özeleştiriyapmaktan kaçınmaları ve haksızlığa uğramaktan hoşlanmamaları da diğer kişilik özellikleridir (Bildiren, 2011: 71).

Özel yetenekli çocukların kişilik özellikleri olarak tüm bu özellikleri var olsa da asıl önemli olan da şudur: anne-babaları, öğretmenleri ve arkadaşları tarafından gerekli ilgiyi gören, sabırla dinlenen ve motive edilen çocuklar ruhsal krizler yaşamadan kendilerinden beklenen performansı göstereceklerdir. Tam aksi durumda ilgisiz davranılan, hor görülen ve baskı altına alınan çocukların yetenekleri körelecektir. Bütün bu sayılan özellikler ışığında özel yetenekli tanımı konunun uzmanları, aileler ve çocuklar tarafından bilinse de bu çocukların sahip olduğu özellikler ile ilgili yanlış inanış ve bilgiler de mevcuttur. Özel yetenekli öğrenciler ile ilgili doğru bilinen yanlışlar aşağıda Tablo 1.1'de belirtilmiştir (Sezginsoy, 2007: 27).

Tablo 1.1. Özel yetenekli çocuklar ile ilgili doğru bilinen yanlışlar

Özel Yeteneklilerle İlgili Rivayetler ve Gerçekler	
Rivayetler	Gerçekler
Özel yetenekli kişi zayıf, çelimsizdir. Duygusal açıdan sıkıntısı olan ve topluma uyum sağlayamayan kişilerdir.	Farklı özelliklere sahip olsalar da özel yetenekli çocuklar genellikle fiziksel açıdan normalin üzerinde gelişmişlik gösterir. Sağlıklı ve sosyaldirler.
Özel yetenekli çocuklar süper çocuklardır.	Özel yetenekli olmak süper olmak değil, belli alanlarda çok üstün kabiliyete sahip çocuklardır.
Özel yetenekli çocuklar çoğunlukla üst ve orta sınıftaki ailelerden gelmektedir.	Özel yetenekli çocuklar her sosyo-ekonomik gruptan aynı oranda olsa da eğitim ve kültür seviyesi yüksek ailelerin çocukları potansiyelini ortaya çıkarma ve geliştirmede imkânları daha fazladır.
Özel yetenekli çocuklar her işi en iyi şekilde yapabilirler.	Özel yetenekli öğrencilerden bazıları birkaç alanda yeteneklerini gösterebilirken, bazıları da sadece tek bir alanda yeteneğini gösterebilir.
Özel yetenekli çocuklar için özel eğitim bir ihtiyaç değildir.	Okullarda tanılanamayan özel yetenekli çocuklar, yitirilen yetenekler, kendini ifade edemediği için anlaşılamayan özel yetenekli çocuklar toplumun seviyesini yükseltmede kesinlikle özel eğitim ihtiyacı duymaktadırlar.
Sadece zekâ testinden elde edilen IQ puanı yüksekse çocuk üstün yeteneklidir.	Özel yetenek; genel zihinsel yetenek, belirli bir konu alanında akademik başarı, yaratıcılık, liderlik, görsel ve performans dayalı sanatlarda

	yeterlilik, kinestetik yetenek gibi farklı yetenek alanlarında ortaya koyulabilir. IQ puanının düşük olmasına rağmen görsel ve müzik alanında çok yetenekli olan kişiler bu düşüncüyü yanlışlamaktadır.
Bazı milletler ve ırklarda özel yetenekli çocuklara daha fazla rastlanmaktadır.	Özel yeteneklilerin dağılımı her toplumda eşit olmakla birlikte, ülkelerin üstün yetenekli çocuklara verdiği önem ve değer sonucunda bazı Toplumlardaki özel yetenekliler potansiyellerini daha fazla ortaya çıkarabilmektedir.
Özel yetenekli çocuklar egoist ve kendini beğenmiş olurlar.	Özel yetenekli çocuklar genel anlamda sağlıklı kişilik özellikleri gösteriyor olsa da yanlış eğitim uygulamaları sonucu ve ailelerin çocuğa karşı sergilediği yanlış tutumlar sonucu bu durum bazı çocuklarda az da olsa görülebilir.

Özel yetenekli öğrencilerle ilgili doğru bilinen yanlışlar olduğu gibi her çalışkan, meraklı ve akıllı olarak görülen çocuklar da özel yetenekli olarak düşünülmektedir. Bu çocuklar arasında özel yetenekli olmayıp “parlak zekalı” olarak ifade edilen çocuklar vardır. Parlak zekâli ve özel yetenekli çocuklar arasında benzer olarak görülse de farklı özellikler de bulunmaktadır. Doğru bilinen yanlışlara ek olarak bu özelliklerin bilinmesi faydalı olacaktır. Bu özellikler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir (Köseoğlu ve Taşdemir, 2012: 17).

Tablo 1.2. Özel yetenekli çocuk ve parlak zekâli çocuk arasındaki farklar

Parlak Zekalı Çocuk	Özel Yetenekli Çocuk
İlgilidir.	Oldukça fazla meraklıdır.
Sorulara cevap verir.	Sorunun ayrıntılarını tartışır.
Yanıtları bilir.	Sorular sorar.
Grubun üst dilimindedir.	Grubun çok ötesindedir.
Anlamı kavrar.	Varsayımlar ortaya atar.
Uyanıktır.	Keskin gözlem yapar.
Verilen işi tamamlar.	Projeler oluşturur.
İyi fikirleri vardır.	Alışılmamış tuhaf fikirleri vardır.
Okuldan hoşlanır.	Öğrenmeden hoşlanır.
Güçlü belleği vardır.	İsabetli tahminlerde bulunur.
Öğrendiği kadarıyla mutlu olur.	Öğrenmesinin sınırı yoktur.
Düşünceleri anlar.	Soyutlamalar yapar.
Kolaylıkla öğrenir.	Verilenleri zaten bilmektedir.
Belli bir sırayla öğrenmekten hoşlanır.	Karmaşıklaktan hoşlanır.
Yaşlılarıyla olmaktan hoşlanır.	Büyük yaştakileri ve yetişkinleri arkadaş olarak seçer.
Bilgiyi özümser.	Bilgiyi değiştirip uygular.

Kaynak: Köseoğlu, S., Taşdemir Ö.M. (2012), Üstün Yetenekli Çocuk: Aile El Kitabı, s.17.

1.3. Özel Yetenekli Öğrenci Kavramı

Özel yeteneklilerin eğitimi konusuna tüm dünya ülkelerinin önem verdiği görülmektedir. Şöyle ki beyin göçü, zekâ ve yaratıcılığın eğitim ve kalkınma ile ilişkisinin anlaşılması itibariyle her ülke kendi özel yetenekli bireyini eğitmeye ve uluslararası rekabette değerlendirmeye başlamıştır. Böylelikle ülkeler zenginlik kaynaklarına nitelikli insanı eklemiştir. Türkiye günümüze birçok özel yetenekli insanın katkısı ile gelmiştir. Türkiye'nin nitelikli insanları (lider, bilim adamı, sanatçı, farklı alanlarda üstün bireyler) ülke ve dünya tarihinde gurur duyulacak işler başarmış özel yetenekli bireylerdir. Bunlardan biri de kuşkusuz Mustafa Kemal Atatürk'tür. Türk Milleti içinden son yüzyılın dahi lideri olarak görülen bir liderin çıkması gurur vericidir. Liderlik vasıfları ve uluslararası dünya barışına gösterdiği önemden dolayı 1981 yılında UNESCO tarafından Atatürk'ün kişiliği ve eserlerinin tanıtımı için karar alınmıştır (Dönmez, 2012: 293-294).

“Uluslararası uzlaşma ve işbirliği ile uluslararası barış için çalışmış olan şahsiyetlerin, gelecek nesiller için örnek olacağına kanaatinde olduğumuzdan” “Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün yüzüncü doğum günü 1981 yılında kutlanacağını hatırlatarak” “O'nun, UNESCO'nun ilgi sahası olan tüm alanlarda olağanüstü bir reformcu olduğunun bilinci içinde” “Sömürgecilik ve emperyalizme karşı verilen ilk mücadelenin önderi olduğunu bilhassa takdir ederek” “Mustafa Kemal'in, halklar arası uzlaşma ülküsünün ve dünya uluslarının istikrarlı barışının ısrarlı savunucusu ve hayatı boyunca, din veya ırk gözetmeden, halkların uyumu ve beraberliği için uğraşmış olduğundan” “UNESCO tarafından, dünya barışını, milletlerarası uzlaşmayı ve insan haklarını savunan Mustafa Kemal Atatürk'ün şahsiyetinin ve eserlerinin muhtelif cihetlerini dünyaya yakından tanıtmak amacını taşıyan,1981 yılında yapılacak olan uluslararası bir panelin, zihni ve teknik planlamalarını, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile birlikte hazırlanması karar altına alınmıştır” Türk Milli Eğitim sisteminde eğitim programların hazırlanması ve uygulanmasında anayasada belirtildiği üzere, Atatürk prensip ve reformları ile Atatürk milliyetçiliği temel alınmıştır Evrensel kültür çerçevesi içinde milli, ahlaki ve kültürel değerlerin geliştirilmesine önem verilmiştir.”

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile yükümlülük haline gelen eğitim hakkı anlayışı ile “Herkes için Eğitim Dünya Beyannamesi ve Temel Öğrenme ihtiyaçlarının Karşılanması için Hareket Çerçevesi” anlaşması ile ülkelerin büyük bir çoğunluğu ‘herkes için eğitim’ sözü için çalışmalar başlattı (Akarsu, 2004: 11). Ayrıca Türkiye'nin de 1990'dan bu yana taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 29. maddesinde her çocuğun yetenekleri ölçüsünde gelişmeye hakkı olduğu belirtilmektedir. ”Her çocuk eşittir, dolayısıyla her çocuk aynı eğitimi almalıdır “ gibi bir düşünce aslında eğitimde fırsat eşitliği ilkesine ters düşer ve insan hakları suçu sayılmaktadır (Eriş, 2015: 17). Eğitimde fırsat eşitliği tüm bireylere aynı eğitimi vermek değil, herkese potansiyelini ortaya çıkarma fırsatı vermektir (Eriş, 2015: 16).

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimleri için bazı yönetsel önlemler belirlenmiştir. Bunlar hızlandırma, gruplara ayırma, zenginleştirme, müfredat programı modelleri, eğitime ve mesleğe ilişkin rehberlik şeklindedir (Davashgil, 2004: 28).

1.4. Özel Yetenekli Öğrencilerin Tanınması

Özel yetenekli öğrenciler özel eğitim programına dâhil edebilmek için öncelikle bu çocukların tespit edilmesi gerekmektedir. Bu çocukların tanınması oldukça zordur. Genellikle özel yetenekli çocukların devam ettiği okullarda yetenekleri tanınmamakta ve bu yetenekleri küçük yaşlarında geliştirilememektedir (Özkan, 2009: 29).

1907'de Alfred Binet tarafından geliştirilen zekâ ölçüğü tanınma konusunda atılan ilk adımdır. İlk olarak Paris ilkokullarında geri zekâlı öğrencileri ayırt etmede kullanılan bu ölçek Birleşik Devletler başta olmak üzere çeşitli ülkelerde geliştirilmesi için çaba harcanmıştır. Bu da çalışmanın verimli bir yönde olduğunu göstermektedir (Enç, 1979: 70).

Özel yeteneklilerin tanınmasında kullanılan yöntemlerin büyük bir bölümünü belirleyen kişi ise Terman olmuştur. Bu alanda öncü çalışmalara imza atan Terman 30 yıl süren dikey genetik yöntem araştırması sonucunda özel yeteneklilerin tespiti konusunda yöntemler belirlemiştir. 1924 yılında ABD California'da 3-8. sınıfa devam eden, 8-11 yaş aralığında bulunan 250.000 çocuğu tarayarak tespit etmiş olduğu 1458 üstün veya özel yetenekli çocuğu (Stanford - Binet Testine göre ZB 140 ve üzerinde olan) otuz yıl boyunca takip etmiştir. Terman bu araştırmasıyla alanda araştırma yapmak isteyenlere ve kendisinden sonra bu konuyla ilgilenenlere önemli fayda sağlamıştır (Şirin vd., 2004: 176).

Ancak bütün zihinsel değerlendirmelerde olduğu gibi sadece ZB ile tanınmaya bağlı kalınması çocuk için dezavantajlı bir durumdur. Çünkü bu şekilde değerlendirme yapılırken normaller temel alınmakta ve o ölçüğün zekânın farklı boyutlarını kapsayıp kapsamadığı tartışma konusudur. İyi bir tanılama yapabilmek için çok boyutlu bir inceleme ve analitik yöntem gereklidir (Özsoy, Saldıroğlu ve Sever, 1991: 11). Bu nedenle özel yetenekli öğrencileri keşfederken teste dayalı tekniklere başvurulduğu gibi test dışı tekniklere de ihtiyaç vardır.

1.4.1. Test Dışı Teknikler

Farklılaştırılmış eğitime ihtiyaç duyan özel yetenekli öğrencilere yönelik yapılan taramaya yönelik bazı veriler aşağıda belirtilmiştir (Clark, 2015: 187).

1-Tavsiye (aday) formları; öğretmen, yönetici, psikolojik danışman, aile, akranlar ve öğrencinin kendisi veya öğrenciyle birlikte çalışan herhangi birisinin katkısıyla sağlanan verilerdir. Terman'a göre anne babalar çocuğunun özel yetenekli olduğunu belirleme oranının %40 olduğu belirtilmiştir. Fakat anne babalardan elde edilen ön bilgilerin başka verilerle desteklenmesi gerektiği unutulmamalıdır (Ataman, 2003: 182).

2-Öğrencilere yönelik öğretmen raporları; öğrencilerin zihinsel, fiziksel, sosyal ve duygusal yönlerine, öğrenme yöntemleri ve motivasyon durumuna ilişkin bilgi verir. Öğretmen gözlemleri de değerlendirme sürecinde tek başına belirleyici faktör olmasa da tanılamada isabetli karar verme oranlarının %30 civarında olduğu görülmüştür (Alemdar, 2009: 18).

3-Aile geçmişi ve kişisel özgeçmiş; geçmişe yönelik öğrencinin gelişimine dair veriler aile tarafından sağlanır. Bunun dışında ailenin sağlık kayıtları, eğitim ve meslek durumu, aile bütünlüğüne dair bilgileri, ilgi ve fobilerini ve öğrencinin okul dışı faaliyetlerini kapsamaktadır.

4-Akranların görüşlerinden elde edilen bilgiler, öğrencinin çalışmaları ve okul başarısından elde edilen bilgiler de veri sağlamaktadır.

5-Öğrenci envanteri; öğrencinin benlik algısını, değerlerini, ilgi, okul içi ya da dışı faaliyetlerine ilişkin tutumlarını değerlendiren bir öğrenci envanteridir. Türkiye'de daha çok okul öncesi öğrencileri için kullanılmakta olup Denver II, Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişim bölümü tarafından geliştirilen "Gazi Erken Çocukluk Gelişimi Değerlendirme Aracı"(GEÇDA), Ankara Üniversitesi tarafından geliştirilen "Ankara Gelişim Envanteri" (AGTE) en fazla tercih edilenlerdir (Yıldız, 2011: 18).

1.4.2. Test Teknikleri

David Wechsler ise Binet ve Terman'ın yaptığı çalışmalardan yola çıkarak, üstün yeteneğin tanınmasında sözel ve performansa dayalı yeteneği ölçen Wechsler Intelligence Scale for Children WISC-R (Wechsler çocuklar için zeka ölçeği) zeka ölçeğini geliştirmiştir (Sezginsoy, 2007: 13).

Araştırmacılar da bu konuda çeşitli hipotezler üretmişlerdir. Özel yeteneklilere ait özellikleri belirleyebilmek için farklı yöntem ve ölçekler geliştirilmiştir. Bu yöntemler şöyle belirtilmiştir (Şirin vd., 2004: 112-113):

Çeşitli grup ve bireysel zekâ testleri:

Dile dayanan zekâ testleri;

- Temel Kabiliyetler Testi: Üç ayrı öğrenci grubuna uygulanmak üzere oluşturulan bu test T.G. Thurstone ve L.L Thurstone tarafından geliştirilmiştir. Çocuklardan 5-7, 7-11, 11-17 yaş aralığında olanları bir araya getirerek öğrencilerin dil kavramları, ayırt etme hızları, sayı ve yer kavramları ölçülebilmektedir (MEB, 1994).

- Wipps Testi: Çocuklardan 4-6.5 yaş aralığında olanlara uygulanan testtir. Amacı çocukların zihinsel gelişimlerini ölçmek için bilgi, dikkat, kelime hazinesi, resim tamamlama, aritmetik, labirentler, geometrik şekiller, benzerlikler ve bloklarla desen gibi alanlarda geliştirilen zekâ testidir (Sezginsoy, 2007: 38).

- Stanford Binet Testi: Amacı genel zekâyı ölçmek olan bu test, sözel ve performans olmak üzere iki alandan oluşmaktadır. Bu iki alanı ölçen kristalize yetenek, akıcı yetenek, görsel/uzamsal işlem, sayısal muhakeme ve işleyen bellek olmak üzere beş bileşen bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre testte kullanılan ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin de oldukça yüksek olduğu ortaya konmuştur (Sak, 2014: 119). Her yaş grubu için farklı başlıklar altında bölümler ayrılmaktadır. Örneğin, dokuz yaş çocukları için hafıza, farklı kavramlar ve dört rakamlı sayıları tersten okuma şeklinde gruplandırma yapılır. On yaş çocuklar için ise kelime bilgisi, blok sayma, soyut kelimeler, neden bulma, isim koyma ve altı rakamlı sayıları tekrar etme şeklinde gruplandırılmaktadır (Sezginsoy, 2007: 38).

- Otis Beta Zihin Yeteneği Testi: Ölçek türü kalem-kâğıt testi olan bu zihin yeteneği testi ilköğretim 3-5. Sınıflarda uygulanmaktadır. Öğrencilerde sayı kavramı, dil yeteneği ve muhakemeyle ilgili 80 maddeden oluşan bir testtir (Bildiren, 2011: 121).

Dile dayanmayan, dili gerektirmeyen zekâ testleri;

- Kohs Küpleri Zekâ Ölçeği: 17 kart ve desenli küplerden oluşan süreli bir testtir. 10 yaş ve üzeri çocukların gösterilen karttaki deseni küplerle bireysel olarak yaptığı zekâ testidir (Eren, 2010: 54).

- Healy Resim Tamamlama Testi: 7-12 yaş arasındaki çocukların zihinsel performanslarını ortaya koymak için uygulanmaktadır. Test, biri örnek olmak üzere 11 büyük resim sahnesi ile 60 küçük resimden oluşmaktadır. Resimlerde; kahvaltılık sahnesi, okul yolunda, sınıfta, gökyüzüne bakan çocuklar, polisin bulunduğu cadde, futbol oyunundan dönüş, evde yaşam sahnesi, kaldırımıdaki iki çocuk gibi sahneler bulunmaktadır (Bildiren, 2011: 119).

- Wechsler Zekâ Testi: David Wechsler tarafından 1930'larda ilk sürümü geliştirilen bu ölçeğin amacı genel zihinsel kapasiteyi ölçmektir. En yaygın şekilde kullanılan testlerden biri olup sözel kavrama, algısal muhakeme, işlem hızı ve işleyen bellek faktörlerinden oluşur (Sak, 2014: 117).

- Differential Yetenek Testi: Wang (1995)' e göre genel yetenek testlerinin ölçemediği bazı özel yetenekleri ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin ilgileri, potansiyellerine bağlı olarak meslek seçimlerinde yararlı olabilmek amacıyla 1940-1950 yılları arasında Amerika'da geliştirilmiş bir testtir.

Standart bilgi ve başarı testleri; Öğretmenlerin özel yetenekli öğrencileri okulda keşfetmesini kolaylaştıran yöntemlerden biridir. Öğrenilen bilgilerin ölçülmesi amacıyla belli bilgi düzeyi için belirli ünite ya da ders alanlarında kullanmak için hazırlanmaktadır (Davis, 2015: 134). Ayrıca Türkiye'de uygulanan ÖSYM tarafından hazırlanan sınavlar standart başarı testlerine örnek olarak verilebilir.

Kişilik testleri ve envanterleri; yaratıcı bireylerde ölçülmeye çalışılan bazı özellikleri ölçmeyi sağlar. Bu özellikler, ileri derecede orijinal olma, iyi bir espri anlayışı, özgüven ve bağımsızlık, yüksek motivasyon, risk alma eğilimi, sanatsal ilgiler, açık fikirlilik ve iyi bir içgüdüdür (Davis, 2015: 135).

Sosyometrik teknikler: Sosyometri testi, grup dinamiği alanında sosyometri disiplininin geliştirdiği en yeni tekniklerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu test, dinamik bir

yaklaşım ile bir kümenin içyapısını gözleme aracı olarak tasarlanmıştır. Ayrıca bireylerin etkin bir biçimde güdüleneceği bir yaşam koşulu içinde eğilimlerin sergilendiği bir küme incelemesidir. 1930'lu yıllarda uygulanmaya başlanan bu teknik ilk olarak göç amacıyla yer değiştiren aileleri uygun bir şekilde yerleştirmek için kullanılmıştır. Daha sonra endüstri kuruluşlarında, bireylerin topluca yaşadıkları örgütlenmelerde, öğretim kurumlarında ve her türlü örgütte kullanılarak yaygınlaşmıştır (Sencer ve Irmak, 1984: 363,371).

Bunlar ile birlikte sosyal olgunluk testleri ile teorik, ekonomik, estetik, politik ve dini ölçekler de özel yetenekli öğrencilerin tanınmasında kullanılmaktadır.

Türkiye'de tanılama çalışmaları çoğunlukla üniversitelerin ilgili bölüm ve birimlerinde veya RAMlarda yapılmaktadır. Ancak özel yeteneklilerin eğitimleriyle ilgili sistemli ve örgütsel çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Kullanılan ölçme araçlarının çeşitliliği yetersiz ve olanların da günün koşullarına toplum kültürüne uygun şekilde uyarlaması ve standardizasyonu yapılmamaktadır. Kendi kültürümüze özgü ölçme araçları geliştirilmemektedir. 1985 yılında çıkarılan Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği'nin 6.maddesine göre üstün zekalı çocuk olarak farklı ölçeklerde sürekli ZB puanı 130 ve üzerinde alma ve özel yetenekli çocuk olarak da çeşitli ölçeklerde ZB puanının 110 ve üzerinde olup güzel sanatlar, tenkil vb. alanlarda akranlarından üstün olma kriterleri getirilmiştir (Özsoy vd., 1991: 13). Buradan da anlaşılacağı üzere geçerliği tartışılabilir ve tek ölçüte dayanan bir tanılama ile öğrencilerin eğitimleri yönlendirilmektedir.

1.4.3. Zekâ Puanları ve Hesaplanması

Zekâ testleriyle ölçülen her zekâ düzeyi belli bir terimi ifade etmektedir. Kişi almış olduğu puanın karşılığındaki terime göre nitelenmektedir. Bu puanlar ve terimler Tablo 1.3'te gösterilmiştir.

Tablo 1.3. Zekâ puanları ve terimleri

ZEKÂ PUANI (IQ)	TERİM
0-70	Geri Zekâlı
70-80	Tutuk Zekâlı
80-90	Sınır Üstü Normal

90-110	Normal Zekâlı
110-120	Üstün Zekâlı
120-140	Çok Üstün Zekâlı
140 ve üzeri	Dahi (Deha)

Kaynak: Topşes, G. (1997), *Eğitim Psikolojisi*, Yayınları, Ankara, (s.77).

Zekâ testlerinden elde edilen ZB Zekâ Testleri standart bir formül aracılığı ile hesaplanmaktadır. Bu hesaplama: “ZB (IQ= ZEKÂ YAŞI/TAKVİM YAŞIx100” formülü ile hesaplanmaktadır (Topşes, 1997: 78). Uygulanan bu zekâ testleri sonucunda zekâ düzeyleri 130un üzerinde olan çocuklar (üstün zekâlı ve yetenekli) özel yetenekli olarak kabul edilmektedir. Bu çocuklar normal düzeydeki çocuklara göre bedensel, yaratıcılık, öğrenme, önderlik ve güdüsel özellikleri açısından farklıdır. Özel yetenekli çocuk, öğrenme stili, zekâ türü, bedensel ve bilişsel özellikleri, liderlik becerileri bakımından diğerlerine göre farklılaşmaktadır (Şahin, 2014:3).

1.5. Özel Yetenekli Öğrenci Öğretmenliği Kavramı

Öğretmen, öğrencilerin okul yaşamında en önemli unsurlardan birisidir. Özel yetenekli öğrencilerin doğru şekilde eğitilmesi görevi de öğretmenlere düşmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin eğitim ortamını özel yetenekli öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlemesi önemlidir. Bununla birlikte o ortamdaki etkileşimin, içeriğin ve öğrenci-öğretmen ilişkisinin kalitesi de bir o kadar önem arz etmektedir Eriş (2015: 11).

Özel yetenekli öğrenciler birer yetişkin olduklarında öğretmenlerini anlatırken hayatlarına yön veren, onları motive eden ve farklılıklarının farkında olmalarını sağlayan öğretmenlere dikkat çekmişlerdir. Özel yetenekli öğrenciler diğer öğrencilere göre öğretmen tutumlarından daha fazla etkilenebilmektedirler. Bu nedenle öğretmenlerin bu öğrencilerin eğitiminde uygulanan modeller, stratejiler ve teknikler konusunda bilgi sahibi olması gerekir. En önemlisi de bu öğrencilerin sahip olduğu farklılığı benimsemiş olmaları gerekmektedir (Sak, 2014: 364). Çünkü özel yetenekli öğrenciler akranlarından farklı öğrenme, sosyal ve duygusal ihtiyaçlara sahiptirler. Bu yüzden öğretmenin mesleki yeterliği ve kişilik özellikleri öğrencinin akademik, bilişsel ve duyuşsal gelişimini etkilemektedir.

Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin öğrencilerin üstünlüğünü doğru şekilde değerlendirmeleri ve buna yönelik öğrencinin gelişimini sağlayabilmesi de

beklenmektedir. Bu öğrencilerin farklılıklarını anlayabilen, ihtiyaçlarını karşılayabilen ve doğru şekilde yönlendiren öğretmenin özel yetenekli olmasına gerek yoktur. Bu öğretmenlerin özel yetenekli değil öğrettikleri alanlarda uzman düzeyinde yeteneğe sahip olmaları yeterli olmaktadır (Şahin, 2015: 235). Örneğin müzik alanında özel yetenekli bir öğrencinin eğitim ihtiyacını sıradan bir müzik öğretmenin karşılaması beklenemez. Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemli bir yere sahip olan öğretmenlerin bireysel ve mesleki özellikleri Tablo 1.4’te belirtilmiştir.

Tablo 1.4. Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri

Bireysel Özellikler	Anlar, kabul eder, saygı duyar, güvenir ve öz sevgisi vardır. Başkalarına karşı hassastır, kendisi ile daha az ilgilidir. Dili iyi kullanır, kelimeleri hazinesi gelişmiştir. Yeni fikirlere açıktır. Zihinsel ilgi alanları olup edebi ve kültürelidir. Öğrenmeye ve bilgisini artırmaya isteklidir. Meraklıdır. Sezgisel ve algısaldır. Kendini mükemmelliğe adar. Kendi davranışlarının sorumluluğunu ve sonuçlarını üstlenir.
Bireysel- Mesleki Eğilimler	Zorlayıcı ve baskıcı değil, rehberdir Dikta olmayı değil demokratik olmayı seçer. Sürece de sonuçlar kadar odaklanır. Yenilikçi ve deneyimseldir. Sonuca giderken problem çözme basamaklarını kullanır. Öğrencilerin dikkatini çekmek için mizah özelliklerini kullanır. Sadece cevaba odaklanmayıp buluş yoluyla öğrenmeye katılımı ister. Merak, kendine güven, yönetme becerisi, bilgiye başvurma yolu ve başarı motivasyonu yönünden ortalama öğretmenlerden farklıdır.
Öğretmenlik Davranışları	Esnek ve bireysel programlar geliştirir. Samimi ve hoşgörülü bir ortam oluşturur. Değişik teknikler kullanır ve geri dönüt verir. Kişisel değerlere ve bireysel farklılıklara saygı gösterir. Yaratıcılığa ve hayal gücüne saygı duyarak üst seviye bilişsel süreçleri destekler. Araştırmaya dayalı sorular sorarak teşvik edici tartışmalar düzenler.
Anlayışı	Bilinmezlikleri hoş karşılar. Arzuyu paylaşır, öğrenme aşkı ve yaşam sevinciyle doludur. Zekâyâ, sezgiye, çeşitliliğe değer verir. Değişime, gelişime, bireysel ve başkaları için kendini gerçekleştirmeye değer verir
Bilgisi	Bütün yönleri ile üstün zekâ seviyelerinin doğasını ve gelişimini anlar. Eleştirel düşünmeyi ve yaratıcılığı geliştirmek için uygun öğrenme deneyimlerini tasarlar. Özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek müfredat ve program modellerini bilir. Yaratıcılığın bütün yönlerini ve nasıl geliştireceğini bilir.

Kaynak: Clark, B. (2015), Üstün Zekâlı Olarak Büyümek: Evde ve Okulda Çocukların Potansiyellerini Geliştirmek Kitabı, s. 350-351).

Bu bölümde literatürden edinilen bilgiler doğrultusunda kavramsal çerçeveye yer verilmiş olup bir sonraki bölümde özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili kuramsal yaklaşımlara ve araştırmanın da kuramsal dayanağı olan örgütsel etkililiğe değinilecektir.

BÖLÜM II

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİ EĞİTİMİNDE

KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili kuramsal temellere ve BİLSEM'lerin etkililiğini belirlemede temel alınan örgütsel etkililik yaklaşımına yer verilmiştir.

2.1. Zekâ Kuramları

Bu başlık altında, özel yetenekli öğrenci eğitimine temel teşkil eden zekâ kuramları ele alınmaktadır.

2.1.1. Çoklu Zekâ Kuramı

Çoklu Zekâ Modeli 1983 yılında yayınlanan Howard Gardner'ın "Aklın Çerçevesi: Çoklu Zekâ Kuramı" adlı eseriyle ortaya atılmış ve eğitim çevreleri tarafından kabul görmüştür. Gardner araştırmasında muhakeme, zekâ, mantık ve bilgi arasında farklar olduğunu savunmuştur. Zekâ kavramını, müzik, uzamsal ilişkiler ve duygu eğilimleri anlama şeklinde genişletmiştir. Başlangıçta yedi farklı zekâ tanımlamış; sözel/dilsel, mantıksal/matematikselsel, bedensel/kinestetik, öze dönük, kişilerarası, müzik/ritmik ve görsel/uzamsal zekâlardır. Daha sonra sekizinci zekâ alanı olarak doğa zekâsını eklemiş ve herkesin bu zekâ alanlarından her birine sahip olduğunu ancak bazılarının diğerlerinden daha fazla gelişmiş olduğunu belirtmiştir. Bu zekâ alanlarında insanların güçlü ya da zayıf yönleri bulunmaktadır (Conklin, Frei, 2016: 147).

2.1.2. Dabrowski'nin Aşırı Duyarlılık Alanı Kuramı

Dabrowski, teorisini geliştirirken özel yetenekli ve yaratıcı bireylerle de çalıştığı için bu teori özel yeteneklilerin gelişimine diğerlerinden daha fazla ışık tutmasına neden olmaktadır (Miller, Silverman ve Falk, 1994). Özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgilenen araştırmacılar, bu teoriyle ilk defa 1979 yılında tanışmışlar ve teori daha sonraki yıllarda Kuzey Amerika ve Avustralya'da özel yetenekliliğin psikolojik boyutunun ele alınmasında temel bir yaklaşım olarak benimsenmeye başlanmıştır. Bu kuram hem kalıtsal etkenleri hem de sosyal ve psikolojik etkenleri dikkate almaktadır. Şöyle ki Dabrowski'ye göre bireylerde farklı zihinsel yetenekler olduğu gibi farklı duygusal

kapasiteler de mevcuttur (Kulaksızoğlu, 2004). Dabrowski'nin belirttiği beş tür aşırı duyarlılık alanı şöyle özetlenebilir.

- Psikomotor aşırı duyarlılık; yoğun ve hızlı hareket ihtiyacı, uzun süre aktif kalabilme, ani tepkiler verme, eylemde bulunmak için zorlama ve yerinde duramama gibi özellikleri ifade eder.
- Duyularla ilgili aşırı duyarlılık; duylardan haz alma, konfora ve lükse eğilim gösterme, dikkat çekme, güzel nesnelere karşı ilgi, güzel yazı yazmayı ve dokunma, tatma, koklama ve koklama duylarından hoşlanmayı içermektedir.
- İmgeleme gücüne yönelik aşırı duyarlılık; zengin ve renkli bir hayal gücü, çağrışım ve bağlantı kurmada farklılık, güçlü bir biçimde görselleştirme ve icat etme, yaratma becerisi gibi özellikleri ifade etmektedir (Güzel, 2004).
- Zihinsel aşırı duyarlılık; soru sorma, bilgiye açlık, keşfetme merakı, kuramsal analiz ve sentez yapabilme, güçlü gözlem, bağımsız düşünme, sembolik düşünme ve bilginin ve gerçeğin peşinde koşma özelliklerini kapsamaktadır.
- Duyuşsal aşırı duyarlılık: ilişkilerin yaşanma biçimi, insanlara, nesnelere, yerlere bağlanma ve bireyin kendisi ile ilişkisi; güçlü duyuşsal bellek, ölüm kaygısı, şefkat ve sorunluluk duygusunu öne çıkarmak; depresyon, güvenlik ihtiyacı, özeleştirme, utangaçlık ve başkalarının sorunları ile ilgilenme gibi özellikleri ifade etmektedir (Karabulut, 2004).

2.1.3. Stenberg'in Üçlü Sacayağı Kuramı

Stenberg, geleneksel zekâ bölümü puanının özel (üstün) yeteneği tanılamakta yetersiz kaldığını savunarak üç tür zekadan söz etmektedir. Bunlar; analitik, sentezci ve pratik zekâdır. Analitik zekâ; çözümlenme becerilerini, mantıksal düşünmeyi akıl yürütmeyi ve okuduğunu anlamayı içeren ve geleneksel zekâ testlerinin ölçtüğü becerileri kapsamaktadır.

Sentezci zekâ; yaratıcılığı, yeni durumlarla baş etmeyi, iç görüyü ve sezgileri içermektedir. Pratik zekâ ise; analitik ve sentezci beceriler ile günlük yaşamda karşılaşılan sorunların çözülmesinde başvurulması söz konusudur. Bireylerin çoğunda bu üç zekâ türü belli bir ölçüde bulunmaktadır. Ancak kişilerin bu yanlarının ne derecede güçlü olduğunu bilmesi ve bunu güçsüz yanlarını telafi etmek için kullanabilmesi önemlidir. Stenberg'in modeli de

dinamik bir model olup zamana ve çevre ile etkileşime bağlı olarak değişmektedir (Akarsu, 2004:132-133).

2.2. Eğitim Stratejileri

Türkiye’de özel yeteneklilerin eğitimi konusunda daha çok birlikte eğitim modeli esasına dayanan bir uygulama söz konusudur. Bunlardan sınıfta, okulda ve okul dışında yani ders dışı zenginleştirme metotları en fazla kullanılanlardır. Ayrıca ayrı eğitim modeli esasına dayanan uygulamalarda yapılmaktadır. Bunlara; İnanç Lisesindeki ve bazı özel okullardaki özel sınıf uygulamalar örnek verilebilir (Yıldız, 2010: 3).

MEB (2013)’e göre Türkiye’de özel yetenekli bireylere verilen örgün ve yaygın eğitimde sadece zenginleştirme metodu gibi tek tip uygulama yapmak yerine bilgi ve deneyim paylaşımını esas alan modeller geliştirilmelidir. Öğrencilerin ilgi, yetenek ve potansiyeline uygun şekilde farklılaştırılmış, bireyselleştirilmiş, zenginleştirilmiş, hızlandırılmış çoklu modeller önerilmektedir. Bununla birlikte özel yetenekli öğrencilere yönelik eğitim modellerine değinmeden önce ayrıca belirtmek gerekir ki; en iyi ya da en doğru model diye bir şey yoktur. Tıpta “Hastalık yoktur, hasta vardır” söylemi ne kadar doğruysa eğitimde de “Doğru model yoktur, çocuğa en uygun model vardır” da o kadar doğrudur (Eriş, 2015: 11).

Öğrenci için hangi stratejinin uygun olduğunu belirlemek için tüm metotların bilgisine sahip olmada fayda vardır. Sak (2014: 133)’ a göre eğitim stratejileri; gruplama, hızlandırma, zenginleştirme, mentorluk şeklinde belirtilmiştir.

2.2.1. Gruplama

Öğrencilerin yetenek seviyelerine uygun olacak şekilde farklı okullarda, farklı sınıflarda veya aynı sınıfta olsa da farklı şekilde eğitim-öğretim faaliyetlerine katılmalarını esas alan bir yöntemdir (Sak, 2014: 134). Yapılan gruplamalar ile özel yetenekli çocukların yetenek gelişiminde gözle görülür bir değişimi gözlemek mümkündür (Levent, 2011: 29).

1900 yılların başından beri uygulanmakta olan bu önlem değişik biçimlerde uygulanmaktadır. Bunlar; tamamen ayrılmış gruplama (homojen kümeler), tamgün

heterojen kümeler, yan ayrılmış gruplar (yarım gün veya geçici kümeler)dır (Ataman, 2004: 166).

Homojen Kümeler: Özel okullar ve üst özel sınıfların yer aldığı bu önlemi uygulayan kuruma; yurt dışında ABD’deki magnet okulları (Sanat, fen, matematik, iş ve ticaret alanlarında uzmanlaşma veren kurumlar) örnek verilebilir. Türkiye’de ise Fen Liseleri ve Anadolu Güzel Sanat Liseleri ve İnanç Lisesi gibi kurumlar örnek gösterilebilir. Homojen gruplamanın olumlu yanı öğrencilerin yetenek seviyeleri birbirine yakın olduğu için birbirini geliştirmeye ve uyardıya dönük bir yarışma ortamı sağlamasıdır (Davaslıgil, 2004: 239).

Tam gün heterojen kümeler: Tam gün heterojen sınıflara normal zekâ düzeyindeki öğrencilerin yer aldığı sınıflarda oluşturulan seviye grupları örnek gösterilebilir. Bu uygulamada öğrencinin kendi sınıfından ayrılmasına gerek olmadığı gibi normal zekâ düzeyindeki öğrencilerin özel yetenekli çocuklarla ortak çalışma yapmaları kendilerine fayda sağladığı da araştırmalarla kanıtlanmıştır. Connecticut Üniversitesi’nin özel yeteneklilerle ilgili Milli Araştırma Merkezi’nden bir grup araştırmacı tarafından heterojen sınıflardaki karma küme çalışmaları değerlendirilmiştir. Bu araştırmada ayrıca heterojen gruplardaki normal düzeydeki öğrencilerin homojen gruplardaki öğrencilere göre birbirlerini daha olumsuz algıladıkları ortaya çıkmıştır. Bu durumun sebebi olarak da normal düzeydeki öğrencilerin kendilerini üstünlerle karşılaştırma yapmaları gösterilebilir (Archambault, 1993).

Yarım Gün Ya da Geçici Kümeleme: Özel yetenekli öğrenciler, haftanın bir günü öğleden sonra iki üç saatliğine normal sınıflardan alınarak, özel yeteneklilerin eğitimi konusunda uzman bir öğretmen ya da koordinatör bir eğitimcinin gözetiminde zenginleştirme etkinliklerine katılmaktadır (Davaslıgil, 2004: 239). Bu önleminde öğrencilerin normal sınıf çalışmalarından bir süreliğine ayrılması sonucunda bazı konuları kaçırdıkları için, öğretmenlerin tepkilerine maruz kalabilmektedirler. Normal düzeydeki öğrencilerin gözü önünde yapılan bu ayrımcılık sebebiyle öğrenciler üstünlere karşı olumsuz bir tutum içine girebilmektedir (Davis ve Rimm, 1989; Enç, 1979).

Akkanat (2004: 184) gruplama stratejisinin yararlarını ve sakıncalarını aşağıdaki belirtilmiştir.

Yararları:

- 1- Programdaki çocuklar homojen bir grup olduğu için en üst düzeydeki öğrencilerin birbirlerini desteklemelerini ve yarışmalarını sağlar.
- 2-Tek başına olma duygusunu azaltır ve çocukların yeteneklerine uygun düzeyde gelişmelerini sağlar.
- 3-Eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte özel olarak geliştirilen programlar kullanılır.
- 4- Farklı alanlardaki öğrenme gereksinimlerini karşılayacak özel donanımlara olanak sağlamakta ve bu programdaki çocukların eğitimi için de özel olarak seçilmiş ve yetiştirilmiş öğretmen görevlendirilmektedir.
- 5- Bu yöntem ile kırsal bölgelerdeki çocuklar için daha iyi bir eğitim ortamı sağlanabilmektedir.

Sakıncaları:

- 1- Özel yetenekli çocukların, normal düzeydeki çocuklarla iletişimlerini engellediği için toplumla bütünleşmeyi engelleyebilir ve bencil bir birey olmalarına neden olur. Aynı zamanda liderlik özelliklerinin gelişimini engeller.
- 2- Erken yaşlarda uzmanlık alanlarına yönlendiren çocukların başka alanları tanımaları zorlaşabilir.
- 3- Çocukların farklı üstün özelliklerinin toplum için işlevsel hale gelmesini engelleyebilir.
- 4- Önlemler içerisinde en pahalı olanı denilebilir.

2.2.2. Hızlandırma

Birçok ülkede çeşitli biçimlerde uygulanmakta olan bir önlemdir. İlkokula erken başlama, sınıf atlama ve ders atlama şeklinde uygulanabilmektedir.

Erken Başlama: Türkiye’de erken başlama uygulaması, çocuk eğer okuma, yazma, matematik işlemlerinde belli bir yeterliğe ulaştıysa yapılmaktadır. Zorunlu eğitim yaşından önce bu çocuklar ya bir yaş önce okula kaydettirilir ya da okula ikinci sınıftan başlar. Bunun için ise herhangi bir maddi kaynağa, özel araç-gereç ve personele ihtiyaç

duyulmamaktadır. Elbette çocuğun sosyal gelişiminin buna uygun olması ve ailenin eğitime ve akademik başarıya önem vermesi unsurları da göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk eğer yeterli olgunlukta değilse uyum sorunu yaşayabilmektedir. Ayrıca çocuğun o dönemki gelişimi yaşlılarından önde ise uygundur yoksa üst sınıfa geldiğinde başarısızlığa uğrayabilir (Ataman, 2004: 166).

Sınıf Atlama: Hızlandırmanın bir diğer önlemi olan sınıf atlama için iki unsura bakılmalıdır. Birincisi, öğrencinin bazı temel becerileri kazanıp kazanmadığını belirlemektir. Öğrenci eğer bazı temel becerileri kazanmadıysa bir üst sınıfa geçmemelidir. Sınıf atlaması düşünülen öğrenciler genellikle sınıf seviyesinin üstünde bilgi ve yeteneğe sahiptir. Yine de bazı bilgi boşlukları olmaması için sınava tabi tutulmalı, eksikliklerinin olması halinde bunların giderilmesi için gerekli önlemin alınması gerekir. İkinci unsur ise öğrencilerin sosyal uyumudur.

Araştırmalar, genellikle sınıf atlamanın sosyal uyumsuzluğa neden olmadığını gösterse de bu çocukların fiziksel olgunlukları, boyları, genel duygusal dengeleri, motivasyonları, olaylarla başa çıkabilme becerileri dikkate alınmalı ve daha üst düzeyde bilgi gereksinimine sahip olup olmadıkları da mutlaka değerlendirilmelidir (Davaslıgil vd., 2004: 29).

Erken okuma yazma öğrenen çocuklar için bu yöntem uygulanmak istenmektedir. Ancak erken okuma yazmayı öğrenmek bu yöntem için yeterli olmayabilir. Bunun için bu konuda özel eğitim görmüş öğretmenler ve rehberlik uzmanlarının görüşü alınmalıdır. Bu sorumluluk sadece sınıf öğretmenlerine yüklenirse önemli sorunların ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır (Çağlar, 2004: 268)

Ders Atlama: Birçok olumlu yanı olan bir önlemdir. Öğrenciye ileri olduğu alanda ilerleme şansı verirken sınıf düzeyinde olan diğer alanlardaki becerilerini de akranlarıyla birlikte geliştirme fırsatı sağlamaktadır (Ataman, 2004: 166) Bunun yanında da sosyal açıdan akranlarıyla beraber olma fırsatı vermektedir. Bu sayede bir dersteki gözlemle o öğrenci için sınıf atlamanın uygun olup olmayacağı kestirilebilir. Bu yöntemde belirli dersteki hızlandırmayı uygularken gerekli ayarlamalar yapılmadan denge sağlanamazsa ortaya bazı sorunlar çıkabilecektir (Davaslıgil, 2004: 237).

2.2.3. Zenginleştirme

Zenginleştirme stratejisi süreç ve içeriğe ulaşma yöntemlerini içermektedir. Sürece ilişkin hedefler; yaratıcı düşünme, problem çözme, kritik ve bilimsel düşünmeyi kapsar. İçeriğe ilişkin hedefleri ise, süreçlerin geliştirdiği ders konuları, projeler ve etkinlikler oluşturur (Davashgil, 2004: 32).

Bu yöntemin sağlıklı bir şekilde uygulanması için öğretmenin konu ile ilgili yeterliğe sahip olması önemlidir. California'nın çeşitli okullarında uygulanan bu programın esaslarından biri okuldaki tüm öğretim dalları ile ilgili uygulanabilmesidir.

Öte yandan zenginleştirme çalışmaları özel yetenekli öğrencilerin ilgi ve merakını uyandıracak nitelikte olmalı, mekanik ve gereksiz tekrardan kaçınılmalıdır. Ayrıca konular öğrencinin kendi başına inceleme yapabileceği uygunlukta olmalıdır. Öğrencilerin küme tartışması veya seminer çalışması gibi durum değerlendirmesi yapabileceği çalışmalar planlanmalıdır. Bir diğer önemli nokta ise, bilgisayar, öğretici filmler, atlas, ansiklopedi, yerküre, sözlük vb. ders araç-gereçlerinin el altında bulundurulmasıdır (Eren, 2010: 83).

Zenginleştirmeye ilişkin olarak belirtilen esaslar doğrultusunda hazırlanan bazı etkinlikler şunlardır; bağımsız çalışma, kültürel ve bilimsel alan ya da mesleki kuruluşlara geziler, cumartesi ve yaz programları, okulun kaynak odasında oluşturulan öğrenme merkezleri, müzik, sanat, dil, bilgisayar ve yaz kampları, yaratıcılığı geliştiren programlar, öğrencileri klasik edebiyatla tanıştırmak öğrencilerin yorum ve tartışma becerilerini artırmak için düzenlenmiş programlar, sahte mahkeme şeklinde turnuvalar vb. (Davashgil, 2004: 32).

Zenginleştirilmiş programın amaçlarından biri özel yetenekli çocukların eğitsel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu programın bir diğer amacı ise, özel yetenekli çocukların ailelerine çocuklarının eğitsel ve sosyal alandaki ihtiyaçlarını karşılamalarında yardımcı olmaktır. Bunun yanında özel yetenekli çocukların yeteneklerini sergilemesi için doğal ortamların yaratılabilmesi de bu programın en önemli amaçlarından biridir. (Alemdar, 2009: 30).

Zenginleştirmede sınıf öğretmeni çocuğa çocuğun seviyesine uygun bir ödev verebilmekte ya da öğrenciler farklı programlara katılmaktadırlar. Bu programlardan bazıları; yaratıcılığı geliştirmeye odaklı olan uluslararası eğitim programı Odyssey of the Mind, uluslararası yaratıcılık organizasyonu Destination Imagination'ın düzenlediği programlar ile bilim şenlikleri ve yarışmalardır. Bunların yanında okul sonrası programlar da zenginleştirmeye örnek olarak düşünülebilir. Bu programlar okul içerisinde belli bir yetenek alanında uygulanan ekstra faaliyetler ya da okul dışında uygulanan etkinliklerdir. Türkiye'de BİLSEM'ler okul dışı zenginleştirmeye örnek verilebilir (Eriş, 2015: 226).

2.2.4. Mentorluk

Zenginleştirme altında sayılabilecek bir diğer önlem şekli de Amerika'da uygulanan mentorship adı verilen önlemdir. Bu yöntemde usta(uzman)-çırak ilişkilerini ele alınır (Davashgil, 2004: 32).

Mentorluk aslında usta çırak ilişkisinin teknik adı olarak düşünülmektedir. Mentor bir akıl hocası demektir. Bu yöntemde genellikle alanında uzman bir yetişkin kendisinden küçük yaşta olan ve özel yetenek tanısı konmuş öğrenciyle ortak ilgi alanları doğrultusunda birlikte çalışır. Araştırmalar, bu yöntemin özel yetenekli öğrencilerin gelişimlerinde etkili yöntem olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu yöntem sosyal yardımlaşma durumu olarak da düşünülebilir. Ancak bu önlemden her iki taraf mentorluk ilişkisine istekli ve bağlı olduğu sürece yöntem fayda sağlamaktadır (Eriş, 2015: 229).

2.3. Öğretim Modelleri

Özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaçları için oluşturulan eğitim modelleri özel yetenekliler eğitim müfredatının gelişmesinde etkili olmuştur. Bu kısımda ortaya çıkan bazı müfredat modelleri ele alınmıştır.

2.3.1. Okul Geneli Zenginleştirme Modeli

Okul geneli zenginleştirme modeli özel yetenekliler eğitiminde yaygın olarak bilinen zenginleştirme programını ortaya çıkarmıştır. Bu model kısmen bir program modeli olsa da aslında bir müfredat modeli olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu modelde özel yetenekli öğrencilerin özel ihtiyaçlarının bazılarını karşılayacak zenginleştirmeyi sunmak için kaynak odası kullanılan bir ayırma programıdır. Modelde öğrenciyi özel, muhtemel özel

yetenekli olarak görmek yerine; özel yetenek kavramını insana ait olan üç temel özellik grubu arasındaki etkileşimden kaynaklanan davranış olduğunu savunur. Bu özellikler; ortalama üstü genel ve/veya özel yetenekler, üst düzey görev sorumluluğu ve üst düzey yaratıcılıktır. Ayrıca bu modelde hem akademik hem de yaratıcı-üretici anlamda özel yetenekliliğin gelişimine önem verilir ve desteklenir (Clark, 2015: 300).

2.3.2. Üstün Zekâlılara Yönelik Farklılaştırılmış Müfredat Oluşturma Modeli

Izgara modeli de denilen Grid model temelde farklılaştırılmış programı nelerin oluşturduğu ve böyle bir müfredat programının nasıl oluşturulacağı konusuna ağırlık vermektedir. Bu modelde bir “tema” çevresinde örgütlenmiş olan bileşenlerden süreç, içerik ve ürün üçlüsü kullanılmaktadır.

Kavram öğretiminde temaların kullanılmaya başlaması ile birlikte, Izgara Modeli'nin süreç boyutunda da temel becerilerin geliştirilmesine önem verilmektedir. Ayrıca araştırma becerileri ve üretici düşünme gibi bilimsel süreç becerilerine paralel olan becerilerin geliştirilmesine önem verilmektedir. Örneğin, Izgara Modeli fen müfredatına uygun olarak öğrencilerin kendini bir bilim insanı gibi hissedip davranabilmeleri için bilimsel süreç becerilerini kullanabilmeleri için fırsat sunabilmektedir (Erdoğan ve Kahveci, 2015: 194-195).

2.3.3. Özel yetenekliler için Otonom Öğrenen Modeli

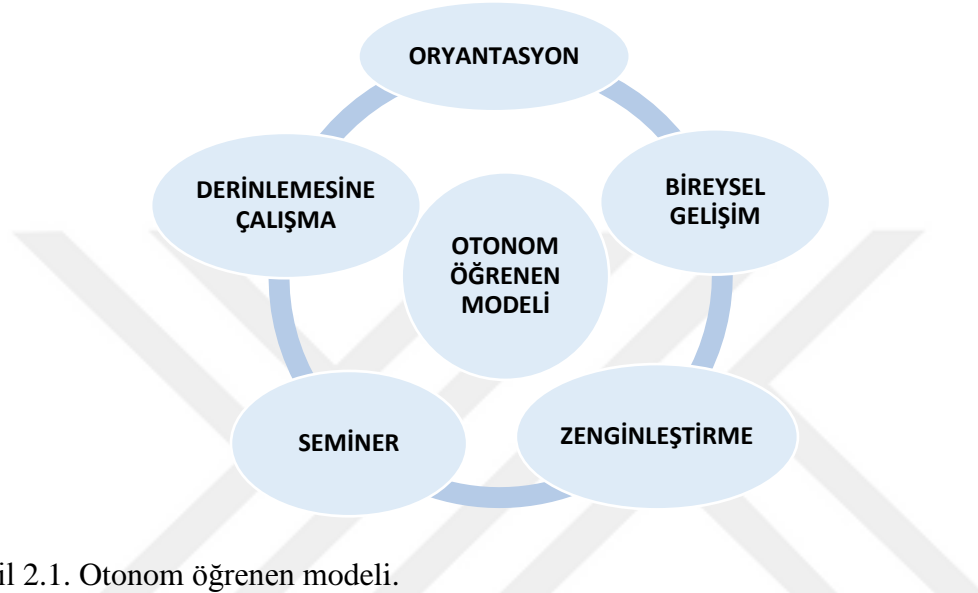
Otonom Öğrenen Model'inde özel yetenekli öğrencilerin bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda becerilerini, bilgilerini ve olumlu tutumlarını geliştirerek kendi kendine öğrenen bağımsız bireyler olmaları amaçlanmaktadır.

Şekil 2.1'de de görüleceği üzere modelin uyum, bireysel gelişim, zenginleştirme, seminer ve derinlemesine çalışma şeklinde beş aşamadan oluşan etkinlikleri öğrencilere sunulmaktadır.

Betts'e göre Otonom Öğrenen Modeli'nde üç tür müfredattan söz edilir. Birincisi genel müfredat olup genel eğitim sistemi içinde sadece genel müfredata dayalı öğrenme etkinlikleri uygulanmaktadır. Bu müfredat özel yetenekli öğrenciler için yetersiz kalmaktadır. İkincisi öğretmenin sınıfında bireysel farklılıkları dikkate alarak

farklılaştırdığı müfredattır. Bu düzeydeki müfredatta özel yetenekli öğrenciler için yetersiz kalmaktadır ki öğrenenin kendisinin oluşturduğu üçüncü müfredat türüne bu modelde daha fazla ağırlık verilir (Sak, 2014: 269-270).

Otonom öğrenen modelinde beş aşamalı olarak öğrencilere sunulan etkinlikler Şekil 2.1’de de gösterilmiştir.

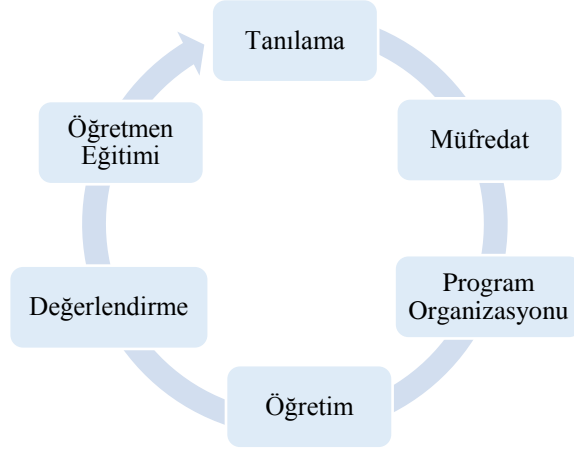

Şekil 2.1. Otonom öğrenen modeli.

Sak, U. (2014), Üstün Zekâlılar: Özellikleri, Tanılanmaları, Eğitimleri (s.270)'nden yararlanılmıştır.

2.3.4. Üstün Yetenekliler Eğitim Programları Modeli

ÜYEP modeli, ilköğretim kademesindeki özel yetenekli öğrenciler için özel eğitim fırsatı sağlayan akademik, öğrencilerin zihinsel ve yaratıcı yeteneklerini farklılaştırılmış eğitim hizmetleri ile geliştiren eğitim ve rehberlik programıdır (uyep.anadolu.edu.tr,2017). Bir diğer tanıma göre ÜYEP modeli, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrencilerin örgün eğitimleriyle paralel şekilde yürütülen bir modeldir. Üniversite tabanlı bir program modeli olan ÜYEP Şekil 2.2’de de görüleceği üzere tanılama, müfredat, öğretim, değerlendirme, program ve öğretmen eğitimi şeklinde altı ögeden oluşmaktadır (Sak, 2011: 213).

Şekil 2.2. Altı Bileşenli ÜYEP Modeli.

Sak, U. (2011), *Üstün Yetenekliler Eğitim Programları Modeli (ÜYEP) ve Sosyal Geçerliği*, s.213'den yararlanılmıştır.

Bu program ışığında Türkiye’de 2007 yılında Anadolu Üniversitesi ve TÜBİTAK desteğiyle Anadolu Üniversitesi Üstün Zekâlıların Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı tarafından Üstün Yetenekliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÜYEP) kurulmuştur. 2014 yılında uygulama ve araştırma merkezine dönüştürülen ÜYEP, kapsam olarak Türkiye’deki ilk ve tek program olma özelliğini taşımaktadır. Programda zekâ, üstün zekâ ve yaratıcılık alanlarında bilimsel araştırmaların yürütülmesi, zekâ ölçümleri yoluyla özel yetenekli öğrencilerin tanınması ve öğrencilerin entelektüel potansiyellerini açığa çıkarıp geliştirecek farklılaştırılmış eğitim ve rehberlik hizmetleri sunulması amaçlanmıştır. Merkezde öğrencileri yeteneklerini keşfederek kendilerini geliştirme olanağı bulmaktadırlar (uyep.anadolu.edu.tr, 2017).

2.3.5. Üç Bileşen Modeli

1977 yılında Joseph Renzulli tarafından “Üçlü Zenginleştirme Modeli: Üstün ve Yetenekli Öğrenciler için Savunulabilir Programlar Geliştirme Rehberi” adlı kitabını yayınlamıştır. Bu model en fazla bilinen ve en çok benimsenen müfredat modeli olmuştur. Çünkü bu modeli anlamak ve uygulaması kolay ayrıca çok anlamlı bir modeldir.

Üç Bileşen Modeli yalnızca ilköğretim seviyesinde kullanılmaktadır. Öğrenciler üzerinde üç tip zenginleştirme modeli uygulanmakta ve bunlar sırasıyla tip I,II ve III olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede öğrencilere tip I, II ve III arasındaki farklılıklar açıklanmaktadır. Tip I zenginleştirme deneyimleri bağımsız okuma, uzman ile sohbet, alan

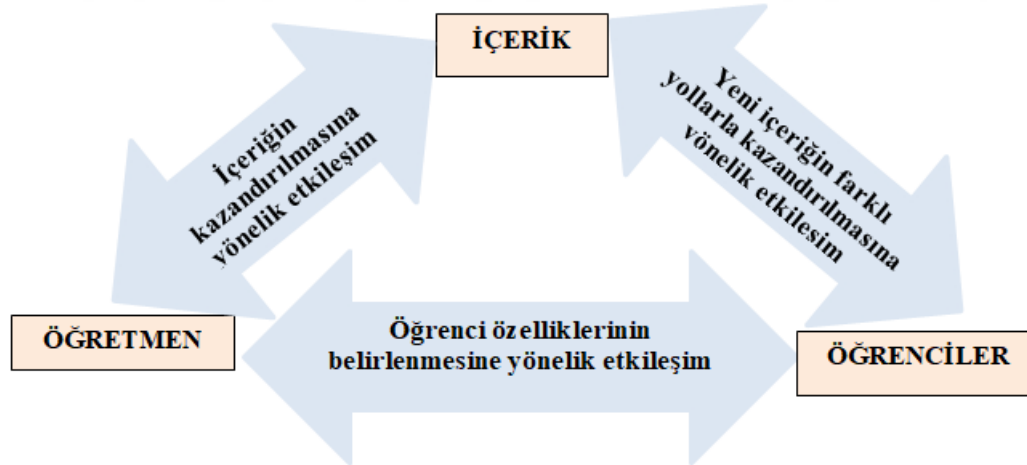
gezisi ya da birçok bilgi kaynağını kapsar. Tip II zenginleştirmeye ise grup eğitim aktiviteleri de denilmektedir. Tip III zenginleştirme de gerçek problemlerin küçük grup araştırmalarını kapsar. Birkaç öğrenciden oluşan gruplardaki öğrenciler; konusu sanat, tiyatro, bilim, bilgisayar yapımı/tamiri, kültür ve sosyal bilimler vb. olan orijinal bir araştırma projesi ile ilgili çalışmalar yapar (Davis, 2014: 322).

2.3.6. Paralel Müfredat Modeli

Paralel Müfredat Modeli (PMM), özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde ulusal müfredatın yanında farklı müfredatların da yer alması gerektiği düşüncesi ile oluşturulmuş eğitim modelidir. Oldukça kullanışlı ve etkili bir müfredat farklılaştırma modelidir.

PMM, çekirdek, bağlantılar, uygulamalar ve farkındalık müfredatı olmak üzere birbirine paralel dört müfredattan oluşmaktadır. Özel yeteneklilerin eğitimi için uygun olan bu dört müfredat ayrı olarak kullanılabilirdiği gibi tek tek de kullanmaya uygundur.

Tomlinson vd. (2008)'e göre bu modeldeki öğretim süreci Şekil 2.3'te gösterilen üç önemli unsur arasındaki etkileşimle açıklanmaya çalışılmıştır (Tortop, 2015: 178).

Şekil 2.3. Paralel Müfredat Modeli'nde öğretmen-öğrenci-içerik etkileşimi.

Tortop, H.S., (2015), *Üstün Zekalıların Eğitiminde Farklılaştırılmış Öğretim: Müfredat Farklılaştırma Modelleri Kitabı*, s.178)'ndan yararlanılmıştır.

2.4. Örgütsel Etkililik

TDK (2018)'de etkililik; etkili olma durumu, tesirlilik, müessiriyet demektir. Etkililik kavramına örgüt bazında bakıldığında ise yeterlilik, verimlilik gibi kavramlara karşılık

gelmektedir. Bir diğere anlatımla ise etkililik; verimliliğı, kùltürü ve yeterliliğı içerisine alan bir kavram olarak nitelenmiştir.

Yönetim biliminin önde gelen kuramcılarında Bernard 'a göre etkililik kavramı; örgütün amaçlarına ulaşma derecesidir (Şişman, 2002: 3). Başaran (1982: 29)'a göre de etkililiğın anlamı, amacın istenen düzeyde gerçekleştirilmesidir. İnsanın ve örgütün, etkin ve yeterli olması, amacın istenen düzeyde gerçekleştirilmesi için oldukça önemlidir. Fakat bir örgütün ya da bir okulun etkili olup olmadığı konusunda kesin bir cevap vermek kolay değildir. Çünkü etkililik tek bir koşula bağılı olmadığından tek boyutlu bir tanım yapmak yetersiz kalacaktır. Bir okul, kullanılan ölçütlere göre etkili ya da etkisiz şekilde tanımlanabilecektir. Sonuç olarak kuramsal bir model kullanmadan etkililik belirlenemeyeceğı açıktır.

Bununla birlikte etkililik ile örgütsel amaçlara ulaşılması arasında sıkı bir ilişki bulunmakta ve bir örgütün belirlenen amaçlara ulaştığı ölçüde etkili olduğı belirtilmektedir. Buna yönelik eğitim sistemi ve okullar için de aynı ölçüt geçerlidir. Ancak okulları diğere örgütlerden ayıran özelliklerden biri de girdisinin ve çıktısının insanlardan oluşmasıdır. Bu farklılıklardan dolayı okulun örgütsel etkililiğı de diğere örgütlerden farklılaşmaktadır (Aslantaş ve Özkan, 2014: 183).

Ayrıca bilim adamlarının üzerinde yoğun çalışmalar yürüttüğü ve toplumsal yaşam için de önemi vurgulanmaya çalışılan örgüt kavramı ile ilgili yapılan incelemelerin çıkış noktası örgütsel verimlilik ve etkililiğı artırmak olmuş ve bu yönde farklı kuramlar da geliştirilmiştir. Bilim insanları ve bu konu ile yakından ilgilenen kişiler örgütsel verimliliğı ve etkililiğı artırmak amacıyla örgütleri incelerken farklı görüşler öne sürmüşlerdir (Polatoğlu, 1984: 65).

Bütün örgütlerde olduğu gibi okullarda da farklı yöntemler kullanarak etkililik düzeyleri ölçülmeye çalışılmaktadır. Bunun için örgütler; çıktılarını ölçme, diğere örgütlerle karşılaştırma, kalite sistemlerini iş süreçlerine uygulama gibi yöntemler kullanmaktadırlar. Bunun sonucunda örgüt değerlendirmeleri yapılırken farklı ölçüm değişkenlerini kullanmak durumunda kalınmıştır. Buna yönelik olarak etkililik kavramı; örgütlerin

niceliksel değerlendirmeleri ile birlikte niteliksel olarak da değerlendiren bir ölçüt olarak belirtilmiştir.

Öte yandan örgütsel etkililik kavramı ile ilgili genel bir tanımın yapılması oldukça zordur. Çünkü örgütsel etkililiğin sınırları tam olarak konulamamakta, farklı örgüt modelleri için etkililik yaklaşımları ve değerlendirme ölçütleri de farklılaşmaktadır (Altunoğlu, 2013: 4-8). Bunun yanında örgüt çevresinden ve içinden alınan bilgilerin hacmi, niteliği ve bu bilgilerin karar merkezlerine iletilmesi ve karar merkezlerinde bilgilerin uygun şekilde değerlendirilmesi de örgütün etkililiğini belirlemektedir (Polatoğlu, 1984: 65).

Ayrıca etkililik ile ilgili yapılan tanımlar ile ilgili görüşler zamana göre de farklılık göstermektedir. Bununla birlikte herhangi bir modelin diğer modele göre üstünlüğünün olmaması gibi nedenler ile örgütsel etkililik konusunda genel bir tanımın yapılması zorlaşmaktadır.

2.4.1. Örgütsel Etkililik Modeli

BİLSEMLerin özel yetenekli öğrencileri bireysel yetenek alanına göre geliştirmeyi temel alması kurumun en önemli fonksiyonlarından biridir. Okul etkililiğini tanımlayabilmek ve ölçütlerin belirlenmesi için kavramsal bir modele ihtiyaç vardır. Bu konuda birçok model geliştirilmiş olup her modelin farklı durumlara uygun olan üstün ve zayıf yanları bulunmaktadır. Sonuç olarak her bir model farklı durum ve zamanlarda kullanılabilir (Özkan, 2009: 73). Bu modellerden özellikle okul etkililiğini ölçmeye yönelik olanlar Şişman (2013: 53-62) tarafından şöyle belirtilmiştir; amaç modeli, kaynak-girdi modeli, süreç modeli, doyum modeli, meşruiyet(yasallık) modeli, etkisizlik modeli, örgütsel öğrenme modeli, toplam kalite yönetimidir.

Okul etkililiğini ölçmek için bazı örgütsel etkililik modellerini, modelin yararlarını ve değerlendirme göstergelerini ele alarak Tablo 2.1'deki gibi karşılaştırmak mümkündür (Yılmaz, 2013: 7).

Tablo 2.1. Örgütsel etkililik modelleri

Modeller	Okul Etkililiği Kavramı	Modelin Yararlılığı	Değerlendirme Göstergeleri
Amaç Modeli	Belirtilen amaçların başarılması	Amaçlar açık, fikir birliği vardır. Sınırlı ve ölçülebilir kaynaklar yeterli durumdadır.	Okulda ya da program planlarında listelenmiş amaçlar
Sistem-Kaynak Modeli	İhtiyaç duyulan kaynakların ve girdilerin başarılması	Girdi ve çıktılar arasında açık bir ilişki vardır ve kaynaklar yetersizdir.	Ön koşullu kaynaklar; öğrenci özgeçmiş kalitesi, finansman desteği gibi
Süreç Modeli	Düzenli bir işleyiş, düzgün ve sağlıklı içsel model	Örgütsel süreçler ve çıktı arasında açık bir ilişki vardır.	Liderlik, eş güdüm, iletişim, sosyal etkileşim
Doyum Modeli	Tüm güçlü tarafların doyumu	Tarafların istekleri uyumlu ve bu istekler ihmal edilmez.	Eğitim yetkilileri, öğretmenler, yönetici, öğrenci ve velilerin doyumu
Yasallık Modeli	Yasal faaliyetler ile yaşamını sürdürebilme,	Yaşamı sürdürme ve yok olma durumu ile karşılaşma	Halkla ilişkiler, pazarlama, toplumsal statü,
Etkisizlik Modeli	Etkisizlik karakterlerinin okulda yokluğu	Etkililiğin görüş birliğine varılması ölçütü yoktur. Ancak okul geliştirme stratejilerine ihtiyaç vardır.	Var olan çalışmalar, eksiklikler, güçlükler
Örgütsel Öğrenme Modeli	Çevresel değişmelere ve içsel engellere uyma	Modelin katkısı okulun okul fonksiyonları ile ilgili bilgisine bağlıdır. Bilgi elde edilirken çevresel değişmeleri göz önünde bulundurarak öğrenme süreci ile elde edilir	Dış ihtiyaçlara duyarlılık, program değerlendirme, gelişme planı
Toplam Kalite Yönetimi	Toplam kalite yönetimi sürecinin okul fonksiyonları ile ilişkisine bağlıdır.	Tarafların ihtiyaçları uyumludur. Toplam yönetim için teknoloji ve kaynaklar uygundur.	Liderlik, stratejik planlama, kalite sonuçları, tarafların doyumu gibi.

Kaynak: Yılmaz, K. (2013), Etkili Okul: Örgütsel Etkililik Modelleri: https://docs.google.com/file/d/0B3VwQlaAY_UfaERFTmVpaUtJUK0/edit , (05.12.2017) den yararlanılmıştır.

Amaç modeli: Literatürde geçen örgütsel etkililik yaklaşımları arasında daha fazla kabul gören modeldir. Bunun yanında uygulamada en sık kullanılan model olduğu da belirtilmektedir (Sabuncuoğlu, 2010: 129). Bu model kısaca; önceden belirlenmiş amaçlarla elde edilen sonuçların karşılaştırılmasıdır. Elde edilen amaçlar arttıkça örgütsel etkililik de o yönde artacaktır. Bu modele göre örgüt; amaçları en üst düzeyde artırmayı hedefleyen rasyonel sistemdir (Aldemir, 1985: 204). Bu yaklaşımda; örgütün çıktı

amaçlarının belirlenerek bu amaçlara hangi düzeyde ulaşıldığı değerlendirilmektedir (Aycan, 2005: 15).

Amaç modelinde amaçların elde edilip edilmediği, yapılması gerekenler niteliksel olarak değerlendirildikten sonra örgütsel etkililik bazı ölçeklerle belirlenebilmektedir. Öte yandan bu sayede örgütün amaçlarına da ne derecede ulaştığı denetlenebilmektedir (Şişman, 1996: 14). Amaç modeline göre örgütsel etkililik belirlenirken öncelikle bu amaçların ölçülebilir, açık ve kesin özellikte olması gerekmektedir (Aldemir, 1985: 210).

Sistem-Kaynak modeli: Örgütlerde sayısız istek olması ve bu isteklerin karmaşık ve dinamik olması nedeniyle uygun özellikli amaçlar tanımlanması imkânsızdır. Örgütlerin esas amacı yaşamak ve büyüme (Balcı, 2001: 4-8). Sistem modeli de denilen bu modelde sistem, belirli parçalardan veya alt birimlerden oluşmaktadır. Sistemdeki bu parçalar birbirleri ile ve çevreleriyle ilişkilidir. Amaç modelinde örgütün kapalı bir sistem olarak değerlendirilmesi ve örgüt-çevre ilişkisinin dikkate alınmaması bu modelin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örgütlerin çevre ve başka örgütlerle ilişkisinin göz ardı edilerek örgütsel etkililiğin değerlendirilmesi olanaksızdır. Örgütlerin dış çevre ile de ilişkisinin değerlendirmelerde göz önünde bulundurulması gerektiği ve yalnızca iç çevre ile değerlendirmelerin sonuçları yetersiz kılacağı belirtilmektedir (Altunoğlu, 2013: 13). Ayrıca bu modelde ölçülebilir belirgin amaçlara değil örgütsel yaşayabilirliğin idealistik amacına odaklanılmıştır (Özkan, 2009: 75).

Bu çalışmada özel yetenekli öğrencilerin eğitimi için önemli bir eğitim örgütü olan BİLSEM'lerin etkililiği değerlendirilirken sistem yaklaşımı temel alınacaktır. BİLSEM'lerin etkililiğini belirlemede temel alınan sistem modelinde örgütsel etkililiği değerlendirmek için öncelikle örgütün iç tutarlılığı sağlanmalıdır. Daha sonra kaynaklar düzenli olarak yönetsel mekanizmalara dağıtılmalı ve kaynaklar hızlı bir şekilde kullanılmaya çalışılmalıdır.

Sistem modeli ölçülebilir, çok özel amaçlar yerine örgütsel yaşayabilirliğin idealistik amacına odaklanmaktadır (Özkan, 2009: 75). Örgütsel etkililik ve etkili okul kavramlarının bilgisi doğrultusunda BİLSEM'lerin etkililiğini incelemek için seçilen sistem modeli çalışmada uygulanırken kuramsal çerçevenin sınırını çizmek ve modelleştirmek için

boyutlandırmaya gidilmiştir. Örgütü modelleştirmek için gerekli olan boyutlandırma işleminde oluşturulacak boyutların sayısı, kavram ve süreçlerin özü değişmediği sürece artırılabilir (Bursalıoğlu, 2002: 19). Belirlenen boyutları aktarmadan önce araştırmaya kaynak oluşturan modelin temelini oluşturan yaklaşımın bilgisini ayrıntılı şekilde vermek yerinde olacaktır. Bu nedenle sistem yaklaşımı aşağıda daha ayrıntılı şekilde açıklanacaktır.

Süreç Modeli: Okul etkililiği belirlenirken okul/sınıf içi süreçlere önem verilmektedir. Okul içindeki yaşanan durumlar ve okul kaynaklarının öğrencilere nasıl aktarıldığı ve kullanıldığı bu modeldeki araştırmaların konusunu oluşturmaktadır. Okul/sınıf içindeki süreçlerin işleyişi ve okulun etkililiği arasındaki ilişkiler araştırılmaktadır (Yılmaz, 2013: 3). Sonuç olarak bu modelin katkısı tarafların karşılıklı beklentileri ve okul fonksiyonları arasındaki ilişkiye bağlıdır ancak bu ilişki durumu bilinmemekte ve bazı taraflar bu ilişkide ihmal edilmektedir (Balcı, 2001: 4-8).

Doyum Modeli: Bu modelde iç ve dış çevredeki tüm paydaşların doyum düzeyine önem verilmektedir. Okulun etkililiği de tüm bu paydaşların okul eğitiminden doyum düzeylerine bağlı olarak açıklanmaktadır. Paydaşların okulla ilgili beklentileri tutarlı ise okul da bu beklentilere cevap verebiliyorsa bu modelin kullanılabilmesi belirtilmektedir (Yılmaz, 2013: 4).

Yasalık Modeli: Meşruiyet modeli de denilen modelde temel amaç ve değerlendirme kriteri örgütün hayatını devam ettirip ettirmediğidir. Bu yaklaşıma göre doğru işlerin yapılması işleri doğru şekilde yapmaktan daha önemlidir (Altunoğlu, 2013: 20). Bu modelin katkısı yasal sürecin ve pazarlama etkinliklerinin okul fonksiyonlarıyla ilişkisine bağlıdır. Ancak ilişkililik kapalı ve dolaylıdır (Balcı,2001: 4-8).

Etkisizlik Modeli: Bu modelin yararlılığı ancak uygulama eksiklikleri ve zayıflıklarının okul fonksiyonlarıyla ilişkisine bağlıdır. Buradaki ilişki açık değildir ve daha çok bilgi yanlıdır (Özkan, 2009: 76).

Örgütsel Öğrenme Modeli: Çevresel değişimlerin okul ve okulun fonksiyonları üzerindeki içsel engellerin etkisi kaçınılmazdır. Bu modelde etkili okul performansı öğrenme

davranışının önemi ve gerekliliği vurgulanmaktadır. Okul çevreye nasıl uyum sağlayabileceğini öğrendiği ve çevrenin iyileştirilmesine katkıda bulunabildiği ölçüde etkili olabilmektedir (Yılmaz, 2013: 5). (Balcı, 2001: 4-8)'ya göre modelin katkısı, okulun okul fonksiyonlarına yönelik bilgisine bağlıdır. Buna yönelik bilgi de ancak öğrenme süreci ile elde edilebilmektedir.

Toplam Kalite Yönetimi: Toplam kalite yönetimi, müşterinin beklentisinin daha fazlasının yapılmasını ve ekip çalışmasını destekleyen, üretimde çıkan pek çok sorunun süreçten kaynaklandığı için tüm süreçlerin gözden geçirilmesini ve iyileştirilmesini sağlayan bir yönetim felsefesidir. Bu model için okulun, okul işlevlerini gerçekleştirmek için okul süreçlerinde sürekli bir gelişim göstermesi önemlidir. Ayrıca içte ve dıştaki tüm paydaşların beklentilerini karşılayabildiği ölçüde etkili okul olacaktır (Yılmaz, 2013: 6).

2.4.2. Sistem Yaklaşımı

Sistem; en az bir hedefi gerçekleştirmek üzere uygun ve farklı öğelerden bir araya gelmiş bir bütündür (Uşun, 2006: 133). Çeşitli parçalardan oluşan sistemdeki parçalara alt sistem denilmektedir. Biyolojik, mekanik ya da sosyal bütün sistemlerin farklı farklı alt sistemleri bulunmaktadır. Örneğin; örgüt sosyal bir sistem olup üretim, pazarlama, finansman, muhasebe, personel gibi alt sistemleri vardır (Koçel, 1984: 98). Öte yandan sistem yaklaşımının temelinde olaylara bir bütün olarak bakılması amaçlanmaktadır. Bu sayede birimler arasındaki ilişkilerin görülmesi ve gereksiz işlerin ortadan kaldırılması sağlanmış olacaktır. Birimlerin tek başlarına iyi şekilde çalışıyor olması bir bütün olarak bakıldığında sorun çıkmayacağı anlamına gelmemektedir.

Eğitim sistemi açısından bakıldığında amaç, karmaşık bir bütün olarak görülen eğitim sisteminin unsurlarını inceleyerek bu unsurlar arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması ile elde edilen bilgiler doğrultusunda sisteme istenilen yönü verebilmektir. Sonuç olarak sistem yaklaşımı, ayrı ayrı birimlerin bir sistem olarak ele alınıp incelenmesidir (Birgül, 2008: 3).

Bursalıoğlu (1997: 89)'na göre eğitimin çok yönlü bir girişim ve örgütlerin çok gruplu olması, örgütler için sistem yaklaşımını zorunlu kılmaktadır. Modern yönetim yaklaşımlarından biri olan sistem yaklaşımı her ne kadar genel yönetim bilimine katkı

sağlamayı amaç edinmiş olsa da, eğitim yönetimi alanında da katkısı olmuş ve eğitim kurumlarının da sistem yaklaşımı ile incelenmesini sağlamıştır. Okulun bir sistem olarak algılanması demek okulu tek başına bir örgüt olarak değil, çevresindeki diğer sistemlerle birlikte, bütün olarak düşünmek demektir. Sistem yaklaşımı ile okulun sorunlarının ilişkili olduğu tüm öğelerle birlikte, bütüncül bir yaklaşımla anlaşılması sağlanmaktadır (Açıkalın, 1997: 30).

Ayrıca okul faaliyetlerinin sistem yaklaşımı ile ele alınması ile bu faaliyetler daha iyi analiz edilebilecek ve anlaşılacaktır. Faaliyetlerin de bu yaklaşım doğrultusunda incelenmesini, amaçların açık bir şekilde belirlenmesini ve bütünü oluşturan bileşenleri ve aralarındaki ilişkileri ortaya çıkarılmasını sağlayacaktır. Bu nedenle okul faaliyetleri devamlı kontrol altında tutulduğunda ve gerekli düzeltmeler yapıldığında daha başarılı bir örgüt yapısına sahip olunabilecektir (Birgül, 2008: 4).

Öte yandan sistem yaklaşımı eğitim örgütünde kullanılırken, sistem ilkeleri ve kavramlarının bilinmesi kadar, örgüt için en uygun olanlarının seçilmesi de gerekmektedir. Bursalıoğlu (2000: 12-13) 'na göre sistem yaklaşımı eğitim örgütünde uygulanırken bazı nedenlerle örgütün tekrar tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır. İlk olarak yöneticilerin öncelikle okulu açık bir sistem olarak görmesi gerekmekte ve çok amaçlı bir sistem yapısı ile düşünmeleri gerekmektedir. Sistem, faaliyetlerini sürdürdüğü çevre ile alışverişte bulunmuyorsa, sistem "kapalı sistem" dir. Kapalı sistemler de statik bir denge ve herhangi bir sistemin bozulmaya, düzensizliğe, etkisizliğe ve dağılmaya doğru doğal bir eğilimi vardır. Örnek olarak bazı mekanik sistemler kapalı sistem özelliğine sahiptir (Koçel, 1984: 100).

Açık sistem yaklaşımında okul ile çevresi arasındaki etkileşim önemsendiği için, bu etkileşime temel olacak okul sınırlarının da iyi belirtilmesi gerekmektedir. Çevrenin istediği bu tür değişimler de okul tarafından izlenecek ve onları karşılayacak araştırma ve geliştirme çalışmalarına girmesi, bunun için de kendi bünyesinde bulunan alt sistemlerden gerekli birimleri oluşturmalıdır. Ayrıca okula uygulanacak sistem yaklaşımında okul-çevre ilişkilerini öne çıkaran, okulda dinamik bir denge kurulmasını sağlayan, örgütü amaçlarına ulaştıracak farklı yollar üretecek bir yapıda olması beklenmektedir (Birgül, 2008: 37-38). Ayrıca okulun birbiri ile dinamik etkileşimde bulunan alt sistemlerden meydana geldiği de

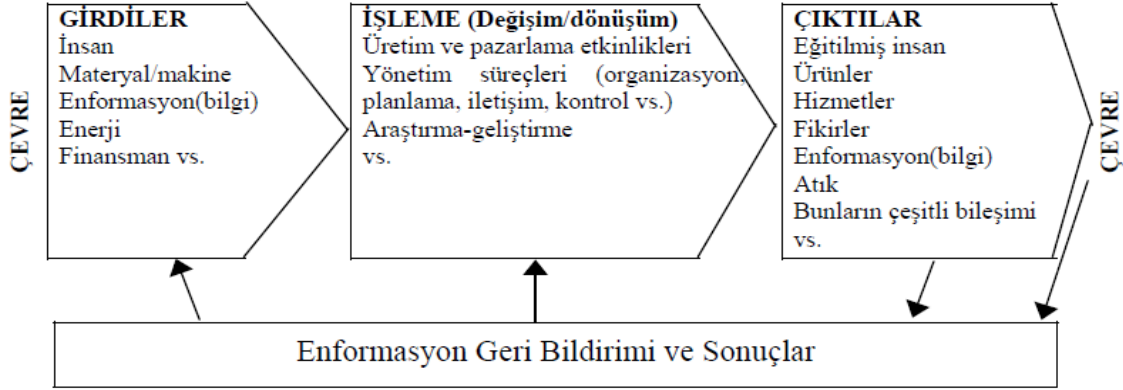
göz önünde bulundurularak bu alt sistemlerin birbirine bağımlı olduğu, birinde meydana gelen değişimin diğerlerini de etkilediği bilinmelidir (Bursalıoğlu, 1997: 64).

Okul organizasyonları birer açık sistem olup bunların girdileri insan, çıktıları ise süreç sonunda eğitilmiş insandır. Okulun ya da sistemin açıklık derecesini; okulda bulunan öğretmenlerin, hizmetlilerin, memurların yanında öğrenci temsilcileri kanalıyla öğrencilerin, hatta okulun dış çevresinde bulunan veli, sivil toplum örgütleri, yerel yöneticiler gibi kişilerin okulun yönetimine katılması belirler (Bursalıoğlu, 1997: 64). Esas çalışma alanı yönetim bilimleri olarak düşünülen sistem yaklaşımı sağlık ve pazarlama sektörü, mühendislik, eğitim bilimleri gibi bütün alanlarda katkı sağlamaktadır (Birgül, 2008: 22).

Sistem yaklaşımına uygun şekilde çalışmayan okullar etkili kontrol ve geri besleme mekanizmalarından uzak olduğu için örgüt amaçlarından daha erken kopmakta ve buna yönelik önlem almaları zorlaşmaktadır. Çevre ile ilişkisini ihmal eden okullar çevrenin bu kurumlar üzerinde ne kadar etkili olduğunu anlayamamışlardır. Bunun nedenlerinden ilki örgüt-çevre sınırlarının belirlenmesinin zor olmasıdır. Diğer neden ise, okullardaki çevre temsilcileri diğer örgütlere göre daha fazladır. Çevre temsilcilerinin rol ve beklentilerinin de farklı olması ile eğitim örgütlerindeki amaç ve görev belirlenmesinde sıkıntı olmakta ve kurumun sürüklenmesine yol açmaktadır (Bursalıoğlu, 2000: 22-23). Sistem yaklaşımının seçilmesi, eğitim sistemine ve örgütlerine yeni bir bakış gerektirmektedir. Bu bakış sistemin yalnız yeniden düzenlenmesinde değil, önce tanımlanması ve analizinde egemen olmalıdır ki, herhangi bir düzenleme girişimi başarıya ulaşabilsin.

Sistem yaklaşımının okula uygulanması, sistem yaklaşımı ile ilgili kavramların okula ihtiyaç duyulduğu şekilde uyarlanması ile mümkün olabilecektir. Ayrıca eğitim örgütüne uyarlanan sistem yaklaşımında, sistem ilkeleri ve kavramlarının bilinmesi ve bunların içinden örgüt için en uygun olanların seçilmesi de gerekmektedir. Bunun yanında okul yöneticileri de örgüt ve çevrenin bağımlı olduğunu anlamaları ve kabul etmeleri gerekmektedir. Bir de bu iki sistemin birbirine olan bağımlılık ve katkılarını dengelemeleri gerekmektedir (Birgül, 2008: 35).

Sistem yaklaşımının okula uyarlamasının nasıl yapılacağı aşağıda açıklanmaya çalışılmaktadır. Okul, açık bir toplumsal sistem olarak çevresinden ve bir alt okuldan girdiler alarak ve girdileri işleyerek çevreye ve üst okullara vermektedir (Yalçınkaya, 2002: 110) Bu durum Şekil 2.4’te açıkça görülmektedir.

Şekil 2.4. Açık Sistem Modeli.

Yalçınkaya, M. Açık Sistem Teorisi ve Okula Uygulanması makalesi (s. 106)’nden yararlanılmıştır.

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere ve Aydın (2000: 115)’e göre de sistem yaklaşımına göre örgütün beş öğeden oluştuğu kabul edilmektedir. Bunlar; girdi, süreç, çıktı, dönüt (feedback) ve çevredir. Açık sistemlerin kendileri dışındaki sistemlerle etkileşim içinde olması açık sistemlerin en büyük özelliğidir. Bu etkileşimin ilk yolu girdidir. Girdi, sisteme dışarıdan gelen her şeydir. Etkileşimin diğer bir yolu olan çıktı ise sistemden çevreye gitmek için ayrılan her şey olarak tanımlanmıştır (Ataman, 2002: 132).

Ayrıca girdi; sistemin amacını gerçekleştirmek için dışardan alınan ve gerekli olan her türlü malzeme, bilgi, insan ve teknolojidir. Eğitim sisteminin bütün düzeyleri için ortak girdiler; mesleğinde iyi ve yetişmiş insan gücü, gelişmiş ve kullanışlı eğitim ve üretim teknolojileri, eğitim araç-gereçleridir. Ortak girdilerin yanında öğrenciler temel sistemin girdileridir (Başaran, 2013: 76). Sistem kavramının sonucu ortaya çıkan sistem yaklaşımında sistemlerin amacını gerçekleştirmek için dışarıdan aldığı ve sistem için gerekli olan her türlü malzeme, bilgi, insan ve teknolojiler girdi olarak tanımlanmaktadır. Eğitim sistemi, diğer toplumsal sistemler gibi sistem için gerekli olan kendine gereken malzemeyi ve teknoloji güçlerini dışarıdan alır ve bunları kendi gücüne dönüştürerek üretim yapmaktadır (Başaran, 1993: 26).

İşleme sürecinde ise temel olarak; insan, yapı, yönetim, eğitim öğretim süreçleri, fiziki yapı ve teknolojiye olmaktadır. İnsan; öğretmen/öğretim elemanı, yönetici, idari personel, öğretime yardımcı personel, sosyal hizmet uzmanına karşılık kullanılmıştır. Yapı ise sınıf düzeyleri, bölümler, örgütsel hiyerarşi vs. ve yönetim de yönetim görevleri, süreçleri, işlemleri vs. kapsamaktadır. Fiziki yapı ve teknoloji kavramı da binalar, sınıflar, laboratuvarlar, atölye/işlikler, resim-müzik-spor salonları, kütüphane, bilgisayar, görsel-işitsel araçlar, makineler ve diğer araç ve gereçler vb i kapsamaktadır (Yalçınkaya, 2002: 110).

Ayrıca sistem yaklaşımı doğrultusunda eğitimde nitelik, etkililik açısından ele alındığında öne çıkan unsur süreçtir. Çünkü verimlilik gibi etkililik de sistemin ürettiği çıktının miktarını değil, bu çıktılarının istenilen sonuçlara ne derecede ulaştığını ifade etmektedir. Eğitim örgütü açısından etkililik kavramı ele alındığında da öğretim ve yönetim etkinliklerini içeren süreç unsurunun, eğitilmiş birey olabilme özelliğini ne ölçüde sağlayabildiğinin göstergesi demektir (Ömür, 2017: 6).

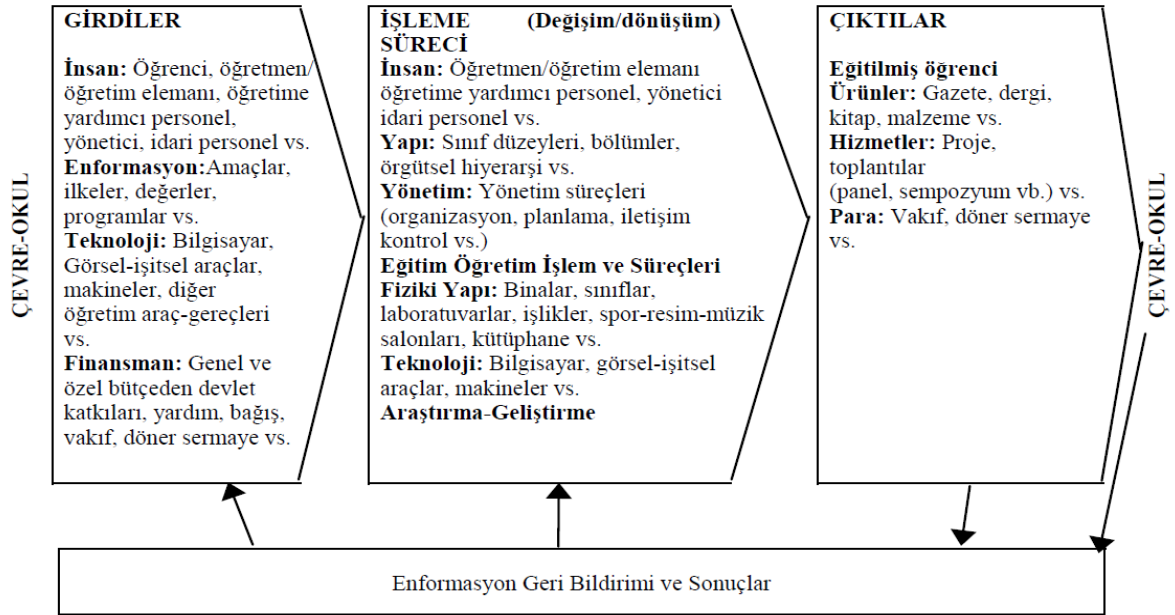
Uluğ (1999: 175)'e göre toplumsal sistemin işleyerek şekillendirdiği ürün sistemin çıktısıdır. İşlenen girdiler ürüne dönüştürülerek topluma yeniden dönüş yapacaktır. Böylece toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına da katkı sağlanmış olacaktır. Bu bağlamda okulların en önemli çıktıları yetiştirilen öğrencilerdir. Öğrencinin okula başladığındaki mevcut durumları ile okulu bitirdikten sonraki durumları karşılaştırıldığında ortaya çıkan fark, okulun işleme sürecinde öğrencilere kazandırdığı kazanımlardır. Açıklan (1997)'a göre eğitim sistemi öğrenci yetiştirme dışındaki çıktıları; eğitim alanında bilimsel bilgiler, eğitsel mallar, araçlar, gereçler, teknolojiler, yayınlar ve benzerleridir. Ancak temel sistemin çıktısı özellikle davranışları eğitsel amaçlara uygun öğrenciler yetiştirebilmektir. Sistem varlığını devam ettirebilmek için ortaya çıkan sorunları en kısa zamanda tanımalı, öğrenmeli ve gerekli çözümleri bulmalıdır. Bu nedenle üretim ve ürünlerin toplum tarafından kullanılması ortaya çıkan sorunların bilinmesi önemlidir. Bu tür bilgilerin tümü geri bildirim (dönüt) niteliğindedir (Uluğ, 1999: 176).

Sistem yaklaşımının önemli bir ögesi olan dönüt mekanizması ile mezunların durumu (iş bulup bulmadığı), iş yeri ya da işverenin mezundan memnuniyet düzeyi, mezunun bir üst okula gidip gidemediği, iş piyasasının hangi nitelik ve sayıda insana ihtiyaç duyduğu

bilgisi edinilmektedir. Ayrıca okulun ürün ve hizmet çıktıları ile öğretim süreç, program ve kalitesine gelen öneri ve eleştirilere de dönüt mekanizması ile ulaşılmaktadır (Yalçınkaya, 2002: 111).

Sistemler belirli bir çevrede faaliyet göstermektedir. Bir sistemin dışında kalan her şey sistemin dış çevresini oluşturmaktadır. Çevre ile pek ilişkisi olmayan kapalı sistemler için çevre açık sistemlerde olduğu kadar önemli değildir. Bir okulun çevre ile iletişimi azaldıkça toplumun örgütü olmaktan uzaklaşmaya başlar. Bu şekilde işleyen bir kurum, kendisi için gerekli olan girdileri sağlayarak yaşamını sürdürse, artık toplumun eğitim ihtiyacını karşılayan bir örgüt olmaktan da uzaklaşır (Başaran, 2013: 79).

Çevre, sistemi ve işleyişi etkilediği için önemlidir. Örneğin insan vücudunu bir sistem olarak düşünürsek çevre de iklim olacaktır. Ilık iklimlerde yaşamaya alışmış olan insanlar çok sıcak bir iklimde yaşamak zorunda kalırsa sıcak iklimin insan vücudu üzerinde farklı etkileri olacaktır (Koçel, 2005: 248). Aşağıda Şekil 2.5'te de açık sistem modelinin okula uyarlanması gösterilmiştir.

Şekil 2.5. Açık Sistem Okulu.

Yalçınkaya, M. Açık Sistem Teorisi ve Okula Uygulanması makalesi (s. 110)'nden yararlanılmıştır.

Eğitim sistemimizde, yasal düzenlemeler bakımından da okul-çevre ilişkilerine oldukça önem verilmektedir. Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeleri,

eğitim sisteminin genel yapısı ile ilgili hükümleri kapsayan Milli Eğitim Temel Kanunu'nda okul-evre ilişkilerine de yer verilmiştir (MEB, 1973). Bu yasaya göre; Türk Milli Eğitim sisteminin amaçlarından biri de iktisad , sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmaktadır (Md. 2/3). *“Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır. Bu amaçla okullarda okul-aile birlikleri kurulur.”* (Md.16). Ayrıca İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarına öğrencilerin hayata ve iş alanlarına hazırlanması görevlerine de yer verilmiştir (Md. 23/2, 28/2, 34/1). Yükseköğretim kurumlarına da

“Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları ozmek için bilimleri genişletip derinleştirmek inceleme ve araştırmalarda bulunmak; Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, Hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle  ğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve H k mete istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek; Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak; Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmak”

şeklinde amaç ve görevler verilmiştir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yükseköğretim kurumlarına verilen bu amaç ve görevler, Yüksek  ğretim Kanunu'nda da benzer şekilde yer almıştır. Buna göre, söz konusu kanunda yükseköğretimin amaçları arasında, *“Yükseköğretimin amacı, yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişmeye ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir  yesi haline gelmek, evrensel ve ağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır* (Md. 4)” maddesine yer verilerek; *“Eğitim  ğretim plan ve programları yapılması ile yükseköğretim kurumlarının geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması ülke, yöre ve evre ihtiyaçlarının gözönüne alınması* (Md. 5)” kanunun ana ilkeleri arasında yer almaktadır. Söz konusu kanunun yine amaç ve ilkelerine uygun olarak 12.maddesinde yükseköğretim kurumlarına, *“ lkenin bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik yönlerden ilerlemesini, gelişmesini ilgilendiren sorunların oz m  ve yörelerindeki tarım ve sanayinin gelişmesi için ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği yapma ve evre sorunlarına oz m getirici önerilerde bulunma”* görevleri verilmiştir.

2.4.3. Etkili Okul

Özel yetenekli çocukların eğitilmesi konusunda önemli bir yere sahip olan BİLSEM'lerin amaçlarını yerine getirebilmesi ve etkili bir eğitim olanağı ve ortamı sunmasının Türkiye için getirisinin büyük olacağı açıktır. Bu nedenle BİLSEM'lerin etkililiğinin önemi daha da artmaktadır. Birbirinden çok farklı özelliklere sahip olan ve her biri ayrı bir değer olan bu çocukların eğitilmesinde amaç ortalama bir başarı seviyesi yakalamak değildir. Amaç bireysel yeteneklerinin keşfedilerek potansiyellerini önemli ölçüde artırabilmektir. Kurumun ya da okulun etkililiği hangi düzeydeyse amaca da o düzeyde ulaşılmış olacaktır. Bu bağlamda BİLSEM'lerin etkililiği ölçülürken yol gösterici olabilecek örgütsel etkililik kavramının yanında “etkili okul” kavramına da değinmek yerinde olacaktır.

Etkili okul kavramı; eğitim kurumlarında verilen eğitimin kalitesini artırabilmek için yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Klopff ve diğerleri (1982) etkili okulu ; “farklı zekâ ve yetenekteki her öğrencinin bilişsel, duyuşsal, psikomotor, sosyal ve estetik yönden gelişmesine olanak sağlayan okul” şeklinde tanımlayarak bu alandaki en geniş kapsamlı tanımı yapmıştır (Balcı, 2002: 11).

Tarihsel gelişimine bakıldığında etkili okul hareketi ilk olarak araştırmacıların fakir çevrelerdeki öğrenciler üzerinde okulun hiçbir etkisinin olmadığını savundukları bazı araştırma sonuçlarına itiraz etmeleriyle başlamıştır. Bu araştırmalardan en önemlisi olarak kabul edilen Coleman Raporu da denilen Eğitimde Fırsat Eşitliği Araştırması'nın en tartışılan bulgusu; öğrencilerin akademik alandaki başarı farklılığının sebebi olarak okulun değil ailelerin özelliklerinin görülmesidir. Araştırmacılar fakir çevredeki okulların zor şartlar altında da başarılı öğrenci yetiştirmesinin, benzer şartlara ve öğrencilere sahip diğer okulların bunu başaramamasının nedenlerini bulmaya odaklanmışlardır (Çobanoğlu, 2008: 32). Bu araştırmalarda nitel yaklaşımların kullanılması, araştırmacılar için okulların kurumsal kayıt tutma sistemleri içerisine hapsedilmemiş yönlerini ve daha geniş ölçekte alan çalışması yapabilmelerini sağlamıştır. Ancak nicel yaklaşımları benimseyen çalışmalarda sonuç güvenilirliği bakımından ve çalışılmamış okullarda genelleme yapılması konusunda bazı sıkıntılar yaşanmıştır (Özkan, 2009: 70).

Etkili Okulların Özellikleri

Etkili okulların özellikleri belirlenirken bunun için bazı ölçütler belirlenmelidir. Şişman'a (2002:224) göre bu ölçütler eğitim-öğretim programı, eğitim-öğretim süreci, yönetici, öğretmen, öğrenci, okul iklimi, kültür, okul sağlığı, okul çevresi, aile katılımı, okul ortamı, öğretim kadrosunun geliştirilmesi, iş doyumunu, okulun fiziksel durumu, denetleme, güven, öğrenci gelişimi, hizmet içi eğitimi, liderlik, öğretmen öğrenci ilişkileri, öğretmen davranışı, öğrenci performansının değerlendirilmesi, uyum, verimlilik, sınıf yönetimi, disiplin, etkili iletişim ve öğretmenlerin karar sürecine katılması şeklindedir. Bu kriterlere ilişkin uygulama ve durumlar ne kadar etkili, verimli ve eğitime dönük ise okulda o kadar etkili bir örgüt olacaktır. Aksi halde yani amaçlarını planlanan şekilde gerçekleştiremeyen örgütler etkili olma noktasında kusurlu olacaktır (Helvacı ve Aydoğan, 2011: 43).

Etkili okul araştırmalarının sonuçlarına göre belirlenen ölçütler doğrultusunda bu okulların sahip olduğu bazı ortak özellikler vardır. Öncelikle etkili okulların misyonu, açık ve belirgin amaçlar üzerine oluşturulmaktadır. Etkili okulların yöneticileri kendini öğretim lideri olarak görmekte ve buna yönelik işler yapmaktadırlar. Etkili okulda bütün taraflar yüksek beklenti içinde olup her öğrenciye zamanında öğrenme fırsatını sunan imkânlar sağlamakta ve temel becerilerin geliştirilmesi üzerine yoğunlaşmaktadır (Çubukçu, Girmen, 2006: 122). Ayrıca etkili bir okulda farklı akademik programlar bulunmakta ve öğrencilerin ilerlemesi takip edilmektedir. Bunun yanında bu okullar okul-aile ilişkilerini geliştirerek uygun okul iklimine sahiptir. Güçlü yönetsel liderlik anlayışı benimsenerek etkin bir yöneltme sistemi vardır. Okul kaynakları da temel öğrenci başarısını geliştirme amaçlı yönlendirilmektedir (Özdemir, 1998: 28).

Etkili okulda yönetici, öğretmen, öğrenci ve veliler için belirlenmiş olan açık amaç ve hedefler bulunmaktadır. Etkili okuldaki yönetim ve öğretim kadrosu bu amaçlarla ilgili görüş birliğine varmış olup amaçları benimsemişlerdir. Bunun sonucunda okuldaki eğitim-öğretim ve yönetim politikaları tutarlılık göstermektedir. Ayrıca etkili okulda eğitim-öğretim ve yönetim süreçlerine katılımı sağlayacak bir yapı da bulunmaktadır. Öğrencilerin kendilerini kolayca ifade edebilecekleri çevresi ile kolayca etkileşime girebilecekleri bir öğrenme ortamı etkili okulda sağlanmaktadır. Etkili okulda çalışan

öğretmenler alanlarında yüksek düzeyde bilgi ve öğretim becerisine sahip olup kendini geliştirmeye istekli tecrübeli kişilerdir (Özkan, 2009: 79).

Ancak okul bir örgüt olarak görüldüğünde, etkili okul araştırması yapılırken ve etkili okul olmak için gerekli ölçütler belirlenirken her okulun farklı amaç ya da fonksiyonlara sahip olduğu da unutulmamalıdır. Okulların farklı amaçları için farklı etkinlik ve performansları bulunmaktadır. Bazı okullar belli fonksiyonların geliştirilmesinde diğerlerine göre bir adım daha öndedir. Okullardan bazıları öğrencinin kişisel gelişimini geliştirmede iyi iken bazıları ise topluma nitelikli bir teknisyen yetiştirilmesi konusunda daha iyidir. Böylece okul etkililiği konusunda önceliğin okulun fonksiyonlarında olduğu bilinmelidir (Balcı, 2001: 12).

Sonuç olarak ölçülebilir ölçütlerden oluşan faktörlerin BİLSEM'lere uygulanması BİLSEM'lerin etkililiğini ortaya koymada yardımcı olacaktır. Çoğunlukla örgün eğitim sistemine yönelik uygulama yapılan etkili okul konusunda yapılan araştırmalara BİLSEM'ler ile yeni bir boyut kazandırılabilceği düşünülmektedir.

İkinci bölümde özel yetenekliler ile ilgili kuramsal yaklaşımlara değinilmiş olup bir sonraki bölümde dünyada ve Türkiye'deki eğitim uygulamalarına yer verilmektedir.

BÖLÜM III

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİ EĞİTİMİ

Bu bölümde ilk olarak dünya ülkelerinde özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmektedir. Ayrıca Türkiye’de geçmişten günümüze özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgili eğitim veren kurum ve kuruluşlar ve bu kuruluşlardan bağımsız özel eğitim niteliği taşıyan bilim ve sanat merkezleri literatürden edinilen bilgiler doğrultusunda ele alınmıştır.

3.1. Dünya’da Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi

Dünyadaki birçok ülkede uzun zamandır özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgili derinlemesine ve kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. Özel yetenekli öğrenciler dünya ülkelerinde “Gifted and Talented” diye tanımlanmıştır (Yıldız, 2010: 20). Türkiye’de bu konuya yönelik çalışmalar yapılıyor olsa da özel yetenekli çocukların eğitimi konusunda ülkenin geride kaldığı düşünülmektedir. Özel yeteneklilerin tanınması ve eğitimi için bilimsel ve profesyonel yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır (Eren, 2010: 112).

Özellikle başta ABD olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde, Güneydoğu Asya ülkelerinde, Güney Afrika ve Avustralya’da özel yeteneklilerin eğitimine 1960’lardan itibaren önem verildiği anlaşılmaktadır. Ülkelerin eğitim sistemleri ve özel yeteneklilere yönelik farklı felsefe ve yaklaşımlarından dolayı uygulamalar da oldukça çeşitlidir (Şirin vd., 2004: 139). Uygulamaların çeşitliliği; ülkelerin özel yetenekliler konusuna yaklaşımı, felsefeleri, nüfusları, GSMH ile bundan eğitime ayırdıkları pay, gelişmişlik düzeyleri ve daha da önemlisi “eğitimde fırsat eşitliği” kavramından ne anladıkları ile yakından ilgilidir (Akarsu, 2004: 10).

Dünya ülkelerinin özel yetenekli öğrencilerle ilgili çalışmalarının takibi ve yönlendirilmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bu çerçevede Kanada’da “Üstün Yetenekliler Dünya Konseyi” (WCGTC) oluşturulmuş ve Avrupa için ise “Avrupa Üstün Yetenekliler Konseyi” (ECHA) ve “Avrupa Uluslararası Eğitimde Yenilik Merkezi” (ICIE)” kurulmuştur.

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimi konusunda Türkiye’de uygulanan eğitim uygulamaları hakkında fikir sahibi olurken dünyadaki örneklerine de değinmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda araştırmanın bu bölümünde bazı ülkelerden alanla ilgili önde olan uygulama örnekleri verilecektir.

3.1.1. ABD’de Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi

Bilim, teknoloji, iktisadi, sosyal ve sanat alanında özel yetenekli bireylerin eğitimine önem veren ülkeler, dünya çapında önemli bir güç oluşturmuştur (Davaslıgil, 2004: 41). Bunlardan biri olan Amerika Birleşik Devletleri önceleri okullaşma oranını artırarak eğitimi genele yaymaya çalışırken, Rusya’nın uzaya araç göndermesiyle başlayan yarıştan sonra, 1958 yılında çıkarılan bir yasayla özel yeteneklilerin eğitimi konusunda önemli bir adım atmıştır. Bu tarihten sonra üstün beyin gücüne sahip bireylerin tespiti ve eğitimi ön plana çıkmıştır (Çakın, 2005: 15).

Günümüzde ABD özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgili birçok uygulama ve kuramın geliştirildiği ülke konumundadır. Bu ülkede hızlandırma, sınıf atlama, ders atlatma, kredilendirme, ortaokul, lise ya da yükseköğretime erken başlama gibi birçok uygulamanın yapıldığı görülmektedir (Eren, 2010: 100).

3.1.2. İngiltere’de Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi

İngiltere’deki özel okullarda verilen eğitim devlet okullarındaki kadar yaygındır. Yedi yaşından itibaren eğitime başlayan çocuklar liseyi bitirinceye kadar yatılı olarak eğitim görmektedir. Mezun olanlar ülkeyi yönetme yetkisine sahiptir. İngiltere’deki idarecilerin büyük bir çoğunluğu bu okullardan mezun olmaktadır (Aydın, 1994: 99).

Özel okulların yanında öğrencilerini seçerek alan ve özel yetenekli öğrenciler için hızlandırma ve farklılaştırma uygulamaları yapan çeşitli okullar da mevcuttur. Sadece özel yetenekli öğrencilerin eğitimi için açılmış iki okul bulunmaktadır. 1989 yılında İngiltere’deki ailelerin bir araya gelmesiyle Ulusal Üstün Yetenekliler Derneği (National Association for Gifted Children) kurulmuştur. Bunun yanında özel yeteneklilerin eğitimi konusunda öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğrenme malzemelerinin hazırlanmasında etkili olan kuruluşlardan destek alınmaktadır. Bunlardan biri de Müfredat Geliştirme Ulusal Derneği (National Association for Curriculum Enrichment)’dir (Eren, 2010: 102).

3.1.3. Azerbaycan'da Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi

Öğretmenleri tarafından gözlenerek özel yetenekli olduğu tespit edilen öğrenciler ilkokulu bitirdikten sonra yurt dışında deneyim kazanmış kişiler tarafından belirlenmektedir. Daha sonra yaratıcı okul merkezlerine (Samshit) ve yaz kamplarına yönlendirilmektedir. Seçkin bilim adamları tarafından ders alan özel yetenekliler okullarda ve etkinliklerde, Doğu Felsefesinin Temeli, Resmi Tarihi, Dini Tarihi, Dizayn, Ekoloji ve Politika derslerini almaktadır. Bunun yanında yoğun bir şekilde İngilizce ve Bilgisayar dersleri de verilmektedir.

Özel yetenekli çocukların eğitiminden sorumlu öğretmenler Bakü Üniversitesi tarafından finanse edilen 9 aylık kurslara katılmaktadır. Bu kurstan her yıl 60 öğretmen yararlanmaktadır (Çakın, 2005: 36).

3.1.4. Japonya'da Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi

Japonya'daki eğitim sistemi içerisinde özel yetenek diye ayrı bir eğitim yoktur. Çünkü bu alçakgönüllü olmaya önem verilen Japon kültürüne aykırı bir anlayıştır (Eriş, 2015: 26).

Japonya'da 1968 ve 1977 yıllarında eğitim sisteminde reform yapılmıştır. Saf bilimden uygulamalı bilime geçilerek 21. yüzyıla uygun yeni bir sisteme geçme hazırlıkları yapılmıştır. Bununla amaçlanan, soru soran ve soru sormasını bilen, hipotezler kurabilen ve ezbere dayalı olmayan araştırmacı, buluş yapabilecek bir zihne sahip öğrencilerin yetiştirilmesidir (Davaslıgil, 2004: 43). Bunun sağlanmasında derslerin içeriğine ve hedeflerine yönelik değişik malzemeler ve cihazların kullanılmasına özen gösterilmektedir. İlk başta kitap ikinci plandadır. Beyne dış dünya ile temas kurdurularak olayı gördükten sonra kitaba geçilmektedir. Öğrenciler evlerindeki elektronik cihazları okula getirerek incelerler ve bozup tekrar yaparlar. Böylece yaparak-yaşayarak öğrenirler (Aydın, 1994: 64).

3.1.5. Güney Kore'de Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi

Ülkenin devlet politikasına bakıldığında özel yeteneklilerin eğitimi konusunu ulusal öncelikleri arasına almışlardır. Bu konuda ulusal bir politika izlenmekte ve özel yetenekli öğrencilerin eğitimi için bütçe ayrılmaktadır.

Güney Kore'deki özel yetenekliler eğitimi öncelikle bireye gösterilen önemle başlamaktadır. Ülkede özel yetenekli öğrencilerin psikolojik özelliklerine özel bir eğitim sunmak için çaba harcanmaktadır. Bu sayede özel yetenekli öğrencilerde ve öğrencilerin farkındalıklarında tam bir gelişme sağlanmaktadır. Sonuç olarak da bu öğrenciler ülkenin gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Üstün Zekâlılar Eğitimini Destekleme Yasası adında bir kanunun yer aldığı Kore'de özel yetenekli bir kişi için gerekli eğitim fırsatı sunulmaktadır. Okullarda özel yeteneklilere özel sınıf uygulamaları bulunmakta ve bölgesel eğitim ofisleri veya üniversiteler tarafından işletilen özel yetenekliler merkezleri yer almaktadır. Bu okullar ilave program içermekte ve normal okul müfredatına sahiptir.(I. Uluslararası Üstün Yetenekliler Eğitimi Sempozyumu Kitabı: 52,53) .

3.2. Türk Eğitim Tarihinde Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi

Araştırmacılara göre Eflatun'un devlet adamı yetiştirilmesine yönelik önerdiği eğitim sistemini Cumhuriyet'ten önce Osmanlı Devleti Enderun Mektebi ile gerçekleştirmiştir. Yabancı gözlemciler bu sistemle yetenekli gençlerin seçilmesi ve bu gençlerin eğitilmesinden hoşlandıklarını belirtmişlerdir. 16.yy ortalarında Habsburg elçisi olarak Osmanlı ülkesine gelen Busbeke mektuplarında "Batılıların iyi yetiştirilmiş attan ve köpekten zevk aldığını, Türklerin ise iyi eğitilmiş insandan haz aldıklarını" yazmaktadır (Davaslıgil, 2004: 54).

3.2.1. Osmanlı Devleti Döneminde Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi

Osmanlı Devleti aristokratik yapı ve kan bağına dayanmayan Enderun Sistemini oluşturmuştur. Bu sistem ile ehliyet, liyakat ve sadakatin esas alınması ile Enderun'a alınan özel yetenekli çocukların eğitimi amaçlanmıştır. Bu çocuklar halktan ayrıştırılarak terfi sistemine dayalı bir eğitim almıştır (Kulaksızoğlu, 2004: 27). Enderûn Okulu'nda okutulan dersler yüksek medrese düzeyindeki dersler seviyesindeydi. Bu dersler; Türkçe, Arapça, Edebiyat, İslami Bilimler (Kur'an-ı Kerim, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam gibi) Farsça, Tarih, Matematiktir. Öte yandan Beden ve sanat eğitimi dersi adı altında öğrencilerin yeteneklerine göre ok/cirit atma, at binme, güreş yapma gibi sporlar yaptırıldığı gibi şiir, minyatür, hat, musiki ve resim gibi sanat dersleri almışlardır (Akyüz, 1994: 82). Eğitimleri tamamlandıktan sonra taşrada görevlendirilerek belli bir tecrübe sahibi olanlar merkeze

alınmıştır. Böylelikle Osmanlı idari sistemini oluşturan üstün yöneticiler ortaya çıkmıştır (Kulaksızoğlu, 2004: 27). Ayrıca o dönemin dünya ülkelerinde benzer uygulamanın olmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda özel yetenekli bireylerin özel eğitimi için kurulan Enderun'un bu anlamda bir ilk niteliği taşıdığı tarihçilerce de kabul edilmiştir (Şirin vd., 2004: 31). Enderun mektebi ile ilgili Akyüz (1994: 76-77); *“Esas olarak Hıristiyan tebaadan alınan yetenekli çocukları iyi ve güvenilir devlet adamı ve asker yapma amacını güdüyordu. Üstün zekâ ve niteliklere sahip çocukları alıp yetiştirdiği için Enderûn bir özel eğitim kurumu”* şeklinde ifade etmiştir.

17.yy'dan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm kurumları gibi Enderun'da niteliğini kaybetmeye başlamıştır. Yine de etkililiğini 19.yy başına kadar devam ettirmiştir. Ancak II. Mahmut zamanından itibaren önemini kaybederek 1909 yılında tamamen kaldırılmıştır. Bazı batılı kaynaklara göre, Osmanlı Devleti'nin altı yüzyıl boyunca ayakta kalmasının temel nedeninin özel yetenekli çocukların devşirme yöntemiyle seçilerek Enderun'da devlet yönetimi için yetiştirilmesi olarak düşünülmektedir (Eren, 2010: 23).

Akkutay (1984: 42) ya göre Osmanlı devletinin asker ve devlet adamı yetiştirme konusunda önemli bir yeri olan Enderun Okulu 1 Temmuz 1909'da yayınlanan kararname ve talimatname ile kapatılmıştır. Böyle olmakla birlikte Enderûn-i Hümayûnda çalışanların görevlerinin aksatılmaması amacıyla istedikleri mektebe devam etmelerine izin verilmiştir. Enderun Mektebi 1923 tarihinden sonra Topkapı sarayı müze ve kütüphane olarak kullanılmaktadır.

Enderun sistemi ile Osmanlı Devleti zamanında Türk tarihi açısından dönemin üstün beyin gücünü seçmede, eğitmede ve istihdam etmede önemli adımlar atılmıştır. Bu eğitimle ortaya çıkan önemli bir âlimler grubu imparatorluk için ışık olmuştur. Bu nedenle günümüzde de üstün beyin gücü eğitime daha fazla önem verilmelidir (Kulaksızoğlu, 2004: 206).

3.2.2. Cumhuriyet Döneminde Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi

TÜBİTAK verilerine göre Türkiye'de yapılan analiz ve araştırmalar doğrultusunda eğitimin toplumsal ve bireysel ihtiyaçları karşılamadığı, toplumun geleceğe hazırlanması ve dünya ile birleştirilmesi konusunda uygun yeterlilikte olmadığı görülmektedir. Türkiye

gelişmekte olan bir ülke olarak gelişmiş ülke konumuna gelebilmesinin tek yolu olarak eğitim kalitesinin artırılması ve nitelikli insan kaynağının oluşturulmasıdır. Bu bağlamda gelişmiş ülkelerde özel yetenekli bireyler nitelikli insan kaynağı olarak görülmektedir (Şahin, 2014: 4).

Cumhuriyet döneminde özel yeteneklilere yönelik yapılan eğitim uygulamaları aşağıda belirtilmiştir.

1. 6660 sayılı müzik, resim ve öteki güzel sanatlarda olağan üstü yetenek gösteren çocukların devletçe eğitilmesini düzenleyen yasa,

2. Özel Sınıf ve Türdeş Yetenek Sınıfları,

3. Ankara Fen Lisesi projesi,

4. Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nin öncülüğü ile bazı ilkokul ve ortaokullardaki denemeler,

5. Devlet ortaokul ve lise parasız yatılılık sınavları,

6. Öğretmen okulları ve yüksek dereceli öteki meslek kuruluşlarına giriş sınavları,

7. 1416 sayılı yasa ile lise ve yükseköğrenimini bitirenlerin devlet hesabına yabancı ülkelerde ileri öğrenim görebilmelerinin sağlanması,

8. TÜBİTAK bursları,

9. Milli Eğitim Bakanlığının Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü vasıtası ile verdiği yüksek öğrenim bursları,

10. Üniversite ve akademilere giriş sınavları (Enç,1979: 222)

11. Örgün eğitim kapsamı dışında bağımsız olan bilim ve sanat merkezleridir.

6660 Sayılı Yasa: Güzel sanatlarda üstün başarı gösteren çocukların devlet tarafından yetiştirilmesi konusunda hazırlanmış ve 24/02/1956 tarihli ve 9242 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş bir kanundur. Ayrıca bu çocukların ülke genelinde

yetiştirilmesinin yanında yurt dışına da gönderilerek eğitim alabilecekleri belirtilmiştir (<http://www.resmigazete.gov.tr>). Cumhuriyet döneminde 1948 yılında İdil Biret Suna Kan Yasası (Türkiye’de ilk olarak müzik alanında özel yetenekli olan İdil Biret eğitim için yurt dışına gönderilmiştir) olarak üstün kişilerin eğitimini yasal güvence altına alan ve dünyaya da örnek olacak bir düzenlemedir. Ancak kanun halen yürürlükte olsa da 1978’den sonra hiç kimse kanun kapsamında alınmamıştır. 1948-1978 arasındaki sürede 20’ye yakın sayıda dünya genelinde ünlü olan sanatçı devlet himayesinde yetiştirilmiştir (Eren, 2010: 24).

1416 Sayılı Yasa: 08/04/1929 yılında kabul edilen ve yurt dışına öğrenci gönderilmesi ile ilgili çıkarılmış kanundur. Kanunun 3. maddesinde 2014 yılında yapılan değişiklikle kanun kapsamında yurt dışına gönderilecek öğrencilerin seçimi yazılı ve sözlü sınavla yapılmaktadır. Yazılı sınav Millî Eğitim Bakanlığınca veya düzenlenecek protokolle Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılır. Millî Eğitim Bakanlığınca, Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (ALES) yazılı sınav yerine kullanılabilir (www.resmigazete.gov.tr).

TÜBİTAK Bursu: Türkiye’de matematik ve fen bilimleri alanlarında üstün yetenek ve başarı gösteren gençlere yönelik yararlı uygulamalardan birisi de TÜBİTAK burslarıdır. Burslar üç farklı öğrenim aşamasında verilmektedir. Lise 1. 2. ve 3. sınıfta olup sınıflarını başarı ile geçenler ve matematik, fizik, kimya ve biyoloji derslerinde ortalama en az “7” notunu alan öğrenciler yazılı ve sözlü aşamadan geçirilerek seçimle verilmektedir. Lise 2. ve 3. sınıf adaylarının fen bölümü olması gerekmekte olup kitap parası ve geçim yardımı şeklinde de verilmektedir. Ayrıca liseyi başarı ile tamamlayıp üniversite giriş sınavını kazananların yüzde ellisine de verilmekte ve öğrenimleri boyunca devam etmektedir (Karabulut, 2015: 48).

Özel yetenekli öğrencilerle ilgili çalışmalar bir dönem kesintiye uğramıştır. Ancak bu çalışmalar 1964-1965 eğitim öğretim yılında Ankara Fen Lisesi’nin kurulmasıyla devam etmiştir (Sezginsoy, 2007: 69). Ankara Fen Lisesi’nin açılmasıyla birlikte günümüzde birçok eğitim kurumu özel yetenekli öğrencilere yönelik eğitim vermektedir. Özel Yetenekliler için açılan eğitim kurumları (Davaslıgil, 2004: 56-61):

1- Fen Liseleri

- 2- Anadolu Liseleri
- 3- Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri
- 4- Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi
- 5- Yeni Ufuklar Koleji
- 6- Beyazıt İlköğretim Okulu'dur.

Özel yetenekliler konusunda Cumhuriyet öncesinde Enderun Okulu uygulaması ile başlayan eğitim faaliyetleri günümüze kadar devletin ve özel teşebbüslerin katkılarıyla farklı uygulamalar içermektedir. Bunlardan 1960'lı yıllarda özel sınıf ve türdeş yetenek sınıf denemeleri, Yeni Ufuklar Koleji, Özel Eğitim Bölümü tarafından Renzulli'nin Üçlü Dönen Kapı Programı ve Gardner'ın Çoklu Zeka Kuramına dayalı olarak ilköğretim için geliştirilmiş model şeklindeki uygulamalara çeşitli sebeplerden dolayı son verilmiştir. Bu uygulamalardan İnanç Lisesi faaliyete devam etmiştir. Ancak İnanç Lisesi de zamanla kurulma amacından uzaklaşarak sadece lise düzeyinde eğitim veren bir kuruma dönüştürülmüştür (Kulaksızoğlu, 2004: 96).

3.2.2.1. Fen ve Sosyal Bilimler Lisesi

Fen Lisesinin açılması için 1961 yılında Ford Vakfı ile MEB arasında yapılan bir anlaşma yapılmıştır. Projenin hazırlıkları 1964 ders yılı başına kadar sürmüştür. İlk öğrenci grubu o ders yılı başında yatılı olarak yeni okul binalarında öğrenime başlamıştır (Karabulut,2015: 28). Fen Liselerine ilköğretimi tamamlayan öğrenciler arasından seçilen öğrenciler devam edebilmektedir. Bu öğrenciler fen ve matematik alanında özel yetenekli olup sınavla belirlenmektedir (Dönmez, 2012: 295). Okulun kendine özgü özel bir programı olup normal lise programlarından farklılık göstermektedir. Öğretime 1964 yılında başlayan okul ilk mezunlarını 1967 yılından itibaren vermeye başlamıştır. Okul içerisinde başarısızlık durumunun yüzde ikiyi geçmediği ilgililer tarafından bildirilmektedir. Normal liselerdeki başarısızlık oranının yüzde yirmi beşten az olmadığı düşünülürse Fen Lisesi eğitim öğretimde etkililik düzeyinin bir hayli yüksek olduğu görülmektedir (Karabulut, 2015: 30). Diğer taraftan fen liselerinin açıldığı yıllarda bazı ilkokullarda özel sınıf ve türdeş sınıf denemeleri yapılmış ve bu tür uygulamalarla zenginleştirilmiş özel bir eğitim programı ile eğitim verilmesi amaçlanmıştır. Ancak sürecin planlı yürütülememesi sonucu eğitimleri sürdürememişlerdir (Enç,1979: 238). Ayrıca edebiyat ve sosyal bilimler alanında da ihtiyaç

duyulan üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesini hedefleyen bir diğer kurum da Sosyal Bilimler Liseleridir (Köseoğlu ve Taşdemir, 2012: 26).

3.2.2.2. Anadolu Lisesi

1970 yılında kurulan Anadolu liseleri ilkokuldan sonra sınavla öğrenci almıştır. Sınavı kazanan öğrenciler 1 yıl yabancı dil ile hazırlık okuduktan sonra eğitimlerine devam etmişlerdir (Dönmez, 2012: 295). Bu okulların kurulmasından birkaç yıl sonra bazı derslerin öğretimi yabancı dille yapılmaya başlanmış ve hazırlıktan sonra altı yıllık bir eğitimin verilmesi planlanmış olsa da sayıları zamanla artan anadolu liselerinin bu özelliklerden uzaklaşmaya başladığı saptanmıştır (Davaslıgil, 2004: 57). Türkiye’de 10 anadolu lisesinde hazırlık sınıfı olup diğerlerinde hazırlık sınıfı bulunmamaktadır. Anadolu lisesine gitmek isteyen öğrencinin öncelikle merkezi sistemle yapılan seviye belirleme sınavına girmesi gerekmektedir. Bu sınavdan aldığı puanla ve öğrencinin yılsonu başarı notu ile davranış puanlarına göre belirlenen ortaöğretime geçiş puanı ve tercihlerine göre öğrenciler yerleştirilmektedir. (Karabulut, 2015: 52).

3.2.2.3. Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Liseleri

Anadolu güzel sanatlar liseleri, ilköğretim üzerine dört yıl eğitim veren yatılı, gündüzlü ve karma şekilde eğitim veren kurumlardır. Okulların resim ve müzik alanlarına alınacak öğrenci sayısı kontenjanı 24 olarak belirlenmiştir. Okullarda eğitim-öğretim Türkçe yapılmakta ve bakanlıkça uygun görülen ders çizelgeleri ve öğretim programları uygulanmaktadır (Karabulut, 2015: 54).

MEB Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Yönetmeliğine (1999) göre ilköğretim üzerine 4 yıl öğrenim veren yatılı, gündüzlü ve karma okullardır. Bu okulların güzel sanatlarla ilgili yükseköğretim kurumlarının bulunduğu yerlerde açılmasına öncelik verilir (Madde 5) İlgili yönetmeliğin 6. maddesine göre güzel sanatlar alanında ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitim almalarını ve özel yetenek gerektiren yükseköğretim programlarına hazırlanmalarını amaçlar. Ayrıca her bir öğrencinin alanında araştırmacılığa yönelerek yetenekleri ile ilgili yorum ve uygulama yapabilen, yaratıcı ve üretken bireyler olarak yetişmeleri de hedeflenmektedir. Mezun olduklarında milli ve milletler arası eserleri tanıyan ve yorumlayan bireyler olarak yetişmeleri de amaçlar arasındadır. Öte yandan mezun olan

öğrencilerden merkezi sınavda başarılı olanlar mezun oldukları alanla ilgili yükseköğretim programına devam edebilmektedir (Karabulut, 2015: 55).

Anadolu güzel sanatlar lisesi ve spor liseleri ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda spor alanında da özel yetenekleri olan öğrencileri alanlarında başarılı bireyler olarak yetişmelerini hedefleyen kurumlar olarak eğitimlerini sürdürmektedirler (Köseoğlu, Taşdemir, 2012: 27).

3.2.2.4. Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi

İnanç Lisesi projesi ülkemizde özel yetenekli öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılayabilmek için Sezai Türkeş'in maddi desteği ile Prof. Dr. Füsün Akarsu danışmanlığında hazırlanmış ve uygulamaya geçirilmiş bir projedir. Projeyi hayata geçirmek için Sezai Türkeş eşi İnanç Türkeş adına İnanç Vakfını kurmuştur. Bu projeye öncelikle Atatürk prensipleri doğrultusunda çağdaş değerleri benimseyen; fen, sanat, insan bilimleri, ekonomi, politika, yerel hizmetler ve uluslararası ilişkiler gibi alanlarda en iyi şekilde yetişmiş uzman ve çok yönlü lider olmaları ile ileri teknoloji ve sanayileşmenin gerektirdiği insan gücü ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır (Doğan, Tekcan ve Cürebal, 2004:102).

Okul 1993 yılında eğitime başlamış olup 1997 yılında sekiz yıllık eğitim sistemine geçilmesi ile okulun ortaokul bölümü kapatılarak öğrenci kaynağına sınırlama getirilmiştir. Okul 10 Temmuz 2002'de Türk Eğitim Vakfı tarafından devralınarak şu anda Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi (TEVİTÖL) adı ile eğitimini sürdürmektedir. Okulda 2005-2006 yılında IB (International Baccalaurate) programı uygulanmaya başlamış ve hazırlık sınıfıyla birlikte beş yıl eğitim verilmektedir (<http://www.tevitok12.tr>).

3.2.2.5. Yeni Ufuklar Koleji

1991–1992 eğitim-öğretim yılında İstanbul'da açılan bu kurum normalin üzerinde zekâya sahip öğrencileri seçerek özel yeteneklilerin eğitilmesini hedefleyen özel bir okuldur. Yeni Ufuklar Koleji'ne özel yetenekli öğrenciler seçimle alınmasına rağmen, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış eğitim öğretim müfredatı olmadığı için resmi olarak kabul edilmiş bir kurum değildir (Dönmez, 2012: 295). Sonuç olarak özel yetenekli öğrenciler

için açılan özel okullardan biri olan bu kolej bakanlıktan onay alamamış ve kapanmıştır (Özkan, 2009: 3).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından özel eğitim kurumu statüsü verilmeyen Yeni Ufuklar Koleji yurt dışı kuruluşlardaki ilgili kişilerle bağlantılarını sürdürerek, Türkiye’de konunun önemini vurgulamaya çalışmaktadır. WCGTC’nin 13.dünya konferansı, A Challenge for the new Millanium (Yeni Bin yıla Meydan Okuma) başlığı altında kurumun ev sahipliği ile İstanbul’da gerçekleşmiştir (Akarsu, 2004: 149).

3.2.2.6. Beyazıt İlköğretim Okulu

Öğretmen adayı öğrencilerin yetiştirilmesinde kurama olduğu kadar uygulamaya da önem verilmesi gerektiği ve özel yetenekli öğrencilerin hiç değilse bir kısmına gereksinim duydukları farklılaştırılmış eğitimi sağlamak adına, bir uygulama okuluna gereksinim duyulduğu ilgili makamlara bildirilmiştir. Bu girişimler sonucunda, 30 Haziran 2002’ de Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul Üniversitesi arasında imzalanan protokol uyarınca Eminönü’ndeki Beyazıt İlköğretim Okulu; uygulama okulu olarak projeye tahsis edilmiş bulunmaktadır. (Davaslıgil, 2004: 95,96).

Özel yetenekli öğrencilerin sosyal uyumları ve benlik saygılarını desteklemek amacıyla yarı zamanlı karma eğitim uygulaması ile normal yaşlılarından tamamen soyutlanmaları engellenmek istenmiştir. Her eğitim-öğretim yılı başında İstanbul’un farklı ilçelerinden projeye katılan öğrenciler RAMda yapılan zekâ testine tabi tutularak yaşlılarına göre zekâsı anlamlı düzeyde farklılık gösterenler belirlenir. Daha sonra projeye ilgilenen Yürütme Kurulu’nun Bilim Komisyonu’nun hazırladığı ikinci elemenden geçen öğrencilerin kaydı yapılır. Böylelikle şubelerde öğrencilerin yarısı özel yetenekli öğrenciler iken diğer yarısı da zekâ testine girmeden alınan öğrenciler aynı anda eğitim almaktadır (Dönmez, 2012: 296).

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimi için açılarak araştırmada yer verilen altı kurumdan ayrı olarak MEB’e bağlı olarak hizmet vermekte olan iki kurum bulunmaktadır. Bunlar:

- BİLSEM’ler ve
- ARGEM (Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Uygulama Merkezi)’dir.

Türkiye’de özel yetenekli öğrenciler için açılmış olan tam zamanlı yatılı olarak hizmet vermekte olan ARGEM, İstanbul’da 2017 yılında kurulmuştur. BİLSEM’ler ise, yarı zamanlı destek eğitim kurumları olduğu için özel yetenekli öğrenciler için tam zamanlı alternatif kurumlara ihtiyaç duyulduğu için kurulan ARGEM’de zenginleştirilmiş, farklılaştırılmış ve hızlandırılmış eğitim programı uygulayan bir kurumdur (Oktay Kılıç, kişisel görüşme, 21.03.2019).

3.3. Türkiye’de Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Yasal Düzenlemeler

Nitelikli insan gücü kaynağı olarak görülen özel yetenekli bireyler ile ilgili Türkiye’de bazı yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılmaktadır. “Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim birimi” özel yetenekli çocukların eğitimi görevini üstlenmiştir.

Türkiye’de başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olmak üzere özel yeteneklilere yönelik birçok yasal düzenleme mevcuttur. Bu yasal düzenlemelerin birçoğu açıklanacak olup bazıları da metin içerisinde uygun yerlerde gerekli atıflarla literatür araştırması desteklenecektir. Açıklanan düzenlemelerin ise ilgili yerleri aşağıda belirtilecektir.

Türkiye’de özel yeteneklilerle ilgili yasal düzenlemeler şöyledir (Levent, 2011: 99):

1. TC Anayasası
2. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu
3. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği
4. Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği
5. İlköğretimde Yönelme Yönergesi
6. 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname
7. 2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu
8. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği
9. Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi
10. Kalkınma Planları
11. Hükümet Programları
12. Milli Eğitim Şuraları
13. Siyasi Partilerin Programları

TC Anayasası: Anayasanın 42. maddesinde “... Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.” denilerek özel eğitime ihtiyacı olan veya özel eğitim gerektiren durumlarda devletin tedbir almasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu: 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 2., 6. ve 8. maddelerinde eğitimin toplumsal yönünden, sağlıklı rehberlik hizmetleri ve fırsat ve imkan eşitliğinden söz edilmiştir.

Madde 2: “Beden, zihin ahlak, ruh ve duyu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek...”

Madde 6: “ Fertler eğitimleri süresince, ilgi istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler. Milli Eğitim Sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek şekilde düzenlenir. Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanır.”

Madde 8: “ Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır.”

Onuncu Kalkınma Planı: Onuncu Kalkınma Planının 148. Maddesinde; “Özel eğitime gereksinim duyan engellilerin ve özel yetenekli bireylerin, bütünleştirme eğitimi doğrultusunda, uygun ortamlarda eğitimlerinin sağlanması amacıyla beşeri ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.” şeklinde belirtilmiştir.

2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu: Milli Eğitimin özel eğitime gereksinimi olan çocuklar ile ilgili tutumu söz konusu kanunun 8 maddesinde yer almaktadır. “ ...özel eğitime.... muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.” şeklinde yer almaktadır.

Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu: 12.10.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanununa dayanak alan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Özel Eğitim Okulları Yönetmeliğinde üstün zekâlı: “Zeka bölümü çeşitli ölçeklerde sürekli

olarak 130 veya daha yukarı olan” ; üstün yetenekli ise, “Zeka bölümü çeşitli ölçeklerde sürekli olarak 110 veya daha yukarı olup da güzel sanatlar, teknik ve benzeri alanlarda yaşutlarından belirli ölçüde üstün olan” şeklinde tanımlanmıştır.

İlköğretim Kurumları Yönetmeliği: Özel yetenekli olduğu belirlenen öğrencilerle ilgili İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nde 117. Maddenin “d” bendinde bir takım önlemlerden bahsedilmektedir. Madde 117/d bendi’ne göre; “Özel yeteneği saptanan öğrencilerin bu alanlarla ilgili destek eğitimi almaları için gerekli önlemleri almak, yeni imkânlar sunmak için Bilim ve Sanat Merkezleri, Halk Eğitim Merkezleri, Özel Eğitim Merkezleri, Özel Eğitim Kurumları, Devlet Tiyatroları, İl Kültür Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, İlçe İzcilik Kurulu, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi gibi kuruluşlar ile işbirliği yaparak kendilerini geliştirmelerine imkân sağlamak.”

İlköğretimde Yöneltilme Yönergesi: Özel eğitime muhtaç çocuklara yönelik uygun bir yönlendirme yapılmadığı durumlarda yaşanabilecek olumsuz durumları engellemek amacıyla İlköğretimde Yöneltilme Yönergesi 10. Maddenin “i” bendinde rehberlik ve psikolojik danışma birimlerine duyulan ihtiyacın önemi vurgulanmaktadır.

Madde 10/i bendi’ne göre; “Üstün Yetenekli öğrenciler ile özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin belirlenmesi ve yöneltilmelerinin sağlıklı yapılabilmesi için –varsa- okulundaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servisi, yoksa bağlı bulunduğu Rehberlik ve Araştırma Merkezi ile işbirliği yapar.”

573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname: Özürlüler ile ilgili özel eğitim esaslarının düzenlenmesi ile amacıyla 03.12.1996 tarihli ve 4216 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanarak Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmış ve 6 Haziran 1997 tarihli mükerrer 23011 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Madde 2: “Bu Kanun Hükmünde Kararname; özel eğitim gerektiren bireyler ile onlara doğrudan veya dolaylı olarak sunulacak eğitim hizmetlerini, bu hizmetleri sağlayacak okul, kurum ve programları kapsar.”

Madde 4: “Türk Milli eğitimini düzenleyen genel esaslar doğrultusunda özel eğitimle ilgili temel ilkeler şunlardır:

- Özel eğitim gerektiren tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- Özel Eğitim Hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır.
- Özel Eğitim Hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.”

Madde 7: “Tanısı konulmuş özel eğitim gerektiren çocuklar için okul öncesi eğitimi zorunludur. Bu eğitim özel eğitim kurumları ile diğer okul öncesi eğitim kurumlarında verilir. Gelişim ve bireysel özellikleri dikkate alınarak, özel eğitim gerektiren çocukların okul öncesi eğitim süreleri uzatılabilir.”

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde, toplumun tüm bireylerinin ihtiyaçlarının eşit bir şekilde karşılanması gerektiğini ortaya koymayı amaçlayan hususlara değinilmiştir. Yönetmeliğin 2. Bölümünde yer alan “Temel İlkeler”in a bendinde; “Özel eğitim gerektiren bireyler; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.”, “b” bendinde ise, “Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.” denmektedir. Yönetmeliğin 1. Kısmı olan Genel Hükümler başlığı altında yer alan 4 üncü maddede ise “özel eğitim”, “üstün veya özel yetenek” tanımları yapılmıştır. Aynı yönetmeliğin 4. Kısmının 1. Bölümünde yer alan 41 inci maddeye göre “ilköğretim ve ortaöğretim çağında, üstün veya özel yetenekli olduğu belirlenen öğrenciler için, gündüzlü ve yatılı özel eğitim kurumları açılır. Bu kurumlarda, öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve özel yeteneklerini geliştirerek, kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak bireysel ve destek eğitim programları uygulanır. Açılan kurumların eğitim-öğretim uygulama süreci ile çalışma usul ve esasları Bakanlıkça hazırlanacak yönerge ile belirlenir.” denilmektedir.

17. Milli Eğitim Şurası: 17. Milli eğitim Şurası’nda özel yetenekli çocukların eğitimi konusunda bazı kararlar alınmıştır. Özel yetenekli çocukların eğitimi ve istihdamı konularında politikalar oluşturulmasının ve özel yetenekli çocukların eğitimleri,

üniversitelerce açılacak sertifika programlarını bitiren öğretmenlerce yapılmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir (17. ve 18. Md.).

19 uncu maddede, BİLSEMLerde öğrencilerce yapılan etkinlik ve projelerin, okul/kurumlarında kredilendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Diğer taraftan, Anadolu güzel sanatlar lisesi ve spor lisesi gibi ortaöğretim kurumlarına yetenek ağırlıklı iki kademeli sınavla öğrenci alımı yapılması gerektiği hususunda bir tespitte de yer verilmiştir (Md.20).

21 inci maddede, üstün zekâlı öğrencilerin eğitimi için madalyon okullar, cazibe merkezi olacak araştırma birimleri vb. kurumlar açılmalı, bu kurumlara gidecek öğrenci velilerinin maddi açıdan desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bir diğer tespit ise özel yetenekli çocukların kendi hızlarında ilerleyebilmeleri için ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının 6-12. sınıfları arasında öğrenci odaklı sınıf sisteminden disiplin (ders) odaklı sınıf sistemine geçilmesi gerektiği hususundadır (Md. 22).

23 üncü maddede, özel yetenekli engelli öğrencilerin üst öğrenim kurumlarına girmek istemeleri halinde önlerine çıkan engelleyici hükümler kaldırılması gerektiğinden bahsedilmiştir. BİLSEMe öğretmen seçiminde Fen Lisesi ve Anadolu lisesine seçilen öğretmenlere yapılan uygulamaya benzer seçim yapılması gerektiği de dile getirilmiştir (Md. 24).

TÜBİTAK, Millî Eğitim Bakanlığı ve üniversitelerin iş birliği ile özel yetenekli öğrencilerin eğitimi konusunda yaz-kış kampları, bilim danışmanlığı vb. etkinliklerin düzenlenmesinde iş birliği yapılması gerekliliği de 25 inci maddede belirtilmiştir.

3.4. BİLSEM Uygulaması

Türkiye'nin eğitim tarihinde özel yeteneklilerle ilgili faydalı çalışmalar yapılmış olsa da özel yetenekli çocuklar için donanımlı eğitim ortamlarının sağlanmadığı anlaşılmaktadır. Uzun (2004: 12)'ye göre

“Üstün veya özel yetenek, bireylerin gerek bilim gerekse sanat alanında başarılı olmaları için gereklidir; ama tek başına yeterli değildir. Üstün veya özel yetenek, başarıyı etkileyen diğer etkenlerle uygun koşullarda bir araya geldiği zaman, bireyler için önemli bir güç kaynağına dönüşmektedir. Ancak, üstün veya özel yeteneklilerin

ciddi bir risk grubu olduğu da unutulmamalıdır. Yüksek zihinsel potansiyelleri uygun şekilde geliştirilip yönlendirilebilirse üstün veya özel yetenekli kişilerin başarılı birer birey olacakları ve hem ülkemize hem de insanlığa önemli katkılarda bulunacaklarında kuşku yoktur. Aksi halde, kendileriyle barışık olamadıkları gibi aile ve toplum için de sorunlu bir grup haline dönüşebilirler.”

şeklinde ifade edilmiştir.

Bu anlamda özel yeteneklilerin eğitimi için uygun eğitim ortamının yaratılması görevini üstlenen kurumlardan en kalıcı olanı kuşkusuz BİLSEM’lerdir. 1993 yılında Bilim ve Sanat Merkezlerinin kurulması için gerekli çalışmalar başlatılmıştır (Kulaksızoğlu, 2004: 71).

Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesinin 21 inci maddesine göre MEB bilim ve sanat merkezlerini, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki özel yetenekli çocuk/öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumu olarak tanımlanmıştır.

3.4.1. BİLSEM’lerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’deki ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim durumları göz önünde bulundurularak özel yetenekli çocuklara yönelik en uygun modelin ne olabileceği konusunda araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalara göre daha fazla sayıda özel yetenekli çocuğun ulaşabileceği eğitim fırsatları için farklı ülkelerin eğitim modelleri incelenmiş, uygulanabilirliği konusunda görüşler alınmıştır. Türkiye’nin şartlarına uygun olan model akademik çalışmalar doğrultusunda geliştirilmiştir. Bu yeni model Prof. Dr. Dönmez’in bireysel çalışmalarında “Ek Ders Uygulama Okulu” şeklinde isimlendirilmiştir (Sezginsoy, 2007: 76). Daha sonra Bilim ve Sanat Merkezleri olarak adlandırılan model pilot proje olarak uygulanmaya başlamıştır. Ankara, İstanbul, İzmir, Bayburt ve Denizli’de öğretmen ve öğrenci seçimleri ve eğitimleri, aile eğitimi ve fiziki yapı hazırlığı ile başlatılan uygulama geliştirilmekte ve yaygınlaştırılmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004: 71).

Türkiye’de 2005 yılı Eylül ayından itibaren 25 adet Bilim ve Sanat Merkezi faaliyet göstermekteydi. Bunlar; Adana, Afyon, Amasya, Ankara, Bayburt, Bursa Merkez, Bursa-Mustafa Kemal Pasa, Denizli, Isparta, İstanbul, İzmir, Kırşehir-Kaman, Kastamonu, Malatya, Manisa, Manisa-Salihli, Ordu, Siirt, Sinop, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Uşak, Van,

Zonguldak BİLSEM'dir (Çakın, 2005: 57). Böylelikle, ülke tarihinde uzun yıllardan sonra özel yetenekli çocuklar için yasal dayanakları ile birlikte sistemli bir eğitim kurumu ve programı başlatılmış olmaktadır. Bu kurumlar Genel Müdürlük personeli, merkezlerin yönetici ve öğretmenleri ile merkezlerde yetişen çocuklar ve ailelerinin katkıları ile gelişmiş ve yaygınlaştırılmıştır. Ayrıca söz konusu kurumlar devletin eğitime ayırdığı bütçeye fazla maliyet getirmeden gerekli olduğu durumda öğrencinin devam ettiği okulda da çeşitli düzenlemelerle hazırlanılabilen, ülkenin her bölgesinde uygulanabilecek nitelikte bir model olarak görülmüştür (Dönmez, 2004: 70,71).

2005 yılı itibarıyla bu merkezlerde toplam 2232 kayıtlı öğrenci bulunmakta ve 253 öğretmen görev yapmaktayken (Çakın, 2005: 57) son yıllarda BİLSEM sayılarında hızlı bir artış yaşanmış ve ülkenin 81 iline yayılarak sayıları 139'a ulaşmıştır. Bu merkezlerde kayıtlı öğrenci sayısı ise 42 bini aşmıştır (MEB, 2018).

3.4.2. BİLSEM'lerin Kuruluş Amaçları

MEB'e bağlı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü'nce bilim ve sanat merkezlerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Buna göre merkezlere öğrenci seçimi, kayıt-kabul, eğitim-öğretim, yönetici ve öğretmen seçimi ile yetiştirilmesine ilişkin usul ve esaslara yönelik Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi 2007 yılında yayınlanmıştır (MEB, 2017).

Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesine göre merkezlerin açılması valiliklerin teklifi ile bakanlık tarafından yapılmaktadır. Merkezler, okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmaları amacıyla yerleşim biriminin özellikleri, ulaşım imkânları ve hizmet alması öngörülen öğrenci sayısı gibi hususlar da dikkate alınarak valiliklerin teklifi üzerine MEB tarafından açılacağı belirtilmiştir (Madde 5).

Diğer taraftan 16/6/2014 tarihli ve 2014/6459 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici Ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmeliğin 23 üncü maddesinin ikinci fıkrasında Bilim ve Sanat Merkezlerinin yönetici ve öğretmen norm kadrolarının Maliye Bakanlığı ve Devlet

Personel Başkanlığının uygun görüşleri de alınarak Bakanlıkça belirleneceği düzenlenmiştir.

2015 yılında da güncellenen Yönergede BİLSEM'ler, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda özel yetenekli öğrencilerin birçok açıdan gelişimini hedeflemektedir.

BİLSEM Yönergesinde ilk olarak merkezlerin özel yetenekli öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemeleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan haklarına, çocuk haklarına ve uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanmaları, başkalarının haklarına saygılı olmayı ve sorumluluk alma bilincinin geliştirilmelerinin amaçlandığı belirtilmektedir.

Bununla birlikte söz konusu öğrencilerin ulusal ve evrensel değerleri tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini ve bu değerlere saygı duymalarını, liderlik, yaratıcı ve üretici düşünce yeteneklerini ulusal ve toplumsal bir anlayışla ülke kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde geliştirmeleri de başka bir amaç olarak gösterilmektedir.

Merkezlerin, öğrencilerin yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının erken yaşta fark edilerek geliştirilmesini; yetenek alanı/alanlarının geliştirilmesi sürecinde, sosyal ve duygusal gelişim alanlarının bütünlük içerisinde ele alınmasını, bu öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını amaçladığı düzenlenmektedir.

Diğer taraftan aynı Yönerge'de bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, sorun çözen kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmelerinin amaçlandığı BİLSEM'lerde bireylerin iş alanlarındaki ihtiyaçlarına yönelik yeni düşünceler önerebilmelerini, teknik buluş ve çağdaş araçlar geliştirebilmeleri de amaçlar arasında sayılmaktadır.

Öte yandan mezkur Yönergeye göre öğrencilerin özel yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini kazanmalarını, disiplinler arası düşünme, sorunları çözmeye ya da belirlenen

ihtiyaçları karşılamaya yönelik projeler gerçekleştirmelerinin amaçlandığı belirtilmektedir (MEB, 2015/md. 6).

3.4.3. BİLSEM'lerin Eğitim Öğretim İlkeleri

BİLSEM Yönergesinde eğitim öğretim ilkeleri aşağıda belirtilmiştir (MEB, 2015/ md.7).

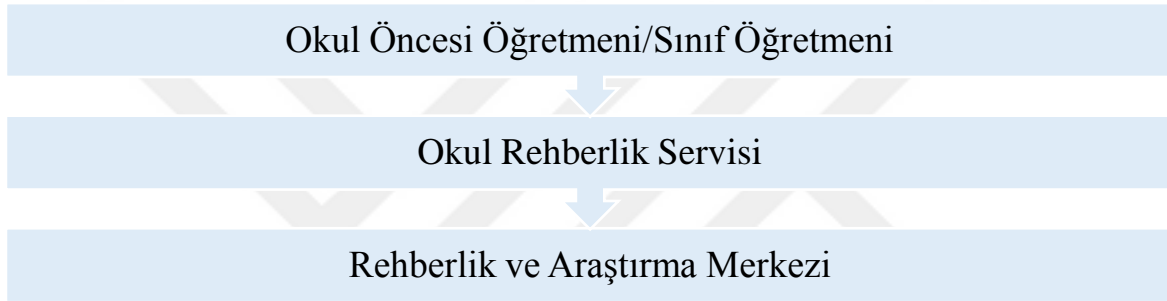
- a) Merkezlerdeki eğitim öğretim etkinliklerinin özel yetenekli öğrencilerin performansları ve eğitim ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanacak Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarına (BEP) göre bire bir ve/veya grup eğitimi şeklinde yürütüleceği,
- b) Merkezde uygulanan öğretim programları planlanırken özel yetenekli öğrencilerin eğitim öğretiminde tüm gelişim alanları bütünlük içerisinde ele alınacağı,
- c) Merkezde uygulanan öğretim programlarının öğrencilerin devam ettikleri örgün eğitim kurumlarının programları ile bütünlük oluşturacak şekilde planlanacağı ve öğrenci merkezli olarak yürütüleceği,
- ç) Eğitim öğretim etkinliklerinde öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri kazanmalarını sağlayacak uygulamalara yer verileceği,
- d) Öğrencilerin, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkin kullanan bireyler olarak yetişmelerinin amaçlandığını,
- e) Eğitim öğretim sürecinin öğrencinin kayıtlı olduğu örgün eğitim kurumu, veli ve merkez arasında sağlanan iş birliği ile yürütüleceği,
- f) Öğrencilerin bilimsel düşünme alışkanlığı ve becerisi kazanmaları sağlanacağı belirtilerek merkezlerdeki eğitim öğretim etkinliklerinin bu ilkelere uygun olarak düzenlenmesi ve yürütülmesinin esas olduğu düzenlenmiştir.

3.4.4. BİLSEM'lere Alınan Öğrencilerin Tanılanması

Türkiye'de Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi'nde MEB tarafından belirlenen tanılama yaşı ve sınıf seviyesinde olan ve genel zihinsel, görsel sanatlar ve müzik alanlarında aday gösterilecek öğrencilerin yine Bakanlık tarafından belirlenmiş olan sınav takvimine tabii olacağı belirtilmiştir. Söz konusu Yönergenin 19 uncu maddesinde bu takvimin dışında yapılacak olan başvuruların ise il tanılama sınav komisyonuna yapılacağı, Bakanlık tarafından belirlenen tanılama yaşı ve sınıf seviyesinde olmayan adayların ise rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından tanılanarak aday olabileceği düzenlenmiştir. Çocuğu henüz okul çağında olmayan veliler tanılama için direkt olarak RAM'lara müracaat yapamamaktadır. Ancak okul öncesi dönemdeki çocukların tanılanmasını sağlıklı bir

şekilde yapılabilmesi için öğretmen ve ailelerinden edinilen gelişim dönemi bilgileri, özel yeteneklilik özellikleri ve çocukların doğru şekilde gözlemlenmesi konusunda yeterli ve gerekli bilgiye sahip olunmasına dikkat edilmelidir (Alemdar, 2009: 3).

Anaokulu ya da ilköğretim çağındaki öğrencilerin tanınması için ise öncelikle okul öncesi öğretmeni ve sınıf öğretmeniyle görüşülerek rehberlik servisine müracaat edilmesi gerekmektedir. Okul rehber öğretmeni; öğrenci, öğretmen ve veli ile görüşükten sonra gerekli gördüğü takdirde “Eğitsel Değerlendirme İsteği Formu” hazırlayarak RAM’a göndermektedir (Köseoğlu, Taşdemir, 2012: 20). Bu işlem basamakları Şekil 3.1’de de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. RAM’larda öğrenci tanılama basamakları

Okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim çağındaki özel yetenekli çocukların belirlenmesi amacıyla her öğretim yılının Ekim ayı içerisinde Bakanlıkça hazırlanan “Gözlem formu” il ve ilçelerde bulunan okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına gönderilmektedir.

Bu gözlem formu,

- Okul öncesi eğitim kurumlarında görevli öğretmenler,
- İlköğretim kurumlarında 1-4’inci sınıflar için sınıf öğretmenleri, 5-8’inci sınıflar için şube öğretmenler kurulu,
- Orta öğretim kurumlarında ise sınıf rehber öğretmenler kurulu tarafından doldurulur (Davaslıgil, 2004: 68).

Merkezler için öğrenci tanılama işlemleri için ise, doldurulan gözlem formlarındaki ölçütlere uygun olan öğrenciler aday gösterilerek Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan grup değerlendirmesi testine tabi olurlar. Öğrencilerden test sonucunda yeterli performansı gösteren, Milli Eğitim Bakanlığı uzmanları tarafından bireysel incelemeye alınmaktadır. Alan uzmanları tarafından özel yetenekli olduğu tespit edilen öğrenciler

bilim ve sanat merkezlerinde eğitim alma hakkı kazanmaktadır (Levent, 2011: 56). BİLSEM'e öğrenci seçim süreci bir önceki eğitim öğretim yılında olduğu gibi 2018-2019 eğitim öğretim yılında da ilkokul 1, 2 ve 3. sınıfa devam edip genel zihinsel, görsel sanatlar ve müzik yetenek alanlarında akranlarından ileri düzeyde farklılık gösterdiği düşünülen öğrencilerin sınıf öğretmenleri tarafından gözlem formlarının doldurulması ile başlamıştır. MEB Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı koordinesinde öğrencilerin tanınması basamakları halinde Şekil 3.2 de gösterilmiştir.

Gözlem Formu	<ul style="list-style-type: none"> • Sınıf öğretmeni tarafından doldurulur.
Grup Tarama Uygulaması	<ul style="list-style-type: none"> • Tablet bilgisayarlar üzerinden sorular yönlendirilir.
Zeka Ölçekleri Çizim Teknikleri ve Bakanlıkça Belirlenen Kriterler	<ul style="list-style-type: none"> • Bireysel değerlendirmede uygulanmaktadır.

Şekil 3.2. Özel yetenekli öğrencileri tanılama basamakları

Bir öğrenci en fazla iki yetenek alanından aday gösterilebilmektedir (genel zihinsel-görsel sanatlar, genel zihinsel-müzik, görsel sanatlar-müzik). Öğrenci bir önceki eğitim öğretim yılında bir yetenek alanından BİLSEM'e kayıt hakkı kazanmış ise bir sonraki yıl başka bir yetenek alanından aday gösterilebilmektedir.

Grup tarama uygulamasında ise öğrencilere tablet bilgisayarlar üzerinden anlık olarak yönlendirilen sorularla bir değerlendirme yapılmaktadır. Uygulama 81 ilde, il tanılama sınav komisyonları tarafından belirlenen merkezlerde Milli Eğitim Bakanlığınca belirtilen tarihler arasında yapılmaktadır. Grup tarama uygulamasından Türkiye geneli alınan puanların ortalamasına göre her yetenek alanı için ayrı ayrı baraj puanı belirlenmektedir. Belirlenen baraj puanının üzerinde olan öğrenciler bireysel değerlendirmeye alınmaktadır. Şekil 3.2'de de belirtildiği gibi bireysel değerlendirmede her yetenek alanı için farklı değerlendirme şekilleri bulunmaktadır. Genel zihinsel yetenek alanı için zekâ ölçekleri (ASİS, WNW ya da KBİT), resim yetenek alanı için çizim teknikleri ölçekleri, müzik

yetenek alanı için ise belirli ölçütlere göre komisyon aracılığı ile değerlendirme yapılmaktadır (MEB, 2018).

3.4.5. BİLSEM’lerde Eğitim Öğretim

Eğitimin öğrenciyi sisteme uydurmak yerine öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilmesi gerekir. Çünkü farklılıklar, öğretmenlerin, velilerin ve toplumun çocuklar için oluşturduğu hazır kalıplara uymamaktadır. Farklılıklar beraberinde değişimin zorluğunu da getirmektedir. Herhangi bir şey kalıba sokulmaya çalışılırsa parçalanır ve kullanılmaz duruma gelir (Stuart ve Beste, 2011: 163). Bu nedenle öğretmenin, velilerin ve okulların mevcut sistemleri ile birlikte yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ellerinde bulunan imkânları değerlendirecek çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Buna göre BİLSEM’lere devam eden öğrenciler için BİLSEM Yönergesine göre bazı ilkeler çerçevesinde merkezlerde uygulanacak eğitim öğretim programları hazırlanır ve geliştirilir. Bu çerçevede programların, öğrenci merkezli ve disiplinler arası yapıda hazırlanması esastır. Ayrıca aynı Yönergede söz konusu programların ve lider ya da danışman öğretmenlerin rehberliğinde bireysel öğrenmeye uygun olarak öğrencilerin etkin problem çözme, karar verme ve yaratıcılık gibi yetişkinlik dönemlerinde ihtiyaç duyacakları üst düzey zihinsel, sosyal, kişisel ve akademik becerileri kazanmalarını sağlayacak şekilde hazırlanacağı ifade edilmektedir.

Bununla birlikte programların; planlama, uygulama ve değerlendirme aşamaları öğrencilerin, yaparak yaşayarak öğrenen, üreten, sorun çözen, yaratıcı düşünebilen, çevresi ile iletişim kurabilen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen bireyler olarak yetiştirilmeleri sağlanacak şekilde yürütülmesi esastır. Özel yetenekleri geliştirmeye yönelik programlar ise, disiplinler ve disiplinler arası yaklaşımlar dikkate alınarak herhangi bir disiplinde derinlemesine veya kapsamı genişletilecek ileri düzeyde bilgi, beceri ve davranış kazandırma amacıyla hazırlanmaktadır.

Aynı Yönergede eğitim programları hazırlanırken üst bilişsel düşünme becerilerini geliştirmesini sağlayan etkinliklerin planlanmasına ve uygulamasına dikkat edileceği, uygulanacak programların süreleri, öğrencilerin performansları doğrultusunda belirleneceği, uygulanacak eğitim programlarının her aşamasında değerler eğitimine yer verileceği de ifade edilmektedir.

BİLSEM'e başvuran öğrenciler ilk olarak grup tarama uygulamasına katılırlar. Bu tarama genel yetenek, resim ve müzik alanlarından başvuru yapan öğrencilerin ortak girdiği bir uygulamadır. Sonraki aşamada grup taramasını geçen öğrenciler bireysel olarak değerlendirilir. Bireysel değerlendirmeye katılma hakkı kazanan öğrenciler bireysel zekâ testine tabi tutulur. 2015 yılında 2-3-4.sınıf öğrencilerin bireysel değerlendirmesinde WNV(Wechsler Zekâ Testi) kullanılmıştır. 2016 yılında 1-2.sınıf öğrencilerine Kbit 2 (Kaufman Kısa Zekâ Testi), 3-4.sınıf öğrencilerine WNV uygulanmıştır. Bu testlerden 130 IQ ve üzeri puan alan öğrenciler sıralanacak ve o bölgedeki BİLSEM'in o yılki kontenjanı ne kadar ise o sıraya kadar olan öğrenciler BİLSEM'e kayıt yaptırabilecektir (Daşo, 2016). BİLSEM'e kaydı yapılan öğrenciler; uyum, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme, proje üretimi/yönetimi alanlarında düzenlenmiş eğitim programlarına alınırlar. Programları tamamlayan öğrencilere tamamladığı her programın sonunda merkez müdürlüğünce "Tamamlama Belgesi" verilmektedir (MEB, 2016/md.26).

BİLSEM Yönergesine göre merkezlerdeki eğitim-öğretim etkinlikleri; okul öncesi eğitimi çağındaki özel yetenekli çocuklar için tam gündür. İlköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrenciler; örgün eğitimlerine akranları ile birlikte kayıtlı oldukları okullarında devam eder. Örgün eğitim dışındaki zamanlarda bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak olan eğitim-öğretim merkezlerce verilmektedir.

Bu eğitim-öğretim süreci üç dönemden oluşmaktadır. Birinci dönem eylül, ekim, kasım, aralık, ocak aylarını kapsar. İkinci dönem şubat, mart, nisan, mayıs, haziran aylarında verilen eğitimden oluşur. Üçüncü dönem ise temmuz, ağustos (yaz okulu, öğrenci kampları) aylarında verilen eğitimi kapsamaktadır. Her dönem sonunda merkez yürütme kurulunca hazırlanacak değerlendirme raporları Genel Müdürlüğe gönderilmektedir. Verilecek eğitim-öğretimin süresi çocuk/öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyacına göre belirlenmektedir.

Öğrenciler her dönem sonunda, merkezin öğretmenler kurulunda değerlendirilmekte olup bu değerlendirme sonunda öğrencinin merkezlerdeki çalışmalara devamının yararlı olmayacağına konusunda görüş birliğine varılırsa bu durum, velisine ve merkez yürütme kuruluna bildirilmektedir. Konu, merkez yürütme kurulunca oluşturulacak genişletilmiş bir

komisyonda değerlendirildikten sonra velinin de görüşü alınarak gerektiğinde öğrencinin merkezle ilişkisi kesilmektedir.

Diğer taraftan BİLSEM’lerde alınan eğitimin merkezi sınavlara katkısı olduğu söylenemez. Öğrenciyi TEOG-YGS-LYS gibi sınavlarına hazırlamadığı gibi öğrencilerin bu sınavlarda ek puandan faydalandırılması gibi bir durum da bulunmamaktadır. (Daşo, 2016).

3.4.6. BİLSEM’lerde Uygulanan Eğitim Programları

BİLSEM’lerde özel yetenekli olarak tanılanan ve merkeze kaydı yapılan öğrencilerin eğitim ihtiyacına yönelik bireysel ya da grup olarak eğitim programları uygulanır. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 25.10.2001 tarih ve 370 sayılı kararı ile yürürlüğe giren yönergeye göre eğitim programları aşağıda belirtilmiştir (MEB, 2016).

- 1- Uyum programı
- 2- Destek eğitim programı
  - a- İletişim becerileri programı
  - b- Bilimsel çalışma yöntemleri programı
  - c- Bilgisayar programı
  - d- Yabancı dil programı
  - e- Problem çözme teknikleri programı
  - f- Grup çalışma teknikleri programı
  - g- Öğrenme yöntemleri programı
  - h- Sosyal etkinlikler programı
  - i- Araştırma teknikleri programı
- 3- Bireysel yetenekleri fark ettirme programı
- 4- Özel yetenekleri geliştirme programı
- 5- Proje Üretimi ve yönetimi programı

3.4.6.1. Uyum programı

Hayatının her döneminde yeni durumlarla karşılaşan bireyler için oryantasyon, yeni duruma daha kolay uyum sağlamayı gerçekleştirme hizmetidir. Bireyin yeni duruma ve bulunduğu çevreye uyum sağlayabilmesi için çevresini ve çevrenin özelliklerini iyi tanıması gerekmektedir. Oryantasyon (uyum) çalışmaları eğitim-öğretim döneminin başlaması ile kurumların açıldığı ilk haftalarda gerçekleştirilir (Eren, 2010: 32). BİLSEM

Yönergesinin 18. Maddesinde uyum programının gerekleri belirtilmiştir. Uyum programı; BİLSEM'e yeni kayıt yaptıran genel zihinsel yetenek, müzik ve görsel sanatlar yetenek alanı öğrencilerinin merkeze uyumunu kolaylaştırmak amacıyla kurumu, programları, öğretmen ve diğer öğrencileri tanımalarına fırsat veren programdır.

BİLSEM'lerde uyum programının uygulanması ile ilgili esaslardan ilki öğrencilere öncelikle BİLSEM'in misyon, vizyon ve temel değerleri tanıtmaktır. Bunun yanında uyum etkinliklerinin yapılacağı gruplardaki öğrenci sayıları program uygulama tablosuna göre belirlenerek yapılacak etkinlikler öğrencilerde BİLSEM kültürü oluşturacak şekilde planlanır. Ayrıca öğrenciyi tanımayı amaçlayan; kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine katkı sağlayan, bilimsel düşüncüyü ve estetik duyguları geliştiren etkinlikler yapılmasına dikkat edilir. Etkinliklere ait hazırlanan evrak rehberlik öğretmenine teslim edilerek öğrencinin özel dosyasında saklanır. Bununla birlikte uyum programı etkinliklerinde sınıf öğretmeni ve rehberlik öğretmeni başta olmak üzere tüm öğretmenler uygulayıcı ve gözlemci olarak görev alabilmektedir.

BİLSEM imkânlarının, laboratuvarlarının, yetenek geliştirme atölyelerinin ve çalışanlarının tanıtılmasına yönelik etkinliklerin gerekli planlaması yapılır. Görsel sanatlar ve müzik alanlarında üstün olduğu belirlenerek merkeze devam eden öğrenciler, uyum programı sonunda tanındıkları alanda özel yetenekleri geliştirici eğitim programına devam etmektedir. Bu öğrenciler program uygulama tablosundaki seçmeli etkinliklerden de BİLSEM imkânları dâhilinde yararlanır (Bkz. EK-1) Bu program süresince öğrencilerle ilgili elde edilen tüm veriler öğretmenler kurulunda her öğrenci için ayrı ayrı değerlendirilir. Rehber öğretmen değerlendirme sonuçlarını öğrenci dosyasına işler. Danışman rehber öğretmenin hangi öğrenciden sorumlu olacağı bu dönemde belirlenir.

3.4.6.2. Destek eğitim programı

Destek eğitim programına uyum programını tamamlayan genel zihinsel yetenek alanından tanılanan öğrenciler devam etmektedir. Bu öğrencilerin geliştirmesi gereken temel becerileri tüm alan/disiplinlerle ilişkilendirilmesini içeren bu programda iletişim, iş birliği, grupta çalışma, öğrenmeyi öğrenme, problem çözme, bilimsel araştırma, girişimcilik, eleştirel ve yaratıcı düşünme, etkili karar verme, teknoloji okuryazarlığı, sosyal sorumluluk, kaynakları etkin kullanma becerileri kazandırılması amaçlanır. Tüm bu

becerilerin program uygulama tablosu (Yönerge EK-1) ile ilişkilendirilerek kazandırılmasına dikkat edilir.

Öğretim programları uygulama tablosunda belirtilen destek eğitim programını okutabilecek öğretmenler hazırlamaktadır. Destek eğitim programı etkinliklerinin yapılacağı gruptaki öğrenci sayıları program uygulama tablosuna göre belirlenir. Aynı zamanda destek eğitim programında öğrencilerle bireysel ya da grup olarak proje hazırlama çalışmalarına başlanabilir (MEB, 2007/ Madde 19). Örneğin Destek eğitim programı uygulaması Rize'deki BİLSEM'de 2 ve 3. sınıfta BİLSEM'e girmeye hak kazanan öğrenciler ilk yıl sınıf öğretmenleri tarafından okutulmaktadır. Bu süre de uyum programı süresi dâhil en az 2 eğitim öğretim yılı olacak şekilde planlanıp uygulanmaktadır. Öğrencilerden 4 ve 5. sınıfta BİLSEM'e girmeye hak kazananlar ise sınıf/branş öğretmenleri tarafından okutulmak üzere uyum programı süresi ile birlikte en az 1 eğitim öğretim yılı olacak şekilde planlanarak uygulanır (fatmanurierkanbilsem, 2017).

3.4.6.3. Bireysel yetenekleri fark ettirme programı

BİLSEM Yönergesinin 20. maddesinde bireysel yetenekleri fark ettirme programının gerekli ayrıntıları düzenlenmiştir. Program; genel zihinsel yetenek alanında tanılanarak destek eğitim programını tamamlayan öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark etmeleri için hazırlanmaktadır. Programın uygulama aşamasında öncelikle destek eğitim programı sonunda elde edilen veriler doğrultusunda bu programın uygulanabilmesi için öğrenciler gruplandırılır. Program Uygulama Tablosu'na göre gruptaki öğrenci sayıları belirlenmektedir. Danışman rehber öğretmenlerin hangi gruptan sorumlu olacağı bu eğitim programında yeniden belirlenir. Ayrıca öğrencilerin bireysel yeteneklerini fark ettirebilmek amacıyla yaratıcılıklarını öne çıkaran disiplinlere yönelik programlar hazırlanmasına ve uygulanmasına dikkat edilir.

Ayrıca Tebliğler Dergisi (2007)'nde de eğitim programları hazırlanırken öğrencilerin canlı ve nesnelere olan ilişkisini iyi gözlemlemeye dayalı yaparak-yaşayarak öğrenmelerinin önemine değinilmiştir. Ayrıca analiz, sentez ve değerlendirme yapma gibi üst bilişsel düşünme becerilerini geliştirmesini sağlayan etkinliklerin planlanmasına ve uygulamasına dikkat edilmesi gereği de belirtilmiştir. Öğrencinin en çok ilgi duyduğu, yetenekli olduğu ve ileride üzerinde derinlemesine çalışmalar yapabileceği alanları belirlemek önemlidir.

Her bir alana özgü tutum ve becerileri fark ettirici etkinliklerin planlaması ilgili alan öğretmeni tarafından yapılır. Öğrenciler bu eğitim programı döneminde de disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak proje üretim çalışmaları devam ettirilir. Ancak projeler destek eğitim programına göre daha kapsamlı olacak şekilde hazırlanmaktadır. Öğrenciler programı tamamladıktan sonra öğretmenler kurulu tarafından çoklu değerlendirme yöntemiyle değerlendirilmektedir. Daha sonra bu öğrenciler özel yetenekleri geliştirme programı alanlarına yönlendirilmektedir.”

3.4.6.4. Özel yetenekleri geliştirme programı

Öğrencilerden özel yetenek alanından (müzik ve görsel sanatlar) uyum programını, genel zihinsel yetenek alanından ise bireysel yetenekleri fark ettirme programını tamamlayanların katıldığı program olup öğrencilerin özel yeteneklerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu programda öncelikle öğrencilerin özel yetenek alanı/alanlarına yönelik bilimsel ve sanatsal etkinlik temelli çalışmalarına biraz daha ağırlık verilmektedir. Bu eğitim programı öğrenci merkezli eğitim anlayışına uygun disiplin veya disiplinler arası yapıda hazırlanmaktadır.

Gruplarda yer alacak öğrenci sayısı Yönerge'nin ekinde yer alan Program Uygulama Tablosu'na göre belirlenmektedir. Programın uygulama aşamasında disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak öğrenciler yönlendirilmektedir. Öğrencilerin bu alanlarda ileri düzeyde bilgi, beceri, davranış kazanmaları ve buna yönelik üretimde bulunmaları sağlanmaktadır. Özel yetenek alanında (görsel sanatlar ve müzik) tanılanan öğrencilere özel yetenekleri geliştirme programında ilgili alanın tanıtımı yapılarak alan ile ilgili yeteneklerini fark ettirici etkinlikler planlanmaktadır. Derinlemesine sanatsal etkinliklere ise bu aşamalardan sonra geçilmektedir. Genel yetenek ve özel yetenekleri geliştirme programı öğrencileri, tanılandıkları alandaki özel yetenekleri geliştirme programı etkinlikleri için Program Uygulama Tablosu'nda belirtilen seçmeli alan ders/etkinlik ve yetenek geliştirme atölyelerinden yararlanabilirler. Ancak etkinlikleri öngörülen sürelerde almak şartıyla öğretmen ve öğrencilerin talepleri göz önünde bulundurularak kurumun imkânları dâhilinde yararlanabilmektedirler (MEB, 2017/md.21).

3.4.6.5. Proje üretimi ve yönetimi programı

BİLSEM Yönergesi (2017)'nin 22. maddesinde proje üretimi ve yönetimi programına ilişkin esaslar belirtilmiştir. Bu eğitim programına özel yetenekleri geliştirme programını tamamlayan öğrenciler ilgi, istek ve yeteneklerine uygun bir alanda ya da disiplinde grup ya da bireysel olarak katılmaktadır. Programın uygulanması aşamasında öğrenci her eğitim ve öğretim yılında en az bir proje hazırlamakta ve proje konuları, danışman öğretmenlerin rehberliğinde öğrenciler tarafından belirlenmektedir. Öğrenciler tarafından yürütülen projenin konu seçiminde öğrencinin özel yetenekleri geliştirme programında eğitim aldığı alana öncelik verilmekle birlikte öğrenciler diğer alanları da seçebilmektedirler. Öğrencilerin her türlü üretimi, bilimsel çalışma ve sanat etkinlikleri projelendirilmektedir. Bu eğitim programında, öğretmenlerin bilgiyi aktaran olmaları değil öğrencilerin projeye yönelik çalışmalarında yol gösterici olarak öğrenmelerini sağlamaktır. Ayrıca merkezlerde öğrencilerin tüm alanlara yönelik gerçek yaşamla ilgili problemleri keşfetmeleri beklenmektedir. Öğrenciler bu problemleri öğretmen/rehber önderliğinde küçük takımlar halinde proje çalışması şeklinde ele almaktadır (Akarsu, 2004: 63).

Örneğin 2016 yılında Sivas BİLSEM'de Proje Üretimi ve Yönetimi Programı İngilizce alanı öğrencileri tarafından İngilizce öğretmenleri editörlüğünde bir proje hazırlanmıştır. Projede Has Bahçenin Gül'leri (Sivas Masalları) kitabından 20 masal öğrenciler tarafından İngilizceye çevrilerek resim yetenek alanı öğrencileri tarafından da masallar resmedilmiştir. Kitabın bastırılarak Avrupa'daki kütüphaneler başta olmak üzere birçok kütüphaneye gönderilmesi ve Sivas'ın bu değerinin tüm dünyaya kazandırılması amaçlanmıştır. Bir diğer proje ise “Yazıyorum, çiziyorum, oynuyorum” projesidir. Öğrencilerin kendi hayali kahramanlarıyla kendilerinin kurguladıkları hikâyeleri yaratıcı drama yöntemiyle canlandırmaları yoluyla gerçekleştirilen bu proje de özgün bir proje olarak kabul edilmektedir (Sivas BİLSEM, 2016). Danışman öğretmen, öğrencisi ile birlikte proje sürecinde en az iki ilerleme raporu hazırlanmakta ve hazırlanan raporlar ARGE (araştırma ve geliştirme birimi)ye sunulmaktadır.

Proje üretimi ve yönetimi programı aşamasında öğrenci bir eğitim ve öğretim yılı süresince proje üretememiş ise danışman öğretmenin üretimin gerçekleşmeme nedenlerini yazılı rapor hâlinde öğretmenler kuruluna bildirmesi gerekmektedir. ARGE (Araştırma ve

geliştirme birimi), proje doğrultusunda ortaya çıkan özgün fikrin endüstriyel hâle getirilmesi için patent, fikrî ürün bildirimi, faydalı model başvuru süreçlerine ilişkin işlemleri gerçekleştirmektedir. Proje tamamlandıktan sonra öğrenci ve proje danışmanı öğretmen tarafından ARGE birimine teslim edilir. Teslim edilen projeler uygun şekilde sınıflandırılarak listelenir ve arşivlenir. Proje listeleri eğitim ve öğretim yılı sonunda kurum yönetimi tarafından BİLSEM modülüne işlenmektedir.

3.4.7. BİLSEM'lerin Yapısı

Özel yetenekli çocukların eğitimi konusunda farklı bakış açıları ile birçok model geliştirilmeye çalışılmıştır. Farklı zaman ve şartlarda oluşturulan bu modellerin Türk Eğitim Sistemine uygun olması da önemlidir. Özel yetenekli çocukların eğitimi için Türk Eğitim Sistemine uygun model arayışı sonucunda Bilim ve Sanat Merkezleri uygulaması hayata geçirilmiştir (Sezginsoy, 2007: 80).

BİLSEM'lerdeki birimler şu şekilde sıralanmıştır;

- 1- Bilim etkinlikleri birimi,
- 2- Sanat ve spor etkinlikleri birimi,
- 3- Destek etkinlikleri birimi,
- 4- Araştırma geliştirme ve izleme birimi,
- 5- Rehberlik birimi,
- 6- Okul öncesi eğitimi birimi
- 7- Yönetim Birimi (MEB, 2015/11).

3.4.7.1. Bilim etkinlikleri birimi

BİLSEM Yönergesi (2015)'e göre Bilim Etkinlikleri Birimi'nde fen bilimleri, matematik, sosyal bilimler alanındaki çalışmalar yürütülerek her eğitim öğretim yılı sonrası birimin faaliyetleri ile ilgili birim çalışmalarına yönelik rapor düzenlenir. (Md.30). Bu birimde öğrencilerin özel yeteneklerini ortaya çıkaracak etkinliklere yer verilmesi öncelikli amaç olmalıdır. Öğrencinin kendisine “Eğer.....ne olur acaba?” sorusunu sorabileceği bir etkinlik yapması önemlidir. Çünkü soru onu yanıtını bulmaya bunun için gerekli gözlemleri yapmaya, sonuçları geçmişteki yaşantılarla kıyaslamaya yönlendirir. Sonuçta da öğrenciler hem gerçekleri hem de yöntemleri öğrenmiş olur (Cutts ve Moseley, 2004: 116). Bu birimde özel yetenekli öğrencinin ilgi ve yeteneği doğrultusunda ezberleyerek değil

bilgiye kendilerinin ulaşabilecekleri ve potansiyellerini açığa çıkarabilecek etkinliklere yönlendirilmelidir.

3.4.7.2. Sanat ve spor etkinlikleri birimi

BİLSEM Yönergesi (2015)'e göre sanat ve spor faaliyetlerini yürüterek eğitim öğretim yılı sonunda faaliyetler ile ilgili birim çalışmalarına yönelik rapor düzenlemekten sorumludur (Md.31). Ana eğitim birimlerinden olan sanat ve spor etkinlikleri biriminde; resim, grafik, fotoğrafçılık, sinema, seramik, heykel, hat, vitray, ebru, bale gibi görsel alanda uygulama yapmaları amaçlanır. Bunun yanında müzik, tiyatro, drama, edebiyat gibi sözel ve işitsel; güzel sanat dallarında özel ilgi ve yeteneği olduğu belirlenen öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını sağlamak ve var olan potansiyellerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlayacak etkinliklerde de uygulama fırsatı verilir (www.bilimsenligi.com, 2017). Ancak BİLSEM'ler incelendiğinde sanat ve spor etkinlikleri birimi altında sporla ilgili etkinlik yapılmamaktadır. Kaldı ki BİLSEM'lerin norm kadroları arasında “Beden Eğitimi Öğretmeni” bulunmamaktadır.

3.4.7.3. Destek etkinlikleri birimi

BİLSEM Yönergesinin 32. maddesine göre, destek etkinlikleri biriminde öğrencinin Türkçe, doğru ve güzel konuşma yazma, yaratıcı yazarlık, drama, bilişim, yazılım, yabancı dil, satranç ile ilgili bilgi ve becerilerini kazanması amaçlanır. Ayrıca bu birim çevre koruma, sağlık bilgisi, liderlik, kişiler arası iletişim ve benzeri alanlarda öğrencilerin genel kültür, iletişim ve günlük yaşamla ilgili temel bilgi ve becerileri kazanmasına imkân sağlayan birimdir. Destek etkinlikleri birimi de her eğitim öğretim yılı sona erdiğinde birimin faaliyetlerine yönelik rapor düzenler.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 28.maddesine göre özel yetenekli öğrenciler için özel araç- gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak özel eğitim desteği verilmesi amacıyla destek eğitim odası açılır. Destek eğitim odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılır. Ancak, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılabilir. Ayrıca öğrencilerin eğitim performansı ve ihtiyaçları, yetersizlik türüne uygun araç-gereç ve eğitim materyalleri bulunur (<http://istanbulbilsem.meb.k12.tr>, 2017). Destek etkinlikleri birimi ile öğrenci yetenekli olduğu alanla ilgili kendini geliştirme fırsatı bulacaktır.

3.4.7.4. Araştırma geliştirme ve izleme birimi

BİLSEM Yönergesinin 33.maddesine göre araştırma geliştirme ve izleme biriminde; merkezlerde gerçekleştirilecek olan proje çalışmaları planlanır, koordine edilir ve desteklenir. Daha sonra bu proje çalışmalarının değerlendirilmesi yapılır. Bu birim merkezlerin öğretmen ve öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik her türlü kaynak, yayın ve araç-gereci kullanıma hazır şekilde bulundurmakla görevlidir. Ayrıca söz konusu birimde özel yetenekli öğrencilerin eğitim öğretim süreçleri ile eğitim modellerine yönelik olarak ulusal ve uluslararası düzeyde inceleme ve araştırmaları takip edilerek bunların sonuçları ile ilgili raporları merkez yürütme kuruluna sunulmaktadır. Araştırma Geliştirme ve İzleme Birimi eğitim öğretim sürecini tamamlayarak ya da başka bir nedenle merkezden ayrılan öğrencilerin takibini yapmak ve bu öğrencilere ilişkin dokümanların saklanması sağlamaktan da sorumludur.

Bilindiği üzere özel yetenekli öğrencilerin merakları olup sorularına cevap bulmak için sık sık kitaplara başvururlar. Bu yüzden gerekli materyal hem okul hem de halk kitaplıkları hazır olmalıdır. Ayrıca kayıt ve kaydedileni dinlemeyi sağlayan teyp ve benzeri aletler müzik, yabancı diller ve ana dili doğru öğrenme konularında çok yararlıdır. Bu aletler çocuğun kendi hatalarının kendisi tarafından saptanmasında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. (Cutts vd., 2004: 172). Bu nedenle özel yetenekli öğrencilerin potansiyellerini açığa çıkarabilmeleri ve kendilerini geliştirebilmeleri için materyal önemlidir. Ayrıca öğrencilerin ihtiyacı karşılayabilecek nitelikte bir donanımın olması sayesinde BİLSEMLer de daha verimli bir hale gelebilecektir.

3.4.7.5. Rehberlik birimi

Rehberlik öğretmeni, sınıf öğretmeni, okul öncesi eğitimi öğretmenlerinden oluşan birimdir. Bu birim öncelikle merkezdeki öğrencilerin tüm gelişim alanlarına ilişkin performans düzeylerini tespit etmekle görevlidir. Örneğin; İstanbul BİLSEM’de rehberlik biriminin amacı, öğrencilerin kendini tanıyabileceği ve var olan potansiyellerini ortaya çıkarabilecek çalışmalar yapmaktır. Ayrıca söz konusu BİLSEM’in bir diğer amacı merkezdeki bütün birimlerle işbirliği içinde çalışarak, aile-okul-merkez arasında denge kurarak öğrenciyi tüm yönleri ile değerlendirmektir (Sezginsoy, 2007: 85).

BİLSEM'lerin rehberlik birimleri diğer birimlerle işbirliği yaparken öğretmenlere ve öğrencilere hatta gerektiğinde velilere de faydalı olabilecek şekilde çalışmaktadır.

BİLSEM Yönergesine göre Rehberlik Birimi öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını belirlemeli ve buna göre bireyselleştirilmiş eğitim planlarını hazırlamalıdır. Bireyselleştirilmiş eğitim planı; müdür ya da müdür yardımcısı başkanlığında öğrencinin etkinliklerine katılan alan öğretmenleri, sınıf öğretmeni, rehberlik öğretmeni, veli ve öğrencinin katılımıyla hazırlanmalıdır. Lider/danışman öğretmen, sorumlu olduğu öğrenci grubunu belirleyerek, öğrencilerle ilgili yapılan gözlem sonuçları ile öğretmen ya da öğrencilerin teklifleri doğrultusunda bu grupları yeniden oluşturmalıdır. Sınıf öğretmeni uyum eğitimi programı ve destek eğitimi programı etkinliklerine katılması ile ilgili süreci planlamaktan ve uyum dönemi gözlem formları hazırlayarak öğrenci dosyasında saklamaktan sorumludur. Gerekli görüldüğü durumda, eğitim öğretim dönemlerine ait gözlemler, formlar ve ilgili öğretmenlerin görüşü de dikkate alınarak öğrenci grupları yeniden oluşturulur. Uyum programını tamamlayan öğrencilerin yetenek alanlarını dikkate alarak destek eğitim programına alınacak öğrencilere ilişkin gruplar oluşturmak da birimin sorumluluğundadır (Madde 34). BİLSEM'lerde özel yetenekli öğrencilere ve ailelerine doğru şekilde yönlendirme yapacak uzman kişilerin olması önemlidir.

3.4.7.6. Okul öncesi birimi

BİLSEM Yönergesinin 35. maddesine göre okul öncesi eğitimi birimi, öğrencilerin fiziksel ve psikolojik açıdan geliştirerek bilimsel etkinlikler yapmakla görevlidir. Söz konusu Yönergeye göre bu birim okul öncesi eğitim çağındaki özel yetenekli öğrencilerin gelişimine katkı sağlar.

Okul öncesi dönemdeki çocuk farklılığı ile dikkat çektiğinde çevrenin gözlemi ve yönlendirmesi sonucu yetenek alanı belirlenmek üzere RAM'a gönderilir. RAM'da değerlendirilen çocuk yetenekli olduğu alanlar doğrultusunda ailesi, erken çocukluk dönemi "Aile Eğitimi Programları" aracılığıyla eğitilmelidir. Çocuğun yetenekli olduğu alan RAM'larla ve BİLSEM'lerle işbirliği içerisinde sunulacak destekleyici hizmetlerle geliştirilmelidir. Okulöncesi dönemde özel yetenekli olduğu düşünülen çocuklara zekâ testleri yerine gelişim testleri uygulanmalıdır. Gelişim testleri sonrasında elde edilen verilerle çocuğun güçlü ve zayıf yönleri belirlenmeli ve bu özellikleri doğrultusunda eğitim

verilmelidir. Bunun yanında okulöncesine devam eden çocuklar için devam ettikleri kurumlarda yeteneklerine uygun zenginleştirme programı uygulanabilir (MEB, 2013).

3.4.7.7. Yönetim birimi

BİLSEM’lerde tüm birimler birbirleri ile etkileşim halinde görev yapmaktadırlar. Tüm birimlerin üstünde yönetim birimi yer almakta olup müdürün de bazı görev ve sorumlulukları vardır. Bu görev ve sorumluluklardan ilki idaresi altında bulunduğu BİLSEM’i kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, emir ve programlara uygun olarak, merkezleri amaç ve ilkeleri doğrultusunda yönetmek, geliştirmek ve değerlendirmektir. Müdürün bir diğer görevi; özel yetenekli öğrencilerin bilişsel ve sosyal gelişimini destekleyen tedbirler almak ve merkez yürütme kurulu kararları doğrultusunda çalışmalarını yürütmektir. Müdür ayrıca merkez yürütme kurulu ile merkez danışma kuruluna başkanlık etmekten de sorumludur.

Müdür yardımcısının görevleri ise aynı Yönergenin 37 inci maddesinde belirlenmiştir. Müdür yardımcısı; merkezin her türlü eğitim öğretim, yönetim, öğrenci işleri, tahakkuk, ayniyat, yazışma, eğitici etkinlikler, güvenlik, bakım, koruma, temizlik, düzen, halkla ilişkiler vb işlerle ilgili merkez müdürünce verilen görevleri yapar. Aynı zamanda müdüre karşı bu görevlerin yapılmasından ve uygun şekilde işleyişinden de sorumludur. Ayrıca müdür yardımcısı çalışmalarını merkez yürütme kurulu kararları doğrultusunda yürütmektedir.

3.4.8. BİLSEM Öğretmenleri ve Atamaları

Öğretmenler tüm öğrencilerde olduğu gibi özel yetenekli bir çocuğun hayatında da sosyal destek kaynağıdır. Klasik yönlendirme yapan öğretmen olmak yerine çocukların her anlamda gelişimini sağlayıcı rolde olmalıdır (Saranlı, 2011: 36). Çünkü BİLSEM’e devam etmekte olan öğrencilerin araştırma yapmayı seven, deneyler yaparak, görerek ve yaşayarak öğrenmeye istekli ve meraklı oldukları görülmüştür. Bu nedenle de öğrencilerin eğitiminden sorumlu olan öğretmenlerin de öğrencilerin ihtiyacını karşılayabilecek bilgi ve donanıma sahip olmaları önemlidir Ayrıca öğretmenlerin öğretim verdikleri alanda meslektaşlarından üstün olmaları gerekmektedir. Ayrıca BİLSEM’lere kabul edilen öğretmenlerin lisansüstü düzeyde eğitim almış olması da kurumların niteliğini kuşkusuz artıracaktır (Güleç, Akgün ve Bayrakçı, 2013: 242).

Öte yandan öğretmen her şeyden önce kendi yeteneklerini ve sınırlarını araştırmalı ve tanımalıdır. Kendini tanımayı ve kendi hayal gücünü yaratıcı şekilde kullanmayı bir dereceye kadar başardıktan sonra çocuklarla çalışmaya hazırdır denilebilir. Ancak o zaman öğretmen çocuğun içindeki cevheri ortaya çıkartma konusunda gerçekten güven kazanabilecektir (Stuart ve Beste, 2011: 163).

Öğretmenlerin, günümüzde hızla gelişmekte olan bilim ve teknolojideki yeniliklere ayak uydurabilecek ve yenilikleri takip edebilecek nitelikte yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu da öğretmenlerin ancak yüksek lisans ya da doktora seviyesinde eğitim almaları ile mümkün olacaktır. Çünkü lisans düzeyindeki bir öğretmen özel yetenekli öğrenciler için yeterli olamayabilir. Yüksek lisans ve doktora yapan öğretmenler kendilerine sunulan eğitim ortamlarında yenilikleri yakından takip ederek kendilerini geliştirme fırsatı bulacaktır. Dünya ülkelerinde özel yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin eğitimi için özel bir çalışma yoktur. Dünya genelinde en çok tercih edilen yöntem ise, özel yetenekli eğitiminde görev alacak öğretmene sertifika ya da kurs verilmesidir (Şahin, 2015: 236).

Türkiye’de öğretmenlik lisans programları özel yeteneklilerin eğitimi yönünden incelendiğinde konuyla ilgili herhangi bir zorunlu dersin olmadığı görülmüştür. Bazı üniversitelerin eğitim fakültelerinde özel eğitim bölümü olmasına rağmen daha çok engelli bireylerle sınırlanmıştır. Diğer yandan son yıllarda birkaç üniversitede üstün yetenekliler öğretmenliği bölümleri lisans düzeyinde öğrenci kabul etmektedir. Bunların ilki İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesidir. Özel (Üstün) yetenekliler öğretmenliği bölümleri olan diğer üniversiteler Maltepe, Biruni, İstanbul Aydın, Yakın Doğu Üniversiteleridir. Lisansüstü düzeyde eğitim veren üniversiteler ise, İstanbul, Anadolu ve Düzce Üniversiteleridir Şahin, 2015: 236).

BİLSEM’lere özel yeteneklilerin eğitimi için kendi alanında donanımlı öğretmen ihtiyacı her zaman hissedilmiştir. 2008-2010 yılları arasında 21 adet BİLSEM açılmasına rağmen öğretmen ataması yapılamamıştır. İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Üstün Zekâlılar Bölümünden mezun olan öğretmenler BİLSEM öğretmen ihtiyacını karşılamak yerine ilköğretim okullarına sınıf öğretmeni olarak atanmıştır (BİLSEM İç Denetim Raporu, 2010).

Eğitimin tüm kademelerinde görevli öğretmen, koordinatör öğretmen, yönetici ve deneticilerin özel yetenekli bireylerin eğitimi ve öğretimi konularında bilgilerini arttırmak ve becerilerini geliştirmek Milli Eğitim Bakanlığının hedeflerinden biridir (MEB, 2013). BİLSEM'e öğretmen seçimi için her atama döneminden önce Milli Eğitim Bakanlığınca atama kılavuzu yayınlanmaktadır. Bu kılavuz MEB'e bağlı resmi eğitim kurumlarında görev yapan kadrolu öğretmenlerden BİLSEM'de görev yapmak isteyen öğretmenlerin atama işlemlerini kapsamaktadır. BİLSEM öğretmen seçimiyle ilgili iş ve işlemler BİLSEM yönergesinde belirtilen şartlara göre oluşturulan il öğretmen değerlendirme komisyonları ve bölge sözlü sınav komisyonları tarafından yürütülmektedir (MEB, 2017).

3.4.8.1. İl Değerlendirme Komisyonu

İllerde insan kaynaklarından sorumlu il millî eğitim müdür yardımcısı/şube müdürü başkanlığında kurulan komisyon en az yedi üyeden oluşmaktadır. Bu Komisyonda ayrıca ilde bulunan BİLSEM müdürleri, il millî eğitim müdürlüğünce seçilen bir rehberlik ve araştırma merkezi müdürü, ilkököl, ortaokul ve lise kademelerinden birer müdür bulunur (MEB, 2017/Md.34).

MEB tarafından BİLSEM'lere atanacak öğretmenler için bazı ölçütler getirilmiştir. Bu kriterler incelendiğinde (Bkz. Tablo 3.1) öğretmenlerin genellikle yüksek lisans veya doktora çalışması yapanlardan ya da kitap, makale vb. bilimsel çalışmalar ile fotoğraf, resim vb. sanatsal çalışmalarda bulunan öğretmenlerden seçilmesine önem verildiği anlaşılmaktadır (Yıldız, 2010: 3). 2017 BİLSEM Öğretmen Seçme ve Atama Kılavuzu'nda öğretmenler için belirlenen değerlendirme ölçütleri formu aşağıdaki Tablo 3.1'de belirtilmiştir.

Tablo 3.1. BİLSEM öğretmenlerinin değerlendirme ölçütleri

MEB	
ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	PUAN
BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	
Üniversitelerin lisans düzeyinde özel yeteneklilerle ilgili bölümünden mezun olmak (Üniversitelerin üstün zekâlılar öğretmenliği bölümü mezunları)	4
EĞİTİM DURUMU (En Son Mezun Olduğu Okul)	
Alanında tezli yüksek lisans yapmış olmak	6

Diğer alanlarda tezli yüksek lisans yapmış olmak	4
Tezsiz yüksek lisans yapmış olmak	3
Alanında doktora yapmış olmak	11
Diğer alanlarda doktora yapmış olmak	8

Aday bu puanlamalardan sadece birini alabilecektir.

ÖDÜL VE CEZALAR

Başarı belgesi, teşekkür belgesi (En fazla 1)	2
Üstün başarı belgesi, takdir belgesi (En fazla 1)	3
Aylıkla ödüllendirme (En fazla 1)	4
Kınama ve ders ücretlerinin kesilmesi (Affa uğramış olanlar hariç.)	-3
Her türlü aylıktan kesme veya maaş kesme cezası (Affa uğramış olanlar hariç.)	-5
Kademe ilerlemesinin durdurulması, kıdem ve derece indirilmesi cezası (Affa uğramış olanlar hariç.)	-6

PROJELER (Son 5 Yılda Gerçekleştirilen ve Tamamlanmış Durumda Olanlar)

ULUSAL PROJELER (TÜBİTAK, KALKINMA AJANSI, EDES vb.) SODES vb. PROJELER) (En fazla 3 projeye kadar)	Yürütücü	3
	Görev Alan Öğretmen	2
ULUSLARARASI PROJELER TÜBİTAK DESTEKLİ ULUSLARARASI PROJELER, AVRUPA BİRLİĞİ DESTEKLİ PROJELER (ERASMUS+, HORIZON 2020, COSME, IPA KAPSAMINDAKİ PROJELER vb.) (En fazla 3 projeye kadar)	Yürütücü	4
	Görev Alan Öğretmen	2

DANIŞMANLIKLAR (En Fazla 1 Yarışmaya Kadar) (Son 5 Yılda Gerçekleştirilen)

Danışmanlık yaptığı ekip ile ulusal yarışmalarda birincilik, ikincilik ve üçüncülük derecesi almak	2
Danışmanlık yaptığı ekip ile “Bu Benim Eserim” yarışmasında ve TÜBİTAK ortaöğretim öğrencileri arası proje yarışmaları bölge sergisine katılmış olmak	2
Danışmanlık yaptığı ekip ile TÜBİTAK tarafından akredite edilen uluslararası yarışmalarda birincilik, ikincilik ve üçüncülük derecesi almak	3

YAYINLAR

Bildiri (En fazla 1)	2
Popüler bilim, teknik, sanat, tarih dergilerinde tez konusu dışında yayımlanmış makale (En fazla 1)	3
Hakemli dergilerde yayımlanmış makale (En fazla 1)	3
Tez konusu dışında yayımlanmış ISBN’li kitap (Tek başına yazarı olduğu kitap için) (En fazla 1)	4

Tez konusu dışında yayımlanmış ISBN'li kitap (Ortak yazarı olduğu kitap için) (En fazla 1) 2

SANATSAL FAALİYETLER(Son 5 Yılda Gerçekleştirilen)

Edebiyat ve araştırma, resim, fotoğraf, grafik, karikatür, hat, ebru, tezhip gibi sanatsal alanlarda yer aldığı etkinlikler	Katıldığı yarışmalar, yer aldığı karma sergiler (En fazla 1)	2
	Aldığı dereceler (1, 2, 3.) (En fazla 1)	3
	Tek başına açtığı sergiler (En fazla 1)	3
Sahne ve sinema sanatları alanında yer aldığı etkinlikler	Çektiği film/belgesel (En fazla 1)	3
	Yazdığı ve oynanan oyunu (Yıl sonu gösterisi vb. çalışmalar hariç.) (En fazla 1)	2
	Kadrosunda yer aldığı bir tiyatro oyunu (Teknik ya da oyuncu) (En fazla 1)	2
Müzik alanında mezuniyet durumu (En fazla 1)	Konservatuar ya da müzik öğretmenliği müzik bölümünden mezunu olmak	2
Müzik alanında yer aldığı çalışmalar (En fazla 1)	Resmî beste yarışmalarında 1, 2 ya da 3. olmak	2
Görsel sanatlar veya resim iş alanında mezuniyet durumu (En fazla 1)	Konservatuar ya da görsel sanatlar öğretmenliği, resim/resim-iş öğretmenliği ve resim bölümünden mezun olmak	2
Görsel Sanatlar alanında yer aldığı çalışmalar (En fazla 1)	Resmî görsel sanatlar yarışmalarında 1, 2 ya da 3. olmak	2
ÇALIŞTAY/KONGRE/HİZMET İÇİ EĞİTİMLER		
Son 5 yıl içinde özel yetenekliler veya kendi alanında katılmış olduğu çalıştay, hizmet içi eğitim ve kongreler (En fazla 2)		2
YABANCI DİL		
YÖKDİL veya e-YDS/YDS'den A düzeyinde puan almak		5
YÖKDİL veya e-YDS/YDS'den B düzeyinde puan almak		4
YÖKDİL veya e-YDS/YDS'den C düzeyinde puan almak		3
YÖKDİL veya e-YDS/YDS'den D düzeyinde puan almak		2
ÖSYM tarafından İngilizce için eş değeri kabul edilen sınavların (CPE, CAE, TOEFL IBT, PTE Akademik) YDS karşılıkları esas alınacaktır.		

Formdaki her ölçüt için bir puan belirlenmiş ve adaylardan bu ölçütler doğrultusunda aldıkları puanların toplanması suretiyle toplam puana göre başvuru yapılmaktadır. Başvurusu alınan öğretmenlerin belgeleri İl Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmektedir. Yapılan değerlendirme sonucuna göre alan bazında en yüksek puan alan öğretmenlerden başlanarak sıralama yapılır. Belirlenen puan listesi ve sözlü sınava hak kazananlar arasından ildeki BİLSEM’de alanlardaki boş normun üç katı kadar aday yine İl Değerlendirme Komisyonu’nca Bakanlığa bildirilir.

3.4.8.2. Bölge Sözlü Sınav Komisyonu

BİLSEM Yönergesi (2017/Md/ 35)’ne göre komisyon Genel Müdürlükte görevli bir daire başkanı başkanlığında kurulur. Bu Komisyonunda ayrıca il millî eğitim müdürünün belirleyeceği il millî eğitim müdür yardımcısı veya ilçe millî eğitim müdürü, il millî eğitim şube müdürü (öncelikle özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinde sorumlu şube müdürü) olmak üzere üç üyeden oluşmaktadır. Sözlü sınav sorularının hazırlanması veya hazırlatılması komisyonun görevidir. Ayrıca İl Öğretmen Değerlendirme Komisyonunca bildirilen adaylara sözlü sınav yapılması ve değerlendirilmesinden de sorumludur. Sözlü sınava giren adayların atamaya esas puanları bakanlık internet sitesinde yayınlanır. Belirlenen atama takvimine göre boş norm bulunan BİLSEM’leri tercih ederek puan üstünlüğüne göre atamaları gerçekleştirilir.

3.4.9. BİLSEM’lerin Eğitim Ortamı

Özel eğitimin uygulandığı ortamların da özel nitelikli olması özel eğitimin temel özelliklerinden biridir. Özel yetenekli grubun dışında özel eğitime ihtiyaç duyan gruplarda olduğu gibi özel yetenekli öğrenciler için de eğitim ortamının düzenlenmesi gereklidir. Eğitimde katı kuralları bir kenara bırakarak çocuklara özgürlük tanımak ve onlara uygun uyarıcılar düzenlemek önem arz etmektedir. Bunu sağlanması ile bu öğrencilerin temel özelliği olan yaratıcı yönlerini ortaya koymaları, geliştirmeleri ve istedikleri tecrübeleri yaşamaları gerçekleştirilecektir. Eğer bunlar sağlanabilirse bu öğrenciler kapasitelerini daha kolay ortaya çıkarabileceklerdir (Özsoy vd., 2010: 15).

Özel yeteneklilerin eğitim aldığı kurumlarda derslerin öğrencilerin ilgilendiği yetenek alanlarına ve çevre ile etkileşime olanak verecek şekilde planlanması önemlidir. Bunun için BİLSEM’lerin fiziki koşulları her türlü çevre koşullarına açık ve çok amaçlı olacak

şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca sosyal ve psikolojik yönden işbirliğine uygun ve motive edici olmasına da dikkat edilmedir (Karabulut, 2015: 63).

Eğitim ortamının fiziki koşullarının yanında psikolojik ve sosyal açıdan yapılandırılması da önemlidir. Bir çocuğun bilgiye giden yolu kendinin belirlediği gerçeğini göz ardı etmeden bu yolda gelişmesini sağlayacak bütün potansiyelini ortaya koyabilmesi gerekmektedir. Bu da doğru koşullar ve fırsatlar sağlandığında gerçekleşecektir. Ayrıca öğretmen sınıftaki öğrencilerin kendi amaçlarını izleyebilmeleri için işbirliğini temel olarak rehber olmalıdır. Öğretmen öğrencilere tepki vermeyi değil yanıt vermeyi özendirici ders ortamı yaratmalıdır. Ayrıca onlara belli bir grup içerisinde serbestçe kendilerini ifade edebilecekleri ve yaratıcılıklarını ortaya çıkarabilecekleri ortam sağlanmalıdır (Stuart ve Beste, 2011: 162).

Şöyle ki eğitim ortamı, o ortamda bulunan öğrencileri ve orada gerçekleştirilen eğitimi etkilemektedir. Öğrenci kendini güvende hissedebildiği bir eğitim ortamında potansiyelini ortaya çıkaracaktır. Bu güvenlik yalnızca fiziksel tehlikenin olmayışı değil duygusal tehlikenin de olmadığı bir ortam demektir. Öte yandan güvenlik, özel yetenekli öğrencinin yeni bir beceri dendiğinde, yaratıcı bir fikirle risk aldığı ve çaba harcadığında küçümsenmeyeceğini bilmesi demektir (Tomlinson, 2015: 22).

Üçüncü bölümde özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili kuramsal yaklaşımlara yer verilmiş olup bir sonraki bölümde araştırma ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Dördüncü bölümde araştırmanın amacı, veri toplama araçları, veri analizi, araştırma modeli olmak üzere araştırmaya ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilecektir.

BÖLÜM IV

ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİ EĞİTİMİ

“BİLSEM” ARAŞTIRMASI

Bu bölümde araştırmanın ayrıntılı biçimde amacı, araştırmanın evren ve örneklemini tanımlanmış, veri toplama aracı, verilerin toplanması, analiz ve kullanılan istatistiksel işlemler üzerinde durulmuştur. Ayrıca sistem yaklaşımına uygun olarak hazırlanan görüşme formları ile BİLSEM’lerde görev yapan yönetici, öğretmenlerden BİLSEM’de eğitim almakta olan öğrenci ve bu öğrencilerin velilerinden alınan görüşlere göre BİLSEM’lerin girdi, işlem süreci, çıktı, dönüt ve çevre boyutlarına ilişkin toplanan verilerin analizinden elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmektedir.

4.1. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de özel yeteneklilerin eğitimi konusunda küçümsenmeyecek çalışmalar yapılmış ve yapılmakta olmasına rağmen çalışmalar ve adı geçen kurumlar tam anlamıyla özel yeteneklilerin eğitim ihtiyacını karşılamakta mıdır? Bu doğrultuda çalışmanın amacı Türkiye’de kurulan ilk bilim ve sanat merkezi olan Yasemin Karakaya BİLSEM ile Mamak BİLSEM’in çok boyutlu olarak karşılaştırmalı değerlendirmesini yapmaktır. Bu çalışma aynı zamanda karşılaştırılan her iki BİLSEM’in günümüzdeki mevcut durumlarının ve ne kadar etkili olduklarının belirlenmesi, var olan eğitim uygulamaları hakkında doğru ve geleceğe yönelik değerlendirmeler yapılması amacıyla da hizmet etmektedir. Ayrıca aynı il içerisinde yer alan iki merkez belirlenen boyutlarda incelenerek hangi durumlarda farklılık ve benzerlik gösterdiği de ortaya konmuş olacaktır. Araştırmanın amacına yönelik alt amaçlar aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Sistem yaklaşımı temel alınarak hazırlanan bu çalışmada BİLSEM’lerin etkililiği beş başlık altında ele alınmıştır. Bu doğrultuda araştırmada belirtilen amaca göre aşağıdaki sorulara ilişkin tüm paydaşlardan görüş alınmıştır.

BİLSEM’lerde görev yapan öğretmen ve yöneticilerin, BİLSEM’e devam eden öğrenci ve bu öğrencilerin velilerinin;

- 1- BİLSEM’in girdi boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?

- 2- BİLSEM'in süreç boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3- BİLSEM'in çıktı boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 4- BİLSEM'in dönüt boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 5- BİLSEM'in çevre boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?

4.2. Araştırma Modeli

Bu araştırma, bilim ve sanat merkezlerinin etkililiğini belirlemek amacıyla Ankara ilindeki iki BİLSEM'de görev yapmakta olan öğretmen, yöneticiler ile öğrenci ve velilerin görüşleri doğrultusunda yapılmış nitel bir çalışmadır.

Duygusal ve kavramsal cevaplarla ilgilenen niteliksel araştırmalar katılımcıların görüşlerini derinlemesine inceleme fırsatı tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 90). Bu doğrultuda merkezlerin etkililiğini araştırırken çok boyutlu derinlemesine araştırma yapılması amaçlanarak merkezde yer alan tüm paydaşların; öğretmen, yönetici, öğrenci ve velilerin görüşleri alınmıştır.

“Herhangi bir olguya ilişkin bütüncül anlayış ancak çoklu bakış açıları yoluyla elde edilebilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 28). Bu bağlamda bilimsel çalışmalarda doğru sonuçlara ulaşılabilmesi için gerçekliğin farklı boyutları ile ele alınması çok önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmada sistem yaklaşımı doğrultusunda girdi, işlem süreci, çıktı, dönüt ve çevre boyutlarına ilişkin görüşler alınarak farklı bakış açılarına başvurulmuştur.

İnsanların gündelik hayatlarında bile olayları ilk algıladıkları şekliyle kabul etmeleri sıkıntılara yol açmaktadır. Bilimsel çalışmalarda ise, sağlıklı sonuçlara ulaşılması için incelenen gerçekliğin farklı bakış açılarıyla ele alınması oldukça önemlidir (Baş ve Akturan, 2008: 11). Bu çalışmada aynı zamanda araştırmaya dâhil edilen merkezlerin kendi içerisinde değerlendirmesi ile birlikte karşılaştırması da yapılarak incelenmiştir.

4.2.1. Evren ve Örneklem

Nitel bir araştırmada araştırma konusu ile ilgili bilgilere birincil kaynaktan ulaşılması gerekmektedir. Bu nedenle ilgili alan yakından tanınarak alanla ilgili ön çalışma yapılması önemlidir. Araştırmacı örnekleminin genişliğini belirlemiş olduğu problem durumuna göre ve kaynakların sınırlılığına göre belirlemelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 87).

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ankara ilindeki BİLSEM’lerde görev yapmakta olan öğretmen, yönetici, merkeze devam eden öğrenciler ile bu öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak gözlem ve görüşme kullanıldığı için evrenin tamamına ulaşmak zaman ve maliyet açısından mümkün olamamaktadır. Ayrıca Ankara’daki BİLSEM sayısı iki iken, 2017 yılında Altındağ, Etimesgut ve Yenimahalle ilçelerinde açılan BİLSEM’ler ile sayı beşe ulaşmıştır. Araştırmanın örneklemini için Ankara ilindeki iki bilim ve sanat merkezi seçilmiştir. Bunlardan en köklü kurum sayılabilecek iki tanesi (Yasemin Karakaya BİLSEM ve Ankara BİLSEM) seçilmiştir. Diğer üç kurum yeni açılmış olmasından dolayı sağlıklı veri sağlanamayacağı düşünülerek araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bu çalışmayla Ankara ilinin farklı ilçelerinde yer alan merkezlerin mevcut durum tespitinin yanı sıra eğitim uygulamaları bakımından karşılaştırması da mümkün olacaktır.

Çalışma grubunda maksimum çeşitliliği sağlamak amacıyla random yöntem ile belirlenen 23 öğrenci, 25 öğretmen ve yönetici, 30 öğrenci velisinden görüş alınmıştır. Tablo 4.1’de araştırmanın örneklemini oluşturan bilim ve sanat merkezlerinin öğretmen, yönetici, rehber öğretmen ve öğrenci dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırmanın örneklemine ait veriler

Sıra No	İli	İlçesi	Kurum Adı	Görevli Öğretmen Sayısı	Görevli Yönetici Sayısı	Görevli Rehber Ö. Sayısı	Devam eden öğrenci sayısı
1	Ankara	Çankaya	Yasemin Karakaya BİLSEM	32	2	2	1080
2	Ankara	Mamak	Mamak BİLSEM	22	1	1	340

4.2.2. Veri Toplama Araçları

Bir araştırmanın araştırılan sorunu yansıtabilmesi için dikkatli bir araştırma plânı hazırlanmalıdır. Bir o kadar önemli olan bir diğer husus da araştırmada kullanılacak veri toplama ve ölçü araçlarının etkinliğidir. Araştırma sorununun incelenmesinde gerekli verileri toplayabilmek için bir takım araçlara ihtiyaç duyulacağı açıktır (Keleş, 1976: 35).

Nitel araştırmalarda genellikle evre, sure ve algılara ilişkin veriler şeklinde üç tür veri toplanmaktadır. Belirtilen üç tür veriyi toplarken araştırmacı görüşme, gözlem ve yazılı materyallerin incelenmesi yöntemlerini kullanır. Bu yöntemlerden en sık kullanılan görüşme, insanların duygu ve düşüncelerini, algısını, bakış açısını diğer yöntemlere göre daha güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Yazılı kaynaklar ve gözlem ile desteklenen görüşme süreci, araştırmanın geçerliği ve güvenirliğini artıracaktır (Yıldırım ve şimşek, 2000: 89).

Çağdaş toplumbilimlerinde en sık kullanılan yöntemlerden biri olan nitel araştırma tekniğine başvururken her şeyden önce görüşmenin karşılıklı bir ilişki olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Görüşme sırasında kurulan bu toplumsal ilişki çift yönlüdür. Ayrıca karşılıklı bir ilişkide bir uzlaşmanın sağlanması ve sürdürülmesi önemlidir. Bu da grşmele görüşmeci arasında, araştırmanın amaçlarının belirlenmesi ve gerekli bilgilerin verilmesi konusunda işbirliğinin ortaya çıkması demektir (Sencer, Irmak, 1984: 148).

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan yapılandırılmış görüşme formları hazırlanırken soruların örnekleminin oluşturulması önemlidir. Çünkü Sosyal Bilim alanlarında yapılmak istenilen araştırmalarda herhangi bir özellik ile ilgili bütün tepkilere ait veri toplanması mümkün değildir. Bu yüzden hazırlanan ölçek veya diğer veri toplama araçlarında ölçülmek istenen özelliğe ait en belirgin sorular ya da ifadeler yer almalıdır. Belirlenen bu soru ve ifadelere “davranış rneklemi” ya da ”sorular rneklemi” denmektedir. Kullanılan lme aracında yer alan ifade veya sorunların cevaplandırana göre değişik anlam kazanabileceğinden dolayı ölçü aracının yeterince açık ve anlaşılır biçimde ifade edilmesi gerekmektedir (Keleş, 1976: 38). Ayrıca soruların ierike amaca uygun olmasına, yanlılığa yol açmadan bilgi sağlanacak nitelikte ve biçimce elverişli olmasına dikkat edilmelidir (Sencer, Irmak, 1984; 193).

Bunun yanında sorularda olduğu gibi ayrıntılarıyla verilen yanıtların zmlenip yorumlanabilmesi için yanıtların belli kategoriler altında toplanarak kümelendirilmesi gerekmektedir (Sencer, Irmak, 1984:216). Bu nedenle her bir boyut için hazırlanan sorular doğru katılımcıya yöneltilerek karışıklık nlenmiş olacak ve böylece zmlleme aşamasında gereksiz zaman kaybının önüne geçilmiş olacaktır.

Veri toplama aracı, her katılımcı grubu için sistem yaklaşımı öğelerine ilişkin olarak hazırlanan ve yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formlarıdır. Öğrencilere yöneltilmek üzere 11 sorudan oluşan “Öğrenci Görüşme Formu”, öğretmen ve yöneticilere yöneltilmek üzere 18 sorudan oluşan “Öğretmen Görüşme Formu”, velilere yöneltilmek üzere 7 sorudan oluşan “Veli Görüşme Formu” hazırlanmıştır (bkz. EK-1). Görüşme formu soruları hazırlanırken BİLSEM Yönergesi, 10. Kalkınma planı ve 2013-2017 strateji ve uygulama planı incelenmiş olup merkezlerin işleyişine yönelik mevcut durum tespitine gidilmiştir. Bu bağlamda BİLSEM’de yaşanan sorunları da belirleyebilmek için sorular SWOT Analizi mantığı ile ilişkilendirilmiştir.

SWOT analizi mantığı ile hazırlanan sorular ile kurumun mevcut durumu, doğru işleyip işlemediği belirlenmiş olacaktır. Sorular hazırlanırken kurumların güçlü ve olumlu yönlerini belirlemek amaçlanırken aynı zamanda zayıf ve olumsuz yönler de belirlenmek istenmiştir. Şöyle ki kurum için sürdürülebilirliğinin ne olduğu tespit edilirken kurum için tehditler ya da risklerin neler olduğu da saptanmış olacaktır. Bu çerçevede BİLSEM’de eğitim almakta olan öğrencilerin mevcut işleyişe yönelik görüşlerini, yaşanan ya da yaşanabilecek problemleri ortaya çıkarabilecek sorular sormaya dikkat edilmiştir. Öğretmenlere yönelik sorular hazırlanırken öğretmenlerin BİLSEM’de uygulanan eğitim programları ile ilgili ayrıntılı görüşlerinin alınabileceği ve BİLSEM ile ilgili konulara ilişkin bilgi edinmeyi amaçlayan yani öğrencilerin tanınması, öğretmenlerin seçimi ve oluşabilecek problemlerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Araştırmada kullanılan görüşme formlarının güvenilirliği ve geçerliği için bazı ölçütler göz önünde bulundurulmuştur. Yıldırım ve Şimşek (2000)’ e göre araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği için katılımcıların gönüllü olarak araştırmaya katılmaları önemlidir. Bunun için de katılımcılara araştırmanın önemi anlatılarak araştırmada katılımcı bilgilerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Böylelikle gönüllü bir şekilde katılım da sağlanmıştır. Ölçme araçlarında maddelerin ölçülmek istenen özelliği ölçmede yeterli olup olmadığının (nicelik ve nitelik olarak) göstergesi kapsam geçerliliği olarak ifade edilebilir. Kapsam geçerliliğini belirlemenin yollarından biri uzman görüşüne başvurmaktır (Büyüköztürk, 2010). Dolayısıyla görüşme formu sorularının kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla Gazi Üniversitesi’nden öğretim üyesinin ve bir alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Yapılan değerlendirmeler sonucunda bazı sorular çıkarılmış, bazı sorularda ise ifade ediliş

bakımından bazı değişikliklere gidilmiştir. Böylelikle yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formlarının son hali elde edilmiştir. Geçerliği sağlayan bir diğer ölçüt de nitel bir çalışmada verilere nasıl ulaşıldığının açıklanabilmesidir.

Araştırmacı toplanan veriler ile ilgili ayrıntılı rapor ortaya koyabilmelidir. Bunun için ise katılımcı görüşlerinden elde edilen veriler araştırmada önemli, vurgulanmak istenenler bulgular bölümüne eklenmiştir. Yukarıda bahsi geçen ölçütler dikkate alınarak ve sistem yaklaşımı felsefesine uygun olarak girdi, işlem süreci, çıktı, dönüt ve çevre boyutlarına göre hazırlanan sorular Ek 3'te gösterilmiştir. Ayrıca bu sorular boyutlara uygun olarak yerleştirilmiş olup katılımcılara ve boyutlara göre soruların konuları görülmektedir.

Bu kapsamda katılımcılara her bir boyutu ilgilendiren konular ışığında yöneltilen sorularla veriler toplanmıştır. Gerçekleştirilen görüşmeler sırasında EK-1'de belirtilen formlar üzerine notlar alınarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Veri toplama sürecinde; öğretmenler ve yöneticiler ile yapılan görüşmeler için ders saatlerini ve hizmeti aksatmamak adına randevu alınmıştır. Öğretmenler ve yöneticilerden alınan randevulara göre gerçekleştirilen görüşmeler yüz yüze yapılmış olup soru sayısı diğer katılımcılara göre fazla olduğu için (bkz. EK-1) yaklaşık otuz dakika sürmüştür. Öğrenciler ile yapılan görüşmeler ise ders öğretmenlerinden izin alınarak yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere yöneltilen soru sayısının azlığı ve cevapların sınırlı olması sebebiyle görüşmeler ortalama 10 dakika sürmüştür. Mamak BİLSEM'de daha yüksek yaş grubuna ulaşmada problem yaşanmazken Yasemin Karakaya BİLSEM'de ders öğretmenlerinin bazıları izin vermediği için veri toplamada bir takım sıkıntılar yaşanmıştır. Veliler ile yapılan görüşmeler; öğrenciler dersteyken bekleme salonu, öğretmenler odası vb. mekânlarda gerçekleştirilmiş olup yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

4.2.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Gözlem ve görüşme tekniği ile elde edilen veriler, ilgili araştırma evreninden sağlandığı, eksiksiz ve amaca uygun bilgiler olduğundan şüphe yoksa veriler çözümlenmek üzere işlenmeye hazırdır. Veriler işlenirken öncelikle bilgilerin kodlaması yapılmaktadır. İkinci aşama ise kodlama çizelgesi aracılığıyla bilgilerin veri kartlarına aktarılmasıdır. Verilerin işlenmesi nitel bilgilerin sayıyla dile getirilmesi yani sözcüklerin sayıya çevrilerek kodlama yapılmasıdır. Açık uçlu sorularda kodlama yapabilmek için soruya verilen her biri

kendine özgü içeriği olan yanıtların ayırıcı özelliklerine bakılarak birkaç anlamlı kategoride toplanmasıyla yapılır (Sencer ve Irmak, 1984: 465). Bunun için öncelikle araştırmadan elde edilen verilere içerik ve betimsel analiz yapılır. Derinlemesine analiz gerektirmeyen veriler işlenirken betimsel analiz, verilerin daha yakından incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını sağlamak için içerik analizi kullanılır. İçerik analizi yapılırken elde edilen veriler benzerliklerine göre belirli kavram ya da temalar altında toplandıktan sonra mantıklı bir şekilde düzenlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 89).

Sistem yaklaşımı öğeleri (girdi, işlem süreci, çıktı, dönüt ve çevre) ve bu öğeler ile ilişkili soruların yanıtlarından edinilen bilgiler doğrultusunda veriler toplanmış gerekli sınıflama ve kodlamalar yapılmıştır. Kodlamalar yapıldıktan sonra alt temalar ve temalar oluşturulmuştur. Son aşama olarak ana temalar oluşturulmuş ve tüm bu işlemlerin incelenmesi yani analiz aşamasına geçilmiştir. Yapılan işlemlerin tekrar gözden geçirilerek gerekli düzeltmeler yapılması ve kodlamaların bir uzman ile tekrar incelenmesi ile inceleme süreci tamamlanmıştır. Daha sonra bulguların yorumlanması aşamasına geçilmiştir. Açık uçlu soruların yanıtları yorumlanırken yanıtlar bir araya getirilmiş ve kümelenmiştir. Açık uçlu soruların çözümünde en uygun yöntem, yanıtları mantıksal bir ilişki kurarak gruplamak ve her kümede anlamlı bir birleşme olmasını sağlayacak şekilde incelemektir. Anlamlı çözümlene yapabilmek için çok sayıda çeşitlilik gösteren yanıtlar, az sayıda ve belli kategoriler içinde toplanırken bir takım sapmaların olması olasıdır. Bu nedenle kategorik şemalar içinde çözümlene yaparken kullanışlı ve genellemelere elverişli kümelemeye gidilmesi uygun olduğu gibi verilen yanıtların özgünlüğünü korumak da önemlidir. (Sencer, Irmak, 1984: 217).

Katılımcı görüşlerinden elde edilen verilerde yapılan atıf sayılarına göre frekans tabloları oluşturulmuştur. BİLSEM'deki tüm katılımcılardan elde edilen verilerin analizi ve çözümlemesi, NVivo-11 nitel analiz programı kullanılarak yapılmıştır. Sayısal analizler ile yapılan nicel araştırma yöntemlerine karşın nitel araştırma yöntemlerinde sağladığı kolaylıklarla ön plana çıkan bu program, nitel veri analizinde araştırmacılara büyük oranda yardımcı olabilmektedir. Öte yandan NVivo programı ile elde edilen model ve tablolar; yeni fikir, ilişki ve bulguların görsel olarak çalışmaya eklenmesini ve daha sistematik bir çözümleme yapılmasını sağlamıştır.

BİLSEM'lere ait veriler analiz edilirken oluşturulan ana temalar ve alt temalara ilişkin frekans sayılarına ait tablo ve modellemeler iki kurum için ayrı ayrı yapılmıştır. Ancak analiz ve yorumlama aşamasında her ana temaya ilişkin veriler aynı tablo ve modellemede gösterilmiştir. Tablo ve modellemelerde her iki BİLSEM'e ait nitel verilerin aynı anda verilmesi verilerin bir arada incelenmesine olanak sağlamış olmakla birlikte daha sistemli bir veri analizi yapılmasını sağlamıştır. Tablo ve modellemeler verildikten sonra katılımcıların görüşlerine doğrudan yer verilerek yorumlama aşamasına geçilmiştir.

4.3. Araştırma Bulguları ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde; sistem yaklaşımına uygun olarak hazırlanan görüşme formları ile BİLSEM'lerde görev yapan yönetici, öğretmenlerden BİLSEM'de eğitim almakta olan öğrenci ve bu öğrencilerin velilerinden alınan görüşlere göre BİLSEM'lerin girdi, işlem süreci, çıktı, dönüt ve çevre boyutlarına ilişkin toplanan verilerin analizinden elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmektedir. Her boyuta ilişkin katılımcı görüşleri analiz edilirken her bir ana temaya ait veriler, her iki kurum için ayrı ayrı modellenmiş olup araştırmanın analizinin daha sistematik olması için tek bir modelde bir arada verilmektedir. Tablo 4.2'de Yasemin Karakaya ve Mamak BİLSEM'de görüşme yapılan katılımcı sayıları gösterilmektedir.

Tablo 4.2. BİLSEM'lerdeki katılımcı ve soru sayıları

Katılımcı Türü	Yasemin Karakaya BİLSEM	Mamak BİLSEM	Toplam Katılımcı
Öğretmen ve Yönetici	13	12	25
Öğrenci	12	11	23
Veli	14	16	30

Ayrıca bu bölümde kısaltmalar ve simgeler bölümünde de verilmiş olan katılımcılara ait bazı simgeler kullanılmaktadır. Kısaltmalar yapılırken "E" eğitimleri¹ ya da öğretmenleri, "Ö" öğrencileri, "Y" yöneticileri, "V" velileri, "YKB" Yasemin Karakaya BİLSEM'i, "MB" Mamak BİLSEM'i tanımlamaktadır. Ayrıca tablolarda verilerin frekans sayıları "f" ile

¹ BİLSEM'ler, örgün eğitim zamanlarının dışında faaliyet göstermekte ve özel yetenekli öğrencilerin kapasitelerini geliştirmek üzere hizmet vermektedir. Bağımsız eğitim kurumları olan merkezlerin yaygın eğitim kurumu olması sebebiyle öğretmenler eğitim kabul edilerek kısaltma olarak "E" tercih edilmiştir.

gösterilmektedir. Öte yandan tablolarda öğretmen, öğrenci, yönetici ve velilerden kimlerin ifade edildiğinin gösterilmesi amacıyla kısaltmaların yanına rakamlar² ilave edilmiştir.

Katılımcılara Ait Kişisel Bilgiler

Bu başlık altında katılımcılardan öğretmen ve yöneticilerin cinsiyet, eğitim durumu, branş, mesleki kıdem, özel yeteneklilerle ilgili eğitim alma durumu, yaş durumuna göre dağılımlar verilmiştir. Aynı şekilde öğrencilerin yaş, sınıf düzeyi, okul türüne göre dağılımları, velilerin ise, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, meslek ve çocuk sayılarına göre dağılımlar verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticilere ilişkin toplanan bulgular Tablo 4.3'te özetlenmiştir.

Tablo 4.3. Araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticilere ait bilgiler

Değişken	Düzy	Yasemin Karakaya BİLSEM	Mamak BİLSEM
Cinsiyet	Erkek	9	6
	Kadın	4	6
Görevi	Yönetici	2	1
	Öğretmen	11	11
Yaş	25-35	5	4
	36-45	8	8
	46+	0	0
Mesleki Kıdem	1-5	1	1
	6-10	4	1
	11-15	1	8
	16+	7	2
Eğitim Durumu	Ön Lisans	0	1
	Lisans	2	2
	Yüksek Lisans	10	9
	Doktora	1	0
Branş ³	Fen Bilimleri	2	4
	Sosyal Bilimler	1	1
	Sanat	2	2
	Dil Bilimleri	2	1
	Matematik	1	0
	Diğer	3	3
Özel Yeteneklilerle İlgili	Evet	10	5

² Öğretmen, öğrenci, yöneticiler ve veliler tanımlanırken örneğin; 3. öğrenci Ö.3, 7. veli V.7 şeklinde ifade edilmiştir.

³ Öğretmenlerin branşları kategorize edilerek verilmiştir. Şöyle ki; Fen Bilimleri (Biyoloji, Fizik, Kimya, Fen Bilgisi), Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya), Sanat (Görsel Sanatlar, Müzik), Dil Bilimleri (Türkçe, Edebiyat, İngilizce), Diğer (Bilişim, Sınıf Öğrt.)

Eğitim Almış Olmak	Hayır	3	7
	0-1 yıl	2	2
BİLSEM'deki Çalışma Süresi	1-3 yıl	3	5
	4-6 yıl	4	1
	6 yıl ve üzeri	5	3

Her iki kurumda görev yapmakta olan öğretmenlerden araştırmaya katkı sağlayanların bilgileri genellikle dengeli dağılım göstermektedir. Tablodaki verilerde de görüldüğü üzere BİLSEM öğretmen profili genç ve orta yaşta olup çoğunluğu yüksek lisans seviyesinde eğitim durumuna sahiptir. Ancak Yasemin Karakaya BİLSEM'de özel yetenekliler ile ilgili eğitim alan öğretmen sayısının Mamak BİLSEM'deki öğretmenlere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Aşağıdaki Tablo 4.4'te araştırmaya katılan BİLSEM öğrencilerinin demografik özellikleri karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Araştırmaya katılan öğrencilere ait bilgiler

Değişken	Düzy	Yasemin Karakaya BİLSEM	Mamak BİLSEM
Cinsiyet	Erkek	5	6
	Kadın	7	5
Yaş	7-9 yaş	4	0
	10-12 yaş	6	6
	13-15 yaş	2	5
Sınıf	3.sınıf	4	0
	4.sınıf	4	2
	5.sınıf	1	2
	6.sınıf	1	2
	7.sınıf	2	4
	8.sınıf		1
Devan Edilen Okul Türü	Özel Okul	10	0
	Devlet Okulu	2	11
BİLSEM'de Kaç Yıldır Eğitim Alıyorsunuz?	1 yıl	1	0
	2 yıl	3	2
	3 yıl	8	8
	4 ve üzeri yıl	0	1

Her iki kurumda araştırmaya dâhil olan öğrencilerin bilgileri incelendiğinde cinsiyet, yaş ve sınıf gibi değişkenlerde kurumlar arası dengenin olduğu fakat devam edilen okul türü değişkeninde Yasemin Karakaya BİLSEM'den katılan öğrencilerin tümünün özel okula, Mamak BİLSEM'den katılan öğrencilerin çoğunluğunun ise devam ettiği görülmektedir.

Bu duruma sosyokültürel ve ekonomik koşulların neden olduğu düşünülmektedir. Bir diğer katılımcı grubu olan BİLSEM'e devam eden öğrencilerin velilerine ait bilgiler ise Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Merkezlerde araştırmaya katkı sağlayan öğrenci velilerinin bilgileri incelendiğinde çoğunluğun orta yaş grubunda, üniversite mezunu ve iki çocuğa sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4.5. Araştırmaya katılan velilere ait bilgiler

Değişken	Düzy	Yasemin Karakaya BİLSEM	Mamak BİLSEM
Cinsiyet	Erkek	9	8
	Kadın	5	8
Yaş	25-35	1	5
	36-45	8	8
	46 ve üzeri	5	3
Bitirilen Eğitim Kurumu	İlköğretim	0	1
	Lise	1	3
	Üniversite	13	12
Meslek	Öğretmen	2	7
	Hakim/Savcı/Avukat	0	1
	Doktor	1	0
	Subay/Astsubay	0	1
	Serbest Meslek	1	1
	Emekli	1	1
	Ev Hanımı	0	4
	İşçi	1	0
	Diğer	7	1
	Çocuk Sayısı	1	3
2		8	8
3		1	7
4 ve üzeri		2	1

4.3.1. BİLSEM'in Girdi Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların BİLSEM'in girdi boyutuna ilişkin görüşlerine ait bulgular alt başlıklar halinde çizelgelerle verilmektedir. Ayrıca bu alt başlıklara ait bulgulara yönelik yorumlar da yer almaktadır.

4.3.1.1. Öğretmen ve yöneticilerin girdi boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde elde edilen bulgular incelendiğinde BİLSEM'in girdi boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Bu tema ile ilgili katılımcıların vermiş oldukları yanıtların dökümü tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

4.3.1.1.1. BİLSEM'de uygulanan öğretim programları ana temasına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

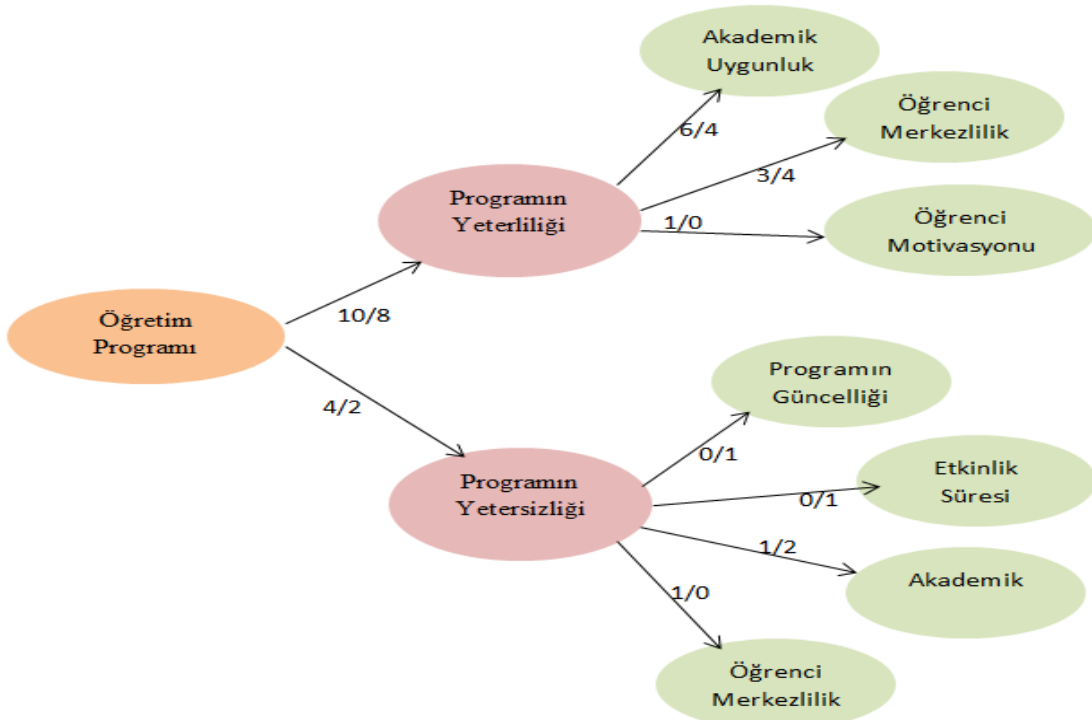
Ana temaya ilişkin öğretmen ve yöneticilerden elde edilen veriler analiz edilirken öğretim programının alt boyutlarına ilişkin süreçler yeterli ve yetersiz şeklinde kategorize edilmiştir. Öğretim programlarının alt boyutları ele alınarak her iki kurum için analiz sonuçları Tablo 4.6'da verilmektedir.

Tablo 4.6. Öğretmen-yönetici görüşlerine göre programlar ana teması analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f- MB E-Y	Toplam f
Programın Yeterliliği	Öğrenci merkezlilik	3	4	7
	Akademik uygunluk	6	4	10
	Öğrenci Motivasyonu	1	0	1
Programın Yetersizliği	Öğrenci merkezlilik	1	0	1
	Akademik	1	0	1
	Program Güncelliği	0	1	1
	Etkinlik Süresi	0	1	1

Öte yandan söz konusu tablo verileri Şekil 4.1'de modellenmektedir. İki farklı kurumdaki yönetici ve öğretmenlerin uygulanan öğretim programlarının yeterliliği ve memnuniyeti ile ilgili olarak soru yöneltilmiştir. Yöneltilen soruya vermiş oldukları cevaplara ilişkin ifadeler dökümü karşılaştırma kolaylığı açısından görselleştirilerek bir arada verilmektedir.⁴

⁴ İlk sırada her zaman YKB'ye, ikinci sırada ise MB'ye ait veriler yer alacaktır. Örneğin, 6/4 gibi.

Şekil 4.1. Öğretim programlarına yönelik öğretmen ve yönetici görüşleri

Uygulanan öğretim programlarına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri Şekil 4.1’de belirtildiği gibi programın yeterliliği ve yetersizliği olarak gruplanmıştır. Yapılan etkinliklerin yeterli olduğu yönünde görüş bildiren katılımcıların görüşleri her iki kurumda da akademik uygunluk ve öğrenci merkezlilik konularında yoğunlaşmaktadır. Uygulanan eğitim programlarının yeterli olmadığını düşünen katılımcıların görüşleri ise; etkinlik süresi, programın güncelliği, akademik ve öğrenci merkezlilik alt temalarında gruplanmıştır. Buna göre bu ana temaya ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.7’de verilmektedir.

Tablo 4.7. Öğretim programlarına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
Programın Yeterliliği	
E.3-“...Programın esnek oluşu dersin işlenişini oldukça kolaylaştırıyor. Branşım gereği konuları geçmiş ile gelecek bağlantısını kurarak işlemeye gayret ediyorum program bunu destekliyor, konuya göre dersin şekillenmesi çok güzel”	Y.1-“Öğrencilerimiz için öğretim programlarının yeterli olduğunu söyleyebilirim... Çünkü programlar destek eğitim odası uygulamasına uygun düzenlenmiştir yönerge ile.”
E.7-“...araştırmaya düşünce becerilerini geliştirmeye yönelik öğrencilerin özelliklerine yani özel yetenekli öğrencilere çok uygun...”	E.9-“Programın esnek olması çok güzel... Program yeterli seviyede olsa da program geliştirme uzmanları tarafından incelenerek geliştirilmesi yani daha iyi etkinliklere de yer verilmesi daha iyi olur

	<i>diye düşünüyorum.”</i>
E.4- <i>“Mevcut program çerçeve programı olduğu için eklemeleri öğrenci ihtiyacına göre yapıyoruz...”</i>	E.2- <i>“Program başarılı... esnek bir program. Öğrencilerin ilgi ve alakalarına göre esnetebiliyorum.”</i>
Programın Yetersizliği	
E.12- <i>“Program bence yetersiz... Anlık yöntemlerle iş yapılıyor.”</i>	E.5- <i>“...programdan memnunum fakat her yıl güncellenmesi gerektiğini düşünüyorum.”</i>
E.5- <i>“...çocuklara dokunmuyor bu program yeterli gelmiyor. Bence esnek bir yapıya sahip değil çerçevesi olduğu için...”</i>	E.6- <i>“...bazı noktalarda laboratuvar imkânı artırılırsa program daha işlenebilir hale gelecektir.”</i>

İlgili tablolar ve modellemede de görüleceği üzere, YKB ve MB’de uygulanan öğretim programlarına ilişkin görüşlere göre katılımcıların üçte ikisinden fazlası uygulanan öğretim programlarını yeterli bulmaktadır. Az sayıda katılımcı ise öğretim programları ile ilgili uzmanlar tarafından güncellemelerin yapılması ve en uygun programa ulaşılan kadar bu konu üzerinde düşünülmesi gerektiği gibi bazı eksikliklere değinmiştir. Bu eksiklikler nedeniyle bazı katılımcılar öğretim programlarını yeterli görmemektedir. Şöyle ki; özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemli faktörlerden biri de öğrencilere uygulanan öğretim programlarıdır. Eğitimcilerin özel yetenekli öğrencilere değiştirilmiş program ve ayrılaştırılmış bir eğitim sunmaları çok önemlidir. Bunun için hazırlanacak programların içeriklerinin yoğun, geniş kapsamlı özel yeteneklilere uyacak şekilde daha karmaşık olarak hazırlanması gerekmektedir (Öznacar ve Bildiren, 2016: 16). BİLSEM’lerde uygulanan eğitim programlarının özel yetenekli öğrencilere uygun şekilde kapsamlı olduğu yani disiplinler arası yaklaşıma dayanılarak hazırlandığı anlaşılmaktadır. Söz konusu merkezlerde eğitim almaya başlayan bir öğrencinin eğitim süreci BİLSEM yönergesinde belirtilen uyum programı ile başlayarak aşamalar halinde öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda disiplinler arası yaklaşım temel alınarak tamamlanmaktadır. İlgili yönergede eğitim programlarının, öğrencilerin geliştirmesi gereken temel becerileri tüm alan/disiplinlerle ilişkilendirilmesini içerdiği, katılımcıların görüşlerinin de bu içeriği desteklediği anlaşılmaktadır.

Her iki BİLSEM’den elde edilen verilerden yola çıkarak öğretim programlarının kimi eksiklikleri olsa da genel anlamda yeterli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

4.3.1.1.2. Özel yetenekli öğrencilerin tanılanması ana temasına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

Katılımcılara BİLSEM’lerin mevcut tanılama sisteminde uygulanan yöntemlerin uygunluğuna yönelik soru yöneltilerek katılımcıların görüşleri alınmıştır. Öğrencilerin tanılanmasında ilk aşamanın ilkokul 1., 2. ve 3. sınıf düzeyindeki öğrencilerin sınıf öğretmenleri tarafından gözlem formlarının doldurularak aday gösterilmesi şeklinde gerçekleştirildiği hatırlanacaktır. Öğrenciler genel yetenek, müzik ve resim yetenek alanlarından aday gösterilmektedir.

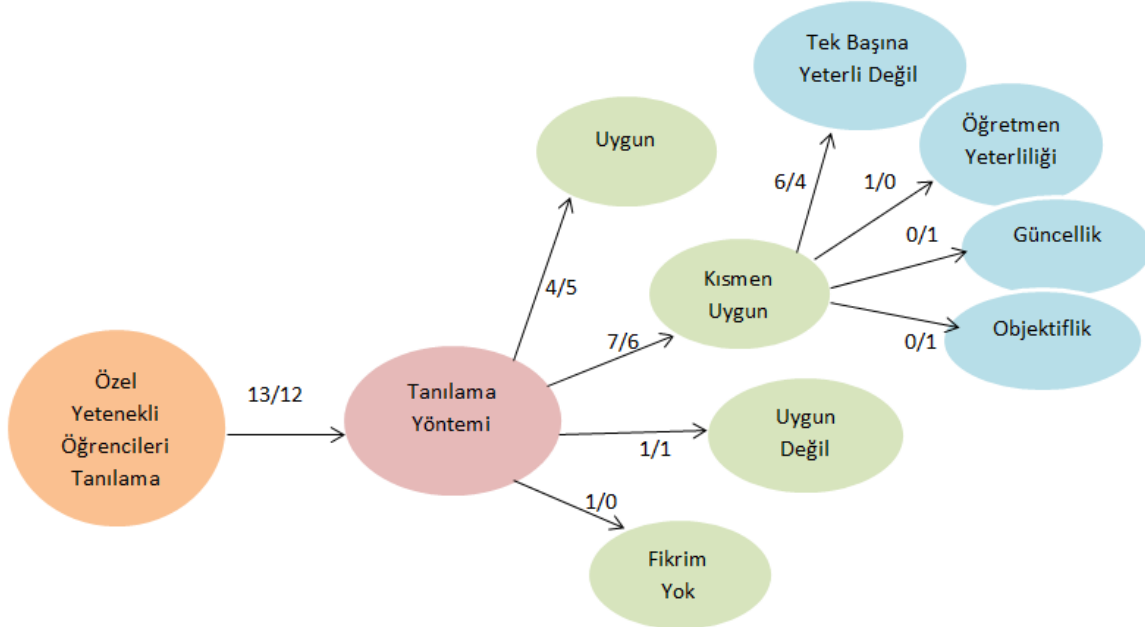
İkinci aşamada aday gösterilen öğrenciler tablet bilgisayarlar ile gerçekleştirilen grup tarama uygulaması ile değerlendirilmektedir. Değerlendirme sonucunda seçilecek öğrencilerin ülke ortalamasına göre belirlenen barajın üzerinde çıkması gerekmektedir. Belirlenen barajın üzerinde çıkan öğrenciler bireysel değerlendirmeye alınmaktadır. Genel yetenek alanı için zeka testleri, resim yetenek alanı için çizim teknikleri ölçekleri, müzik alanı için ise belirli kriterlere göre komisyon aracılığıyla değerlendirme yapılmaktadır. Tanılama sistemi hakkında yapılan hatırlatmanın ardından görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde özel yetenekli öğrencileri tanılamaya ilişkin kodlamalar “Özel Yetenekli Öğrencileri Tanılama” ana teması altında yer almaktadır. Bu temaya ilişkin veriler Tablo 4.8’te yer verilmektedir.

Tablo 4.8. Öğretmen-yöneticilere göre öğrencileri tanılamaya ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Tema	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
Tanılama Yöntemi	Uygun	4	5	9
	Kısmen uygun	7	6	13
	Uygun değil	1	1	2
	Fikrim yok	1	0	1

Tabloda da görüleceği üzere özel yetenekli öğrencilerin tanılanmasının uygunluğuna ilişkin katılımcıların belirttikleri görüşlere göre yaklaşık %50 oranında özel yetenekli öğrencilerin tanılama yöntemi kısmen uygundur. Diğer görüşlere göre ise uygun, uygun değil, fikrim yok şeklinde gruplanmaktadır. Bu görüşlere ilişkin öğretmen ve yöneticilerden elde edilen veriler Şekil 4.2’deki modelde gösterilmektedir. Ayrıca

tanılamanın kısmen uygun olduğu yönünde belirtilen görüşlere ait ayrıntılı bilgiler de Şekil 4.2’de belirtilmektedir.

Şekil 4.2. Öğretmen ve yöneticilerin tanılama yöntemine ilişkin görüşleri

Tablo ve modellemede görüleceği üzere BİLSEM öğretmen ve yöneticilerinin görüşlerine göre tanılama yöntemi alt ana teması oluşturularak bu görüşler; uygun, kısmen uygun, uygun değil, fikrim yok cevap kodlarında kategorize edilmiştir. Sadece fikrim yok cevap kodu ile kısmen uygun cevap kodunda öğretmen yeterliliği hususunda MB’den görüş belirten katılımcı yoktur. Tanılama yönteminin kısmen uygun olduğunu belirten görüşler ise dört noktada yoğunlaşmaktadır. Yöntem kapsamındaki kullanılan tekniklerin tek başına yeterli olmadığı ayrıca öğretmen yeterliliğinin azlığı, objektiflik ve güncellik olmadığı şeklinde gruplanmıştır Belirtilen cevap kodlarına ilişkin verilerin dökümü Tablo 4.9’da verilmektedir.

Tablo 4.9. Tanılama yöntemine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
Y.13- “Bana göre tanılamanın şu an için yeterli olduğunu yani uygun olduğunu düşünüyorum... Ancak nasıl olmalıdır konusunda uzman olmadığım için ayrıntılı değerlendirme yapmam doğru değil.”	E.11- “Tanılama sisteminin son yıllarda daha iyi çalıştığını düşünüyorum daha fazla öğrenciye ulaşmak gelecek nesiller için oldukça önemli.”

E.1- “Öğrenciler bir hafta kurs eğitimi sonunda onların yaratıcılıklarını daha net bir şekilde ortaya çıkarabilecek müzik tanılamaya alınmaları gerekmektedir. Tanılamanın tek başına yeterli olmadığını, yaratıcılığı, müzikal araştırma yapabilme becerisi, girişken ve katılımcılığı ölçen tanılamların yapılması gerektiğini düşünüyorum.”	Y.1- Tanılama süreci yeterlidir. Tanılamada sınıf düzeyi yerine öğrencinin yaş grupları dikkate alınmalıdır. Bireysel değerlendirme yaş grubuna göre yapılmış olsa da tablet uygulamasında da yaş düzeyi dikkate alınmalıdır.
E.5- “Eksiklikler var bence. Uzmanlar tarafından gözleme dayalı olmalı tanılama.”	E.11- Tanılama sisteminin son yıllarda daha iyi çalıştığını düşünüyorum daha fazla öğrenciye ulaşmak gelecek nesiller için oldukça önemli.
E.12- “Tanılamanın yetersiz olduğunu düşünüyorum. Seçilen değerlendirme yöntemleri gözden geçirilmeli ve ara ara yapılan tanılamlar yenilenmeli...”	E.10- Bence uygun değil, sınıf sınırlaması olmamalı yaş düzeyine göre tanılama yapılmalıdır. Gerçi bireysel değerlendirmede yaş temel alınıyor ama tablet uygulamasında da yaş temel alınmalı.
E.8- “Mesleki alanım değil tanılama hakkında bir fikrim yok.”	E.12 “Sadece 40 dakika 60 dakika aralığında yapılan sınavlar neticesinde öğrencileri tanılamak çok yeterli gözüküyor, gözlemler sonucu olması çok faydalı olur. Ama buna ne zaman ne de bütçe yeter.”

Yukarıda verilen tablo ve modellemeye göre tanılamanın katılımcılar tarafından kısmen uygun olduğu görülmektedir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre BİLSEM öğretmen ve yöneticilerinin bir kısmı tanılama yöntemini günümüz şartlarında yeterli bulmakta ve beklentiyi karşıladığını belirtmektedir. Özellikle son yıllarda daha iyi işlediğinin vurgusunun yapılması önceki yıllarda aksaklıkların olduğu ya da tanılama yönteminin daha az işlediği sonucuna ulaştırmaktadır. Ayrıca bu durum son yıllarda özel yeteneklilere verilen değer arttığını, bu öğrencilerin eğitimleri konusunda daha fazla hassasiyet oluştuğunu göstermekte ve bunun Türkiye açısından sevindirici durum olduğu düşünülmektedir. Öte yandan araştırıldığında özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ülkemiz için yeni bir konu değildir. Geçmişten günümüze birçok uygulama yapılmaya çalışılmış, Cumhuriyet döneminde bu öğrenciler için çeşitli düzenlemeler yapılmış ve kanunlar çıkarılmıştır. Okul konusunda da birçok uygulama denemesi yapılmış ancak süreklilik noktasında ilk olarak 1995 yılında açılan BİLSEM’ler ile özel yeteneklilerin eğitimi konusunda bu kurumlara yoğunlaşmıştır. Bu kurumlar günümüzde gözde olup sayıları hızla artmaya devam etmektedir (Keskinoglu, 2011: 95).

Ayrıca katılımcıların bir kısmına göre ise tanılama tek başına yeterli olmayıp farklı yöntemlerin de kullanılması gerektiği, tanılamanın belli dönemlerde tekrarlanması ve yaşın temel alınması gerektiği belirtilmiştir. Tanılama için erken yaşın çok önemli olduğu birçok

araştırmada değinilmektedir. Çünkü erken yaşta tanılanan bir öğrenci daha sonraki yıllarda tekrar tanılandığında zekâ puanında bir düşme yaşandığı özellikle daha erken dönemlerde yani okul öncesi dönemde tanılananın önemi araştırmacılar tarafından özellikle vurgulanmaktadır. Sak (2014)'e göre de özel yetenekli öğrencileri tanılamak amacıyla yapılan taramaların erken başlatılması hatta mümkünse okulöncesi çağında yapılması gerektiği belirtilmektedir. Çünkü bazı çocukların zihinsel gelişimleri erken yaşlarda hızlı olup daha sonraki yıllarda yavaşlayabileceğinden dolayı bu tür çocukların üstün potansiyelleri ancak erken yaşta ortaya çıkabilmektedir.

Sonuç olarak MEB'in yapmış olduğu tanılama incelendiğinde bireysel değerlendirmenin zaten yaş temel alınarak yapıldığı ancak tablet uygulamasının zaten bir zekâ testi olmayıp 1. 2. ve 3. sınıf düzeylerinden katılan öğrenciler için anlık olarak yönlendirilen sorularla muhakeme yapmaya dayalı olduğu, bireysel değerlendirme için bir ön eleme niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca tanılananın katılımcılar tarafından son yıllarda daha iyi işlediği ancak tanılama konusunda gerek revize gerekse bazı iyileştirmeler yapılarak bu öğrenciler için en uygun tanılananın yapılması gerektiği belirtilmiştir.

4.3.1.1.3. BİLSEM öğretmenlerinin niteliği ana temasına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

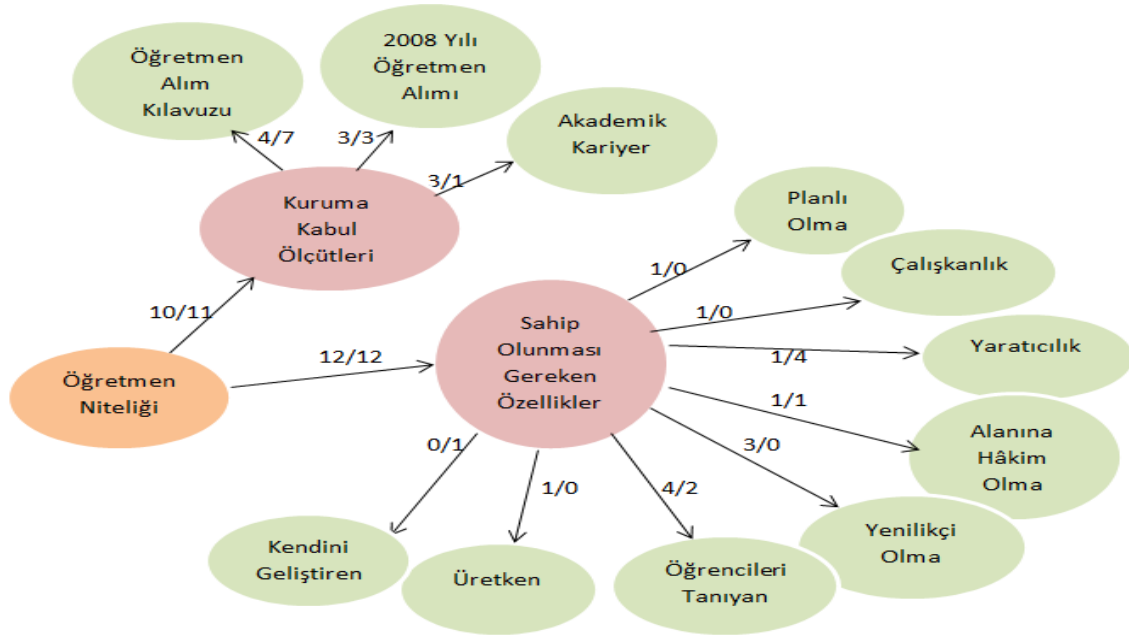
Elde edilen bulgular incelendiğinde özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemli role sahip olan BİLSEM öğretmenlerinin niteliğine ilişkin kodlamalar öğretmen niteliği ana teması altında yer almaktadır. Bu temaya ilişkin ifade sayılarına Tablo 4.10'da yer verilmektedir.

Tablo 4.10. Öğretmen-yöneticilere göre öğretmen niteliği ana teması analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
Kuruma Kabul Ölçütleri	Öğretmen Alım Kılavuzu	4	7	11
	2008 Yılı Öğretmen Alımı	3	3	6
	Akademik Kariyer	3	1	4
Sahip Olunması Gereken Özellikler	Planlı Olma	1	0	1
	Çalışkanlık	1	0	1
	Yaratıcılık	1	4	5
	Alanına Hâkim Olma	1	1	2
	Yenilikçi	3	0	3

Öğrencileri Tanıyan	4	2	6
Üretken Olma	1	0	1
Araştırmacı	0	2	2
Kendini Geliştiren	0	3	3

Tablo 4.10’da da görüleceği üzere BİLSEM öğretmenlerinin niteliği ana temasına ilişkin veriler incelenmiştir. Bu ana temaya göre elde edilen verilere yönelik alt temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan bu alt temalar incelendiğinde ortak alt temaların olduğu gibi farklı alt temaların da olduğu çizelgede karşılaştırmalı olarak görülmektedir. Öte yandan YKB ve MB’den elde edilen veriler Şekil 4.3’deki model üzerinde de karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir.

Şekil 4.3. Öğretmen ve yöneticilerin öğretmen niteliğine ilişkin görüşleri

Öğretmen niteliğine ilişkin görüşler kuruma kabul ölçütleri ve olması gereken nitelik şeklinde gruplanmıştır. Kuruma kabul ölçütleri alt ana temasına ilişkin görüşler de öğretmen alım kılavuzu, 2008 yılı öğretmen alımı ve akademik kariyer eğitimi alt temalarında yoğunlaşmaktadır. BİLSEM öğretmen ve yöneticilerinin sahip olması gereken niteliklere ilişkin görüşler de planlı, çalışkan, yaratıcı, alanına hâkim, yenilikleri takip eden, kendini geliştiren alt temalarına gruplanmıştır. BİLSEM öğretmen niteliğine ilişkin olarak belirtilen görüşlere ait bazı örnekler Tablo 4.11’de verilmektedir.

Tablo 4.11. Kuruma kabul ölçütleri ile ilgili öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
Kuruma Kabul Ölçütleri	
E.8- “Kuruma öğretmen alım kılavuzundaki ek-2 belgesindeki yeterlilikle kabul edildim.”	E.7- “Öğretmen alımı için MEB’in hazırladığı başvuru formunda yer alan puan ölçütlerinin ve mülakat ölçütlerinin ortak ilerlemesi doğrultusunda kuruma kabul edildim.”
E.5- “...2008 yılında yapılan öğretmen alımı yani yazılı sınav ve mülakat sürecini başarıyla geçerek kabul edildim.”	Y.1- “...BİLSEM öğretmenliği için hazırlanan öğretmen alım kılavuzunda yer alan ölçütlere göre sıralama ve proje+mülakat süreci ile sınavda başarılı oldum. Sonra yönetici olarak görev aldım.”
E. 10- “Yüksek lisans yaparak katıldığım proje, kongre ve seminerler, çalıştay, başarı belgesi ile kabul edildim...”	E.3- “Yüksek lisans, seçmeler sırasında proje hazırlama, özel eğitim seminerleri alma ve mesleki yeterlilik konusunda ölçütlere göre seçim yapıldı.”
Sahip Olunması Gereken Özellikler	
E. 10- “Kurum öğretmenleri; yaratıcı, ekip çalışmasına yatkın, sorun çözen, yetenek ve yaratıcılıklarını en üst düzeyde kullanarak özgün şeyler ortaya koyan bireyler olmalıdır.”	Y.1- “...Burada görev yapacak öğretmenin öncelikle özel yetenekli öğrencileri yakından tanıyan ve onlarla iyi iletişim kurabilecek birinin olması gerekir.”
E.5- “Vizyon sahibi, yeniliklere açık ve yenilikleri takip eden, mesai mevhumu gözetmeksizin kendini bu öğrencilere adanmış öğretmenler seçilmelidir...”	E.11- “...BİLSEM öğretmeni okuyan, güncel ve popüler bilimi takip ederek alanına hakim, başarılı, iletişim gücü yüksek, alanındaki yeniliklere ayak uydurarak kendini geliştiren bireyler olmalıdır.”
E.6- “Birçok yönden kendini geliştiren ve yenilikleri takip eden, mesleğini seven, yaptığı işin önemini farkında olan gibi yeterliklere sahip olmalıdır.”	E.7- “BİLSEM öğretmenlerinin en az yüksek lisans seviyesinde, canlı, dinamik, öğrenmeye açık, yaratıcı ve yenilikleri destekleyen kişiler olması gerektiğini düşünüyorum.”
E. 11- “...Bilimsel araştırma yöntemlerini bilerek özel yetenekliler konusunda eğitimi olmalıdır. Ayrıca yabancı dil bilgisi olan bireyler olmalı ve bu konuda dünyadaki gelişmeleri takip edebilecek düzeyde olmalıdır.”	E.9- “...öğrenciyi yönetme ve müdahale etme şeklinde değil yaratıcılığın ortaya çıkartmasını kolaylaştıracak yapıcı davranışlarda bulunan aynı zamanda kendisi de yaratıcı olan öğretmenler.”
Y.13- ...yaratıcı, ülke kalkınmasına katkıda bulunan bireyler yetiştirmeyi ve en önemlisi üretken olmayı amaç edinen öğretmenler olmalıdır.	E.10- “...BİLSEM öğretmeni sürekli kendini geliştiren, yeniliklere açık, teknolojiyi yakından takip eden biri olmalıdır.”

İlgili tablo ve modellemeye göre veriler incelendiğinde YKB ve MB’de görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticilerin sistemli bir atama sürecinden geçerek göreve başladıkları anlaşılmaktadır. Öğretmen alımının 2008 yılında ve daha öncesinde mevcut atama sisteminden biraz farklı olduğu yani yazılı sınav ve mülakat şeklinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak katılımcıların çoğunluğunun MEB’in yayınladığı öğretmen atama kılavuzundaki ölçütler temel alınarak ve mülakat sürecini tamamlayarak göreve başladıkları anlaşılmaktadır.

Öte yandan özel yetenekli öğrenciler diğer öğrencilere göre öğretmen tutumlarından daha fazla etkilenebilmektedir. Bu öğrencilerin öğretmenlerinin, bütün iyi öğretmenlerin sahip olduğu özelliklere sahip olmalarının yanında eğitim verdikleri branşta uzmanlığa, bu öğrencilerin özellikleri ve eğitimlerinde uygulanan modeller, stratejiler ve teknikler konusunda geniş bilgiye sahip olmaları ve de özel yetenek olgusunu benimsemiş olmaları gerekmektedir (Sak, 2014). Araştırmadan elde edilen verilere göre de MEB'in yayınladığı atama kılavuzunda belirlenen ölçütler doğrultusunda BİLSEM öğretmenlerinin kurumlara kabul edildiği, araştırmanın kuramsal kısmında verilen öğretmen alım kılavuzunda yer alan ölçütlerle öğretmenlerin sahip olması gereken ölçütlerin birbiri ile örtüştüğü tespit edilmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemli bir faktör olan öğretmenlerin BİLSEM'lere alınmasında Bakanlığın bu öğrenciler için en uygun ve verimli olabilecek öğretmenin seçilmesi için geniş yelpazeli bir atama sistemi geliştirdiği anlaşılmaktadır.

4.3.1.2. Öğrencilerin girdi boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgular incelenerek BİLSEM'in girdi boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Bu temaya ilişkin ifade sayıları tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

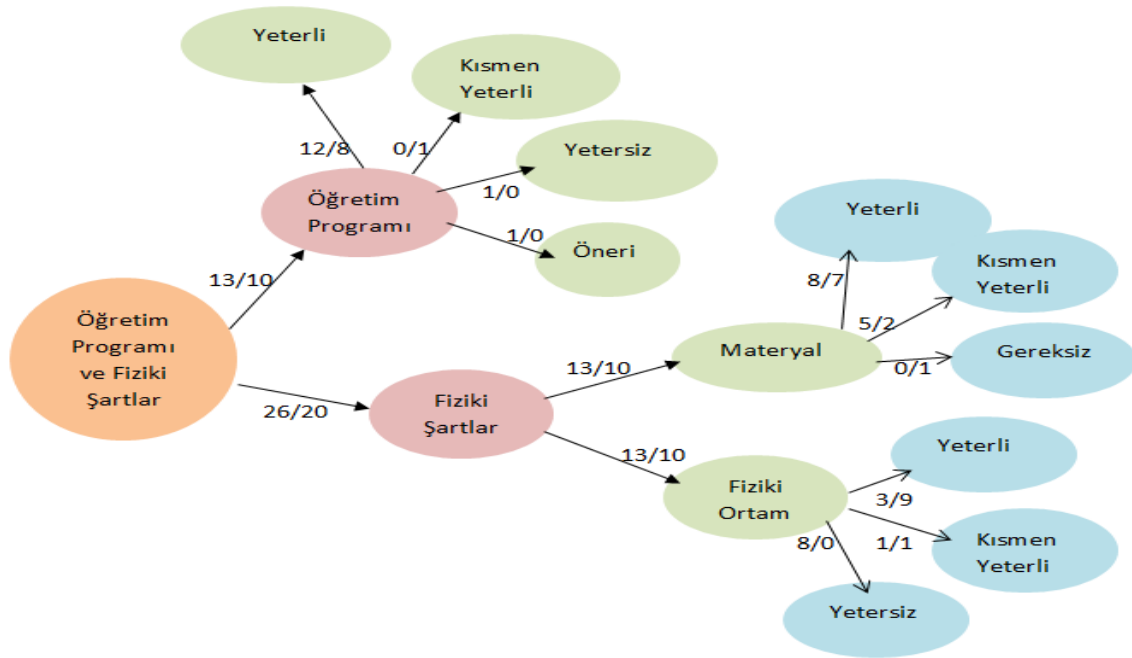
4.3.1.2.1. Öğretim programı ve fiziki şartlar ana temasına ilişkin öğrenci görüşleri

BİLSEM'e devam eden özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde kurumun etkililiği belirlenirken önemli faktörlerden biri merkezlerde uygulanan öğretim programlarıdır. Bir diğer önemli faktör de kurumların fiziki şartlarıdır. Bu faktörlere ilişkin olarak öğrencilerle görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşlerden elde edilen verilere ait kodlamalar öğretim programı ve fiziki şartlar ana teması altında gruplanmıştır. Ayrıca bu ana temaya yönelik öğrencilere öğretim programı ve BİLSEM'lerin fiziki şartlarına ilişkin ayrı sorular yönlendirilmiş olup öğrencilerden alınan cevaplar sınırlı olduğu için aynı ana temada birleştirilmesi uygun görülerek analizi yapılmıştır. Söz konusu ana temaya ilişkin verilerin dökümüne Tablo 4.12'de yer verilmektedir.

Tablo 4.12. Öğrencilere göre öğretim programı-fiziki şartlar ana teması analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB Ö	f-MB Ö	Toplam f
Öğretim Programı	Yeterli	12	8	20
	Yetersiz	1	0	1
	Kısmen Yeterli	0	1	1
	Öneri	0	1	1
Fiziki Şartlar	Materyal Durumu	13	10	23
	Fiziki ortam	13	10	23

Tabloda da görüleceği üzere her iki BİLSEM'e devam eden öğrencilerin öğretim programı ve fiziki şartlar ana temasına ilişkin görüşleri Şekil 4.4'te de görüldüğü gibi ayrıntıları ile birlikte karşılaştırmalı olarak modellenmektedir.

Şekil 4.4. Öğretim programı ve fiziki şartlara ilişkin öğrenci görüşleri

Şekil 4.4'te de görüldüğü gibi öğretim programına ilişkin cevap kodları ile fiziki şartlar alt ana temalarına ait alt temalar, öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler çerçevesinde oluşturulmuştur. Öğretim programına ilişkin görüşler; yeterli, kısmen yeterli, yetersiz ve öneri şeklinde gruplandırılmıştır. Öğrencilerin fiziki şartlar ile ilgili görüşleri materyal ve fiziki ortam alt temalarında gruplanmaktadır. Her iki tema için de görüşler yeterli, kısmen yeterli ve yetersiz şeklinde kategorize edilmiştir. Bu alt temalara referans oluşturabilecek görüşlere ait seçki Tablo 4.13'da verilmektedir.

Tablo 4.13. Öğretim programı ve fiziki şartlara ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi

YKB	MB
Öğretim Programı	
Ö.5- “Uygulanan eğitim programlarından memnunum. Bütün dersler bu programlar sayesinde çok zevkli geçiyor, okuldaki derslerden daha güzel geçiyor buradaki dersler...”	Ö.5- “Ben bireysel yetenekleri geliştirme programında okumaktayım bugüne kadar okuduğum tüm programlar da hiçbir sıkıntı çekmedim. Bana göre gayet de yeterli.”
Ö.10- “Ders hayatımda veya normal hayatımda kullanabileceğim bilgilerin ağırlıklı olması daha iyi olur. Bu nedenle tam olarak yeterli değil.”	Ö.2- “Ders programlarının çok fazla ağır olmamasını isterdim. Tam anlamıyla yeterli olduğunu düşünmüyorum.”
Fiziki Şartlar	
Ö.3- “Derslerde yaptığımız etkinliklerde hangi araç-gereçler gerekiyorsa öğretmenimiz bize veriyor ve etkinliği hep birlikte yapıyoruz.”	Ö.2- “Bence gayet yeterli mesela fen dersinde her çeşit madde, kimyasal araçlar var ve güvenliğimiz de düşünülüyor. Araç-gereçlerimiz oluyor...”
Ö.13- “Araç gereçleri ihtiyacımı karşılıyor, tam olarak karşılaması için eksikler giderilmeli.”	Ö.6- “Çeşitli oyunlar, kitaplar, donanımlar bulunmaktadır ve bu fiziki olanaklar da eğitimim için gerekli, gayet yeterlidir.”
Ö.1- “Yani yüksek oranda karşılıyor diyebilirim ancak daha farklı araç-gereçler de olabilirdi.”	Ö.9- “Çok sayıda malzeme var ama değişik, çok farklı araç ve gereçler sınıflarda daha fazla olabilir bence. Gereksiz malzemeler yerine bunlar olsa keşke.”
Ö.6- “Bana göre bina büyük ve yeterli. İmkanlarının iyi olduğunu düşünüyorum. Önceki binamıza göre çok daha iyi bence”	Ö.1- “Bence yeterli bir durumda, sınıf ortamı ferah ve ders işlenebilir bir durumda, derslerimiz için fiziki alan yeterli bana göre...”
Ö.1- “BİLSEM biraz daha farklı olmalı bana göre. Bahçesi yok mesela keşke oynayabileceğimiz ve dinlenebileceğimiz bir bahçesi olsaydı.”	Ö.7- “Kurumdaki fiziki olanakların yeterli olduğunu düşünüyorum şu anki sınıfım ve sınıf koşullarını hoş buluyorum. Eksik bir şey bulmuyorum.”
Ö.5- “Eğitim ortamı tam olarak ihtiyacımızı karşılamıyor. Örneğin, bilgisayar sınıfında açılmayan bilgisayarlar var. Hepsinin çalışması çok daha iyi olurdu”	Ö.9- “Eksikleri olmasına rağmen yeterli diyebilirim. Değişik araç ve gereçler sınıflarda daha fazla olabilir bence.”

Tablo ve modellemelerde de görüleceği gibi her iki BİLSEM’de katılımcıların büyük çoğunluğu, öğretim programlarını yeterli bulmakta ve derslerinin oldukça zevkli geçtiğini belirtmektedir. MB öğrencileri, YKB öğrencilerine göre uygulanan öğretim programlarını daha yeterli görmektedir. YKB öğrencilerinin de büyük çoğunluğu öğretim programlarını yeterli görse de bir öğrenci günlük hayatta kullanabileceği bilgilerin daha fazla olması gerektiğini belirterek programları yeterli bulmamaktadır. MB’de yeterli bulmayan öğrenci, programların kendisine ağır geldiğini ifade etmektedir. Bu tamamen öğrencinin beklentisi ve bakış açısı ile ilgili bir durumdur. Çünkü her iki öğrencinin aslında BİLSEM’i bilim ve eğitim merkezi yerine oyun oynayabileceği ya da daha çok oyun ağırlıklı bir yer olarak gördükleri düşünülmektedir. Böyle olmakla birlikte öğrencilerin çoğunluğu BİLSEM

öğretim programını örgün eğitime devam ettikleri okul programı ile kıyaslayarak uygulanan öğretim programlarını daha zevkli bulmakta ve günlük hayatta daha fazla kullanabileceklerini düşünmektedir. Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmeleri ayrıca ilgi ve yeteneklerine uygun şekilde eğitim almaları onların BİLSEM’de olmaktan memnun oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Öğrencilerin görüşlerine göre fiziki şartlara ilişkin olarak YKB’nin fiziki durumunun önceki binaya göre daha iyi olduğu yönünde görüşler olsa da binanın öğrencilerin ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamadığı anlaşılmaktadır. Örgün eğitime devam ettikleri okuldan çıkarak BİLSEM’e gelen öğrencilerin hissettiği en büyük eksikliğin kantinin olmaması ve çıkıp hava alabilecekleri bahçelerinin olmamasıdır. Veriler incelendiğinde genel anlamda merkezin ciddi bir araç-gereç eksiği bulunmamaktadır. Ancak önceki binaya oranla daha iyi olduğu düşünülse de mevcut binanın fiziki anlamda tam olarak yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Böyle olmakla birlikte kurumun yeni taşınmış olması sebebiyle mevcut yetersizliklerin zamanla giderilebileceği de düşünülmektedir.

MB’ye devam etmekte olan öğrencilerin görüşlerine göre fiziki şartların genel olarak iyi durumda olduğu sadece bir öğrencinin fiziki durumu kısmen yeterli bulunduğu diğer öğrencilerin materyal ve fiziki olanakları bakımından merkezin öğrencilerin ihtiyacını karşılayabildiği anlaşılmaktadır. Ancak kurumun en büyük dezavantajının başka bir eğitim kurumu ile bahçesini paylaşmak durumunda kalması olduğu görülmektedir. Her iki kuruma devam eden öğrencilerin görüşleri değerlendirildiğinde MB konum açısından dezavantajlı olmasına rağmen YKB’ye göre fiziki şartlarının özellikle materyal durumunun biraz daha iyi bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

4.3.1.3. Velilerin girdi boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

BİLSEM velilerinin girdi boyutuna ilişkin görüşlerini almak için velilere “Yönetim tarafından özel yetenekli çocukları ve aileleri tanıştırma ve kaynaştırma amaçlı ne tür etkinlikler düzenlenmektedir?” sorusu yöneltilmiştir. Soruya ilişkin verilen cevaplar BİLSEM-veli ilişkisi ana temasında gruplandırılmıştır. Bu ana temaya ilişkin görüşler incelendiğinde BİLSEM’in girdi boyutuna ilişkin velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Ana temalara ilişkin verilerin

dökümü ise tablolarda belirtilmiş olup ayrıca her iki kuruma devam eden öğrenci velilerinin görüşlerinin nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmıştır.

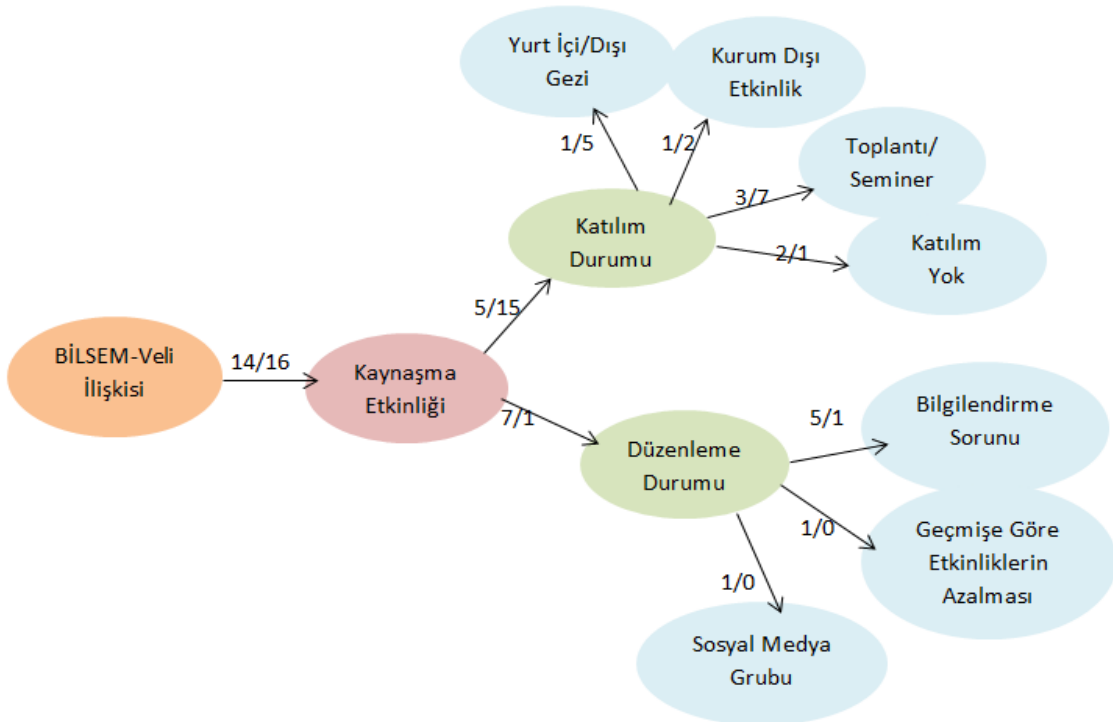
4.3.1.3.1. BİLSEM-veli ilişkisi ana temasına ilişkin veli görüşleri

Elde edilen veriler incelendiğinde BİLSEM'e devam eden özel yetenekli öğrencilerin velileri ile BİLSEM ilişkisine ait bulgular "BİLSEM-veli ilişkisi" ana teması altında yer almaktadır. Bu temaya ilişkin verilerin dökümüne aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 4.14. Velilere göre BİLSEM- veli ilişkisi ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Tema	Alt Temalar	f-YKB V	f -MB V	Toplam f
Kaynaşma Etkinliği	Katılım Durumu	7	15	22
	Düzenleme Durumu	7	1	8

İlgili tabloda görüleceği üzere BİLSEM-veli ilişkisine ilişkin görüşler kaynaşma etkinliği alt ana temasında yoğunlaşmaktadır. Bu alt ana temaya ait görüşler katılım durumu, düzenleme durumu şeklinde gruplanmaktadır. Temaya ilişkin veriler Şekil 4.5'teki modelle de gösterilerek görselleştirilmektedir.

Şekil 4.5. Velilerin BİLSEM'lerdeki kurum ve veli ilişkisine ilişkin görüşleri

BİLSEM’lerin veliler ile ilişkisini incelemek için velilere yöneltilen soruya verilen cevaplar kaynaşma etkinliği temasında gruplanmaktadır. Bu tema kendi içerisinde katılım ve düzenleme durumu şeklinde kategorize edilmiştir. Katılım durumuna ait görüşler; yurt içi ve yurt dışı gezi, kurum dışı etkinlik, toplantı ya da seminer ve katılım yok cevap kodlarında gruplanmaktadır. Düzenleme durumuna ait alt temalar ise, bilgilendirme sorunu, geçmişe göre etkinliklerin azalması, sosyal medya grubu şeklinde gruplanmıştır. Bu bağlamda velilerin görüşlerinin yer aldığı seçki Tablo 4.15’te verilmektedir.

Tablo 4.15. Kaynaşma etkinliklerine katılım ile ilgili veli görüşleri seçkisi

YKB	MB
Katılım Durumu	
V.16- “Bekleme salonları veliler arasında kaynaşma sağlamakta, halk eğitim merkezi ile koordineli olarak velilere yönelik diksiyon kursu ve benzeri verileceğini duydum. Umarım çok gecikmeden faaliyete geçer. Daha çok şehir içi müze ve benzeri yerlere yapılan ziyaretler eve bazı şehir dışı gezilere veliler de davet edilmektedir.”	V.1- “Okul dışındaki faaliyetlerde tüm veliler ve öğrenciler bir araya gelerek tanışma fırsatı buluyor.”
V.10- “...Senede bir veya iki defa olacak şekilde gezi çalışmaları yapılmakta, her yıl proje kapsamında yurt dışı eğitim çalışmaları, istekli ve gönüllü veli ve öğrenciler gönderiliyor...”	V.2- “Yurt dışı ve yurt içi gezilerde toplu olarak katılım, veliler birlik içinde görüşmeler yapıyor.”
V.1- “Okul dışındaki faaliyetlerde tüm veliler ve öğrenciler bir araya gelerek tanışma fırsatı buluyor.”	V.7- “Sınıf öğretmeni ile veli toplantıları yapılıyor, konferans salonunda rehberlik seminerleri gibi faydalı çalışmalar yapılmaktadır.”
V.13- “Ebette düzenleniyor, toplantı, eğitim amaçlı seminerler vb. faydalı çalışmalar yapılmaktadır.”	V.13- “Evet toplantı vb. olduğunda haber veriliyor ancak iş yoğunluğumuz dolayısıyla genellikle katılamıyoruz.”
V.3- “Yurt içi ve yurt dışı geziler oluyor ama henüz biz hiçbirine katılmadık.”	V.14- “Bu konuda eksiklik var, tanışma toplantısı sene başında yapıldı ancak veliler için onun dışında etkinlik yapılmadı.”
V.8- “Bu konu hakkında bilgim yok, biz bu aileye bu sene katıldık, çocuklarımızın zaten sınıfta ve düzenlenen geziler de kaynaştıklarını düşünüyorum. Olursa katılım sağlarız elbette.”	
Düzenleme Durumu	
V.6- “...Altı yedi yıl önce bu tür etkinlikler vardı aşağı yukarı her ay veliler okulda bir araya getirilip velilere eğitim verilirdi. Ayrıca sizin gibi akademik çalışma yapanlarla bir araya geldik...”	V.8- “Bu konu hakkında bilgim yok, biz bu aileye bu sene katıldık, çocuklarımızın zaten sınıfta ve düzenlenen geziler de kaynaştıklarını düşünüyorum. Olursa katılım sağlarız elbette.”
V.10- “Şu ana kadar öğretmenimizin bizi bilgilendirme amaçlı kurduğu WhatsApp grubu dışında bu yönde bir etkinlik olmadı, hatırlamıyorum.”	V.3- “Yurt içi ve yurt dışı geziler oluyor ama henüz biz hiçbirine katılmadık.”
V.4- “Bu zamana kadar düzenlenen herhangi bir etkinlikten haberdar edilmedik.”	V.12- “Sene başında ve dönem ortalarında birer defa bilgilendirme çalışmaları yapılıyor, ancak daha sık olması bence daha faydalı olur.”

Söz konusu tablolar ve modellemeler ışığında YKB’de ise velilerden alınan görüşlere göre yarı yarıya katılımcının çeşitli nedenlerle etkinliklere katılım sağlayamadığı anlaşılmaktadır. En çok kaynaşmayı sağlayan etkinliğin ise toplantı ve seminerler olduğu belirtilmektedir. MB’de velilerin kaynaşmasına yönelik etkinliklerin yapılmasına önem verildiği ve bu etkinliklerin daha çok yurt içi ve yurt dışı geziler aracılığı ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Gezilerden sonra en çok kaynaşmayı sağlayan etkinliğin toplantı ve seminerler olduğu da görülmektedir. Alınan görüşlerden birer kişi etkinliklere katılım sağlamadığı ve etkinlik düzenlenmediği yönünde görüş belirtmektedir. Bu yönde görüş belirten velilerin etkinliklere iş yoğunluğundan katılım sağlayamadığı belirtmiş olduğu görüşten çıkarılmaktadır. Düzenlenmediğini belirten katılımcının ise gerek iş yoğunluğu gerek başka sebepler nedeniyle etkinliklere hiçbir şekilde katılım sağlayamadığı tahmin edilmektedir.

MB’ye göre YKB’de BİLSEM-veli ilişkisinde çok daha fazla sorun yaşandığı anlaşılmaktadır. Çünkü YKB’de etkinliklerin düzenlenmesi ile ilgili beş katılımcı bilgilendirme sorunu yaşadığını ve bir kişi de bu konuya geçmişe göre daha az önem verildiğini belirtmektedir. Ayrıca geçmişe göre etkinliklerin düzenlenmesi noktasında hassasiyetin azaldığı ve sene başında yapılan toplantıların da yetersiz kaldığı ifadelerden çıkarılmaktadır. Ancak velilerin özel yetenekli öğrencilerin eğitim süreçlerine dahil edilmesi gerektiği ve velilerin de özel yetenekli öğrencilerin eğitimlerinde ayrıca önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır. Çünkü çocuk anne-babasından model olarak öğrenmektedir. Bu nedenle anne-babaların çocuğun gereksinimlerini anlamada rehberlik öğretmenleri, psikolojik danışmanlar ve eğitimcilerle iletişimi ve birlikte hareket etme anlayışlarını sürdürmeleri oldukça önemlidir (Yılmaz, 2015).

Sonuç olarak velilerden edinilen verilere göre BİLSEM-veli ilişkisinde MB’nin bu konuya daha fazla önem vererek faydalı çalışmalar yapmaya çalıştığı, YKB’de çeşitli faaliyetlerin yapılmaya çalışıldığı ancak veliler ile iletişimde sorunlar yaşandığı görülmektedir.

4.3.2. BİLSEM’in İşlem Süreci Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların BİLSEM’in işlem süreci boyutuna ilişkin görüşlerine ait bulgular alt başlıklar halinde tablolar ve modellerle verilmektedir.

4.3.2.1.Öğretmen ve yöneticilerin işlem süreci boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde elde edilen bulgular incelendiğinde BİLSEM'in işlem süreci boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almıştır. Bu tema ile ilgili katılımcıların vermiş oldukları yanıtların dökümü tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

4.3.2.1.1. BİLSEM öğretmenliği ana temasına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

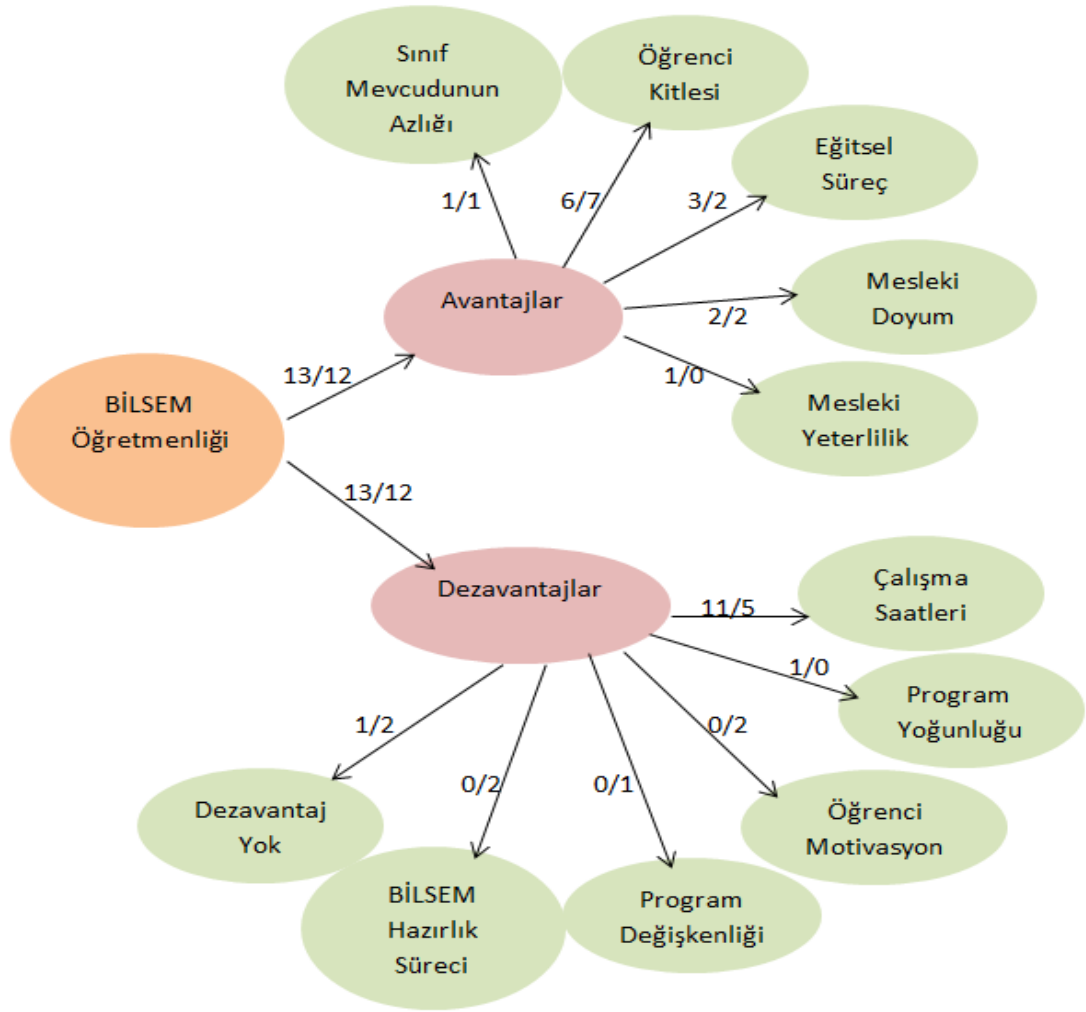
İşlem süreci temel olarak; insan, yapı, yönetim, eğitim öğretim süreçleri, fiziki yapı ve teknolojiye dayanmaktadır. İnsan; öğretmen/öğretim elemanı, yönetici, idari personel, öğretime yardımcı personel, sosyal hizmet uzmanına karşılık kullanılmaktadır (Yalçınkaya, 2002: 110). İnsan ögesi altında yer alan öğretmen kavramına ilişkin olarak katılımcılara “BİLSEM’de görev yapmanın örgün eğitim kurumlarında çalışmaya göre avantajları ve dezavantajları nelerdir?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Bu soruya binaen ilgili veriler analiz edilirken BİLSEM öğretmenliği ana temasının alt boyutlarına ilişkin süreçler avantajlar ve dezavantajlar şeklinde kategorize edilmiştir. Tablo 4.16’de BİLSEM öğretmenliği ana temasının alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları verilmektedir.

Tablo 4.16. Öğretmen-yöneticilere göre BİLSEM öğretmenliği ana teması analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
BİLSEM’de Öğretmenliğin Avantajları	Sınıf Mevcudunun Az Olması	1	1	2
	Öğrenci Kitlesi	6	7	13
	Eğitsel Süreç	3	2	5
	Mesleki Doyum	2	2	4
	Mesleki Yeterlilik	1	0	1
BİLSEM’de Öğretmenliğin Dezavantajları	Çalışma Saatleri	11	5	16
	Program Yoğunluğu	1	0	1
	Öğrenci Motivasyonu	0	2	2
	Program Değişkenliği	0	1	1
	BİLSEM Hazırlık Süreci	0	2	2
	Dezavantaj yok	1	2	3

Öte yandan öğretmen (Eğitmen) ve yöneticilerin BİLSEM’de görev yapmanın örgün eğitim kurumlarında çalışmaya göre avantajları ile dezavantajlarına ilişkin görüşleri

alınmıştır. Bu görüşler, BİLSEM’de öğretmenliğin avantajları ve dezavantajları alt ana temalarında gruplanmıştır. Şekil 4.6’da görüleceği gibi BİLSEM öğretmenliğine ilişkin görüşleri avantajları alt ana temasında yoğunlaşan görüşler; öğrenci sayısının azlığı, öğrenci kitlesi, eğitsel süreç, mesleki doyum ve mesleki yeterlilik alt temalarında gruplanmıştır. BİLSEM öğretmenliğinin örgün eğitim kurumlarında çalışmaya göre dezavantajları ile ilgili görüşler ise, çalışma saatleri, yoğunluk, motivasyon, değişkenlik, rekabet ve dezavantaj yok alt temalarında gruplanmıştır.

Şekil 4.6. BİLSEM öğretmenliğine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

BİLSEM’de öğretmenlik yapmanın avantajları ile ilgili görüş belirten katılımcıların yarısı, öğrencilerin özel yetenekli olmalarının en büyük avantaj olduğunu ifade etmektedir. Diğer katılımcılar sınıf mevcudunun azlığı, eğitsel süreç, mesleki doyum ve mesleki yeterlilik alt temalarında görüş belirtmişlerdir. BİLSEM’de öğretmenlik yapmanın en büyük

dezavantajının ise çalışma saatlerinin olması dikkat çekmektedir. Çalışma saatleri dışında katılımcılar tarafından program, öğrenci motivasyonu ve hazırlık süreci ile ilgili olumsuzluklar dezavantaj olarak ifade edilmiştir. BİLSEM’de öğretmenlik yapmanın avantajları ve dezavantajları ile ilgili olarak belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.17’te verilmektedir.

Tablo 4.17. BİLSEM öğretmenliğine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
BİLSEM’de Öğretmenliğin Avantajları	
E.9- “...öğrenciler okul dışı geldiği için okullara göre yüksek beklentiler olabiliyor. Böyle özel bir grupta birlikte ders yapmak bence avantaj.”	Y.1- “Esnek, üretken, çalışma imkanı, proje yapma imkanı özellikle yetenekli öğrenciler ile çalışma imkanı avantajları.”
Y.1- “Türkiye’nin geleceği diye niteleyebileceğim böyle özel çocukların olduğu bir kurumda yönetici olmak zor olmakla birlikte çok zevkli.”	E.7- “Avantajları hazırbulunuşluğu yüksek bir kitle ile çalışmak, mesleki hazzı yaşamak,...”
E.8- “Benim için en büyük avantajı aldığım eğitimle ilgili uygulamalara uygulama alanları bulabiliyor olmak, hem şartları hem de çalışma şekli açısından esnek ve bilimsel çalışmalar yapmaya uygun bir kurum”	E.2- “Özgün ve modüler yapıdaki eğitim programları öğrenci ve öğretmenlere geniş öğrenme alanı yaratır bu bizim için büyük bir avantaj...”
E.7- “Bana göre avantajlarının fazla olduğu bir eğitim kurumu; özellikle öğrenciler sayesinde mesleki doyuma ulaşmam...”	E.7- “Avantajları hazırbulunuşluğu yüksek bir kitle ile çalışmak, mesleki hazzı yaşamak, yeniliklerden gelişmelerden daha hızlı haberdar olmak, ders materyallerinin kolay ulaşılabilir olması...”
BİLSEM’de Öğretmenliğin Dezavantajları	
E.2- “Çalışma saatlerinin örgün eğitim kurumlarından farklı olması yani özellikle akşam saatlerinde olması dezavantaj sayılabilir...”	E.12- “Bana göre çalışma saatlerinin olumsuz olması ise en büyük dezavantajı...”
E.3- “Öğrencilerin örgün eğitime devam ettikleri okuldan sonra buraya gelmeleri dezavantajdır.”	E.4- “Öğrencinin dikkatini çekerek motivasyonu sağlamak ve bir noktada tutmak daha zor fakat ilgisini çeken bir konu bulunca işler çok daha kolay oluyor.”
E.5- “Burada öğretmenlik yapmak elbette çok güzel ancak zaman ve yoğunluk açısından dezavantajları var.”	E.5- “...Dezavantajları: çalışma saatleri ve günlerinin yanında ayrıca programın her yıl değişmesi...”

Tablolarda ve modellemelerde görüleceği üzere her iki BİLSEM’de görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticilerin BİLSEM öğretmenliği ana temasına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Buna göre söz konusu kurumlarda görev yapmanın diğer örgün eğitim kurumlarında çalışmaya göre en büyük avantajının öğrenci kitlesi olduğu yani özel yetenekli çocuklarla ders işlemek olduğu belirtilmektedir. Öte yandan bu durumun sınıf

mevcutlarının az olması ile birlikte öğretmenleri mesleki doyuma ulaştırdığı da anlaşılmaktadır. Ancak BİLSEM’ler örgün eğitim kurumlarındaki mesai saatleri dışında hizmet veren bir kurum olduğundan mesai saatleri öğretmenler tarafından en büyük dezavantaj olarak görülmektedir.

Her iki kurumdan araştırmaya katılanlar için en büyük avantaj ve dezavantajların ortak olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu araştırma ile BİLSEM’de görev yapan öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerin özelliklerini bilerek ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek donanımına sahip olmalarının önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Çünkü özel yetenekli öğrencilerle çalışan öğretmenler, sürekli kendilerini geliştirmek ve bilim dünyasındaki gelişmeleri yakından takip etme ihtiyacı hissetmektedir. Şöyle ki bilgiye ve öğrenmeye aç olan bu öğrencilerin keşfetme isteklerini, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda öğrenme ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için öğretmenler bunları yapmak durumundadır. Aksi takdirde öğrenci aldığı dersten yeterli verim alamayacak ve kendini dersten soyutlamaya başlayacaktır. Ancak öğretmenlerin kontrolünde olmayan sebeplerden dolayı kurumun etkililiğini olumsuz yönde etkileyen etmenler de bulunmaktadır. Özellikle derslerin verildiği zaman diliminin hafta içi akşam ve hafta sonu olmak zorunda kalması öğretmenleri zor durumda bırakmaktadır.

Ayrıca bu durumdan kaynaklı öğrencilerin de kuruma yorgun bir şekilde gelmelerinin de öğrenci motivasyonuna son derece olumsuz etkisi olmaktadır. Ancak görüşlerden de anlaşılacağı üzere öğretmenlerin bu durumdan kaynaklanabilecek olumsuz etkileri en aza indirmeye çalıştıkları ve derslerin verimliliğini artırmaya çabaladıkları anlaşılmaktadır.

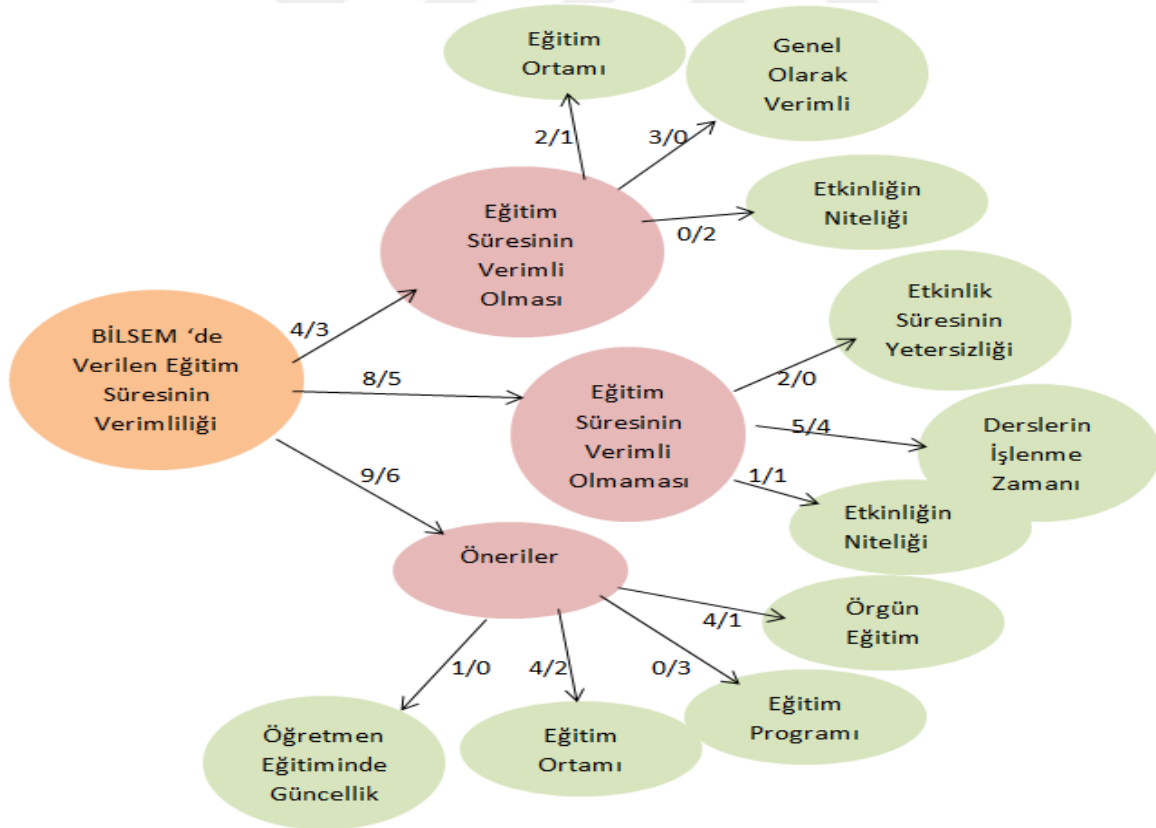
4.3.2.1.2. BİLSEM’de verilen eğitim süresinin verimliliği ana temasına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

Katılımcılara “BİLSEM’de eğitim verdiğiniz zaman dilimini ne ölçüde verimli buluyorsunuz? Verimliliği artırmak için önerileriniz nelerdir?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Yöneltile soru ile ilgili olarak elde edilen veriler analiz edilirken BİLSEM’de verilen eğitim süresinin verimliliği ana temasının alt boyutlarına ilişkin süreçler; eğitim süresinin verimliliği, eğitim süresinin verimli olmaması ve öneriler şeklinde kategorize edilmiştir. Tablo 4.18’de BİLSEM’de verilen eğitim süresinin verimliliğinin alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları verilmektedir.

Tablo 4.18. Öğretmen-yöneticilere göre eğitim süresinin verimliliği ana teması analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	MB E-Y	Toplam f
Eğitim Süresinin Verimliliği	Eğitim Ortamı	2	1	3
	Genel olarak Verimli	3	0	3
	Etkinliğin Niteliği	0	2	2
Eğitim Süresinin Verimliliği	Etkinlik Sürelerinin Yetersizliği	2	0	2
	Derslerin İşlenme Zamanı	5	4	9
	Etkinliğin Niteliği	1	1	2
Öneriler	Güncellik	1	0	1
	Eğitim Ortamı	4	2	6
	Eğitim Programı	0	3	3
	Örgün Eğitim	4	1	5

BİLSEM öğretmen ve yöneticilerinin BİLSEM’de geçirilen sürenin verimliliği ile ilgili soruya verdikleri cevaplar Şekil 4.7’de görüldüğü gibi kategorize edilmektedir.

Şekil 4.7. BİLSEM’de verilen eğitim süresinin verimliliğine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

BİLSEM’de görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticilerin BİLSEM’de geçirilen sürenin verimliliğine ilişkin olarak yöneltilen soruya verdikleri cevaplar Şekil 4.7’de de görüleceği üzere üç alt ana tema üzerinde gruplanmıştır. YKB katılımcılarının üçte biri, MB katılımcılarının ise yaklaşık dörtte biri kurumda geçirilen süreyi verimli bulmaktadır. Ancak her iki BİLSEM için kurumda geçirilen sürenin verimsizliğine ilişkin ortaya çıkan oran da benzerdir. Yani her iki kurumda katılımcıların yaklaşık yüzde 65’i kurumda geçirilen süreyi verimsiz bulmaktadır. Söz konusu ana temaya ilişkin olarak oluşturulan alt ana temalarda belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.19’da verilmektedir.

Tablo 4.19. Eğitim süresinin verimliliğine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
Eğitim Süresinin Verimliliği	
Y.11- “Yönetici olarak mesai saatimiz uzun. Ancak ben memnunum bunu bilerek başladım.”	E.6- “Verimliliği yüksek. Özellikle proje yapma ve kimya laboratuvarı uygulamaları verimli...”
Eğitim Süresinin Verimli Olmaması	
E. 1- “Öğrencilerin BİLSEM’e ayırdıkları zamanın tamamen yetersiz olduğunu düşünüyorum, bu nedenle tam anlamıyla verim aldığımız söylenemez. Ancak öğretmen olarak verimliliği artırmak adına biz de fedakarlık yapıyoruz...”	E.4- “Hafta içi öğrenciler gelmek istemiyorlar, hafta sonu yığılma oluyor, bu durumda her öğrenci ile birebir ilgilenme zor olabiliyor.”
E.9- “Öğrencilerin geldikleri zaman akşam saatleri ve hafta sonları oluyor özellikle hafta içi derslerinde öğrenciler yorgun ve aç oldukları için verim düşüyor.”	Y.1- “Okul sonrası olduğundan zaman sıkıntısı ve öğrencilerin yorgun olmaları verimliliği etkilemektedir.”
Öneriler	
E. 3- “...Hizmet içi eğitimler ve sosyal kültürel ve alana ait bilgilerin ve paylaşımların güncel tutulmaları.”	E.11- “...verimliliğinin artması için öğrenciler daha fazla BİLSEM’e gelmeli ve fiziki imkânlar artırılmalıdır.”
E.7- “Genel olarak verimli olduğunu düşünüyorum ancak öğretmenliğin ve öğrencilerin adına fiziksel şartlar daha iyi olabilir.”	E.8- “Okullar BİLSEM olsun, yani okul gibi tam gün eğitim veren temel eğitim kurumları gibi olsun.”
E. 1- “Öğrencilerin BİLSEM’e ayırdıkları zaman tamamen yetersiz bence hiç yoktan bir tam gün burada olmalılar.”	E.5- “...öğrenci devamlılığının haftada en az 4 ile 6 saat olacak şekilde zorunlu kılınması gerekiyor.” E.7- “...bu öğrencilere okul derslerinde çeşitli seçimler sunulabilir.”

İlgili modelleme ve tablolarda görüleceği üzere her iki kurumda görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM’de geçirilen sürenin verimliliğine ilişkin görüşlerine göre MB katılımcıları, kurumda geçirilen sürenin verimliliğini daha yüksek bulmakta ancak derslerin işlenme zamanından dolayı verimin düştüğünü belirtmektedir. Aynı zamanda katılımcılar verimliliğin artırılması konusunda önerilerde de bulunmuşlardır.

Özellikle derslerin işlenme zamanına ilişkin olumsuz durum bu temada da karşımıza çıkmaktadır. BİLSEM’de görev yapmanın dezavantajlarından biri olarak da ifade edilen derslerin işlenme zamanının hafta içi akşam olması BİLSEM’de geçirilen süreyi verimsiz kılmaktadır. YKB’nin öğretmen ve yöneticilerine göre geçirilen süre çoğunlukla verimli bulunmamıştır. Bu kurumda da verimli olamamasının temel nedeni diğer kurumda olduğu gibi derslerin işlenme zamanı yani öğrencilerin okul saatleri dışında ve hafta sonu gelmeleri olarak belirtilmiştir. Bu temel nedenin her iki kurumun katılımcılarına göre verimliliği düşüren en önemli etken olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca verimliliğin artırılmasına yönelik bazı katılımcılar çeşitli önerilerde bulunmuştur. Verimliliği en üst seviyeye çıkarmak adına öncelikle öğrencilerin bu kurumlarda geçirdikleri sürenin artırılması hatta bu kurumların örgün eğitim kapsamına alınması gerektiği önerilmiştir. Mevcut uygulamada böyle bir değişikliğin olması çok mümkün görünmemekle birlikte 2023 eğitim vizyon belgesinde özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili somut adımların gelecek dönemler için atılması konusunda planlamaların yapılacağı öngörülmektedir.

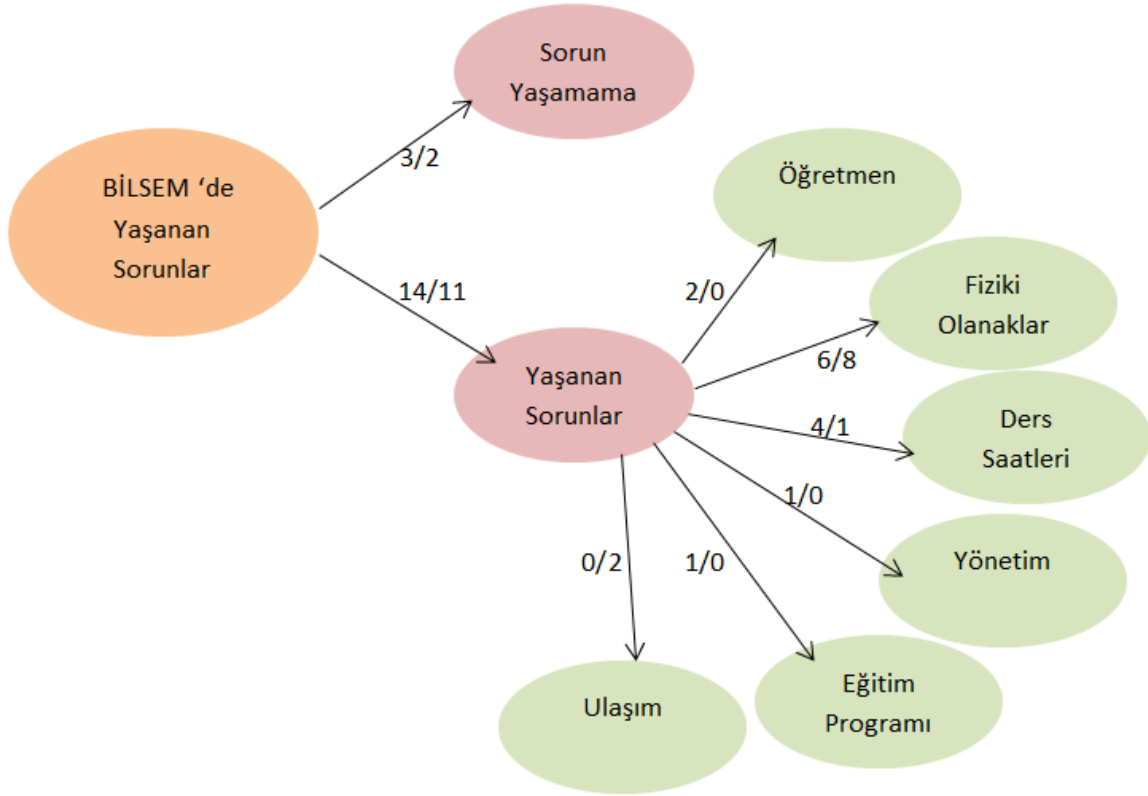
4.3.2.1.3. BİLSEM’de yaşanan sorunlar ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

Bir kurumun etkililiğinde önem arz eden etkenlerden biri mevcut işleyiş içerisinde var olan aksaklıkların ya da yaşanan sorunların tespit edilmesidir. Bu nedenle işlem süreci boyutunda yer alması uygun bulunan BİLSEM’de yaşanan sorunlar ana temasına ilişkin veriler analiz edilirken elde edilen veriler sorun yaşamama ve yaşanan sorunlar şeklinde kategorize edilmiştir. Tablo 4.20’de BİLSEM’de yaşanan sorunlar ana temasına ait alt boyutlara ilişkin analiz sonuçları verilmektedir.

Tablo 4.20. BİLSEM’de yaşanan sorunlar ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
Sorun Yaşamama		2	3	5
Yaşanan Sorunlar	Öğretmen	2	0	2
	Fiziki Olanaklar	6	8	14
	Ders Saatleri	4	1	5
	Yönetim	1	0	1
	Eğitim Programı	1	0	1
	Ulaşım	0	2	2

BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin görüşler sorun yaşamama ve yaşanan sorunlar şeklinde iki alt ana tema üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu görüşler ile ilgili oluşturulan alt temalar ve frekans sayıları yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi Şekil 4.8’deki modelde de görülmektedir.

Şekil 4.8. YKB ve MB’de yaşanan sorunlara ilişkin nitel veri çözümlenmeler

BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri Şekil 4.8’de de belirtildiği gibi sorun yaşamama ve yaşanan sorunlar olarak gruplanmıştır. Katılımcıların çok az bir kısmı (yaklaşık 5’te bir oranında) kurumlarda sorun yaşanmadığını ifade etmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu bazı sorunların yaşandığına ilişkin görüş belirtmiştir. Belirtilen bu görüşler; öğretmen, fiziki olanaklar, ders saatleri, yönetim, eğitim programı alt temalarında gruplanmıştır. Bu bağlamda söz konusu ana temaya ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.21’de verilmektedir.

Tablo 4.21. BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
Sorun Yaşamama	
E.12- “Fiziksel şartlar, program ve yönetim açısından sorun yok. Anlık sorunlar oluyor ve hızlı çözüm bulmaya çalışıyoruz.”	Y.1- “Son iki senedir ciddi iyileştirmeler yapılmaktadır, bu öğrencilerin proje yapmalarını ve ürettiklerini olumlu yönde etkilemektedir.”
Yaşanan Sorunlar	
E.7- “Kurumdaki tek problemim pedagojik eğitim açısından zayıf olduğum 2. sınıf öğrencileri ile çalışmak. Bu konuda eğitim almış olmam çok faydalı olurdu.”	E.2- “Fiziki şartları en büyük problem olarak görüyorum, araç gereç tam olarak yeterli değil, teknik donanımda da sıkıntılar olabiliyor. Bahçede başka bir kurumun olması bence bir dezavantaj.”
E.5- “Yönetici atamalarında problem var. Vizyon sahibi kafası çalışan kişiler atanmalı engellemeler koyan değil, engelleri aşmamıza yardım eden idareciler atanması gerekirken tam tersi idareciler atanıyor. Materyal seviyesi çok kötü ve yetersiz fiziki şartlar yeni iyileşti, program dışarı ile işbirliğine engel oluyor bizi hapsediyor.”	E.12- “En büyük sorun fiziki şartların uygun olmaması beraberinde internetin sınırlı olması özellikle araştırma yaparken büyük sorun yaratıyor.”
E.3- “Fiziki şartlar eskiye oranla daha iyi ancak yine de yetersiz kalmaktadır. Öğrencilerin akşam saatlerinde örgün eğitime devam ettikleri okuldan çıkıp gelmeleri BİLSEM’deki derslere olan motivasyonlarını etkilemektedir.”	E.10- “Binaya ulaşımı sorunu bulunmaktadır, birçok öğrencimiz uzak yerlerden gelmektedir.”
E.10- “Bahçeli ve doğa araştırmalarının yapılabileceği bir kurum olsaydı daha iyi olabilirdi. Dersim için böyle bir ortama çok ihtiyacım oluyor.”	E.11- “En önemli sorunumuz kurumun uzaklığı ve binadaki yetersiz ortam. Her branşın mutlaka ayrı atölyesi olmalı, veliler zor şartlarda okula ulaşım sağlamakta, öğrencileri beklerken sıkıntılar yaşanmakta, kurumun araç gereç olarak da geliştirilmeye ihtiyacı var. En büyük sorunumuz okul binası ve konumu.”

İlgili tablolar ve modellemede de görüleceği üzere her iki kurumda yaşanan sorunlar incelendiğinde, YKB’de yaşanan sorunların büyük çoğunluğunun fiziki olanaklardan ve ders saatlerinden kaynaklı olduğu görülmektedir. Bu kurumda görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticiler, fiziki olanakların eskiye oranla iyileştiğini fakat yine de yetersiz kalabildiğini belirtmektedir. Ayrıca katılımcıların bir diğer çoğunluğu ise, örgün eğitimden çıkarak kuruma gelen öğrencilerin yorgun olmaları ve kısıtlı zamanlarda derslere katılmalarının en önemli sorunlardan biri olduğunu da belirtmektedir.

MB’de ise ders saatleri çok ciddi sorun olarak görülmemekle birlikte daha çok kurumun fiziki şartlarının kötü olmasının yaşanan en büyük sorun olduğu belirtilmektedir. Çünkü MB öncelikle diğer kuruma göre dezavantajlı konumda yer almaktadır. Kurum içerisinde her branş için ayrı atölyelerin olmamasının da sorunlara yol açtığı ifade edilmektedir.

Ayrıca görüşlere göre kurumun bahçesini başka bir eğitim kurumu ile paylaşması da sorun yaratmaktadır. Ancak diğer büyük bir sorunun da ulaşım sorunu olduğu yani MB'nin konumundan kaynaklı sıkıntılar yaşandığı da dile getirilmiştir. Yani fiziki olanakların MB'de YKB'ye göre daha fazla soruna yol açtığı anlaşılmaktadır. Öte yandan tüm bu yaşanan sorunların bir önceki ana temada ele alınan verimlilik konusunda da olumsuz etkiye sahip olduğu yani yaşanan sorunların verimliliği düşürdüğü tespit edilerek incelenmekte olan ana tema ile bir önceki ana temaya ilişkin sonuçların da örtüştüğü görülmektedir.

4.3.2.2. Öğrencilerin işlem süreci boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde elde edilen bulgular incelendiğinde BİLSEM'in işlem süreci boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Bu tema ile ilgili katılımcıların vermiş oldukları yanıtların dökümü tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

4.3.2.2.1. Öğrencilerin BİLSEM'de katıldıkları dersler/etkinlikler ana temasına ilişkin öğrenci görüşleri

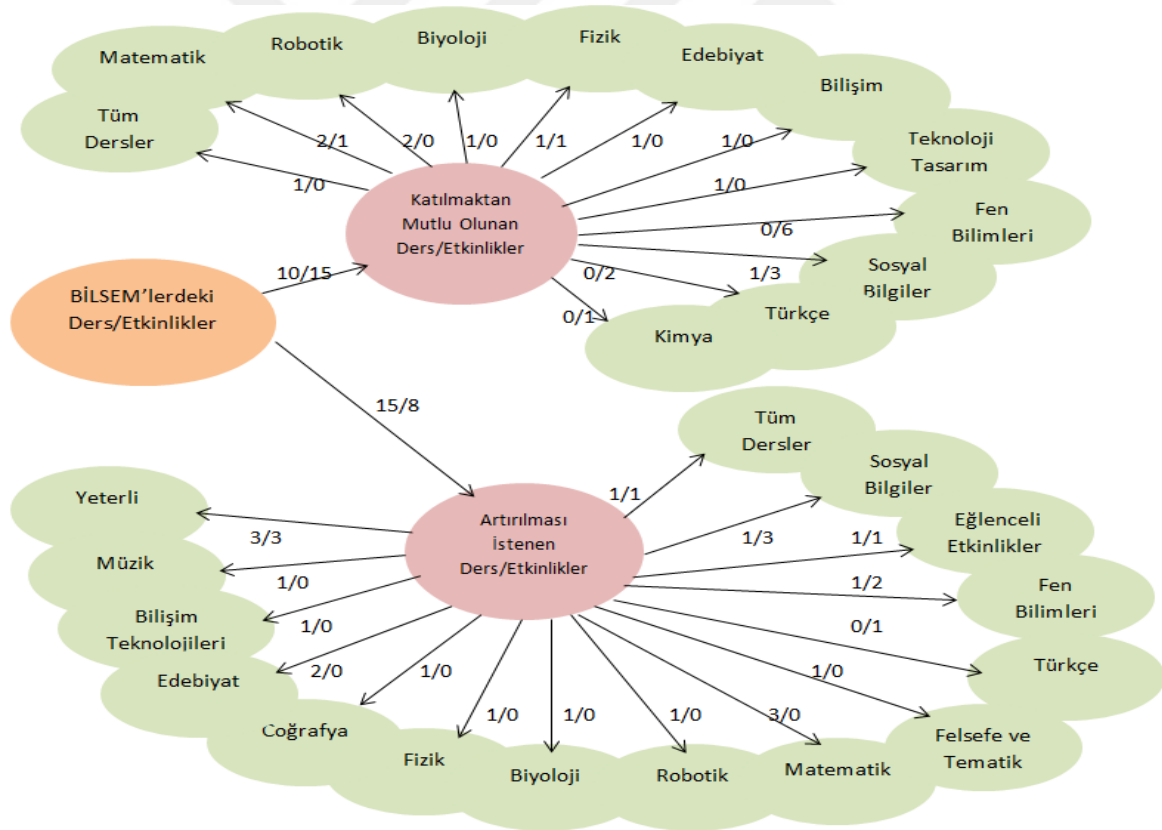
İlgili veriler analiz edilirken BİLSEM'lerdeki dersler/etkinlikler ana temasının alt boyutlarına ilişkin süreçler en sevilen ders/etkinlikler, artırılması istenen ders/etkinlikler şeklinde kategorize edilmiştir. Tablo 4.22'de BİLSEM'de katılmaktan en çok keyif alınan etkinlikler ya da derslerin alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.22. BİLSEM'deki dersler/etkinlikler ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB Ö	f-MB Ö	Toplam f
En Sevilen Etkinlik/Dersler	Tüm Dersler	1	0	1
	Matematik	2	1	3
	Robotik	2	0	2
	Biyoloji	1	0	1
	Fizik	1	1	2
	Edebiyat	1	0	1
	Bilişim	1	0	1
	Teknoloji Tasarım	1	0	1
	Fen Bilimleri	0	6	6
	Sosyal Bilgiler	0	2	2
	Türkçe	0	2	2
	Kimya	0	1	1
	Artırılması İstlenen Ders/Etkinlikler	Tüm Dersler	1	1
Sosyal Bilgiler		1	3	4
Eğlenceli		1	1	2

Etkinlikler			
Fen Bilimleri	1	2	3
Türkçe	0	1	1
Felsefe ve Tematik	1	0	1
Matematik	3	0	3
Robotik	1	0	1
Biyoloji	1	0	1
Fizik	1	0	1
Coğrafya	1	0	1
Edebiyat	2	0	2
Bilişim			
Teknolojileri	1	0	1
Müzik	1	0	1
Yeterli	3	3	6

Tabloda da görüleceği üzere her iki BİLSEM'e devam eden öğrencilerin BİLSEM'lerdeki ders/etkinliklere ana temasına ilişkin görüşleri Şekil 4.9'da da görüldüğü gibi karşılaştırmalı olarak modellenmektedir.

Şekil 4.9. Öğrencilerin BİLSEM'lerdeki dersler/etkinliklere ilişkin görüşleri

Şekil 4.9'da da görüleceği üzere BİLSEM'e devam etmekte olan öğrencilerin katıldıkları etkinlik/derslere ilişkin görüşleri en sevilen ders/etkinlikler ve artırılması istenilen

ders/etkinlikler alt ana temalarında gruplanmıştır. En sevilen ders/etkinliklere ilişkin görüşler tüm dersler, matematik, robotik, biyoloji, fizik, edebiyat, bilişim, teknoloji tasarım alt temalarında kategorize edilmiştir. Öğrencilerden ders saatlerinin artırılmasını istedikleri ders/etkinlikler için belirttikleri görüşler de tematik, felsefe, fen bilimleri, sosyal, eğlenceli etkinlikler, matematik, robotik, biyoloji, fizik, coğrafya, edebiyat, bilişim, müzik şeklinde alt temalar da gruplanmıştır. Belirtilen bu alt temalara ait görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.23'te verilmektedir.

Tablo 4.23. BİLSEM'deki ders/etkinlikler ile ilgili öğrenci görüşleri seçkisi

YKB	MB
Katılmaktan Mutlu Olunan Ders/Etkinlikler	
Ö.6- <i>"BİLSEM'deki dersleri almaktan çok keyif alıyorum. Çünkü derslerimiz çok güzel geçiyor. Yani tüm dersleri seviyorum."</i>	Ö.5- <i>"Gözleme dayalı olan etkinlikler hem eğlenceli hem de daha akılda kalıcı oluyor. Bu nedenle fen dersinde zaman daha hızlı geçiyor yani benim tercihim Fen dersi."</i>
Ö.4- <i>"En sevdiğim ders Esra hoca ile yaptığımız robotik sınıftaki derslerde en sevdiğim etkinlik Game Lab programındaki etkinlikler."</i>	Ö.2- <i>"...özellikle Türkçe ve Sosyal diğer derslerden biraz daha güzel geçiyor aslında bu benim daha çok sözelci olmama bağlı, bir de fen bilimleri deneyleri ve matematikte eğlenceli problemlere bayılıyorum."</i>
Ö.7- <i>"Matematik, bilişim, teknoloji tasarım gibi dersleri daha çok seviyorum. Diğerlerini de seviyorum ama bu üçünü biraz daha fazla seviyorum."</i>	Ö.9- <i>"Fen bilimleri, Resim, Sosyal ve Türkçe derslerinden hoşlanıyorum..."</i>
Ö.3- <i>Robotik atölye, biyoloji ve fizik derslerine daha fazla ilgim olduğu için bu derslere katılmayı çok seviyorum."</i>	Ö.8- <i>"Daha çok sayısal derslere ilgim olduğu için fizik, kimya ve bilgisayar derslerinden hoşlanıyorum."</i>
Artırılması İstenilen Ders/Etkinlikler	
Ö.1- <i>"Genel olarak ders saatlerimizin yeterli olduğunu düşünüyorum ama oyun ve eğitici zamanların artırılmasını isterim."</i>	Ö.3- <i>"...Sosyal derslerinin süresinin arttırılmasını isterim atölyeler daha uzun süre olabilir."</i>
Ö.5- <i>"Coğrafya, edebiyat, bilgisayar, matematik derslerinin artırılmasını istiyorum. Bu dersleri daha çok seviyorum, etkinliklerini yaparken çok hoşuma gidiyor."</i>	Ö.6- <i>"Herhangi bir derste bulmaca, oyun gibi eğlenceli şeyler olmasını seviyorum daha çok olmasını isterim. Bir de burada proje yapmayı seviyorum."</i>
Ö.8- <i>"Etkinliklerin ders saatlerinin artırılmasına gerek yok bence. Yeterli diye düşünüyorum."</i>	Ö.8- <i>"...Ders saatlerinin arttırılmasına sıcak bakmıyorum. Bence bütün derslerinde verildiği süre gayet yeterli."</i>

İlgili tablolar ve modellemelerde görüleceği üzere her iki kurumda öğrencilerin en sevdiği dersler ile artırılmasını istedikleri dersler benzerlik göstermektedir. Ayrıca YKB öğrencilerine göre en çok ders saatinin artırılmasını istedikleri dersin matematik, Mamak

BİLSEM öğrencilerine göre ise en fazla ders saatinin artırılmasını istedikleri dersin Sosyal Bilgiler olduğu görülmektedir. Bazı öğrenciler ise ders saatlerinin yeterli olduğunu düşünerek artırılmasını istememektedir. Bu ana temada ayrıca özel yetenekli öğrencilerin yoğun olarak bir alan ya da derse ilişkin ilgi göstermedikleri birçok alana ilgilerinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Her birinin ilgi duyduğu ya da yetenekli olduğu alanın birbirlerinden çeşitli olduğu da anlaşılmaktadır. Ayrıca uzmanlar tarafından özel yetenekli öğrencilerin tek bir alana yönelebilecekleri gibi birden çok alana ilişkin de eğitim aldıklarında o alanlarda da kendilerini geliştirebilecekleri belirtilmektedir.

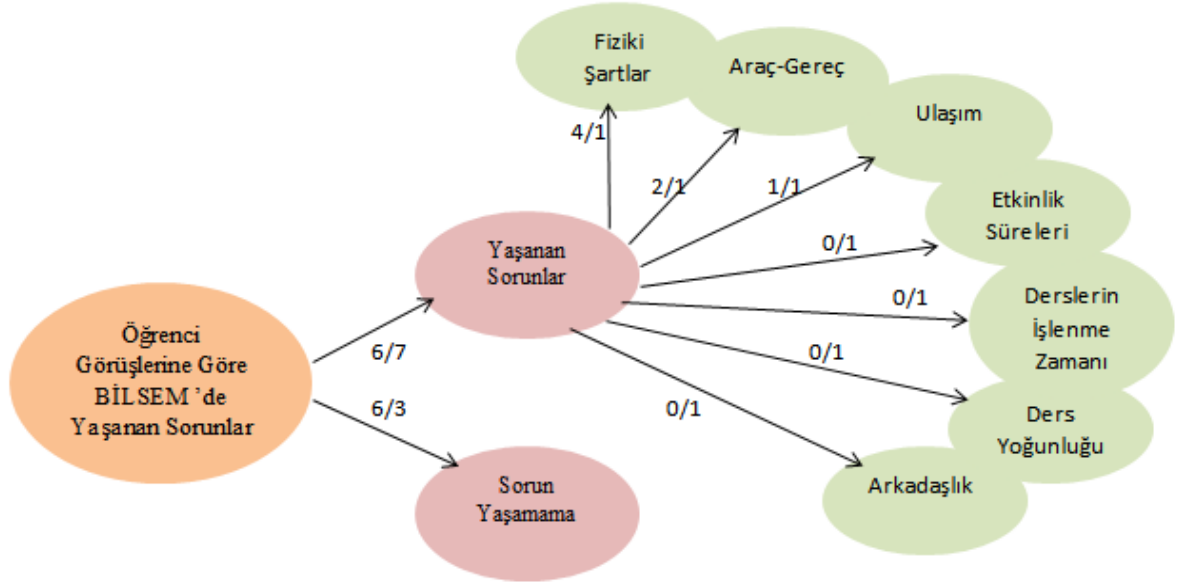
4.3.2.2.2. Öğrenci görüşlerine göre kurumda yaşanan sorunlar ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

Elde edilen bulgular incelendiğinde BİLSEM'e devam eden özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM'de yaşanan sorunlara ait bulgular kurumda yaşanan sorunlar ana teması altında yer almıştır. Bu ana temaya ilişkin ifade sayılarına aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 4.24. Kurumda yaşanan sorunlar ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB Ö	f-MB Ö	Toplam f
Yaşanan Sorunlar	Fiziki Şartlar	4	1	5
	Araç-Gereç	2	1	3
	Ulaşım	1	1	2
	Etkinlik Süreleri	0	1	1
	Derslerin İşlenme Zamanı	0	1	1
	Ders Yoğunluğu	0	1	1
	Arkadaşlık	0	1	1
Sorun Yaşamama		6	3	9

Öte yandan söz konusu tablo verileri Şekil 4.10'da modellenmektedir. İki farklı kuruma devam etmekte olan öğrencilere kurumda yaşanan sorunlarla ilgili olarak soru yöneltilmiştir. Yöneltilen soruya öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara ilişkin ifadeler dökümü karşılaştırma kolaylığı açısından görselleştirilerek bir arada verilmektedir.

Şekil 4.10. BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin öğrenci görüşleri

BİLSEM öğrencilerine göre kurumda yaşanan sorunlar şekil ve tablolarda belirtildiği gibi yaşanan sorunlar ve sorun yaşamama şeklinde kategorize edilmiştir. Yaşanan sorunlara ilişkin görüşler fiziki şartlar, araç-gereç, ulaşım, ders saatleri, derslerin işlenme zamanı, ders yoğunluğu, arkadaşlık alt temalarında gruplanmıştır. Söz konusu ana temaya ilişkin olarak belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.25’te verilmektedir.

Tablo 4.25. BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi

YKB	MB
Yaşanan Sorunlar	
Ö.9- “Kantinin olması çok iyi olurdu, bence büyük problem. Çünkü çok ihtiyaç duyuyoruz.”	Ö.1- “Açıkça söylemek gerekirse hafta içi okuldan sonra BİLSEM’e gelmek zor oluyor. Özellikle çarşamba günleri çok yorucu oluyor.”
Ö.11- “Okul fazla katlı olduğu için katları çıkmak zor olabiliyor ayrıca dersler çok uzun.”	Ö.3- “Öğrencilerin her hafta getirmesi gereken belirli malzemeler için bir dolapları olabilir.”
Ö.1- “Pek fazla sorun yok ama daha fazla araç gereç olmalı. Araç gereç var ama daha fazla değişik araç gereçler olabilirdi.”	Ö.6- “Benim yaşadığım sorun ulaşım. BİLSEM gelen öğrencilere daha yakın yapılabilir ya da yeni yapılan kurumların ihtiyaçları tamamlanabilir.”
Sorun Yaşamama	
Ö.2- “Kurumda yaşadığım bir sorun yok.”	Ö.4- “Ben kurumda hiçbir sorun yaşamadım.”

İlgili tablolar ve modellemede görüleceği üzere her iki BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde öğrencilerin yaşadıkları en büyük sorunun

fiziki şartlardan kaynaklandığı görülmektedir. YKB’de sorun yaşamadığını belirten öğrenci sayısının MB’de göre daha az olduğu da görülmektedir. Yine MB’nin bulunduğu konumun etkisinin de olduğu fiziki şartlara ilişkin birçok sorunla ilgili öğrenci görüşlerinin öğretmen görüşlerini desteklediği anlaşılmaktadır. Ayrıca iki kurumun ortak sorunlarının fiziki şartlar, araç-gereç ve ulaşımdan kaynaklı sorunlar olduğu da tespit edilmiş olup fiziki şartlar ile ilgili MB’de daha fazla sorun yaşandığı anlaşılmaktadır. YKB’de ise ders saatleri ve yoğunluğu ile ilgili olarak bazı öğrencilerin bireysel olarak problem yaşadıkları görülmektedir.

4.3.2.3. Velilerin işlem süreci boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde elde edilen bulgular incelendiğinde BİLSEM’in işlem süreci boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Bu tema ile ilgili katılımcıların vermiş oldukları yanıtların dökümü tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

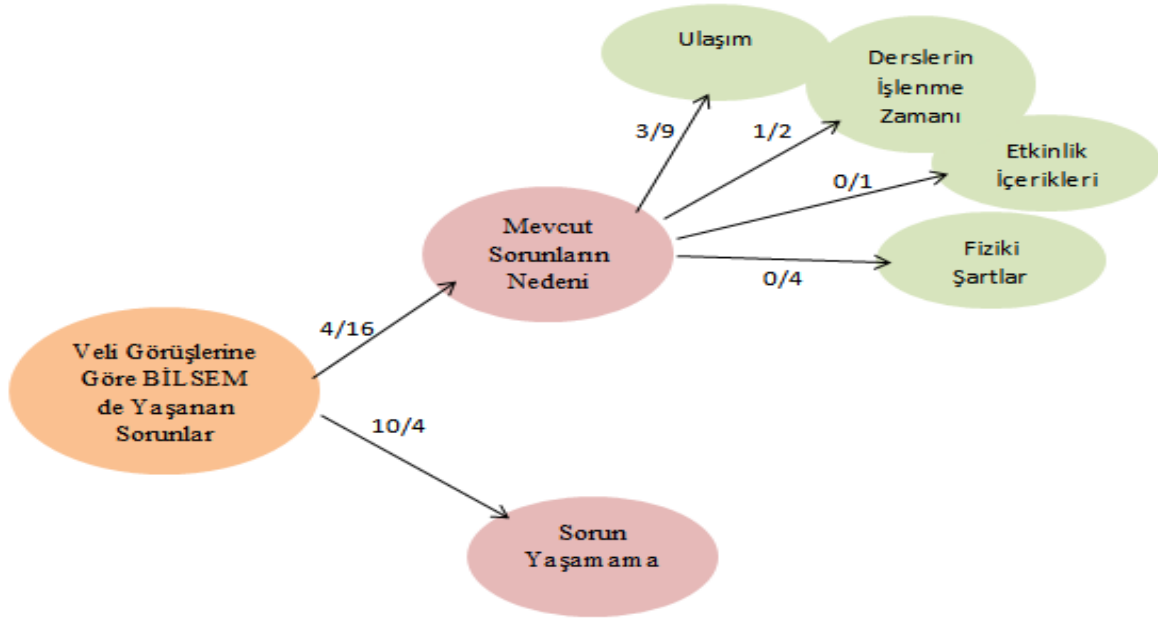
4.3.2.3.1. Veli görüşlerine BİLSEM’de yaşanan sorunlar ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

BİLSEM’lerin etkililiğini belirlerken önemli faktörlerden biri olan yaşanan sorunların ya da aksaklıkların tespit edilmesi için tüm paydaşlara bu husus ile ilgili soru yöneltilmiştir. Şöyle ki öğretmen, yönetici ve öğretmenlerden sonra velilerden de kurumda yaşanan sorunlar ile ilgili olarak elde edilen veriler analiz edilmiştir. BİLSEM velilerinin yaşadığı sorunlarla ilişkin görüşler kategorize edilerek görüşlere ait alt boyutlar ve bu alt boyutlara ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.26’da verilmektedir.

Tablo 4.26. BİLSEM velilerinin yaşadığı sorunlar ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB V	f-MB V	Toplam f
Mevcut Sorunların Nedeni	Ulaşım	3	9	12
	Derslerin İşlenme Zamanı	1	2	3
	Derslerin Niteliği	0	1	1
	Fiziki Şartlar	0	4	4
Sorun Yaşamama		10	4	14

İlgili tabloda görüleceği üzere BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin görüşler mevcut sorunların nedeni, sorun yaşamama şeklinde gruplanarak Şekil 4.11’deki modelle de gösterilerek görselleştirilmektedir.

Şekil 4.11. BİLSEM’de yaşanan sorunlara ilişkin velilerin görüşleri

Şekil 4.11’de de görüldüğü gibi mevcut sorunların nedeni ve sorun yaşamama alt ana temalarına BİLSEM’de yaşanan sorunlara ait alt temalar öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler ile oluşturulmuştur. Mevcut sorunların nedenine ilişkin görüşler ulaşım, derslerin işlenme zamanı, etkinlik içerikleri ve fiziki şartlar alt temalarında gruplanmaktadır. Sorun yaşamama tek alt ana tema olarak kalmış ve alt temalara ayrılmamıştır. Bu alt temalara referans oluşturabilecek görüşlere ait seçki Tablo 4.27’de verilmektedir.

Tablo 4.27. Kurumda yaşanan sorunlara ilişkin veli görüşleri seçkisi

YKB	MB
Mevcut Sorunların Nedeni	
V.3- “Çocuğum BİLSEM’den memnun ancak ulaşımında bazen sıkıntılar olabiliyor, kalıcı bir çözüm bulunsa çok mutlu olacağız ya da ders saatleri değiştirilse keşke.”	V.3- “Ulaşım sorunu yaşıyoruz, çocuğum burada mutlu oluyor kendisi gibi arkadaşlarıyla beraber onu tanıyan öğretmenleri var.”
V.4- “Evet devam konusunda sorun yaşıyoruz. Biz şehir dışından Polatlı’dan geldiğimiz için zorlanıyoruz.”	V.10- “Okul dışında ayrı bir zaman diliminde olması okul sonrası çocuklarımızı yormakta ve çok verimli geçmemektedir. Bu yüzden BİLSEM’lerin örgün eğitim okullarına dönüştürülmesi; sabahları ders yapılması öğleden sonra proje veya atölye çalışmalarının yapılması bence çok daha yararlı olacaktır.”
V.9- “...sadece dersler hafta sonu olduğu için zaman zaman hafta sonu gezileri nedeniyle katılamıyor.”	V.14- “Fiziki şartlar uygun değil, daha kapsamlı, geniş alan ve derslik ihtiyacı bulunmakta.”
Sorun Yaşamama	
V.6- “Hayır sorun yok. Severek ve isteyerek	V.4- “Sorun yaşamıyorum gayet istekli ve heyecanlı

İlgili tablo ve modellemelerde görüleceği üzere veli görüşleri incelendiğinde; YKB’ye devam eden öğrencilerin velilerinin büyük çoğunluğu herhangi bir sorun yaşanmadığını ifade etmişlerdir.

Kuruma uzak mesafeden gelen birkaç öğrenci velisi ulaşım sorunu yaşadıklarını ifade etmiş olup bir velimiz ise okul sonrası yorgunluğa sebep olduğu için derslerin işleme zamanının uygun olmadığını belirtmiştir. MB’de ise yaşanan sorunların en temel kaynağının ulaşım olduğu ifade edilmiştir. Kurumun konumunun daha merkezi bir yerde olması gerektiği ve velilerin çoğunluğunun ulaşım konusunda sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte veliler tarafından fiziki şartlar bir diğer sorun kaynağı olarak belirtilmiştir.

MB’nin konum açısından dezavantajlı olduğu velilere göre bu durumun problemlere yol açtığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle ulaşım problemi için Bakanlık tarafından çözüm yollarının velilere sunulması gerektiği belirtilmektedir. Veliler BİLSEM’in çocuklarının gelişimi için oldukça önemli olduğunu düşünmekte ve ulaşım problemi nedeniyle devamsızlık yapmamaları için kendilerince çözüm bulmaktadırlar. Sonuç olarak BİLSEM öğretmen ve yöneticileri, öğrencileri ve velilerinin görüşlerine göre MB’de yaşanan sorunların temelinde fiziki olanaksızlıkların yer aldığı tespit edilmiştir. Ancak tüm aksaklıklara rağmen veliler bu kurumlarda verilen eğitimin çocukları için değerinin farkında oldukları için sorunları kendi imkânları ile çözüme kavuşturmaya çalıştıkları da anlaşılmaktadır. Bakanlığında YKB’nin fiziki olanaklarını iyileştirmek adına bina değişikliğine gitmesi yeni kurumun önceki kuruma oranla daha iyi durumda ve konumda olması belirtilen aksaklıkların zamanla çözülebileceğini göstermektedir.

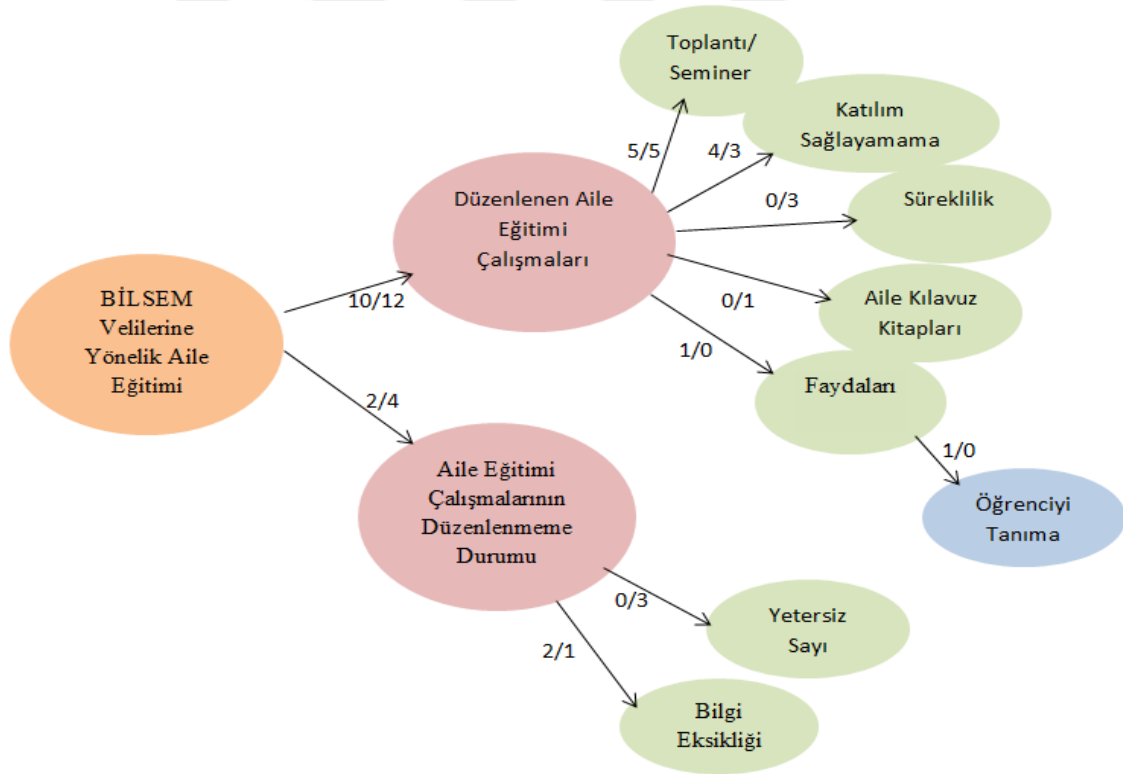
4.3.2.3.2. BİLSEM velilerine yönelik aile eğitimi ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

Velilere, aile eğitimi çalışmalarının yapılıp yapılmadığı konusunda yöneltilen soruya vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda ilgili veriler analiz edilirken BİLSEM velilerine yönelik aile eğitimi ana temasının alt boyutları ile ilgili süreçler kategorize edilmiştir. Tablo 4.28’de belirtilen alt boyutlara ilişkin analiz sonuçları verilmektedir.

Tablo 4.28. BİLSEM velilerine yönelik aile eğitimi ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB V	f-MB V	Toplam f
Düzenlenen Aile Eğitimi Çalışmaları	Toplantı/Seminer	5	5	10
	Katılım Sağlayamama	4	3	7
	Süreklilik	0	3	3
	Materyal	0	1	1
	Faydaları	1	0	1
Aile Eğitimi Çalışmalarının Düzenlenmeme Durumu	Yetersiz Katılım	0	3	3
	Bilgi Eksikliği	2	1	3

Tabloda da görüldüğü gibi YKB ve MB’de velilere yönelik yapılan aile eğitimi çalışmaları ile ilgili olarak velilerin verdikleri cevaplar Şekil 4.12’de de görüldüğü gibi düzenlenen aile eğitimi çalışmaları, aile eğitimi çalışmalarının düzenlenmeme durumu şeklinde kategorize edilerek görselleştirilmektedir.

Şekil 4.12. BİLSEM’de velilere yönelik düzenlenen aile eğitimi çalışmaları

BİLSEM velilerine yönelik düzenlenen aile eğitimi çalışmalarına ilişkin katılımcıların yarısı bu tür çalışmaların genellikle toplantı ya da seminer şeklinde düzenlendiği belirtilmektedir. Diğer katılımcıların çoğunluğu ise aile eğitimi çalışmalarının

düzenlenmesine rağmen çeşitli sebeplerle katılım sağlayamadıklarını ifade etmektedir. Birer katılımcı ise bu tür çalışmaların ilgili Genel Müdürlük tarafından çıkarılan aile kılavuz kitaplarından ve bu çalışmaların faydalarından bahsetmişlerdir. Bu bağlamda bu ana temaya ilişkin olarak belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.29’da yer almaktadır.

Tablo 4.29. Aile eğitimi çalışmalarına ilişkin veli görüşleri seçkisi

YKB	MB
V.7- “Rehberlik öğretmenlerinin dönem başında yaptığı rehberlik seminerlerinin çok faydalı olduğunu düşünüyorum.”	V.11- “Aile eğitimi semineri verilmektedir, kendimde önceki dönem aile eğitim seminerlerine 7 hafta sonu katıldım. Faydalı bir uygulama olduğunu düşünüyorum.”
V.2- “Evet yapılıyor ancak zamanım olmadığı için yani iş yoğunluğundan dolayı katılamadım.”	V.12- “Planlandığı ancak yeterli katılım olamayınca yapılamadığını biliyorum. Rehber öğretmen yılbaşında bilgilendirme toplantısı yaptı.”
V.10- “Bilgim yok internet sitesinden duyurulduğu söyleniyor ama siteye düzenli takip etmek her zaman mümkün olmuyor. Bunun yerine sms ile doğrudan bilgilendirmeyi tercih ederim veya e-mail ile.”	V.16- “Yapılmaktadır fakat biz kendi iş yoğunluğumuz nedeniyle bu çalışmalara katılamadık.”

Süreklilik ve materyal alt temalarına ilişkin MB’den belirtilen görüşlere ait örnek ise, V.7- “Aile eğitim çalışmaları olarak velilere ulaştırılan Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı kitaplardan faydalanıyoruz. Kitaplarda velilere yardımcı olabilecek birçok yararlı bilgi bulunmaktadır.” şeklindedir.

İlgili tablolar ve modellemede görüleceği üzere BİLSEM velilerinin görüşleri incelenerek YKB’de aile eğitimi çalışmalarının daha çok rehberlik öğretmeni tarafından verilen toplantı ya da seminerler aracılığıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Bazı veliler ise aile eğitimi çalışmaları yapılmasına rağmen farklı sebeplerle katılım sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Velilerin görüşlerinden bazıları ise aile eğitimi çalışmalarının yapıldığı ancak sürekliliğinin sağlanamadığı vurgulanmaktadır. Öte yandan her iki kurum için de velilerin çok az bir kısmı ise zaman zaman katılım yetersizliğinden dolayı aile eğitimi çalışmalarının düzenlenemediğini, birkaç veli de bu konuda bilgilerinin olmadığını belirtmiştir. Bilgilerinin olmadığını belirten velilerin aile eğitimi konusuna çok da ilgili olmadıklarını göstermektedir.

MB velilerine göre de YKB’de olduğu gibi aile eğitimi çalışmalarının daha çok toplantı ve seminerler aracılığı ile gerçekleştirildiği, bu kurumda da aile eğitimi çalışmalarını düzenlense de çeşitli nedenlerle bazı velilerin katılım sağlayamadığı tespit edilmiştir.

Ayrıca Genel Müdürlük tarafından velilere mevcut sorunların çözümünü kolaylaştırması ve ailelere yol göstermesi amacıyla hazırlanan kılavuz kitapların oldukça faydalı olduğu belirtilerek Bakanlığın velilerin eğitiminde gerekli önemi verdiği görülmektedir. Ayrıca araştırmalar göstermektedir ki sistematik olarak yapılandırılmış aile eğitimi ve danışmanlığı yaklaşımlarının aile içi iletişimlerini geliştirmede, bilgi aktarımında ve aileye destek sağlanmasında etkisi olduğu kanıtlanmaktadır (Şahin, 2015: 218).

4.3.3. BİLSEM’in Çıktı Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların BİLSEM’in çıktı boyutuna ilişkin görüşlerine ait bulgular alt başlıklar halinde çizelgeler ve modellerle karşılaştırmalı olarak verilmektedir.

4.3.3.1. Öğretmen ve yöneticilerin çıktı boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde elde edilen bulgular incelendiğinde BİLSEM’in çıktı boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Bu tema ile ilgili katılımcıların vermiş oldukları yanıtların dökümü tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

4.3.3.1.1. BİLSEM etkinlikleri ana temasına ilişkin öğretmen görüşleri

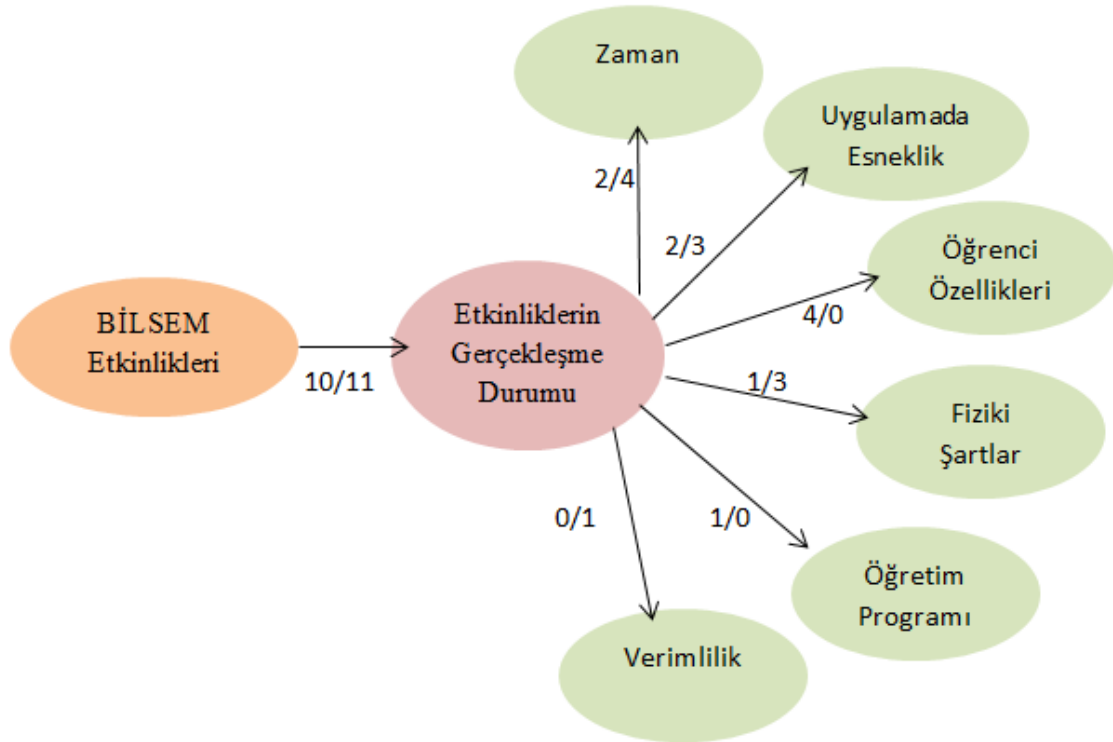
Öğretmenlere “Kullandığımız öğretim programında öngörülen etkinlikleri gerçekleştirme düzeyiniz nedir?” şeklinde soru yöneltilmiş olup belirlenen ana temayla ilgili olarak katılımcılardan elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Etkinliklerin gerçekleşme düzeyi alt ana temasının alt boyutlarına ilişkin süreçler zaman, esneklik, öğrenci özellikleri, fiziki şartlar, öğretim programı ve verimlilik şeklinde kategorize edilmiştir. Tablo 4.30’da BİLSEM etkinlikleri ana temasının alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları her iki kurum için bir arada verilmektedir.

Tablo 4.30. Öğretmen-yöneticilere göre etkinlikler ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Tema	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
Etkinlikleri Gerçekleştirme Durumu	Zaman	2	4	6
	Esneklik	2	3	5
	Öğrenci Özellikleri	4	0	4
	Fiziki Şartlar	1	3	4
	Öğretim Programı	1	0	1
	Verimlilik	0	1	1

Öte yandan söz konusu tablo verileri Şekil 4.13'te modellenmektedir. İki farklı kurumdaki yönetici ve öğretmenlere BİLSEM'de gerçekleştirilen etkinlikler ile ilgili olarak soru yöneltilmiştir. Yöneltilen soruya vermiş oldukları cevaplara ilişkin ifadeler dökümü karşılaştırma kolaylığı açısından görselleştirilerek bir arada verilmektedir.

Şekil 4.13. BİLSEM etkinlikleri ana temasına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

BİLSEM'de etkinliklerin gerçekleşme düzeyine ilişkin öğretmen ve yöneticilerin görüşleri YKB'de öğrenci özellikleri, MB'de zaman alt temasında yoğunlaşmaktadır. Söz konusu ana temaya ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.31'de verilmektedir.

Tablo 4.31. BİLSEM etkinlikleri ile ilgili öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
E.2- "...Programın esnekliği sayesinde dersin konusuna ve öğrencilerin ilgilerine göre esnetebiliyorum."	Y.1- "...öğrencilerin merkezde bulunma sürelerinin azlığı nedeniyle etkinlikleri tamamlamak sıkıntı olabiliyor, gözlemlerim üzerine söylüyorum."
E.4- "...Bazı etkinliklerde elbette yetiştirememe problemi olmakta ancak öğrencilerin ilgi ve motivasyonu ile bu sorunu genelde aşıyoruz."	E.9- "Etkinlikler çok güzel fakat hepsini yapamıyoruz...zamanımız yetmiyor çünkü."
E.7- "Ders saatleri, fiziki şartlar yani drama sınıfı olmalı. Her sınıfta lavabo yapılmalı fen deneyleri için önemli bence..."	E.3- "Etkinliklerin çoğunun verimli bir şekilde uygulayabiliyorum. Bazı etkinliklere eklemeler yapıyorum..."
E.1- "...zaman yeterli olmuyor öğrenciler normal okul derslerine daha çok ağırlık veriyor."	E.11- "Bütün etkinlikleri gerçekleştirme ihtimalimiz çok düşük. Bunun nedeni fiziki imkânlarının yetersizliği ve zamanın azlığı. Öğretim materyali sıkıntısı çekmemiz, aynı derslik içinde en az iki farklı branş etkinliklerini yönetmek zorunda..."

İlgili tablolar ve modellemede görüleceği üzere her iki BİLSEM’de uygulanan etkinliklerin gerçekleşme düzeyinin Mamak BİLSEM’de daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kurumdaki öğretmen ve yöneticilerin daha çok zaman sorunu nedeniyle etkinliklerin tamamlanmasında sıkıntılar yaşadığı belirtilmektedir. Ayrıca fiziki şartların da etkinliklerin işlenmesini zorlaştırdığı da eklenmiştir. Ancak öğretim programlarındaki esneklik sayesinde etkinliklere eklemeler yapılabilmesi öğretmenlerin işini kolaylaştırmaktadır. YKB’de ise öğretmen ve yöneticilerin görüşlerine göre ise etkinliklerin işlenmesinde en önemli faktörün öğrenci özellikleri yani hedef kitlenin özel yetenekli öğrenci olmasının yani öğrencilerin ilgi ve motivasyonları sayesinde etkinliklerin gerçekleşme düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak etkinliklerin gerçekleştirilmesi için zamanın yeterli olmadığı da belirtilerek öğrencilerin daha çok örgün eğitime devam ettikleri okulun derslerine ağırlık vermeleri sıkıntılara yol açmaktadır.

4.3.3.1.2. BİLSEM’de verilen eğitimin öğrencilere katkısı ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

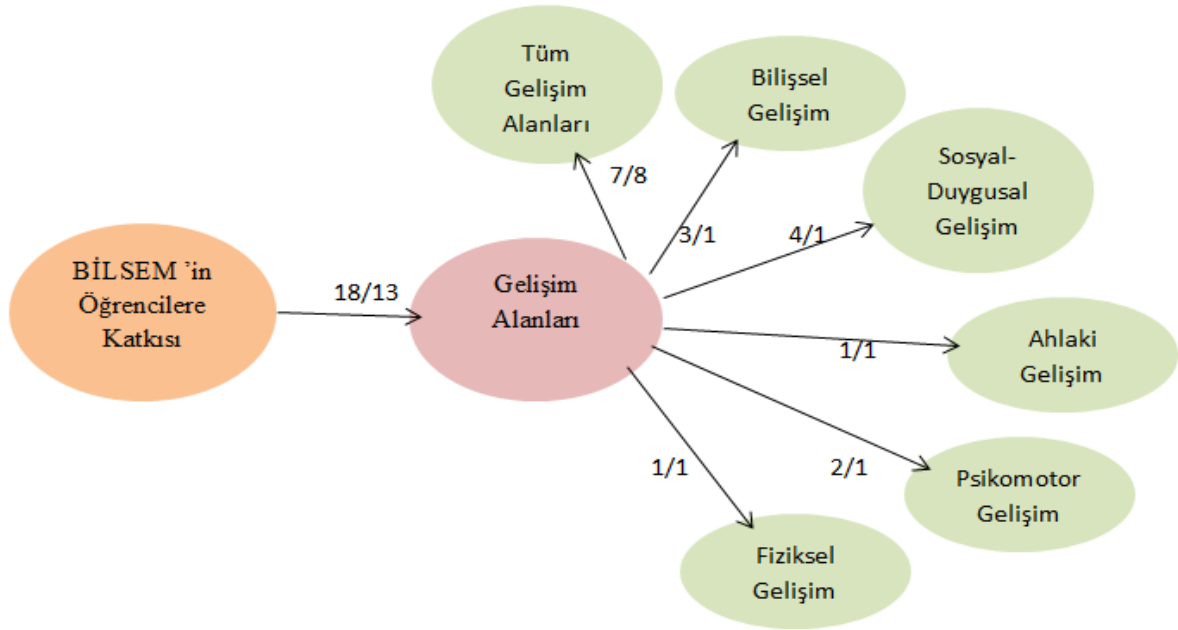
BİLSEM’in öğrencilere katkısını tespit etmek amacıyla öğretmen ve yöneticiler ile yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler gelişim alanları alt ana temasında kategorize edilmiştir. Çünkü soru gelişim alanlarına ilişkin yöneltildiği için belirlenen alt temalar da gelişim alanları alt ana temasında gruplanmıştır. Söz konusu ana temaya ait analiz sonuçları Tablo 4.32’de verilmektedir.

Tablo 4.32. BİLSEM’de verilen eğitimin öğrencilere katkısı ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Tema	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
Gelişim Alanları	Tüm Gelişim Alanları	7	8	15
	Bilişsel Gelişim	3	1	4
	Sosyal-Duygusal Gelişim	4	1	5
	Ahlaki Gelişim	1	1	2
	Psikomotor Gelişim	2	1	3
	Fiziksel Gelişim	1	1	2

Söz konusu tablo verileri aynı zamanda Şekil 4.14’te de modellenmektedir. İki farklı kurumdaki yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM’lerin öğrencilere ne gibi katkılarının olduğu öğrencilerin hangi gelişim alanına yönelik bir fayda sağladığı ile ilgili olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelere ilişkin elde edilen verilere ait ifadeler dökümü karşılaştırma kolaylığı açısından görselleştirilerek bir arada verilmektedir.

Şekil 4.14. BİLSEM’de verilen eğitimin öğrencilere katkısına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

İlgili modellemede görüldüğü gibi öğretmen ve yöneticilerin BİLSEM’de verilen eğitimin öğrencilere katkısına ilişkin görüşleri, gelişim alanları alt ana temasında yoğunlaşmış olup tüm alanlar, bilişsel alan, sosyal-duygusal alan, ahlaki gelişim, psikomotor ve fiziksel

gelişim şeklinde alt temalara ayrılmıştır. Katılımcıların söz konusu alt tema ile ilgili belirttikleri görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.33'te yer almaktadır.

Tablo 4.33. BİLSEM’de verilen eğitimin öğrencilere katkısına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
E.1- <i>“Birliktelik duygusu içerisinde müzik alanında olduğu gibi her yönden farklı bakış açılarına sahip olarak mutlu bir şekilde eğitim-öğretim almaktadırlar öğrencilerin yaratıcı yanlarını ortaya çıkaran etkinlikler uygulanmaktadır araştırmacı sorgulayıcı ahlaklı ve ülkesini seven bireyler yetişmektedir Evrensel değerlere önem verilmekte genel kültür sağlanmaktadır.”</i>	Y.1- <i>“Her yönden gelişimini olumlu katkı sağlamaktadır aileler tek başlarına öğrencilerine yetememekte ve okulları da kalabalık olduğu için yeterli ilgi ve alakayı göremedikleri için BİLSEM’ler öğrenciler için güzel bir fırsattır.”</i>
Y.13- <i>“Gözlemlerime göre öğrenciler buraya çok severek gelip gidiyorlar. Burada yapılan etkinliklere de ilgileri ve motivasyonları yüksek olduğu için her açıdan kendilerini geliştirebiliyorlar.”</i>	
E.9- <i>“Buradaki eğitimin öğrencilerin özellikle zihinsel ve psikomotor gelişimine faydalı olduğunu düşünüyorum yapılan etkinlikler onların seviyelerine göre olduğunda ortaokul sınıfları zihinsel, ilkokul sınıfları psikomotor becerilerini önemli düzeyde geliştirme fırsatı buluyorlar.”</i>	E.4- <i>“Teorik ve deneysel eğitim verildiği için öğrencilere her alanda katkı sağlamaktadır.”</i>
E.9- <i>“Buradaki eğitimin öğrencilerin özellikle zihinsel ve psikomotor gelişimine faydalı olduğunu düşünüyorum yapılan etkinlikler onların seviyelerine göre olduğunda ortaokul sınıfları zihinsel, ilkokul sınıfları psikomotor becerilerini önemli düzeyde geliştirme fırsatı buluyorlar.”</i>	E.9- <i>“Yaptığımız her etkinlik sonucunda görsel sanatların birçok çalışmasında; seramik hamuru ve benzeri üç boyutlu faaliyetlerde öğrencinin gelişimine her açıdan fayda sağlamaktadır.”</i>
E.4- <i>“Zihinsel, fiziksel, psikomotor beceriler ve grupla çalışmalarda sosyal ve duygusal özellikler gelişmektedir.”</i>	E.2- <i>“Özellikle zihinsel ve sosyal gelişimleri destekleniyor, geziler sosyal faaliyetlere oldukça etkili oluyor.”</i>

Öğrencilerin BİLSEM’de aldıkları eğitimin genel olarak katkısı incelendiğinde her iki kurumdan araştırmaya katılan öğretmen ve yönetici görüşlerinin ortak olduğu görülmektedir. Şöyle ki; katılımcılar BİLSEM’de verilen eğitimin öğrencilerin her yönden gelişimine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca BİLSEM eğitim programları göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin merkezlere kayıt yaptırdıkları dönemden itibaren aşamalı olarak almış oldukları programlar öğrencilerin her yönden gelişimini hedeflemekte ve desteklemektedir. Örneğin öğrenciyi tanımayı amaçlayan; kişisel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine katkı sağlayan, bilimsel düşünceyi ve estetik duyguları geliştiren etkinliklerin uyum programında yapılmasına dikkat edilmektedir (MEB, 2018).

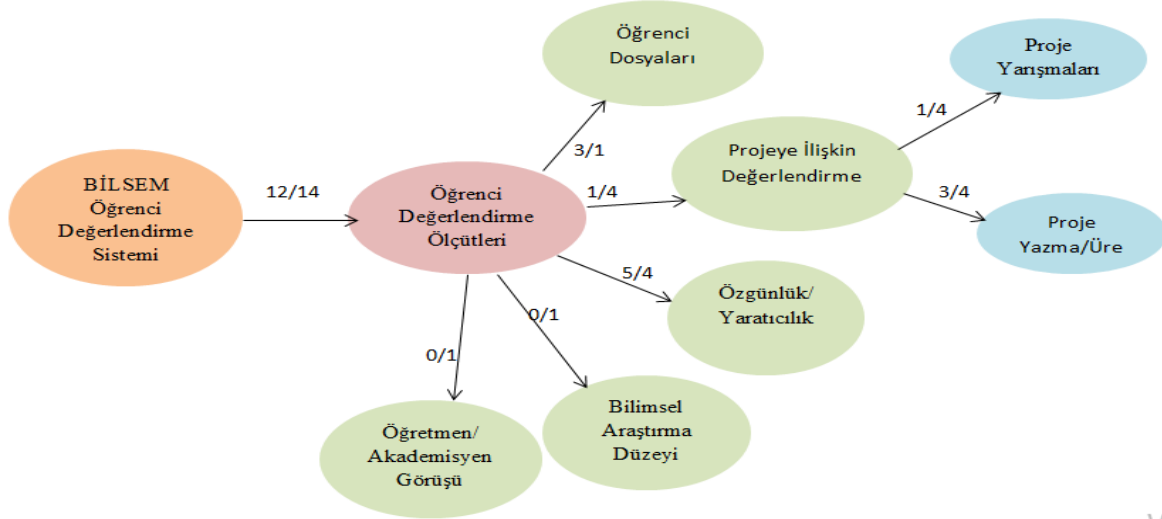
4.3.3.1.3. BİLSEM öğrenci değerlendirme sistemi ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

BİLSEM öğrenci değerlendirme sistemi ile ilgili olarak merkezlerde eğitim alan öğrencilerin değerlendirilmesinde örgün eğitimde olduğu gibi sınavlar uygulanmamaktadır. Not verilmeyen bir sistemin içerisinde öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmeye dayalı etkinliklerin gerçekleştirildiği kurumlarda öğrenciler nasıl değerlendirilmektedir? Buna ilişkin öğretmen ve yöneticilerle yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler BİLSEM öğrencilerinin değerlendirme ölçütleri alt ana teması altında kategorize edilerek analizi yapılmıştır. Öte yandan bu ana temanın alt boyutlarına ilişkin süreçler ilgili alt temalar içerisinde gruplandırılmıştır. Söz konusu ana temaya ilişkin verilerin dökümüne Tablo 4.34’te yer verilmektedir.

Tablo 4.34. Öğretmenlere göre öğrenci değerlendirme sistemi ana teması analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam-f
Öğrenci Değerlendirme Ölçütleri	Projeye İlişkin Değerlendirme	4	8	12
	Öğrenci Dosyaları	3	1	4
	Özgünlük/Yaratıcılık	5	4	9
	Bilimsel Araştırma Düzeyi	0	1	1
	Öğretmen/Akademisyen Görüşü	0	1	1

Öte yandan söz konusu tablo verileri Şekil 4.15’te modellenmektedir. İki farklı kurumda görev yapmakta olan öğretmenlere BİLSEM öğrenci değerlendirme sistemi ile ilgili olarak soru yöneltilmiştir. Öğretmenlerin yöneltilen soruya vermiş oldukları cevaplara ilişkin ifadeler dökümü karşılaştırma kolaylığı açısından görselleştirilerek bir arada verilmektedir.

Şekil 4.15. BİLSEM öğrencilerinin değerlendirme ölçütlerine ilişkin öğretmen görüşleri

Şekilde de görüleceği gibi öğretmenlerin öğrencilerin çalışmalarını nasıl değerlendirdiklerine yönelik belirtilen görüşler projeye ilişkin değerlendirme, öğrenci dosyaları, özgünlük/yaratıcılık, öğretmen/akademisyen görüşü ve bilimsel araştırma düzeyi alt temalarında gruplanmıştır. Genel olarak proje değerlendirme ve özgünlük/yaratıcılık alt temalarında daha fazla görüş belirtildiği görülmektedir. Bu kapsamda ana temaya ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.35’te verilmektedir.

Tablo 4.35. Öğrencilerin değerlendirme ölçütlerine ilişkin öğretmen görüşleri seçkisi

YKB	MB
E.3- “Proje becerisi ve proje tabanlı düşünme eyleminin kişide gerçekleşip gerçekleşmediği ne bakılır.”	E.2- “Öğrenci dosyalarına işleniyor, proje aşamasında olanların projeye basamaklarına göre takibi yapılıyor.”
E.5- “...Ayrıca projelerde sunduğum çalışma metodolojisine uygun mu ona bakıyorum genel bir ölçüt yok.”	E.5- “Başvurular, yarışmalar, organizasyonlar, kurumundaki öğretmenler, başvuru danışılan akademisyenlerin görüşleri ölçüt olarak alınmaktadır.”
E.9- “...öğrenciler formlarda yer alan değerlendirme ve öz değerlendirme ölçeklerine göre değerlendirilmektedir.”	E.6- “Kaynak tarama, bilimsel araştırma yollarını öğrenme düzeyleri ölçütlerdir. Geçen yıl yapılan BİLSEM festivalinde çocukların yaptığı çalışmalar paylaşıldı ve Türkiye genelindeki merkezlerden öğrenci ve öğretmenler bir araya gelerek öğrencilere birçok açıdan katkısı oldu diye düşünüyorum.”
E.2- “Yaratıcılıklarını ortaya çıkarmalarını özgün çalışma yapmalarını değerlendirilmektedir. Öğrencilerin özgün eserleri seçkilere ve söyleşilere katılma fırsatı bulmaktadır.”	E.11- “Sorun saptama, yaratıcılık, özgünlük, problem çözme, üretkenlik gibi ölçütlerle değerlendirmeye yapılabilir.”

İlgili tablolar ve modellemede görüleceği üzere katılımcıların görüşlerine göre BİLSEM öğrencilerinin katıldığı çalışmalar ve ürettikleri projelerin değerlendirmesinde özgünlük/yararlılığın en önemli ölçüt olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin yazmış oldukları projeler ve bu projeler ile katıldıkları yarışmalar da bir diğer değerlendirme ölçütüdür. Şöyle ki; BİLSEM’ler özel yetenekli öğrencilerin yeteneklerini geliştirmek üzere etkinlik ve proje tabanlı destek eğitim hizmeti veren kurumlardır. Ayrıca not verme sisteminin olmadığı, disiplinlinler arası eğitim programlarının ve proje tabanlı eğitimin uygulandığı eğitim kurumlarıdır. Bu nedenle öğrencilerin değerlendirilmesinde bilimsel araştırma düzeyleri, öğretmen ve akademisyen görüşleri ve öğrencilerin bireysel değerlendirme formlarının(rubrik, portfolyo vb.) öğrencilerin dosyalarına işlenmesi gibi değerlendirme ölçütleri kullanılarak öğrencilerin yaratıcılıklarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

4.3.3.2. Öğrencilerin çıktı boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde elde edilen bulgular incelendiğinde BİLSEM’in çıktı boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almıştır. Bu temaya ilişkin ifade sayıları da tablolarda belirtilmiş olup ayrıca her iki kurumun nitel çözümlenmesi karşılaştırmalı olarak yapılmıştır.

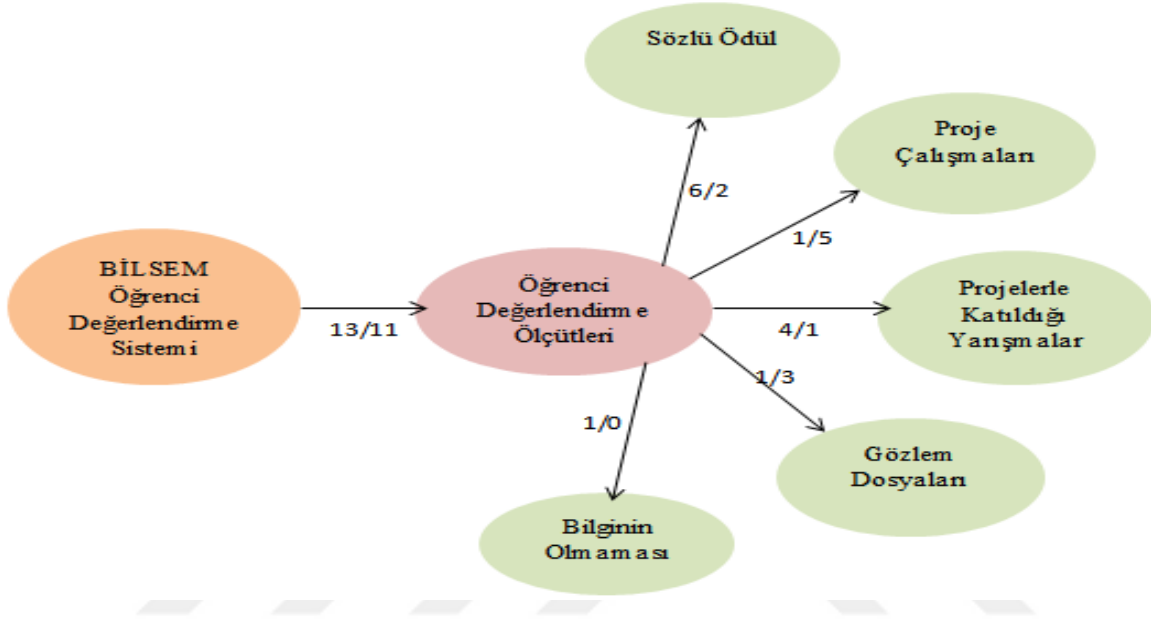
4.3.3.2.1. BİLSEM öğrenci değerlendirme sistemi ana temasına ilişkin öğrenci görüşleri

BİLSEM öğrencilerinin değerlendirilme yöntemlerine ilişkin olarak öğretmenlerle görüşme yapıldığı gibi öğrencilerle de görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler neticesinde ilgili veriler analiz edilirken söz konusu ana temanın alt boyutlarına ilişkin süreçler sözlü ödül ve genel değerlendirme, proje ve katıldığı çalışmalar/yarışmalar, bilginin olmaması ve gözlem dosyaları şeklinde kategorize edilmiştir. Tablo 4.36’da öğrencilerin değerlendirme ölçütleri ana temasının alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.36. Öğrencilere göre öğrenci değerlendirme sistemi ana teması analiz sonuçları

Alt Ana Tema	Alt Temalar	f-YKB Ö	f-MB Ö	Toplam-f
Öğrenci Değerlendirme Ölçütleri	Sözlü Ödül	6	2	8
	Proje Çalışmaları	1	5	6
	Projelerle Katıldığı Yarışmalar	4	1	5
	Gözlem Dosyaları	1	3	4

Öte yandan söz konusu tablo verileri Şekil 4.16’da modellenmektedir. İki farklı kurumda eğitim alan öğrencilerin çalışmalarının ya da etkinliklerinin değerlendirme ölçütleri ile ilgili olarak soru yöneltilmiştir. Yöneltilen soruya vermiş oldukları cevaplara ilişkin ifadeler dökümü karşılaştırma kolaylığı açısından görselleştirilerek bir arada verilmektedir.

Şekil 4.16. Öğrenci görüşlerine göre öğrenci değerlendirme ölçütleri

Şekil 4.16’da da görüldüğü gibi BİLSEM öğrenci değerlendirme ölçütleri alt ana temasına ait alt temalar öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler ile oluşturulmuştur. Öğrenci değerlendirme ölçütlerine ilişkin görüşler sözlü ödül, proje çalışmaları, projelerle katıldığı yarışmalar, gözlem dosyaları ve bilginin olmaması alt temalarında gruplanmaktadır. Bu alt temalara referans oluşturabilecek görüşlere ait seçki Tablo 4.37’de verilmektedir.

Tablo 4.37. Öğrenci değerlendirme ölçütlerine ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi

YKB	MB
Ö.2- “BİLSEM’de daha proje yapmadım ama yaptığım çalışmalarda öğretmenim ödüllendiriyor. Aferin diyor.”	Ö.6- “BİLSEM’de not sistemi olmadığı için yaptığım proje ve benzeri çalışmalarda öğretmenlerimiz bizim hangi alanda yetenekli olduğumuzu bulup ona göre bizi derse motive ediyor.”
Ö.13- “Projeye yapmadık daha. Ama yaptığım çalışmalardan olumlu dönütler alıyorum. Ayrıca gözlem dosyalarımız var, öğretmenlerimiz onları dolduruyor.”	Ö.3- “Haftalık performansımıza göre gözlem defterlerimiz dolduruluyor. Hatta projelerde ve derslerde gösterdiğimiz performanslara göre diğer öğrencilerle aramızda fark oluşturabiliyoruz.”

İlgili tablolar ve modelleme göz önünde bulundurularak öğrencilerin görüşleri incelendiğinde, YKB öğrencilerinin daha çok sözlü ödülle değerlendirildiği görülmektedir. Ayrıca bir öğrenci ise değerlendirme ölçütleri hakkında herhangi bir bilgisinin olmadığı da belirtmektedir. Veri sonuçlarının bu kapsamda olmasının nedeni YKB’de görüşme yapılan öğrencilerin sınıf seviyelerinin ve yaşlarının diğer kuruma göre daha düşük olmasıdır. Küçük yaş gruplarında sözlü ödülün daha önemli olduğu ortaya çıkmakla birlikte herhangi bir sınava girme durumundan söz etmemektedirler. Ayrıca ilerideki dönemlerde yaratıcı proje yapacaklarını bilerek etkinliklere sevekle katılmaktadırlar. Mamak BİLSEM öğrencileri ise genellikle projelerle katıldıkları yarışmaları ve gözlem dosyalarını değerlendirme ölçütü olarak belirtmektedir. Ayrıca Mamak BİLSEM öğrencileri daha üst eğitim programlarında ve yaşça büyük oldukları için verilen cevaplarda daha bilinçli oldukları yani projeler ve gözlem dosyalarının değerlendirme ölçütü olarak kabul ettikleri görülmektedir. Öte yandan sonuç olarak araştırmaya katılan öğrenci görüşlerinin bir önceki ana temada incelenen öğretmen görüşlerini desteklediği de anlaşılmaktadır.

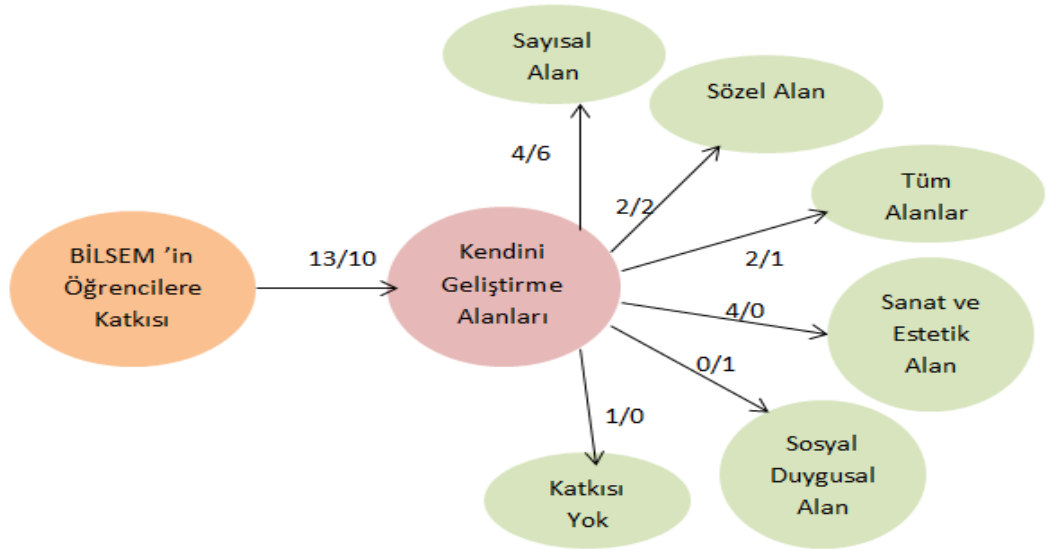
4.3.3.2.2. BİLSEM’in öğrencilere katkısı ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

İlgili veriler analiz edilirken BİLSEM’in öğrencilere katkısı ana temasının alt boyutlarına ilişkin süreçler sayısal bilimler, sözel bölümler, tüm alanlar, sanat, katkısı yok alt ana temalarında kategorize edilmiştir. Tablo 4.38’de BİLSEM’in öğrencilere katkısı ana temasının alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.38. Öğrencilere göre BİLSEM’in öğrencilere katkısı ana teması analiz sonuçları

Alt Ana Tema	Alt Temalar	f-YKB Ö	f-MB Ö	Toplam-f
Kendini Geliştirme Alanları	Sayısal Alan	4	6	10
	Sözel Alan	2	2	4
	Tüm Alanlar	2	1	3
	Sosyal-Duygusal Alan	0	1	1
	Sanat-Estetik Alanı	4	0	4
	Katkısı Yok	1	0	1

Tabloda da görüleceği üzere BİLSEM’in öğrencilere katkısına ilişkin öğrenci görüşlerinden oluşturulan kendini geliştirme alanları alt ana temasına yönelik görüşler sayısal alan, sözel alan, tüm alanlar, sosyal duygusal alan, sanat estetik alanı ve katkısı yok alt temalarında gruplanmaktadır. Bu görüşlere ilişkin öğrencilerden elde edilen veriler karşılaştırma kolaylığı bakımından Şekil 4.17’deki modelde görselleştirilmektedir.

Şekil 4.17. Öğrenci görüşlerine göre BİLSEM'in katkısı

Şekil 4.17 göz önünde bulundurulduğunda özel yetenekli öğrenciler için BİLSEM öğrencilerin kendilerini birçok alanda geliştirdikleri bir eğitim kurumudur. Belirtilen görüşlere göre YKB öğrencileri kendilerini en çok sayısal ve sanat-estetik alanında geliştirirken MB öğrencileri ise çoğunluk olarak sayısal alanda kendilerini geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Belirlenen alt temalara referans oluşturabilecek görüşlere ait seçki Tablo 4.39'da verilmektedir.

Tablo 4.39. BİLSEM'in öğrencilere katkısına ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi

YKB	MB
Ö.12- "Beyin ve zekâ gelişimine çok büyük katkı sağlıyor, matematik ve fen alanında kendimi çok geliştirdim."	Ö.1- "BİLSEM'in bana katkısı yeteneklerimi keşfetmek ve onları geliştirmektir. Daha çok sayısal derslerde Matematik Fen ve benzeri derslerde kendimi geliştiriyorum ve bu derslere ilgim var."
Ö.11- "BİLSEM okulda test edemediğim ve göremediğim bir şeyleri yapmama imkan veriyor. Her alanda kendimi geliştirdiğimi düşünüyorum"	Ö.2- "BİLSEM'de her alanda biraz profesyoneliz. Çünkü öğretmenlerimiz her derste bizi geliştiriyor. Ben ise sözelden kendimi geliştirdiğimi düşünüyorum."
Ö.1- "...Müzik alanında kendimi çok geliştirdiğime inanıyorum. Müziği çok seviyorum."	Ö.9- "BİLSEM sayesinde beni tam olarak anlayan arkadaşlar edindim ve kendimi en çok fen dersinde geliştirdim. Bu beni iyi yönde etkiledi. Artık normal okulda derslere daha fazla katkım oluyor."

İlgili tablolar ve modellemelerde görüldüğü gibi YKB'ye devam eden öğrencilerin görüşlerine göre, BİLSEM'in en çok sayısal ve sanat alanında gelişim sağladığı görülmektedir. MB öğrencileri ise birçok alanda kendilerini geliştiklerini fakat BİLSEM'in sayısal alanda daha fazla katkı sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca söz konusu kurumların özel yetenekli öğrencilerin temel problemlerinden biri olan sosyal duygusal gelişimlerine katkısından bir öğrenci bahsetmektedir. Diğer öğrenciler daha çok ders ya da disiplin odaklı düşünmüş olacaklar ki bu konuda tüm öğrenciler için BİLSEM oldukça önemli bir katkı sağlamaktadır. Keskinöğlü (2011)'na göre de merkezler öğrencilerde; problem çözme, yenilikçi fikirler, teknikler, araçlar önerebilme, geliştirebilme ve buluşçu çözümler geliştirebilme becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır.

Sonuç olarak her iki kurumda belirtilen ortak görüşün; BİLSEM'in sayısal dersler konusunda öğrencilere daha fazla katkı sağladığı ve öğrencilerin bu alanda ilgilerini artırdığı aynı zamanda diğer alanlarda da önemli katkılar sağladığı anlaşılmaktadır.

4.3.3.3. Velilerin Çıktı Boyutuna İlişkin Görüşlerine Ait Nitel Veri Çözümlemeleri

BİLSEM velilerinin çıktı boyutuna ilişkin görüşleri BİLSEM'de verilen eğitimin yeterliliği ana temasında gruplanmıştır. Bu ana temaya ilişkin görüşler incelendiğinde BİLSEM'in çıktı boyutuna ilişkin velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almıştır. Ana temalara ilişkin verilerin dökümü ise tablolarda belirtilmiş olup ayrıca her iki kuruma devam eden öğrenci velilerinin görüşlerinin nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmıştır.

4.3.3.3.1. BİLSEM'de verilen eğitimin yeterliliği ana temasına ilişkin veli görüşleri

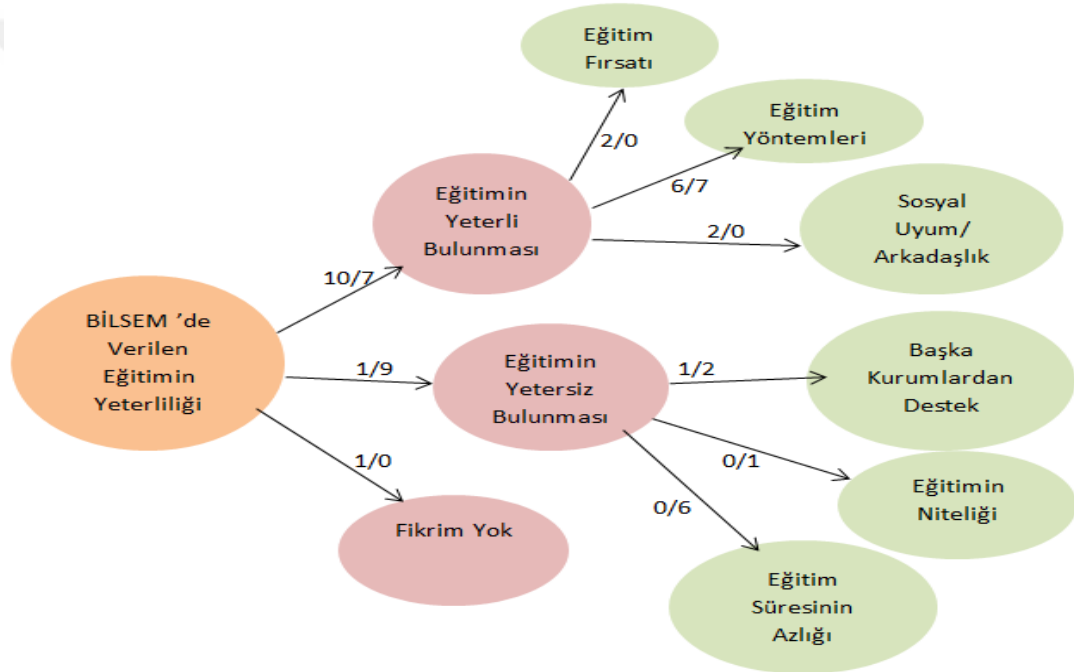
Elde veriler incelendiğinde BİLSEM'e devam eden özel yetenekli öğrencilerin velilerine göre öğrencilerin BİLSEM'de aldığı eğitimin yeterliliğine ilişkin bulgular BİLSEM'de verilen eğitimin yeterliliği ana teması altında yer almaktadır. Bu temaya ilişkin verilerin dökümüne Tablo 4.40'ta yer verilmektedir.

Tablo 4.40. Velilere göre BİLSEM'de eğitimin yeterliliğine ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB V	f-MB V	Toplam-f
Eğitimin Yeterli Bulunması	Eğitim Yöntemi	6	7	13
	Eğitim Fırsatı	2	0	2
	Özel Yeteneklilik	2	0	2

Eğitimin Yetersiz Bulunması	Başka Kurumlardan Destek	1	2	3
	Eğitim Süresinin Azlığı	0	6	6
	Eğitimin Niteliği	0	1	1
Fikrim Yok		1	0	1

İlgili tabloda da görüleceği üzere BİLSEM’de verilen eğitimin yeterliliğine ilişkin veli görüşleri eğitimin yeterli bulunması, eğitimin yeterli bulunmaması ve fikrim yok alt ana temalarında gruplanmıştır. Bu alt ana temalar ile ilgili belirtilen görüşler Şekil 4.18’deki modelle de gösterilerek görselleştirilmektedir.

Şekil 4.18. BİLSEM’de verilen eğitimin yeterliliğine ilişkin veli görüşleri

Şekil 4.18’de de görüldüğü gibi BİLSEM’de verilen eğitimin yeterliliğine ilişkin velilerin görüşleri incelendiğinde YKB velilerinin büyük çoğunluğu, MB velilerinin ise yaklaşık %45’i söz konusu kurumlarda verilen eğitimi yeterli bulmaktadır.

Veliler öğrencilerin bu kurumlarda aldığı eğitimi örgün eğitime devam ettikleri okullarda aldıkları eğitimden daha nitelikli bulmaktadır. Bu nedenle genel olarak öğrencilerin aldıkları eğitim veliler tarafından yeterli görülmektedir. Bu ana temaya ilişkin oluşturulan alt temalara referans oluşturabilecek görüşlere ait seçki Tablo 4.41’de verilmektedir.

Tablo 4.41. BİLSEM’de verilen eğitimin yeterliliğine ilişkin veli görüşleri seçkisi

YKB	MB
Eğitimin Yeterli Bulunması	
V.8- “Okulunda olmayan bir eğitim tarzı ile eğitim veriliyor, haftada 3 saat olması yeterli mi bundan emin değilim ancak kalite anlamında çocuğum memnun.”	V.2- “BİLSEM’de iki öğrencim var, onların BİLSEM’den en üst düzeyde eğitim aldıklarını, severek ve eğlenerek BİLSEM’e geldiklerinden dolayı yeterli buluyorum.”
V.3- “Çocuğum sadece normal eğitim sürecinde eğitim haricinde değişik bir ortama gelmesi ve kendisi gibi özel yetenekli arkadaşları ile aynı ortamda bulunması ve rahatlaması okulun da destek eğitim almaktadır.”	V.7- “BİLSEM’de aldığı eğitim yeterli bize göre ayrıca “Benim çocuğum da keşke BİLSEM’de okuyabilse” diyor çevremiz.”
Eğitimin Yetersiz Bulunması	
V.2- “Yarım günün yeterli olduğunu düşünmüyorum eğitimi için etüt merkezinden faydalaniyorum.”	V.4- “Bazen sınırlı saatlerin yetmediğini düşünüyorum, isteriz ki bu çocuklar hep bir arada tam gün eğitim alsınlar, bu şekilde kendilerini daha çok geliştireceklerini eminim.”

İlgili modelleme ve tablolarda görüldüğü gibi BİLSEM velilerinin görüşleri incelendiğinde; YKB’de verilen eğitimin veliler tarafından yeterli bulunduğu görülmektedir. Söz konusu kurumlarda verilen eğitimin yeterli bulunmasının sebebi; öğrencilerin örgün eğitime devam ettikleri okullarda gördükleri eğitim uygulamasından farklı olması ve merkezlerde eğlenerek öğrenmeleridir. Ayrıca veliler, öğrencilerin kendileri gibi özel yetenekli öğrencilerle bir arada eğitim almalarından da oldukça memnundurlar. Örgün eğitime devam ettikleri okullarında sosyal uyum ve arkadaşlık konusunda sorun yaşayabildikleri belirtilmektedir. BİLSEM’e gelen öğrenci kendisi gibi arkadaşları ile tanıştığında mutlu olmakta ve sosyal uyum ve arkadaşlık konusuna sorun yaşamamaktadır. Mamak BİLSEM velileri ise verilen eğitimi yarı yarıya yeterli bulmaktadır. Verilen eğitimin yeterli olduğunu ifade edenler, Yasemin Karakaya BİLSEM’deki velilerin de bahsettiği gibi verilen eğitimin örgün eğitimden farklı olması sebebiyle yeterli bulmaktadırlar. Ancak verilen eğitim süresinin yetersiz olduğunu ve öğrencilerin örgün eğitim şeklinde tam gün eğitim alması gerektiğini düşünenler ise verilen eğitimi yetersiz bulmaktadır. Bu nedenle az sayıda da olsa bazı veliler başka eğitim kurumlarından da destek almak durumunda kaldıklarını belirtmektedir.

4.3.4. BİLSEM’in Dönüt Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Sistem yaklaşımının önemli bir ögesi olan dönüt mekanizması ile mezunların durumu (iş bulup bulmadığı), iş yeri ya da işverenin mezundan memnuniyet düzeyi, mezunun bir üst

okula gidip gidemediği, iş piyasasının hangi nitelik ve sayıda insana ihtiyaç duyduğu bilgisi edinilmektedir. Ayrıca okulun ürün ve hizmet çıktıları ile öğretim süreç, program ve kalitesine gelen öneri ve eleştirilere de dönüt mekanizması ile ulaşılmaktadır (Yalçınkaya, 2002: 111). Bu bağlamda araştırmanın bu bölümünde katılımcıların BİLSEM'in dönüt boyutuna ilişkin görüşlerine ait bulgular alt başlıklar halinde tablo ve modellerle verilmektedir.

4.3.4.1. Öğretmen ve yöneticilerin dönüt boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde elde edilen bulgular incelendiğinde BİLSEM'in dönüt boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Bu tema ile ilgili katılımcıların vermiş oldukları yanıtların dökümü tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

4.3.4.1.1. BİLSEM mezunlarını izleme çalışmaları ana temasına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

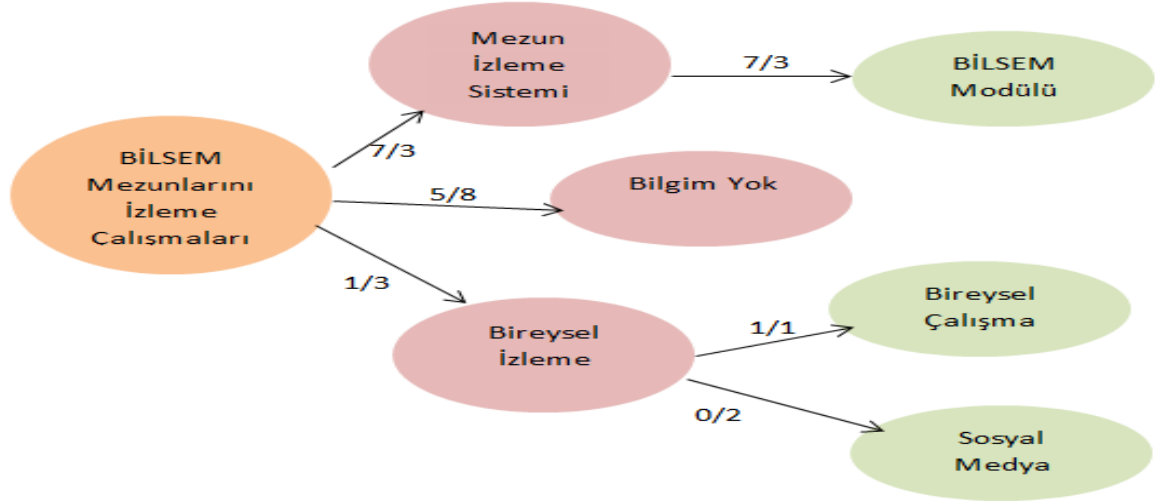
BİLSEM'den mezun olan öğrencilerin takibine yönelik bir çalışmanın yapıp yapılmadığına ilişkin öğretmenler ve yöneticiler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler neticesinde elde edilen veriler analiz edilirken BİLSEM mezunlarını izleme çalışmaları ana teması içerisinde gruplanmaktadır. Ana temaya ait alt boyutlara ilişkin süreçler mezun izleme sistemi, bireysel izleme çalışmaları ve bilgin yok şeklinde kategorize edilmiştir. Tablo 4.42'de öğretim programlarının alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.42. BİLSEM mezunlarını izleme çalışmaları ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam-f
Mezun İzleme Sistemi	BİLSEM Modülü	7	3	10
Bireysel İzleme Çalışmaları	Bireysel Çalışmalar	1	1	2
	Sosyal Medya	0	2	2
Bilgin Yok		5	8	13

Öte yandan söz konusu tablo verileri Şekil 4.19'da modellenmektedir. İki farklı kurumdaki yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM 'den mezun olan öğrencilerin takibi ile ilgili olarak

yöneltilen soruya vermiş oldukları cevaplara ilişkin ifadeler dökümü karşılaştırma kolaylığı açısından görselleştirilerek bir arada verilmektedir.

Şekil 4.19. Yönetici-öğretmen görüşlerine göre mezun izleme çalışmaları

BİLSEM yönetici ve öğretmenlerinin merkezlerden mezun olan öğrencileri izleme çalışmalarına ilişkin görüşleri mezun izleme sistemi, bireysel izleme ve bilgim yok şeklinde alt ana temalara ayrılmıştır. Mezun izleme sistemi alt ana temasına ilişkin görüşler de BİLSEM modülü alt temasında gruplanmıştır. Söz konusu ana temaya ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.43'te verilmektedir.

Tablo 4.43. Mezun izleme çalışmalarına yönelik öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
E.3- "E BİLSEM modulüne işleniyor sanırım. Bakanlığımız tarafından böyle bir uygulamanın var olduğunu biliyorum, yeni ve güzel bir uygulama."	Y.1- "BİLSEM'de mezun sistemi meh.gov.tr de düzenlenmiştir ve yeni bir sistemdir. Öğrencileri mezun olduktan sonraki süreçte hangi üniversitede oldukları ve iletişim bilgileri bakanlığımız tarafından muhafaza edilmektedir. Merkezimizde zaman zaman mezun buluşması adı altında bir etkinlikle öğrencilerimize ve velilerimize onların BİLSEM'deki tecrübeleri alınmaktadır, gayet yararlıdır daha da geliştirilmesini arzu ediyoruz."
Y.13- "Mezun izleme sistemine kaydedilmektedir. Yeni bir uygulama olup Bakanlığımızın ilgili birimlerinin oluşturduğu BİLSEM'den mezun olanların izlendiği takip sistemidir."	E.7- "Okul yönetiminin izleme hizmetleri var. Belli bir sistemle izleme yani modülde yapılmakta diye biliyorum."
E.4- "Kişisel çalışmalarım var. Kendim öğrencilerin hangi üniversiteye yerleştiğini takip ediyorum..."	E.12- "Bir program yok maalesef. Bireysel olarak 60 tane eski öğrenci ile kurduğum WhatsApp grubunda haberleşiyorum, çeşitli organizasyonlar yemek gezi vb. düzenliyorum."

İlgili modelleme ve tablolarda görüldüğü gibi katılımcıların görüşleri incelendiğinde ifadelerin kurumlar arasında çelişkili olduğu görülmektedir. YKB katılımcılarının mezun izleme sistemi konusunda bilgi sahibi olduğu ve uygulamanın yararı konusunda hem fikir oldukları görülmektedir.

Ancak MB katılımcılarının ise bu uygulama ile ilgili daha az bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Her iki kurum yöneticilerinin mezunlar ile ilgili sistemden haberdar oldukları, öğretmenlerin konuya ilişkin bilgi eksikliğinin yönetimin bilgilendirme eksikliğinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Öte yandan uygulamanın yeni olması da göz önünde bulundurularak bu bilgi eksikliği durumunun zamanla ortadan kalkacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak kurumlarda mezun izleme sistemi ile ilgili bilgi sahibi olmayan öğretmen ve yöneticilerin de bu konunun bilincinde ve hassasiyetinde oldukları kendilerince bireysel izleme çalışmalarını sürdürdükleri de tespit edilmiştir. Aynı zamanda Bakanlık tarafından BİLSEM'den mezun olan öğrencilerin sistematik bir şekilde takibine yönelik çalışmaların yürütüldüğü Bakanlık yetkililerince ifade edilmiştir.

4.3.4.1.2. BİLSEM uygulamasının sürdürülebilirliği ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

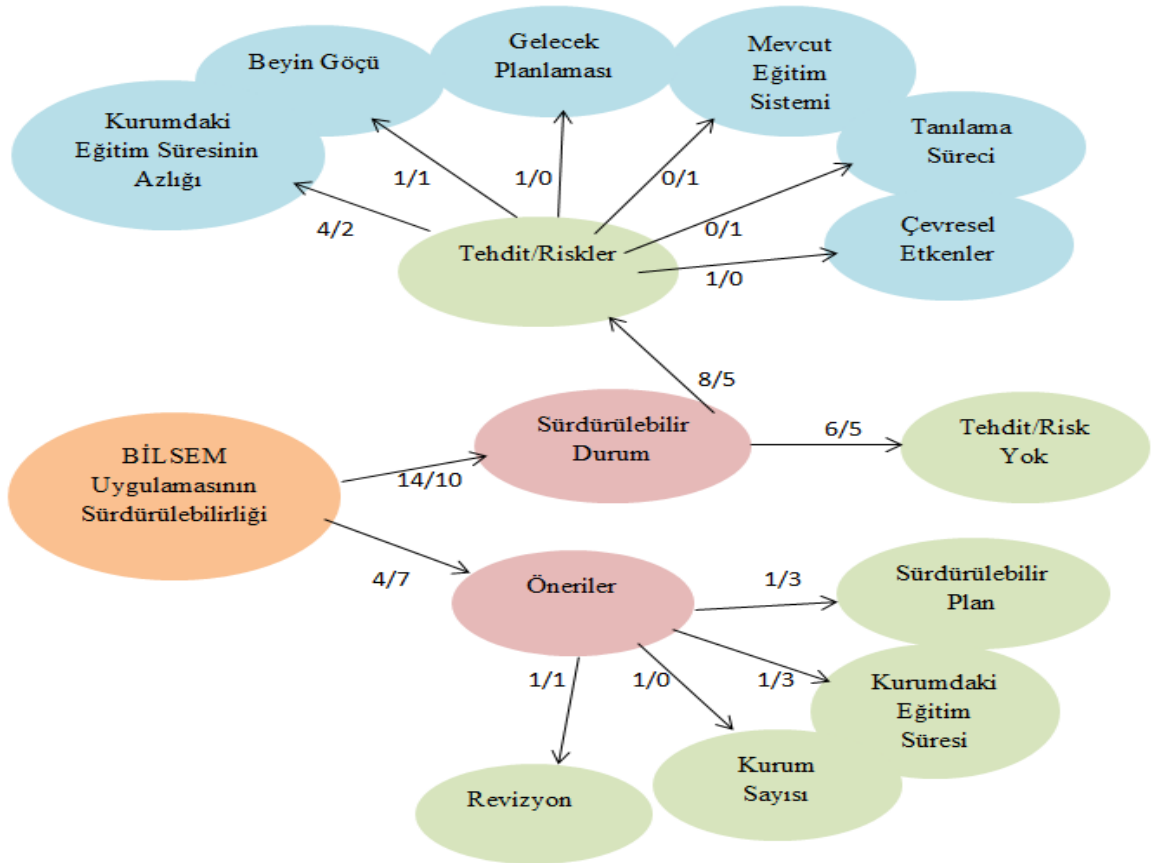
BİLSEM uygulamasının sürdürülebilirliğine ilişkin katılımcılara yöneltilen sorular SWOT Analizi mantığı ile ilişkilendirilmiştir. Sorular hazırlanırken kurumların güçlü ve olumlu yönlerini belirlemek amaçlanırken aynı zamanda zayıf ve olumsuz yönler de belirlenmek istenmiştir. Şöyle ki kurum için sürdürülebilirliğinin ne olduğu tespit edilirken tehditler ya da risklerin neler olduğu da saptanmış olacaktır.

Bu bağlamda görüşmeler sonucunda elde edilen veriler analiz edilirken BİLSEM uygulamasının sürdürülebilirliği ana temasının alt boyutlarına ilişkin süreçler tehditler/riskler, sürdürülebilir, öneriler şeklinde kategorize edilmiştir. Tablo 4.44'te BİLSEM eğitim modelinin sürdürülebilirliği ile ilgili oluşturulan ana temanın alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.44. BİLSEM uygulamasının sürdürülebilirliği ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
Sürdürülebilirlik Durumu	Beyin Göçü	1	1	2
	Gelecek Planlaması	1	0	1
	Mevcut Eğitim Sistemi	0	1	1
	Tanımlama Süreci	0	1	1
	Çevresel Etkenler	1	0	1
	Kurum Sayısının Artışı	1	0	1
	Kurumdaki Eğitim Süresinin Azlığı	4	2	6
	Tehdit/Risk Yok	6	5	11
Öneriler	Sürdürülebilir Plan	1	3	4
	Kurumdaki Eğitim Süresi	1	3	4
	Kurum Sayısı	1	0	1
	Revizyon	1	1	2

İlgili tabloda da görüldüğü gibi araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM eğitim modelinin sürdürülebilirliğine ilişkin belirttikleri görüşler Şekil 4.20’de de karşılaştırmalı olarak görselleştirilmektedir. Katılımcı görüşlerine göre BİLSEM uygulamasının sürdürülebilirliği ana temasına ilişkin görüşler sürdürülebilir durum ve öneriler alt ana temalarında kategorize edilmiştir.

Şekil 4.20. Yönetici-öğretmen görüşlerine göre BİLSEM uygulamasının sürdürülebilirliği

BİLSEM uygulamanın sürdürülebilirliği konusunda öngörülen tehdit/riskler tehdit ya da riskler ile ilgili görüşler beyin göçü, kurumdaki eğitim süresinin azlığı, çevresel etkenler, kurum sayısının artışı, gelecek planlaması şeklinde alt temalarında yoğunlaşmıştır. YKB katılımcılarının yaklaşık %57'si uygulamanın sürdürülebilirliğine ilişkin görüşlerini belirtmiştir. Yaklaşık %43'lük bir oran ise uygulamanın geleceği konusunda herhangi bir tehdit ya da risk görmemektedir. MB'de ise katılımcıların %50 oranında tehdit ya da risk bulduğu aynı oranda da uygulamanın sürdürülebilir buldukları anlaşılmaktadır. Öneriler olarak sunulan görüşler ise sürdürülebilir plan, kurumdaki eğitim süresi, kurum sayısı ve revizyon alt temalarında gruplanmıştır. Bu kapsamda söz konusu ana temaya ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.45'te verilmektedir.

Tablo 4.45. BİLSEM'lerin sürdürülebilirliğine ilişkin öğretmen-yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
Sürdürülebilir Durum	
E.9- "Öğrencilerin örgün eğitim kurumlarında"	E.11- "...Yükseköğretim ve Liselere geçiş geçirdikleri vakitler giderek artıyor. Gün içinde sistemindeki sınavlar öğrencilerin sürekliliğini ve"

<i>birçok etkinlik yapan yoğun bir programı olan öğrenciler BİLSEM’lerde düşük performans gösterebiliyor. Tam gün eğitime geçilmesi gerektiğini düşünüyorum. En büyük risk bence bu.”</i>	<i>üretkenliğini olumsuz etkilemekte.”</i>
<i>E.8- “Bana göre kurum sayısının artması ve böyle bir kurumun yaygınlaşması kaliteyi azaltır.”</i>	<i>Y.1- “BİLSEM’lerin şu anki hali bile gayet yararlıdır ancak geliştirilmesi noktasında BİLSEM’lerdeki zaman sıkıntısı düşünülmelidir. Tam gün eğitimden sonra akşam ve hafta sonu eğitim verilmesi verimliliğini etkilemektedir bana göre bu bir risktir, tehdittir. BİLSEM’lerin dışından kaynaklanan unsurlardır. BİLSEM’ler de bu anlamda bakanlığımızca nasıl daha iyi geliştirilebilir noktasında çalışmalar yapılmaktadır...”</i>
<i>E.12- “...Şu an için gayet iyi gidiyor gibi ancak gelecek için planın olmaması büyük risk ya da tehdit oluşturabilir.”</i>	<i>E.7- “Tanılama süreci bir bütün olmalı doğaçlama sınavlar yapılmalı bence, çocuklar sınava hazırlanır gibi çalışarak tablet uygulamasına katılıyor, bunun gibi tehditler ortadan kalkarsa, üniversitede bile devam edebilen bir eğitim alabilir, ülkenin beyin gücü bir sistem ile elde tutulabilir.”</i>
<i>Y.13- “BİLSEM’lerin son iki yıllık gelişimlerine bakılırsa ben tehdit ve risk görmüyorum. Türkiye’deki özel yetenekli öğrenciler için yapılan tek devlet kurumu olduğu için ayrıca önemli bence.”</i>	<i>E.6- “Sürdürülebilirliği yüksek. Çünkü verimli pek çok alanda liseler arası bilim yarışmalarında BİLSEM öğrencileri başarılı olmaktadır.”</i>

Öneriler

<i>E.11- “Eğitimin gelişime açık bölümü BİLSEM’lerde çok daha etkili olmalı, inovasyon diyerek öğrencileri teknolojiye boğmamak gerekli, basit uygulamalarla öğrencilerin becerilerini geliştirmeye yönelik programlar hazırlanmalı, okullardan biraz daha fazla öğrenciler merkeze vakit ayırırlarsa üretkenlikleri artacaktır. Bu şekilde BİLSEM’ler proje üreten kurumlar haline gelecektir.</i>	<i>E.8- “...Ancak BİLSEM’de geçirilen vakit artırılmalı diye düşünüyorum, normal okullara benzemeden üretim yapılan kurum olarak devam ederse sürdürülebilir diye düşünüyorum.</i>
<i>E.8- “Bana göre kurum sayısının artması ve böyle bir kurumun yaygınlaşması kaliteyi azaltır. Bu yüzden kurum sayısının artırılması yerine kalitenin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.”</i>	<i>E.12- “Kesinlikle ar-ge biriminin olması gerekir. Tanılama, programlar takip edilmeli hatta çok iyilerin istihdamına yönelik çalışmalar yapılmalı. Direkt başbakanlığa bağlı olmalı, çocukların gitmelerinin önü kesilmemeli ama ülkesine dönmesi için fırsatlar oluşturulmalı, çok iyilerin istihdamından kastım budur.</i>

İlgili modelleme ve tablolarda görüleceği üzere Türkiye’de bir eğitim modeli olan BİLSEM’lerin (geleceğine ilişkin) sürdürülebilirliği konusunda katılımcıların yöneltilen soruya verdikleri cevaplar incelenmiştir. Buna göre Yasemin Karakaya BİLSEM’de görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlere göre uygulamanın sürdürülebilirliği konusunda en büyük risk, BİLSEM’lerin tam zamanlı eğitim kurumu olmaması ve öğrencilerin örgün eğitim gördükleri okuldan sonra eğitim almalarıdır. Bu durum Mamak BİLSEM

katılımcıları ile ortak olup öte yandan her iki kurum için de geçerli olan; beyin göçünü, çevresel faktörler, kurumların niceliksel artışı, geleceğe ilişkin plansızlığı gibi konuları risk olarak görülmektedir.

Katılımcılardan söz konusu kurumların sürdürülebilirliği konusunda herhangi bir risk ya da tehdidin olmadığı yönünde görüş belirtenler ise mevcut uygulamaları yerinde ve yeterli bulmaktadırlar. Ayrıca katılımcılar görüşlerini belirtirken BİLSEM uygulamasına ilişkin önerilerde de bulunmuşlardır. Bu öneriler öncelikle BİLSEM'ler için geleceğe yönelik plan ve programın yapılması, eğitim zamanının tam zamanlı olması yönünde olmuştur.

Öte yandan merkezlerin sayısının artmasının kaliteyi azaltacağı belirtilerek aynı zamanda eğitim kalitesinin artırılmasına da önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunun yanında öğretim programlarının dönem dönem revize edilerek en uygun programa ulaşıncaya dek çalışmaların devam etmesi gerektiği de belirtilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının son üç yılda gerçekleştirdiği faaliyetler doğrultusunda belirtilen görüşlere göre; sürdürülebilirliğin yüksek bulunduğu, aynı istek ve gayretle çalışmalar devam ettirildiği takdirde sürdürülebilirlik için herhangi bir risk ya da tehdidin oluşmayacağı düşünülmektedir.

4.3.4.1.3. BİLSEM uygulamasına yönelik kamuoyunun görüşleri ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

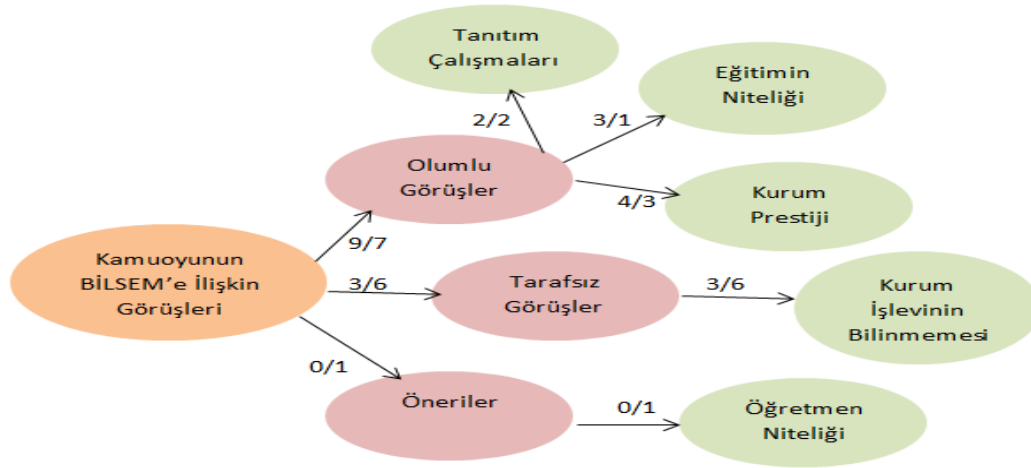
BİLSEM eğitim modeli ile ilgili kamuoyundan ne tür dönütler alındığı ile ilgili olarak katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. BİLSEM uygulamasına yönelik kamuoyunun görüşleri ana temasının alt boyutlarına ilişkin süreçler olumlu, nötr ve öneriler şeklinde kategorize edilmiştir.

Tablo 4.46'da BİLSEM uygulamasına yönelik çevreden elde edilen dönütler ile ilgili oluşturulan ana temanın alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.46. Öğretmen-yöneticilere göre BİLSEM'lere yönelik kamuoyu görüşlerine ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
Olumlu Görüşler	Tanıtım Çalışmaları	2	2	4
	Eğitimin Niteliği	3	1	4
	Kurum Prestiji	4	3	7
Nötr Görüşler	Kurumun İşlevinin Bilinmemesi	3	6	9
Öneriler	Öğretmen Niteliği	0	1	1

BİLSEM uygulaması ile ilgili olarak kamuoyunun düşünceleri için öğretmen ve yöneticilerin görüşlerine başvurulmuştur. Tabloda da görüleceği üzere görüşlerden elde edilen veriler olumlu, nötr ve öneriler şeklinde gruplanmıştır. Bu ana temaya ilişkin veriler her iki kurum için karşılaştırmalı olarak Şekil 4.21'de görselleştirilmektedir.

Şekil 4.21. Yönetici ve öğretmenlere göre kamuoyunun BİLSEM'e ilişkin görüşleri

Şekilde de görüleceği üzere YKB ile ilgili olarak çevreden alınan tepkilere ilişkin yönetici ve öğretmenlerin görüşlerinin çoğunlukla olumlu olduğu üç katılımcının tarafsız görüş belirttiği yani çevrenin kurum ile ilgili detaylı bilgi sahibi olmadığı için olumlu ya da olumsuz görüşünün olmadığı görülmüştür. MB'de ise katılımcıların %50'sinden çok az fazlası BİLSEM uygulaması ile ilgili çevrenin olumlu görüşte olduğu diğer yarısının ise söz konusu kurumların işlevi hakkında bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmaktadır. İlgili ana temaya ilişkin görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.47'de yer almaktadır.

Tablo 4.47. Yönetici-öğretmenlere göre kamuoyunun BİLSEM'e ilişkin görüşleri seçkisi

YKB	MB
Olumlu Görüşler	
Y.13- "Çevre tarafından gayet olumlu tepkiler alıyorum. Yani kurum bilgisi olanlardan. Bilgisi olmayanlar ise, Türkiye'de özel yetenekli çocuklar için eğitim veren devlet kurumu olduğumu öğrendiklerinde şaşırıyorlar ve mutlu oluyorlar."	Y.1- "Kamuoyu yeni yeni aydınlanıyor, çocukların burada gördükleri eğitimler yeni yeni kamuoyuna sunuluyor ve bunda da özellikle bakanlığımızca düzenlenen faaliyetlerin çocuklarımızın aldığı başarıların yine TÜBİTAK'ın bu konudaki ilgisinin BİLSEM'e olan ilgiyi ve algıyı değiştirdiğini ve olumlu yönde etkilediğini görüyoruz. Sosyal çevremizden de olumlu tepkiler alıyoruz."
E.2- "Kurum herkesin nazarında örnek bir kurum çoğu insan çocuğunu göndermek istiyor."	E.2- "Özellikle olumlu tepkiler alıyoruz. Farklı öğrenme ortamı insanların ilgisini çekiyor BİLSEM hakkında hiçbir bilgisi olmayanlar da var."
E.6- "BİLSEM'ler kamuoyu gözünde sevilen desteklenen kurumlar olumlu tepkiler var."	E.5- "...BİLSEM'ler toplumda itibarı olan kurumlar ve her zaman olumlu yorumlar alıyorum."
Tarafsız Görüşler	
E.8- "Genelde özel bir kuruluş olduğu düşünülüyor, insanlar tanıdığına bu tür güzel uygulamaların var olmasına şaşırıyorlar. Eğitim konusunda ümitsiz velilerimiz bu nedenle özel çocuklar için böyle kurumlar varlığı velileri mutlu ediyor."	E.11- "Birçok kişi tam olarak ne olduğunu bilmiyor bazılarına göre çok önemli bir kurum, bazılarına göre ise öğrencinin vakit geçirdiği bir yer ancak son dönemde bilinirliği artmakta fakat tanıtma amaçlı çok daha fazla çalışılmalı."
E.12- "Özel bir kuruluş mu yoksa dersane mi diye soran çok kişi var. Anlattıktan sonra şaşırıyorlar. Herkes özel zannediyor MEB'e bağlı bir kurum olmasına şaşırıyorlar."	E.4- "Kamuoyu ve sosyal çevre BİLSEM hakkında yeterli bilgiye sahip değil bana göre."
Öneriler	
E.4- "Standardın dışında farklı bir bakış açısı var, kurumları merak ediyorlar, üstün öğretmen de seçilmeli bence özellikle bu çocukları tanıyan özelliklerini bilen bir öğretmen olması önemli."	E.8- "...Bence özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri farklı olmalı yani bu çocukların ruhundan anlayan onlara hitap edebilecek öğretmenler derslerine girmesi gerekiyor."

İlgili modelleme ve tablolarda da görüleceği üzere BİLSEM ile ilgili olarak çevreden alınan dönütlere yönelik Yasemin Karakaya ve Mamak BİLSEM'de görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlerin görüşleri analiz edilmiştir. Genel olarak çevreden alınan dönütlerin olumlu olduğu, görüşlerin ortak temalarda kesiştiği; çevrede kurum ile ilgili bilgisi olanların BİLSEM'i prestijli bir kurum olarak tanıdığı anlaşılmaktadır. Birkaç katılımcıya göre ise BİLSEM ile ilgili çevrenin çok fazla bilgi sahibi olmadığı yani tanıtımın yetersiz olduğu belirtilmektedir. Söz konusu kurumların hangi amaca hizmet ettiğinin bilinmediği ancak öğrenildiğinde de şaşkınlıkla ve sevinçle karşılandığı görülmektedir. Buradan da anlaşılıyor ki Türkiye'de bu tür özel olmayan kurumlara

kamuoyunda ihtiyaç duyulmakta ve bu ihtiyacı şimdilik MEB'e bağlı bilim ve sanat merkezleri karşılamaktadır.

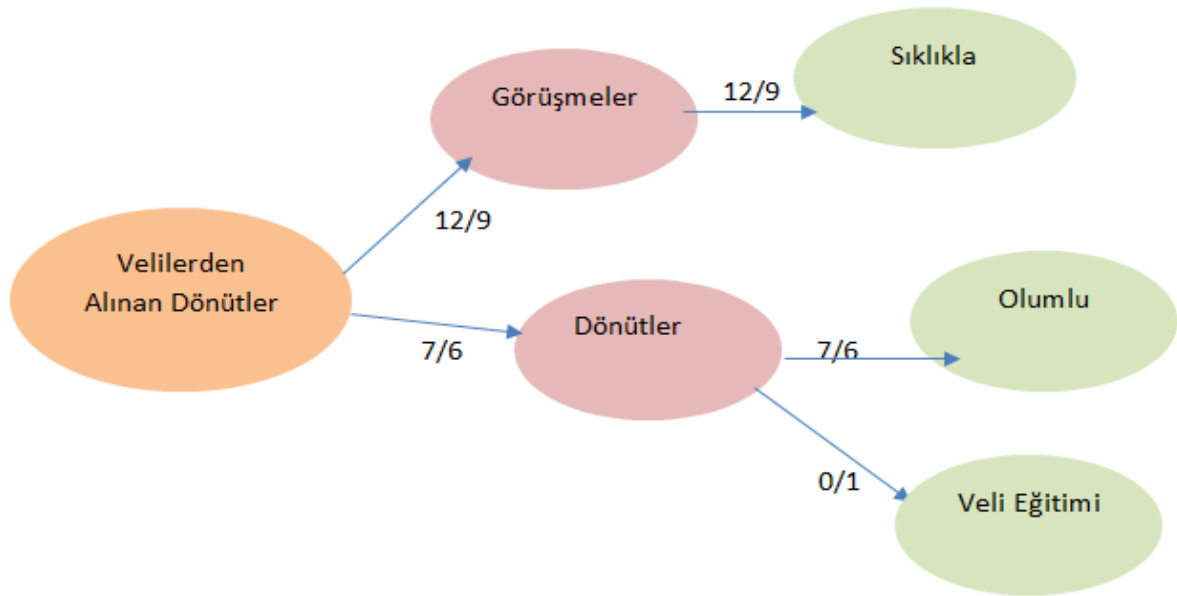
4.3.4.1.4. Öğretmen ve yönetici görüşlerine göre BİLSEM ile ilgili velilerden alınan dönütler ana temasına ilişkin nitel veri çözümlenmeleri

BİLSEM uygulamasına yönelik ilgili veriler analiz edilirken BİLSEM uygulamasına yönelik velilerden alınan dönütler ana temasının alt boyutlarına ilişkin süreçler görüşmeler, dönütler şeklinde kategorize edilmiştir. Tablo 4.48'de BİLSEM uygulamasına yönelik velilerden alınan dönütler ile ilgili oluşturulan ana temanın alt boyutlarına ilişkin analiz sonuçları verilmektedir.

Tablo 4.48. Öğretmen-yöneticilere göre BİLSEM'le ilgili veli dönütleri analiz sonuçları

Alt Ana Tema	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
Görüşmeler	Sıklıkla	12	9	21
	Az Sıklıkta	2	0	2
Dönütler	Olumlu	7	6	13
	Veli Eğitimi	0	1	1

Öğretmen ve yöneticilere “Veli eğitim sürecinin neresinde yer almaktadır? a)Veliler ile hangi sıklıkta görüşmeler yapıyorsunuz? b)Dersinizle ilgili velilerden ne tür dönütler alıyorsunuz?” şeklinde yöneltilen soruya ilişkin yapılan görüşme sonucunda ilgili veriler Tablo 4.47’de de görüldüğü gibi analiz edilerek Şekil 4.22’de görselleştirilmektedir.

Şekil 4.22. Öğretmen ve yönetici görüşlerine göre velilerden alınan dönütler

Katılımcıların görüşlerine göre BİLSEM ile ilgili olarak velilerden alınan görüşler velilerden alınan dönütler ana temasında yoğunlaşarak görüşmeler ve dönütler alt ana temalarında gruplanmıştır. Görüşmeler alt ana temasına ait görüşler ise sıklıkla ve az sıklıkla şeklinde kategorize edilmiştir. Modellemede de görüleceği üzere veliler eğitim sürecinin merkezinde olmasa da ayrılmaz parçasıdır. Her iki kurumdan görüş belirten katılımcıların çoğunluğuna göre velilerle sıklıkla görüşmelerin yapıldığı ve alınan dönütlerin çoğunluğunun olumlu olduğu da görülmektedir. Söz konusu ana temaya ilişkin olarak belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.49’da verilmektedir.

Tablo 4.49. BİLSEM’le ilgili veli dönütlerine ilişkin öğretmen-yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
E.9- <i>Velilerle sıklıkla görüşüyoruz. Dönem başı ve dönem sonu mutlaka toplantı yapılıyor. Onun dışında veliler talep ettikçe görüşüyoruz.</i>	E.4- <i>...Velilerle sıklıkla görüşmeler yapıyoruz, genellikle velimiz talep ettiğinde görüşmeye çalışıyorum.</i>
E.7- <i>Veliler eğitim sürecine fazla dâhil olmuyorlar yalnızca negatif durumlar da dahil olmayı tercih ediyorlar. Velilerle yalnızca özel durumlarda ve kendileri talep ederlerse görüşüyorum. Veli dönütleri genelde olumlu çocuklarının dersi çok sevdiğini düşünüyorlar.</i>	E.10- <i>...Veli sürecin ayrılmaz bir parçası haftada bir görüşüyorum velilerimizle.</i>
E.10- <i>...genelde dönütler olumlu veliler özel birebir çağrı eğitimi istiyorlar. En çok bu şansımızın mevcut durumda olamayacağını iletiyoruz.</i>	E.4- <i>...”Velilerimizle sıklıkla görüşmeler yapıyorum. Dersim ile ilgili velilerden genellikle olumlu dönütler alıyorum.</i>
E.11- <i>....Velilerimizden olumlu olduğu ve faydalı olduğuna dair dönütler alıyoruz.</i>	Y.1- <i>Velilerimiz ile ilgili son yıllarda güzel çalışmalar yapılmaktadır bilim söyleşileri yapılmakta veli seminerleri yapılmakta, veli eğitimi ile ilgili bakanlığımızın hazırladığı kitapçık akabinde modüller vardır. Bu modüller ilgili merkezlerce yürütülmektedir...</i>

İlgili tablo ve modellemelerde görüleceği üzere her iki BİLSEM den araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre velilerin BİLSEM ile ilgili genel olarak olumlu görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılara göre velilerin eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğu ve bu nedenle de öğretmenlerin veliler ile sıklıkla görüşmeler gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

4.3.4.2. Öğrencilerin dönüt boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgular incelenerek BİLSEM’in dönüt boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Bu temaya ilişkin ifade sayıları tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlenmesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

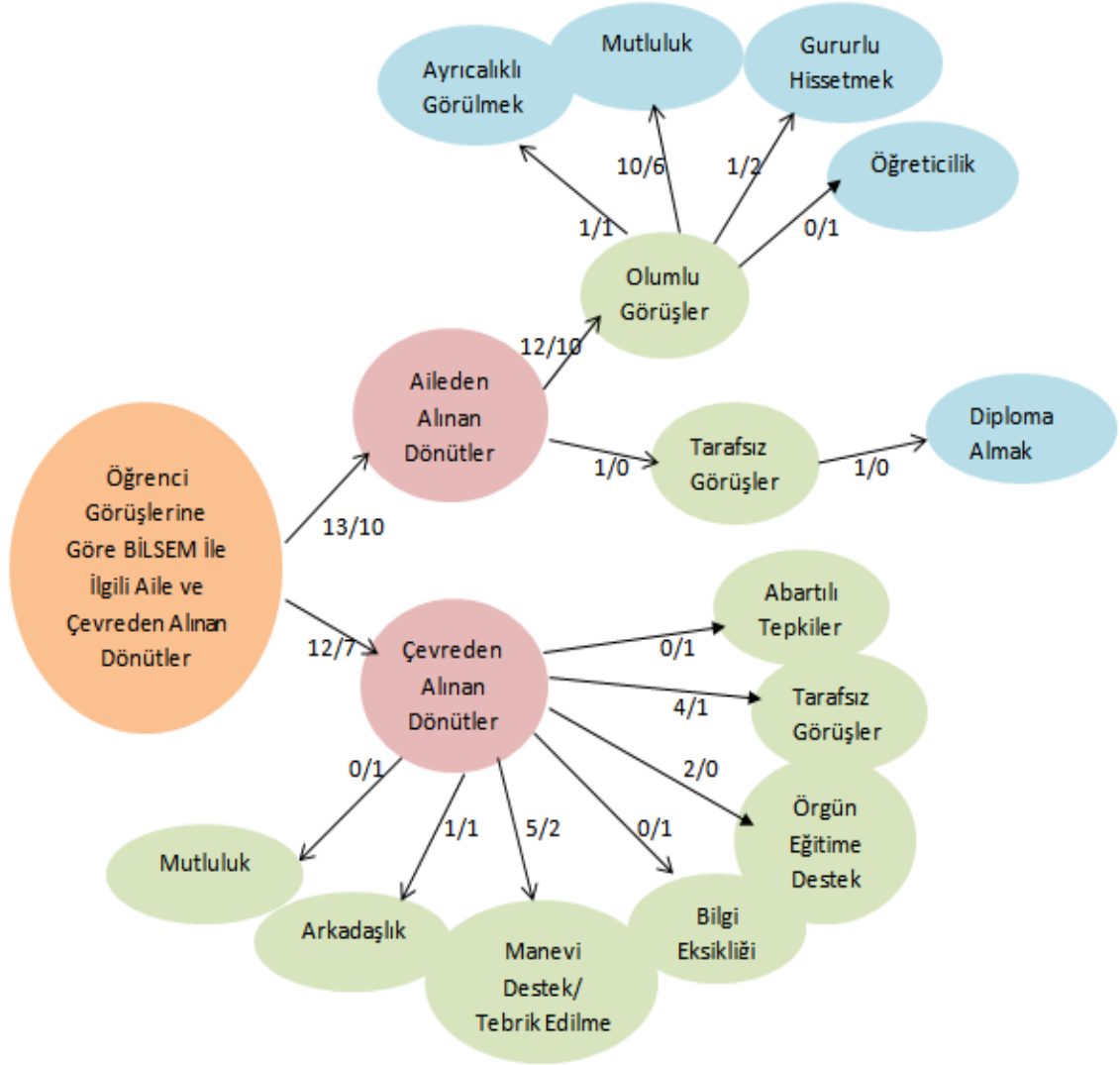
4.3.4.2.1. BİLSEM ile ilgili aile ve çevreden alınan dönütler ana temasına ilişkin öğrenci görüşleri

BİLSEM'in dönüt boyutuna ilişkin öğrencilerin ailelerinden ve çevrelerinden ne tür dönütler aldığını tespit etmek amacıyla "Aileniz BİLSEM'e devam ediyor olmanız konusunda neler düşünüyor/ hissediyor?" ve "BİLSEM'de eğitim almanız konusunda çevrenizden (arkadaş, öğretmen, akraba vb.) ne tür tepkiler alıyorsunuz?" şeklinde farklı sorular yönlendirilmiştir. Ancak öğrencilerden alınan cevapların sınırlı olmasından dolayı her iki soru için yapılan analizin bir arada verilmesi uygun görülmüştür. Bu bağlamda yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler analiz edilirken BİLSEM ile ilgili aile ve çevreden alınan dönütler ana teması içerisinde aileden alınan dönütler ve çevreden alınan dönütler şeklinde gruplandırılmıştır. Tablo 4.50'de söz konusu ana temaya ilişkin verilerin dökümüne yer verilmektedir.

Tablo 4.50. Öğrencilere göre BİLSEM'le ilgili aile ve çevre dönütlerine ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB Ö	f-MB Ö	Toplam f
Aileden Alınan Dönütler	Olumlu Görüşler	12	10	21
	Tarafsız Görüşler	1	0	1
Çevreden Alınan Dönütler	Manevi Destek/Tebrik Edilme	5	2	7
	Abartılı Tepkiler	0	1	1
	Örgün Eğitime Destek	2	0	2
	Tarafsız Görüşler	4	1	5
	Bilgi Eksikliği	0	1	1
	Arkadaşlık	1	1	2
	Mutluluk	0	1	1

Tabloda da görüleceği üzere öğrencilerin ailelerden ve çevreden aldıkları dönütlere ilişkin görüşleri aileden alınan dönütler ve çevreden alınan dönütler şeklinde gruplandırılmıştır. Söz konusu ana temaya ait tüm alt temalar ve aileden alınan olumlu dönütlere ilişkin alt temaların ayrıntıları Şekil 4.23'te görselleştirilmektedir.

Şekil 4.23. Öğrenci görüşlerine göre BİLSEM ile ilgili aile ve çevreden alınan dönütler

Öğrencilerin görüşlerine öğrencilerin BİLSEM e gitmeleri konusunda ailelerinin ve çevrelerinin verdiği tepkilere ilişkin görüşler aile ve çevreden alınan dönütler alt ana temalarında kategorize edilmiştir.

Aileden alınan dönütler olumlu görüşler ve tarafsız görüşler şeklinde gruplanmıştır. Her iki kurumda da aileden alınan dönütlerin çoğunlukla olumlu olduğu bu görüşlerin de ayrıcalıklı görmek, mutluluk, öğreticilik ve gururlu hissetmek alt temalarında gruplanması uygun görülmüştür. Bu kapsamda söz konusu ana temaya ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.51’de verilmektedir.

Tablo 4.51. BİLSEM ile ilgili aile ve çevre dönütlerine ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi

YKB	MB
Aileden Alınan Dönütler	
Ö.13- <i>Ayrıcalıklı olduğumu düşünüyorlar, beni çok şanslı buluyorlar arkadaşlarım da buraya gelmek istiyor.</i>	Ö.8- <i>Öncelikle BİLSEM'e gitmemi destekliyor ve benimle her şartta gurur duyuyorlar ve bu durum beni mutlu ve hırslı yapıyor. İyi ki varsınız.</i>
Ö.8- <i>Ailem burada eğitim almam konusunda çok mutlu ve bana katkısının olduğunu düşünüyorlar.</i>	Ö.4- <i>Ailem BİLSEM'e devam etmem için ellerinden geleni yapıyorlar. Ayrıca yeterince öğretici olduğunu da düşünüyorlar.</i>
Çevreden Alınan Dönütler	
Ö.3- <i>Çevremde tanıdıklarım arkadaşlarımın da buraya katılmasını çok istiyor. Herkes benimle arkadaş olmak istiyor.</i>	Ö.1- <i>Çevremdekiler BİLSEM'de eğitim aldığım için abartılıyor her konuda yetenekli ve her konuda her şeyi bildiğimi düşünüyorlar.</i>
Ö.13- <i>Genellikle iyi tepkiler alıyorum. Benim hakkımda kötü yorum yapan yok BİLSEM'e gittiğim için tebrik ediyorlar ve neler öğrendiğimi merak ediyorlar.</i>	Ö.3- <i>Arkadaşlarım BİLSEM'i bir kurs olarak görüyor, burası ile ilgili bilgi eksikliği var bence, akrabalarım benim buraya gittiğimi biliyor bu durumun onları çok alakadar etmediğini düşünüyorum. En azından ilgilenmiyorlar sadece BİLSEM nasıl gidiyor gibi sorular alıyorum.</i>

İlgili modelleme ve tablolarda görüldüğü gibi öğrencilerin ailelerinin BİLSEM konusunda olumlu görüşe sahip oldukları özellikle söz konusu kurumda eğitim almalarının kendilerini mutlu ve gururlu hissettirdiği belirtilmektedir. Aileler çocuklarının almış oldukları farklı bir eğitim uygulamasından dolayı olumlu görüşte oldukları da anlaşılmaktadır. Ancak YKB'ye devam eden bir öğrenci, kuruma devam etme nedenini daha çok kurumdan alacağı diploma olduğunu belirtmiştir. Yani bu kurumda eğitim almanın gelecekteki süreçte işine yarayacağını düşünerek ailenin bu konuda öğrenciyi yanlış yönlendirdiği görülmektedir.

4.3.4.3. Velilerin dönüt boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde BİLSEM'in dönüt boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almıştır. Bu temaya ilişkin BİLSEM öğrenci velilerine ait ifade sayıları da tablolarda belirtilmiş olup her iki kurumun nitel çözümlenmesi karşılaştırmalı olarak yapılmıştır.

4.3.4.4. Öğretmenler ve çevreden alınan dönütler ana temasına ilişkin veli görüşleri

Dönüt boyutu ile ilgili sağlıklı verilere ulaşmak için tüm paydaşlardan görüş alınmasına dikkat edilmiştir. Bu nedenle öğretmen, yönetici ve öğrencilere söz konusu boyuta ilişkin görüşme yapıldığı gibi velilerle de görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme sonucunda elde edilen veriler BİLSEM ile ilgili öğretmenler ve çevreden alınan dönütler ana teması altında kategorize edilmiştir.

Tablo 4.52’de BİLSEM ile ilgili öğretmen ve çevreden alınan dönütler ana temasına ilişkin analiz sonuçları verilmektedir.

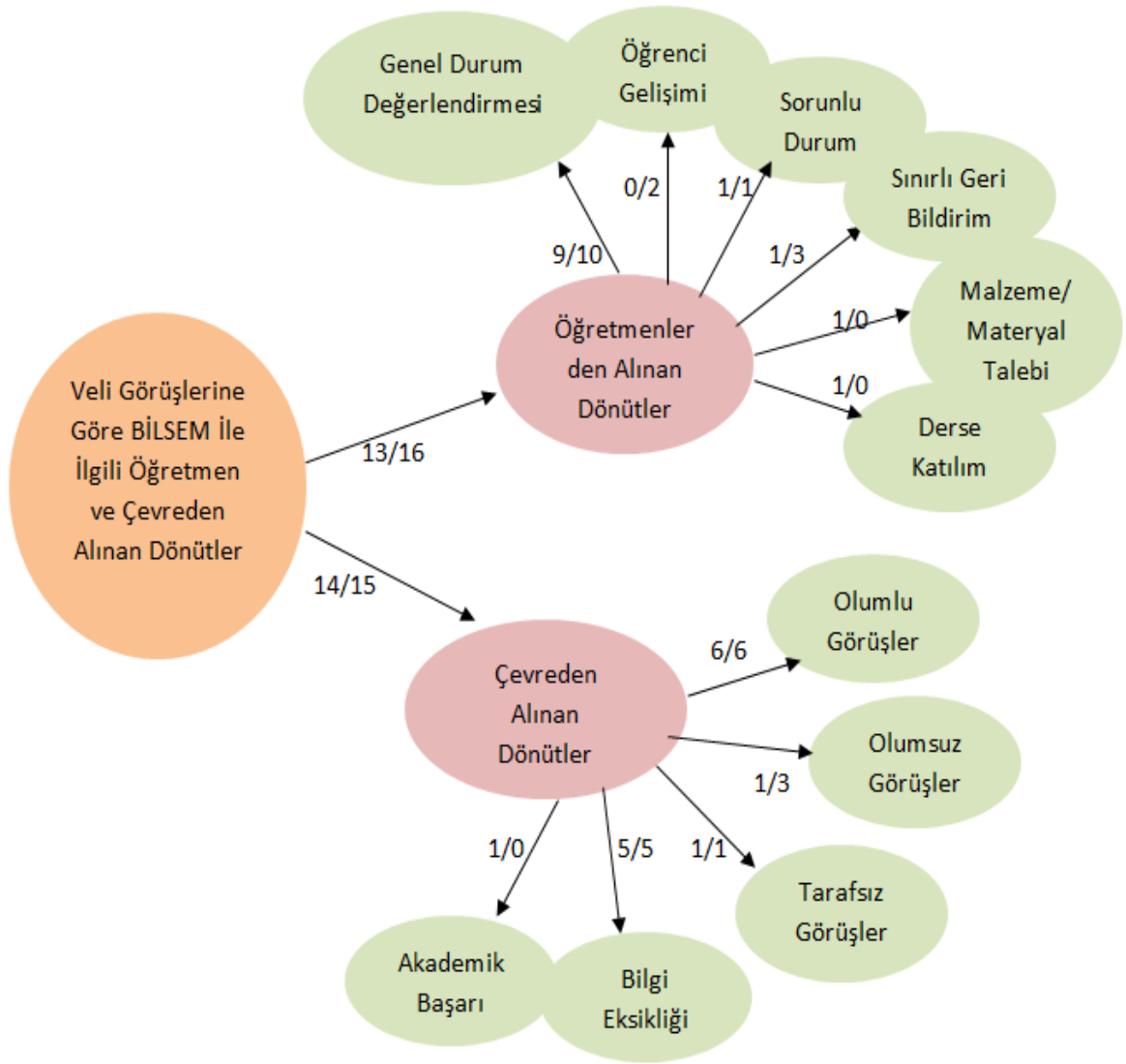
Tablo 4.52. BİLSEM’le ilgili öğretmen ve çevre dönütlerine ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB V	f-MB V	Toplam f
Öğretmenlerden Alınan Dönütler	Genel Durum Değerlendirmesi	9	10	19
	Öğrencinin Derse Katılımı	1	0	1
	Malzeme/Materyal Talebi	1	0	1
	Problemlili Durumlar	1	1	2
	Sınırlı Geri Bildirim	1	3	4
	Öğrenci Gelişimi	0	2	2
Çevreden Alınan Dönütler	Olumlu Görüşler	6	6	12
	Olumsuz Görüşler	1	3	4
	Tarafsız Görüşler	1	1	2
	Bilgi Eksikliği	5	5	10
	Akademik Başarı	1	0	1

İlgili tabloda görüleceği üzere BİLSEM ile ilgili öğretmen ve çevreden alınan dönütlere ilişkin görüşler öğretmenlerden ve çevreden alınan dönütler olmak üzere iki farklı alt ana temada yoğunlaşmaktadır.

Öğretmenlerden alınan dönütler alt ana temasına ait görüşler genel durum değerlendirme, öğrencinin derse katılımı, malzeme/materyal talebi, problemlili durumlar, sınırlı geri bildirim, öğrenci gelişimi şeklinde gruplanmaktadır.

Çevreden alınan dönütler ise, olumlu görüşler, olumsuz görüşler, tarafsız görüşler, bilgi eksikliği ve akademik başarı alt temalarında gruplanmaktadır. Söz konusu alt temaya ilişkin veriler Şekil 4.24’teki modelle de gösterilerek görselleştirilmektedir.

Şekil 4.24. Veli görüşlerine göre öğretmenlerden ve çevreden alınan dönütler

Bu kapsamda Şekil 4.24'te de görüldüğü gibi velilerin görüşleri öğretmen ve çevreden alınan dönütler alt ana temalarında gruplanmıştır. Öğretmenlerden alınan dönütlerin daha çok öğrencilerin genel durum değerlendirmeleri ile ilgili olduğu, çevreden ise yaklaşık %50 oranda olumlu dönüt alındığı görülmektedir.

Ayrıca yine yaklaşık kalan %50 oranın ise BİLSEM'ler ile ilgili bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan alt temalarda ortaya çıkan oranların her iki kurum için ortak olduğu ilgili modelleme ve tabloya da yansımaktadır. Bu bağlamda söz konusu ana temaya ait görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.53'te verilmektedir.

Tablo 4.53. BİLSEM ile ilgili öğretmen ve çevre dönütlerine ilişkin veli görüşleri seçkisi

YKB	MB
Öğretmenlerden Alınan Dönütler	
V.2- <i>Yapacağı çalışmalar, gördüğü dersler, katılacağı etkinlikler ve bireysel olarak yaşadığı herhangi bir sorunda öğretmenlerimiz tarafından bilgilendiriliyoruz.</i>	V.7- <i>Aslında her bir öğretmenden görüşmelerimizde çocuğumuz hakkında genel bilgi alabiliyoruz. Sık sık görüşme yapabiliyoruz.</i>
V.1- <i>Veli toplantılarına katılım ayrıca danışman öğretmenlerden genel durumu ile ilgili bilgi alıyoruz.</i>	V.4- <i>Çocuklarımızın kendi alanlarında yapabilecekleri ve kendilerini geliştirebilecekleri aktivite, yarışma, sanatsal faaliyetlerde aktif olmaları sağlanıyor.</i>
V.4- <i>Ders sonunda öğrenci hakkında bilgi alıyorum, derse katılımı ile ilgili bilgileri ediniyorum.</i>	V.11- <i>Öğretmenlerle ve danışmanı öğretmenlerle çocuğumun genel durumu ile ilgili zaman zaman görüşmekteyim ve seminer çalışmalarına katılmaktayım.</i>
Çevreden Alınan Dönütler	
V.6- <i>Arada sırada olumsuz tepkiler aldığımız zamanlar oldu ancak okuldaki akademik başarılarına yönelik inkâr edilemez sonuçlarını gördüklerinde anladılar...</i>	V.13- <i>“Bu işin zahmetine yani -zorluğuna, yol, zaman gibi- nasıl katlanıyorsun?”, -“Oğuz buraya devam ediyor ama çocuğunuza nasıl bir fayda sağlayacak?” gibi sorularla karşılaşılıyor.</i>
V.11- <i>BİLSEM devamlılığı çevrede de kabul görmek görmenin ötesinde çocuk ve bizler için olumlu gururlu faktör olarak kendini gösteriyor</i>	V.14- <i>Olumlu tepkiler alıyoruz daha fazla harcama kaleminden maddi imkân sağlanması faydalı olacaktır.</i>
V.2- <i>Bazen iyi bazen kötü tepkiler de alabiliyoruz. Çünkü daha BİLSEM’in nasıl bir eğitim verdiği hakkında fikri olmayanlar var. Ama genelde iyi ve olumlu tepkiler alıyorum.</i>	V.8- <i>“Meyve veren ağaç taşlanır” genelde “ne gerek var”, “Çocuk yorulur boşa vakit kaybı” diyorlar ama takmıyoruz.</i>

İlgili tablolar ve modellemede görüleceği üzere her iki BİLSEM’de görüşme yapılan velilerin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin kendi branşları ile ilgili velilerle sık sık görüşme yapmak istedikleri ve velilere öğrencilerin genel durumu ile ilgili dönütler verdikleri anlaşılmaktadır. Bu dönütlerin de genellikle öğrencilerin derse katılımı, katıldığı ya da katılmasının faydalı olacağı etkinlikler ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çevrenin BİLSEM ile ilgili bilgi sahibi olanların öğrencilerin yararını da gözeterek genel olarak olumlu görüşe sahip olduğu görülmektedir. Ancak çevrede söz konusu kurum hakkında yeterli bilgisi olmayanların ise olumsuz yorum yaptıkları ve yanlış değerlendirmelerde buldukları anlaşılmaktadır.

4.3.5. BİLSEM’in Çevre Boyutuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Sistemler belirli bir çevrede faaliyet göstermektedir. Bir sistemin dışında kalan her şey sistemin dış çevresini oluşturmaktadır. Bir okulun çevre ile iletişimi azaldıkça toplumun

örgütü olmaktan uzaklaşmaya başlar. Bu şekilde işleyen bir kurum, kendisi için gerekli olan girdileri sağlayarak yaşamını sürdürse, artık toplumun eğitim ihtiyacını karşılayan bir örgüt olmaktan da uzaklaşır (Başaran, 2013: 79). Bu kapsamda çevre, sistemi ve işleyişi etkilediği için önemlidir. Bu önemden hareketle araştırmanın bu bölümünde katılımcıların BİLSEM'in çevre boyutuna ilişkin görüşlerine ait bulgular alt başlıklar halinde tablo ve modellerle verilmektedir.

4.3.5.1. Öğretmen ve yöneticilerin çevre boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde elde edilen bulgular incelendiğinde BİLSEM'in çevre boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Bu tema ile ilgili katılımcıların vermiş oldukları yanıtların dökümü tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

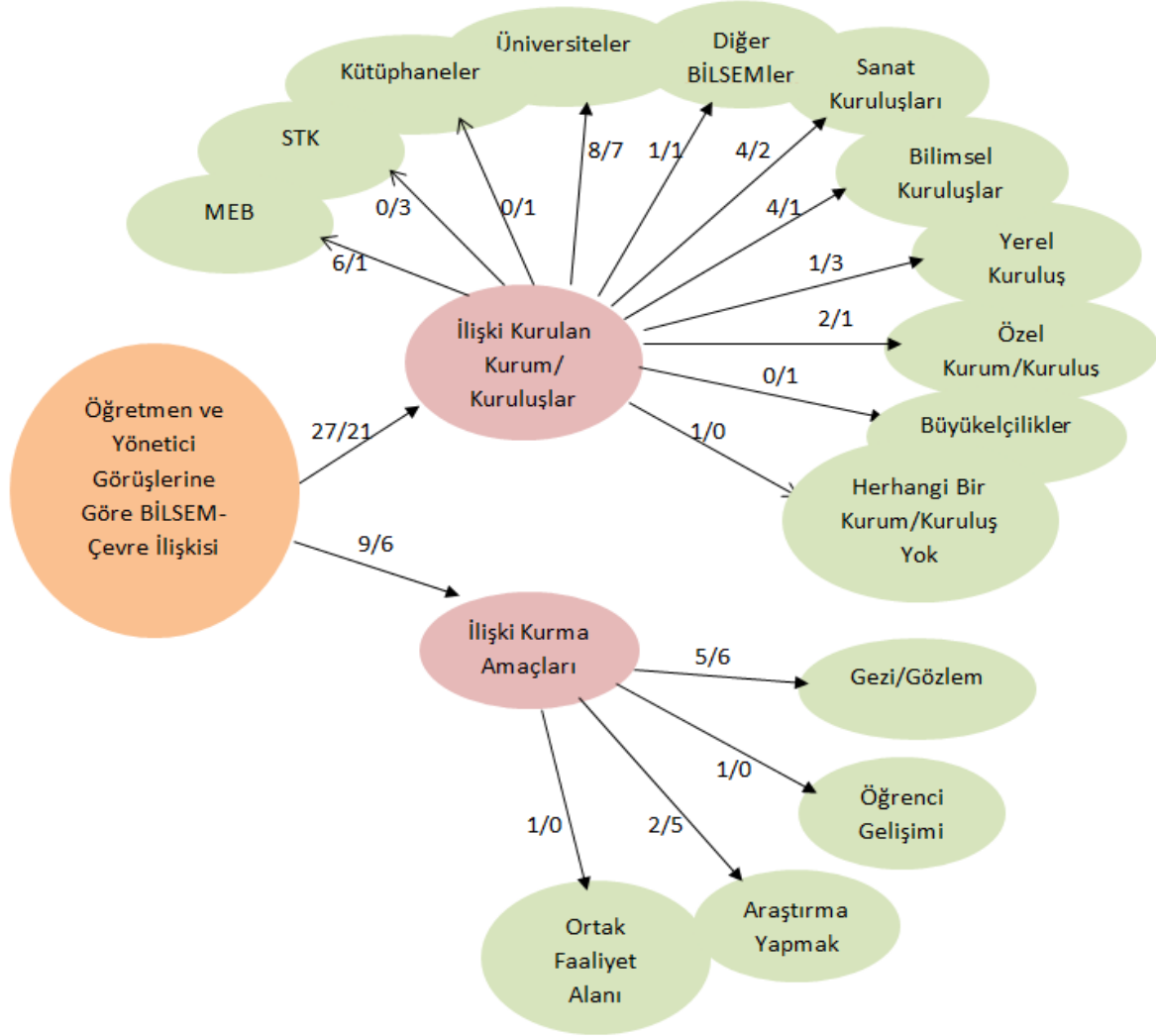
4.3.5.1.1. BİLSEM-Çevre ilişkisi ana temasına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri

Ana temaya ilişkin öğretmen ve yöneticilerden elde edilen veriler analiz edilirken BİLSEM-çevre ilişkisi ana temasının alt boyutlarına ilişkin süreçler kategorize edilmiştir. Her iki kurum için söz konusu ana temaya ait analiz sonuçları Tablo 4.54'te verilmektedir.

Tablo 4.54. Öğretmen-yöneticilere göre BİLSEM-çevre ilişkisine ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB E-Y	f-MB E-Y	Toplam f
İlişki Kurulan Kurum/Kuruluşlar	MEB	6	1	7
	Üniversiteler	8	7	15
	Diğer BİLSEM'ler	1	1	2
	Sanat Kuruluşları	4	2	6
	Bilimsel Kuruluşlar	4	1	5
	Yerel Kuruluşlar	1	3	4
	Özel Kurum/Kuruluşlar	2	1	3
	Sivil Toplum Kuruluşları	0	3	3
	Büyükelçilikler	0	1	1
	Kütüphaneler	0	1	1
İlişki Kurulan Kurum/Kuruluş Yok	İlişki Kurulan Kurum/Kuruluş Yok	1	0	1
	Gezi/Gözlem	5	6	11
	Araştırma Yapmak	2	5	7
	Öğrenci Gelişimine Destek	1	0	1
	Ortak Faaliyet Alanı	1	0	1

İlgili tabloda da görüleceği üzere BİLSEM öğretmen ve yöneticilerinin çevre ile kurdukları iletişime ilişkin görüşleri BİLSEM-çevre ilişkisi ana temasında kategorize edilmiştir. BİLSEM-çevre ilişkisine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri ilişki kurulan kurum/kuruluşlar ve ilişki kurulma amaçları şeklinde gruplanmış, söz konusu temalar Şekil 4.25'teki modelle de gösterilerek görselleştirilmektedir.

Şekil 4.25. BİLSEM öğretmen ve yöneticilerine göre BİLSEM-çevre ilişkisi

Şekilde de görüldüğü gibi ana tema altında yer alan ilişki kurulan kurum/kuruluşlar alt ana temasına ilişkin belirtilen görüşler; MEB, üniversiteler, diğer BİLSEMLer, sanat kuruluşları, bilimsel kuruluş, yerel kuruluş, özel kurum/kuruluş, büyükelçilikler, kütüphaneler ve herhangi bir kurum/kuruluş yok alt temalarında gruplandırılmıştır. İlişki kurma amaçları alt ana temasına ait görüşler ise gezi gözlem, öğrenci gelişimi, araştırma

yapmak, ortak faaliyet alanı gibi alt temalarda kategorize edilmiştir. Bu alt temalara ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.55’te verilmektedir.

Tablo 4.55. BİLSEM-çevre ilişkisine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri seçkisi

YKB	MB
İlişki Kurulan Kurum/Kuruluşlar	
E.4- <i>Başta elbette MEB olmak üzere üniversiteler ile ilişki kurulmaktadır.</i>	E.10- <i>“Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası gibi sanat kuruluşları ve üniversiteler ile öğrencilerin her türlü gelişimi için ilişkiler kuruyoruz.”</i>
E.2- <i>Üniversiteler ile öğrencilerin faydalanabileceği farklı etkinlikler için akademisyenlerle bilim söyleşileri yapılmaktadır. MEB bünyesinde yapılan çalışmalara katılım sağlanmaktadır.</i>	Y.1- <i>“Her merkezin bölgesel ya da yerel kuruluşlarla ilişkisi kendi bireysel çalışması ve bölgenin ilgisi ile alakalıdır. özellikle belediyeler, büyük sanayi kuruluşları, kültürel sivil toplum kuruluşları ile BİLSEM’ler bu tip kurumlarla ayrıca kaymakamlıklarla muhtarlıklarla da ilişki kurulmalıdır.”</i>
E.3- <i>...müzeler, sanat galerileri ve benzeri kurumlarla iletişime geçilmektedir.</i>	E.8- <i>“...bilim merkezleri, vakıflar, müzeler ile ilişki kuruyoruz.”</i>
İlişki Kurma Amaçları	
E.11- <i>...Öğrencilerin gezi, gözlem ve araştırma yapabilmeleri için ilişki içerisindeyiz.</i>	E.7- <i>“Projelerimiz kapsamında kendi üniversitemde iletişim kurdum, matematiksel programlar hakkında desteklerini aldım.”</i>
E.3- <i>Üniversiteler, müzeler, sanat galerileri ve benzeri eğitim faaliyetlerini eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi hususunda iletişime geçilmektedir.</i>	Y.1- <i>“BİLSEM’ler de MEB’e bağlı olduğu için hiyerarşik bütünlük içerisinde olan kurumlarla iyi ilişkiler içerisinde olması gerekiyor. Ayrıca yerel unsurlarla belediyelerle sivil toplum kuruluşları ile iyi ilişkiler kurması gerekmektedir...”</i>
E.4- <i>Üniversiteler TÜBİTAK ile işbirliği içinde olmalıdır. Öğrenciler bu kurum ve kuruluşları tanımalı ve ortak çalışmalar yapılmalıdır</i>	E.5- <i>“...Daha çok araştırma, gezi ve gözlem amaçlı işbirliğimiz oluyor.”</i>
E.9- <i>TÜBİTAK ile BİLSEMler amaçları çok benzediği için ilişki kurulmalıdır. Onun dışında özellikle teknoloji alanındaki kuruluşlar ile BİLSEMin ilişki halinde olması gerektiğini düşünüyorum. Bununla birlikte üniversiteler ile kurulabilecek ilişkilerin önemi arz ettiğini düşünüyorum.</i>	E.12- <i>“Mezun olduğum Gazi Üniversitesi böte bölümü, Hacettepe Üniversitesi çocuk gelişimi bölümü ile irtibat halindeyim. Böte ile öğrencilerimin gelişimini, çocuk gelişimi ile ise kurumsal proje çalışmalarını görüşüyorum.”</i>

BİLSEM-çevre ilişkisine ilişkin her iki BİLSEM’de görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde en çok MEB ve üniversiteler ile eğitime destek amacıyla iletişim kurulmaktadır. Ayrıca bilimsel kuruluşlar, sanat kuruluşları gibi pek çok kurum/kuruluş ile araştırma, gezi ve gözlem amacıyla ilişkiler kurulmaktadır. Ayrıca günümüzde MEB tarafından tanıtım çalışmaları yapılsa da hala yerelde veya bölgesel olarak yeni yeni bilinen kurumlar olduğu yapılan görüşmelerden çıkarılmaktadır. Her

merkezin bölgesel ya da yerel kuruluşlarla ilişkisi kendi bireysel çalışmasına ve bölgenin talebi ile ilgili olduğu gibi merkezlerin çevre ile ilişkilerin artırılması mutlaka desteklenmelidir.

Öte yandan okul, açık bir toplumsal sistem olarak çevresinden ve bir alt okuldan girdiler alarak ve girdileri işleyerek çevreye ve üst okullara vermektedir (Yalçınkaya, 2002: 110). BİLSEM'ler de özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemli bir eğitim kurumu olduğu ve sistemin devamlılığının sağlanması için çevresi ile ilişkileri önem arz etmektedir.

Türkiye'de mevcut durumda medyada BİLSEM'ler ile bazı kurum ve kuruluşların işbirliği yaptığına ilişkin haberler görülmektedir. MEB ile Savunma Sanayi Bakanlığı, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, TÜBİTAK, Turkcell ve Vakıfbank gibi birçok kurum ve kuruluş arasında öğrencilerin eğitim imkânlarının ve kalitesinin artırılmasına yönelik işbirliği protokolleri imzalanmaktadır. Ayrıca her bir merkezin yakın çevresinden başlayarak diğer yerel unsurlar, belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve bilimsel kuruluşlar ile iyi ilişkiler kurup çocukların gelişimine ve eğitimlerine destek sağlaması gerekmektedir.

4.3.5.2. Öğrencilerin çevre boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

Bu bölümde öğrenci görüşlerinden elde edilen bulgular incelenerek BİLSEM'in girdi boyutuna ilişkin kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Bu temaya ilişkin ifade sayıları tablo ve modellemelerde gösterilerek her iki kurumun nitel çözümlemesi karşılaştırmalı olarak yapılmaktadır.

4.3.5.2.1. BİLSEM-Çevre ilişkisi ana temasına ilişkin öğrenci görüşleri

BİLSEM'lerin çevre ile ilişkilerini belirlemek amacıyla öğrencilerle de görüşmeler yapılmıştır. Merkezlerin bir diğer eğitim paydaşı olan öğrencilere çevresel kurum ya da kuruluşlar ile ilgili ne tür ilişkiler kurulduğu ve ne gibi yararlar sağladığı ile ilgili veriler analiz edilirken BİLSEM-çevre ilişkisi ana temasında kategorize edilmiştir. Bu ana temaya ait analiz süreçleri ile alt boyutlara ilişkin analiz sonuçları Tablo 4.56'da verilmektedir.

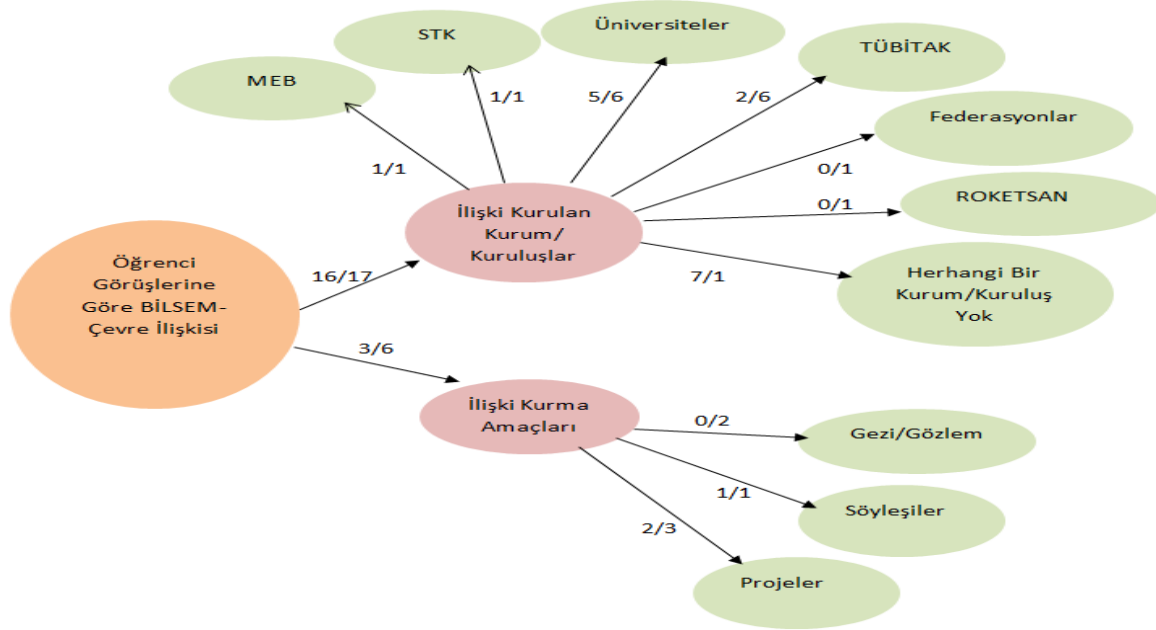
Tablo 4.56. Öğrencilere göre BİLSEM-çevre ilişkisi ana temasına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB Ö	f-MB Ö	Toplam f
İlişki Kurulan	Üniversiteler	5	6	11

Kurum/Kuruluşlar	STK	1	1	2
	TÜBİTAK	2	6	8
	Federasyonlar	0	1	1
	MEB	1	1	2
	ROKETSAN	0	1	1
	Herhangi Kurum/Kuruluş Yok	7	1	8
İlişki Kurma Amaçları	Söyleşiler	1	1	2
	Projeler	2	3	5
	Gezi/Gözlem	0	2	2

Tablo 4.56’da da görüleceği üzere öğrencilerin BİLSEM-çevre ilişkisi ana temasına ilişkin veriler incelenmiştir. Bu ana temaya göre elde edilen verilere yönelik alt temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan bu alt temalar incelendiğinde ortak alt temaların olduğu gibi farklı alt temaların da olduğu bu tabloda görülmektedir. Öte yandan YKB ve MB’den elde edilen veriler Şekil 4.26’daki model üzerinde de karşılaştırmalı olarak görselleştirilmektedir.

Şekil 4.26. Öğrencilerin görüşlerine göre BİLSEM-çevre ilişkisi

Şekilde de görüldüğü gibi öğrencilerin BİLSEM-Çevre İlişkisi ile ilgili belirttikleri görüşlere ilişkin oluşturulan ana tema altında ilişki kurulan kurum/kuruluş ve ilişki kurma amacı şeklinde iki alt ana tema oluşturulmuştur. İlişki kurulan kurum/kuruluş alt ana temasına ilişkin görüşler de üniversiteler, STK, TÜBİTAK, MEB, Federasyonlar, ROKETSAN ve herhangi kurum/kuruluş yok şeklinde kategorize edilmiştir. YKB’de

öğrencilerin yaklaşık %45'i ilişki kurulan herhangi kurum/kuruluş olmadığını ifade etmiştir. Bu kurumdaki öğrencilerin %31'i ise üniversiteler ile söyleşi yapılması amacıyla ilişki kurduklarını belirtmektedir. TÜBİTAK, MEB ve federasyonlar ile de proje amacıyla ilişki kurulduğu anlaşılmaktadır. MB'de ise ilişki kurulan kurumun olmadığını belirten öğrenci sayısı 1'dir. Bu kurumun öğrencilerinin yaklaşık %35' i diğer kurumda olduğu gibi üniversiteler ile söyleşi yapılması amacıyla ilişkiler kurulduğunu ifade etmektedir. Ayrıca öğrencilerin %35'lik kısmı da proje amaçlı TÜBİTAK ile ilişki kurduklarını belirtmişlerdir. Söz konusu ana temaya ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.57'de verilmektedir.

Tablo 4.57. BİLSEM-çevre ilişkisi ana temasına ilişkin öğrenci görüşleri seçkisi

YKB	MB
İlişki Kurulan Kurum/Kuruluşlar	
Ö.10- <i>“Aslında BİLSEM birçok etkinlik ve kuruluşlarla bağlantıda oluyor. TÜBİTAK projeleri, sivil toplum kuruluşları, ODTÜ gibi Ankara'daki üniversitelerle ilişki kuruluyor.”</i>	Ö.7- <i>“BİLSEM'de etkinliklerde Ankara'daki üniversiteler ve çeşitli kurumlar ile ilişki kuruluyor. Örneğin gittiğimiz Türk Patent Enstitüsü'nde katılımcılara çeşitli hediyeler verdiler bize yeni bilgiler öğretmişlerdi...”</i>
İlişki Kurma Amacı	
Ö.6- <i>“Üniversitelerden hocalar ve bazen yazarlar gelerek söyleşiler yapılıyor, çok güzel bilgiler veriyorlar.”</i>	Ö.8- <i>“TÜBİTAK ve Ankara üniversiteleri ile gezi ve projelerin yapılması amacıyla ilişki kuruyoruz.”</i>

İlgili tablolar ve modellemede görüleceği üzere YKB'den araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu daha alt sınıf düzeylerinde eğitim gördüğü için ilişki kurduğumuz herhangi kurum ya da kuruluş yok şeklinde görüş belirtmişlerdir. Daha üst sınıf düzeyinde olan (7 ya da 8. Sınıf) öğrenciler ise üniversitelerden BİLSEM'lere akademisyenlerin bilim söyleşisi için geldiklerini ifade etmektedir. Ayrıca öğrencilerin ifadelerinden TÜBİTAK, ROKETSAN, Mangala Federasyonu, STK gibi kuruluşlarla da proje amaçlı ilişkilerin kurulduğu anlaşılmaktadır. MB'de ise ilişki kurulan kurum ya da kuruluşun olmadığını belirten bir öğrenci bulunmaktadır. Bu kurumda da daha çok bilim söyleşileri için üniversiteler ile proje amaçlı olarak TÜBİTAK ile iletişim kurulduğu belirtilmektedir. Sonuç olarak öğrencilerin görüşleri değerlendirildiğinde BİLSEM-çevre ilişkisi bakımından öğretmenlerin görüşleri ile örtüştüğü görülmektedir. Üniversiteler araştırmanın, bilimin ilk geliştiği yerler olarak özel yetenekli öğrencilerin bilimsel araştırma yöntemlerini kazanmalarında katkısı olacak temel unsurlardan biridir. Bu

nedenle MEB'in öncelikle bu öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri ve kapasitelerini en üst düzeyde artırabilmeleri için üniversiteler başta olmak üzere bilimsel kurum ve kuruluşlar, STK'lar ve bölgesel düzeyde de fayda sağlanabilecek her türlü bağlantıları kurması gerekmektedir. Bu bağlamda MEB'in sosyal medya hesaplarında ve internet sayfasında; özel yetenekli öğrencilerin temel bilimlere ilgisini artırmak, başarılı bilim insanlarıyla e-konferans yöntemiyle tanışmalarını sağlamak amacıyla 'Bilime Yolculuk Projesi' yürütüldüğü görülmektedir. Bir diğer örnek de TURKCELL tarafından bilim ve sanat merkezlerine teknoloji laboratuvarları kurulmasıdır. Bütün bu çalışmalara bakıldığında MEB'in BİLSEM-çevre ilişkisine gereken önemi gösterdiği de anlaşılmaktadır.

4.3.5.3. Velilerin çevre boyutu görüşlerine ait nitel veri çözümlenmeleri

BİLSEM velilerinin çevre boyutuna ilişkin görüşlerini almak için velilere "Çocuğunuzun gelecekte kamu ya da özel kurum ve kuruluşlara kabul edilmesinde BİLSEM'in katkısı konusunda ne düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Soruya ilişkin verilen cevaplar BİLSEM-çevre ilişkisi ana temasında gruplanmıştır. Bu ana temaya ilişkin görüşler incelendiğinde BİLSEM'in çevre boyutuna ilişkin velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait kodlamalar sırasıyla ana temalar altında yer almaktadır. Ana temalara ilişkin verilerin dökümü ise tablolarda belirtilmiş olup ayrıca her iki kuruma devam eden veli görüşlerinin nitel çözümlenmesi karşılaştırmalı olarak yapılmıştır.

4.3.5.3.1. BİLSEM'in öğrencilerin geleceğine ilişkin çevresel kurum/kuruluşlara kabul edilmesindeki katkıları ana temasına ilişkin veli görüşleri

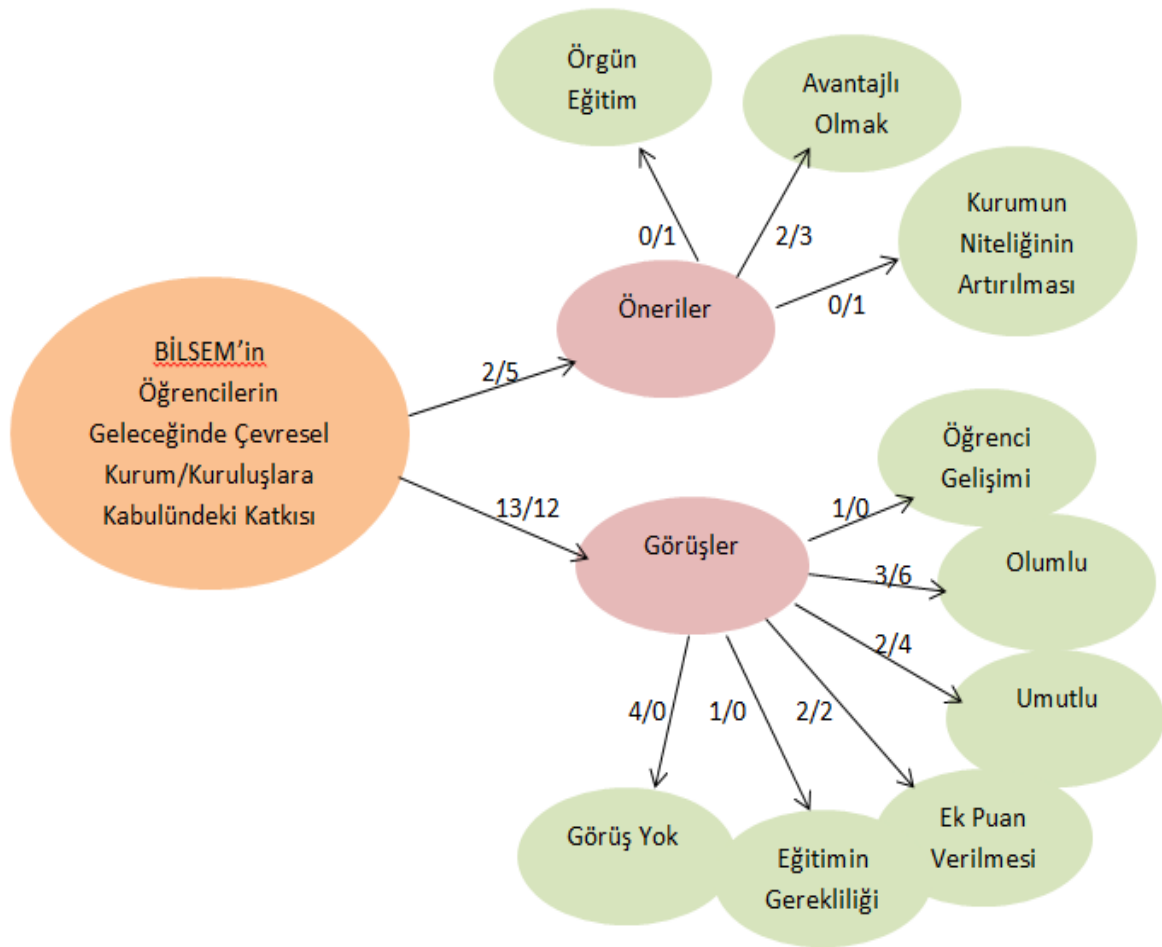
Elde edilen veriler incelendiğinde özel yetenekli öğrencilerin geleceği konusunda söz konusu kurumların katkılarına yönelik velilerin belirttiği görüşler, BİLSEM'in öğrencilerin geleceğine ilişkin çevresel kurum/kuruluşlara kabul edilmesindeki katkıları ana teması altında yer almıştır. Söz konusu ana temaya ilişkin verilerin dökümüne aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 4.58. BİLSEM'in öğrencilerin geleceğinde çevresel kurum/kuruluşlara kabul edilmesindeki katkılarına ilişkin analiz sonuçları

Alt Ana Temalar	Alt Temalar	f-YKB V	f-MB V	Toplam f
Veli Görüşleri	Ek Puan Verilmesi	2	2	4
	Olumlu Düşünmek	3	6	9
	Umutlu Hissetmek	2	4	6
	Öğrenci Gelişimi	1	0	1

Öneriler	Eğitimin Gerekliliği	1	0	1
	Görüş Yok	4	0	4
	Avantajlı Konum	2	3	5
	Örgün Eğitim	0	1	1
	Kurum Niteliğinin Artırılması	0	1	1

Öte yandan söz konusu tablo verileri Şekil 4.27’de modellenmektedir. Her iki kurumdaki velilere BİLSEM’in öğrencilerin geleceğine yönelik ne gibi katkıları olabileceğine ilişkin yapılan görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin ifadeler dökümü karşılaştırma kolaylığı açısından görselleştirilerek bir arada verilmektedir.

Şekil 4.27. BİLSEM velilerinin çevre boyutuna ilişkin görüşleri

Velilerin BİLSEM’in öğrencilerin geleceğine ilişkin çevresel kurum/kuruluşlara kabul edilmesindeki katkıları ana temasına ait görüşleri görüşler ve öneriler şeklinde kategorize edilmiştir.

Görüşler alt ana temasında yer alan görüşler, ek puan verilmesi, görüş yok, olumlu, umutlu, öğrenci gelişimi, eğitimin gerekliliği şeklinde gruplanmıştır. Öneriler alt ana temasındaki görüşler ise, avantajlı olmak, örgün eğitim ve kurumun niteliğinin artırılması alt temalarında gruplanarak söz konusu temalara ilişkin belirtilen görüşlerin yer aldığı seçki Tablo 4.59’da verilmektedir.

Tablo 4.59. Çevre boyutuna ilişkin veli görüşleri seçkisi

YKB	MB
Görüşler	
V.14- <i>“BİLSEM’den mezun olduğunda olumlu anlamda katkısının yani gideceği okula mutlaka katkısının olacağını düşünüyorum. Çünkü kendi ilgi alanında eğitim alması elbette avantaj olacaktır.”</i>	V.14- <i>“Mutlaka katkısı çok büyük, gelecek için de olumlu anlamda katkısının olacağını düşünüyorum.”</i>
V.10- <i>“Bir şey söyleyebilmek için çok erken ancak umutluyum, çok faydalı bir program olduğunu düşünüyorum yararlı olacaktır.”</i>	V.3- <i>“BİLSEM’in daha iyi ve donanımlı olmasını isterdim, bu konuda bilgi sahibi değilim ama bir katkısının olmasını çok isterim. Ancak umutluyum, gelecekte gerçekten katkısı olur, bu çocukları ziyan etmeyelim kaybolup gitmesinler.”</i>
Öneriler	
V.8- <i>“BİLSEM’e devam etmesini iş hayatında ilave edilecek bir özgeçmiş unsuru değil gelişim süreci ve gelişen yönlerini görmesinde destekleyici bir unsur olarak görüyorum. Böyle de olması gerektiği düşüncesindeyim”</i>	V.10- <i>“Kesinlikle hem liselere giriş sınavlarında hem de üniversiteye girişte ayrı düşünülmesi gereken öğrenciler olarak görmekteyiz. Bu öğrencilerin ilgi alanlarının iyi tespit edilip o alanlara yönlendirilmesi, ek puan verilmesi veya direk alınması ile ilgili çalışmalar yapılmalı...”</i>
V.2- <i>BİLSEM’e yerleşebilmek için binlerce çocuğun arasından seçilip birçok emek ve zaman harcadığımız için bu seçilen çocukların sadece kamuda değil üniversitelerde de onlara bir artısı olması gerekmektedir. Bizler bıkmadan, yorulmadan çocuklarımız için bu kadar emek veriyorsak onların da hakkı olan bazı farklılıklar da gelmelidir (ek puan gibi)</i>	V.9- <i>“...çocuklar için buranın özel ilk-orta-lise gibi okullar gibi olması lazım. Bu çocuklar diğer çocukların içinde çok zorlanıyorlar. Çünkü günümüzde eğitim zorunlu, okullarda bir amacı olmayan çocuk da var bir hedefi olmayanlar da var. Dolayısıyla çocuklara çabuk öğrenip sıkılıyorlar. Bence BİLSEM’de tam gün eğitim vermeli belki o zaman faydası olabilir.”</i>

İlgili tablolar ve modellemede görüleceği üzere her iki kuruma devam eden öğrencilerin velilerine ait görüşler incelendiğinde; BİLSEM’in öğrencilerin geleceğinde mutlaka katkısının olacağı, bu konuda velilerin olumlu düşündükleri ve umutlu oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca BİLSEM’in lisans öğrenimine girişte somut olarak katkısının olması gerektiği bu kapsamda BİLSEM öğrencilerine üniversiteye sınavsız geçiş hakkının verilmesi ya da üniversiteye giriş sınavlarında ek puan verilmesi şeklinde olabileceği gibi fikirler de beyan edilmiştir. Öğrencilerin üniversiteye girişte ve sonrasında iş sahibi olmasında önemli katkılarının olduğu ayrıca devam ettikleri örgün eğitim kurumlarına göre

eğitim kalitesinin ne kadar yüksek olduğu mezun öğrencilerin kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır. Öğrenciler BİLSEM’de okumanın ayrıcalık olduğunu, orada aldıkları eğitimin üniversitedeki derslerde de kolaylık sağladığını da belirtmektedir (BİLSEM’li Olmak, www.youtube.com)

4.4. Araştırmanın Genel Değerlendirmesi

Dünyada zel yetenekli bireylerin eğitimi ile ilgili ülkelerin politika ve konumlarına göre çeşitli uygulamaları bulunmaktadır. Türkiye’de ise bilim ve sanat merkezlerinin (BİLSEM) açılması özel yeteneklilerin eğitimi alanında yapılan çalışmalardan en önemlisidir. Bu merkezlerin etkili olması; özel yetenekli çocukların var olan potansiyellerinin değerlendirilmesini ve toplumun da hemen her alanda gelişmesini sağlayacaktır.

Bu araştırma ile Türkiye’de özel yetenekli öğrencilere eğitim veren BİLSEM’lerin etkililiğinin incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu alışmada; BİLSEM’lerin bir eğitim rgt olduğundan hareketle örgütsel etkililik modellerinden sistem yaklaşımı temel alınmıştır. Bu kapsamda araştırma sonuçları sistem yaklaşımının öğeleri olan; girdi, işlem süreci, çıktı, dönüt ve evre boyutlarında incelenmiştir.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Araştırmaya giriş bölümünden başlanmış olup problem durumu, araştırmanın öneminden ilk aşamada bahsedilmiştir. Araştırma genelinde bilgilerin genelden özele olacak şekilde ele alınmasına ve tez planına da bu şekilde yer almasına dikkat edilmiştir. Birinci bölümde araştırma ile ilgili kavramlara yer verilerek ikinci bölümde araştırmanın kuramsal dayanakları üzerinde durulmaktadır. nc bölümde, dünyada ve Türkiye’de özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise araştırmanın amaçları tartışılmakta ve araştırmanın yöntemi sunularak araştırmadan elde edilen bulgular verilip yorumlanmaktadır. Araştırmanın sonunda ise sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Bu alışma ile Türkiye’de özel yetenekli çocuklara eğitim veren bilim ve sanat merkezlerinin etkililiğinin belirtilen boyutlar da; yönetici, ğretmen, veli ve ğrenci görüşlerine göre incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, araştırmacı tarafından, araştırmaya katılanların söz konusu boyutlara ilişkin algılarını belirlemek üzere, hazırlanan yapılandırılmış açık uçlu soruların yer aldığı görüşme formları bir veri toplama

aracı kullanılmıştır. Nitel yöntemle yapılan bu araştırmanın hedef evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ankara'da faaliyet gösteren beş BİLSEM'de görev yapan yöneticiler, öğretmenler, BİLSEM'e devam eden öğrenciler ve onların velileri oluşturmaktadır. Ancak Altındağ, Etimesgut ve Yenimahalle ilçelerindeki merkezler 2017 yılında açıldığı için bu kurumlardan sağlıklı veri sağlanamayacağı düşünülerek araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bu nedenle araştırmanın örneklemini için Ankara ilindeki en köklü kurum sayılabilecek iki tanesi (Yasemin Karakaya BİLSEM ve Ankara BİLSEM) seçilmiştir. Merkezlerde 25 yönetici ve öğretmene, 23 öğrenciye, 30 veliye olmak üzere 70 kişiye ulaşılarak görüşmeler yapılmıştır.

Girdi boyutuna ilişkin öğretmen ve yönetici görüşlerine ait sonuçlara göre BİLSEM'ler etkili kurumlardır. Söz konusu katılımcılara tanılama, öğretmen seçimi, öğretim programları ile ilgili yöneltilen sorulara her iki kurum katılımcıları benzer yanıtlar vermiştir. Ancak öğrenci görüşlerine göre Mamak BİLSEM'in fiziki şartlarının Yasemin Karakaya BİLSEM'e göre daha yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Velilere göre ise BİLSEM-veli ilişkisinde MB'nin konuya daha fazla önem vererek faydalı çalışmalar yapmaya çalıştığı, YKB ile veliler arasındaki iletişimde sorunlar yaşandığı görülmektedir.

İşlem süreci boyutunda ise katılımcılara göre en az etkili boyut işlem süreci boyutudur. Öncelikle Bakanlıkça BİLSEM'ler'e ayrılmış özel bir bütçe olmaması yapılan çalışmaların etkililiğini azaltmaktadır. Sosyal etkinliklere götürmek için tahsis edilmiş bir aracının olmaması BİLSEM'lerin örgütsel etkililiğini düşürmektedir. Yönetici ve öğretmenler ile BİLSEM öğretmenliği, BİLSEM'de verilen eğitim süresinin verimliliği, kurumda yaşanan sorunlar ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda BİLSEM öğretmenliğinin diğer örgün eğitim kurumlarında görev yapmaya göre en büyük avantajının öğrenci kitlesi olduğu yani özel yetenekli öğrencilerle ders işlemek olduğu en büyük dezavantaj, örgün eğitim kurumlarındaki mesai saatleri dışında görev yapmak durumunda olmalarıdır. Bu konuda her iki kurumda avantaj ve dezavantajların ortak olduğu tespit edilmiştir. Yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM'de geçirilen sürenin verimliliğine ilişkin görüşleri incelendiğinde MB katılımcılarına göre verimliliğin daha yüksek bulunduğu, ancak derslerin işleme zamanından dolayı verimliliğin düştüğü belirtilmektedir. YKB'nin öğretmen ve yöneticilerine göre geçirilen süre çoğunlukla verimli bulunmamıştır. Bu kurumda da verimli olamamasının temel nedeni derslerin işleme zamanı olarak

belirtilmiştir. Her iki kurumda yaşanan sorunlar incelendiğinde, YKB’de sorunların çoğunluğunun fiziki olanaklara ve ders saatlerinden kaynaklı olduğu görülmektedir. Fiziki olanakların MB’de (konum ve bina durumu) YKB’ye göre daha fazla soruna yol açtığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerle ise, katılmaktan keyif alınan etkinlik/dersler, yaşanan sorunlar ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerin en sevdiği dersler ile artırılmasını istedikleri dersler benzerlik göstermektedir. Kurumda yaşanan sorunlara ilişkin belirtilen öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde öğrencilerin yaşadıkları sorunların fiziki şartlardan kaynaklandığı görülmektedir. YKB’de bahçe ve kantin sorununun çözülmesi, MB’de ise kurumun diğer kurumda olduğu gibi başka bir konuma taşınması durumunda sorunların ortadan kalkacağı tespit edilmiştir. Veliler ile de yine yaşanan sorunlar ve aile eğitimlerine ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Velilerin görüşleri incelendiğinde YKB’ye devam eden öğrencilerin velilerinin büyük çoğunluğu herhangi bir sorun yaşamadığını, MB’de ise yaşanan sorunların en temel kaynağının ulaşım olduğu ifade edilmiştir.

Çıktı boyutunda; BİLSEM’de gerçekleştirilen etkinliklerin gerçekleşme düzeyi ile ilgili olarak her iki kurum öğretmenleri ve öğrencilerinin etkinliklerin gerçekleşme düzeyini programın esnekliğinden dolayı yüksek olduğunu belirtmektedir. Yönetici ve öğretmenlerle öğrencilerin yaptığı çalışmaların değerlendirilmesi ile yapılan görüşmeler neticesinde öğrencilerin katıldığı çalışmalar ve ürettikleri projelerin değerlendirmesinde özgünlük/yaratıcılığın en önemli ölçüt olduğu belirtilmiştir. BİLSEM’in Öğrencilere Katkısı ile ilgili YKB’ye devam eden öğrencilerin görüşlerine göre, kurumun en çok sayısal ve sanat alanında gelişim sağladığı, MB öğrencilerine göre de aynı şekilde öğrencilerin sayısal alanda kendini geliştirdikleri belirtilmiştir. Her iki BİLSEM’de belirtilen ortak görüşün; BİLSEM’in sayısal dersler konusunda öğrencilere daha fazla katkı sağladığı ve öğrencilerin bu alanda ilgilerini artırdığı anlaşılmaktadır. Velilerin BİLSEM’in çıktı boyutuna ilişkin görüşleri incelendiğinde, YKB’de verilen eğitimin veliler tarafından yeterli bulunduğu anlaşılmaktadır. Verilen eğitimin yeterli bulunmasının sebebi; BİLSEM’de verilen eğitimin örgün eğitime devam ettikleri okullarda gördükleri eğitim uygulamasından farklı olması ve merkezlerde eğlenerek öğrenmeleridir.

Katılımcılarla dönüt boyutuna ilişkin olarak öncelikle kurumdan mezun olan öğrencilere yönelik ne tür çalışmaların yapıldığı konusunda görüşme yapılmıştır. Konu ile ilgili Bakanlıkça mezun öğrencilerin BİLSEM modülü ile izleme çalışmalarının geliştirildiği

tespit edilmiştir. Türkiye’de bir eğitim modeli olan BİLSEM’lerin (geleceğine ilişkin) sürdürülebilirliği konusunda tehditlerin ya da risklerin var olup olmadığı ile ilgili öğretmen ve yöneticiler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre YKB yönetici ve öğretmenlerine göre uygulamanın sürdürülebilirliği konusunda en büyük risk, BİLSEM’lerin tam zamanlı eğitim kurumu olmaması ve öğrencilerin örgün eğitim gördükleri okuldan sonra eğitim almalarıdır. Ayrıca belirtilen görüşlere göre Millî Eğitim Bakanlığının son üç yılda gerçekleştirdiği faaliyetler doğrultusunda; sürdürülebilirliğin yüksek bulunduğu, aynı istek ve gayretle çalışmalar devam ettirildiği takdirde sürdürülebilirlik için herhangi bir risk ya da tehdidin oluşmayacağı düşünülmektedir. BİLSEM uygulamasına yönelik kamuoyunun görüşleri ile ilgili olarak yönetici ve öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, görüşlerin ortak temalarda kesiştiği; çevrede kurum ile ilgili bilgisi olanların söz konusu merkezleri prestijli bir kurum olarak tanıdığı, katılımcıların birkaçına göre ise merkezler ile ilgili çevrenin çok fazla bilgi sahibi olmadığı yani tanıtımın yetersiz olduğu belirtilmiştir. Yine yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre velilerin BİLSEM ile ilgili genel olarak olumlu görüşlere sahip olduğu, velilerin eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğu ve öğretmenlerin veliler ile sıklıkla görüşmeler gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. BİLSEM ile ilgili aile ve çevre tarafından alınan dönütlere ilişkin öğrencilerin görüşleri incelendiğinde her iki kurum için de öğrencilerin çevresi ve ailesi tarafından kuruma olumlu bakıldığı ve velilerin öğrencinin söz konusu kurumlarda eğitim almasının mutluluk ve gurur kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. Velilere ise bu merkezlerle ilgili olarak öğretmenler ve çevreden alınan dönütlere ilişkin; çevrenin BİLSEM ile ilgili genel olarak olumlu düşündüğü ancak kurum ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan ve bu nedenle yanlış değerlendirmelerde bulunanların da olduğu belirtilmektedir.

Katılımcıların çevre boyutu ile ilgili görüşlerini almak için katılımcılara hangi kurumlar ile hangi amaçlarla ilişki kurulduğu konusunda görüşme yapılmıştır. En çok ilişki kurulan kurumların MEB ve üniversiteler olduğu, bu kurumlarla BİLSEM’lerdeki eğitime destek sağlanması amacıyla iletişim kurulduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu kurumların yanında bilimsel kuruluşlar ve sanat kuruluşları gibi pek çok kurum/kuruluş ile de araştırma, gezi ve gözlem amacıyla ilişkiler kurulmaktadır.

4.5. Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitimine İlişkin Benzer Araştırmalar

Türkiye’de özel yetenekli öğrencilerin eğitimi ve BİLSEM’lere yönelik birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu bölümde alanla ilgili bilimsel araştırmalar incelenerek içeriklerinin özetine yer verilmiştir.

Sezginsoy (2007)’un çalışmasında 2005 yılında Türkiye’deki mevcut bulunan bilim ve sanat merkezleri betimsel tarama modeli kullanarak incelenmiştir. Merkezlerde görev yapmakta olan çalışan 227 öğretmene tutum ölçeği uygulanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarında merkezlerdeki eğitim öğretim durumunun öğretmenlere göre uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmış olsa da BİLSEM’lerin fiziksel durumunun ve okul-çevre-merkez işbirliğinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin (2014) “Bilim ve sanat merkezlerine yönelik karşılaştırmalı inceleme ve standartların belirlenmesi” adlı doktora tezinde standartların belirlenmesi konusunda özel yetenekliler eğitiminde başarılı sayılan Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve İsrail’de uygulanan eğitim baz alınarak Türkiye’deki Bilim ve Sanat Merkezleri’nin yapı ve işleyişi karşılaştırılmıştır. İncelenen örnek ülkelerdeki standartların Türkiye’deki bilim ve sanat merkezlerine uyarlanabileceği öngörülerek bu merkezler için yönetici, öğretmen yeterlikleri ve öğretimsel hedefler için belirlenecek standartların neler olabileceği araştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden içerik analizi, belge analizi ve literatür tarama yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmadaki tüm katılımcılar, belirlenen standartların uygulanabilirliği ile ilgili olumlu yaklaşımda bulunmuş ve Bilim ve Sanat Merkezleri’nde sunulan eğitim eşitliği ve kalitenin sağlanabileceği görüşüne ulaşılmıştır.

Türkiye’de bilim ve sanat merkezlerindeki mevcut durumları belirlemek amacıyla Melike Özer Keskin, Nilay Keskin Samancı ve Songül Aydın tarafından 2013 yılında yayınlanan "Bilim ve sanat merkezleri: mevcut durumları, sorunları ve çözüm önerileri" adlı çalışmada Türkiye’deki yedi coğrafi bölgesinden birer bilim ve sanat merkezi seçilmiştir. Çalışmada merkezlerde görev yapan öğretmen ve yöneticilere anketler uygulanmıştır. Araştırmadan toplanan veriler yorumlanarak ve belirlenen problemlere çözüm önerileri sunulmuştur (Keskin vd., 2013).

Bulut (2016)'nın yüksek lisans tezi, Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi'nin etkililiği ve işlevselliğini belirlemek amacıyla 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Elazığ BİLSEM'e devam eden öğrenciler, merkezde görevli olan yönetici, öğretmenler ve RAM'de görev yapan uzman psikolojik danışmanların görüşleri dikkate alınarak yapılan nitel bir çalışmadır. Yapılan analizlere göre özel yetenekli öğrencileri tanılama sürecinde eksik yönler olduğu, eğitim programlarına ilişkin etkinliklerin bazı yönlerle geliştirilmesi gerektiği, öğrencilerin örgün eğitimle beraber BİLSEM'e devam etmelerinin sıkıntı oluşturduğu ve devamsızlık problemlerinin yaşandığı, fiziki şartlarının belli yönlerde yetersiz olduğu şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır.

Güler (2015) Türkiye'de özel yeteneklilerin eğitiminde önemli bir yeri olan bilim ve sanat merkezlerinin işleyişini belirlemek amacıyla nicel ve nitel veri toplama yöntemlerini kullanarak araştırma sonuçlarını bütünlüyci karma bir yöntem kullanmıştır. Araştırmayı Erzurum Remzi Sakaoğlu BİLSEM'e devam eden öğrencilerin ebeveynleri ve öğretmenleri ile Erzurum ili devlet ilkokullarında görev yapan sınıf öğretmenlerini tabakalı örnekleme yoluyla seçmiştir. Bu araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan anket ve görüşme formları kullanılmıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu bölüm sistem yaklaşımı öğelerine uygun olarak hazırlanan sorulara verilen cevapların analizi ile elde edilen nitel veriler sonucunda oluşturulmuştur.

Araştırmanın BİLSEM'in Girdi Boyutuna İlişkin Sonuçları

Sistem yaklaşımı öğelerine göre oluşturulan boyutlarda ilgili sorular BİLSEM'in tüm paydaşlarına yönlendirilmiştir. Öncelikle sistem yaklaşımının ilk ögesi olan girdi boyutuna ait öğelere ilişkin hazırlanan sorulara verilen cevaplar oluşturulan ana temalar ve alt temalar altında incelenmiştir. Girdi boyutunda öğretim programı, öğrenci tanılama sistemi, öğretmen seçimi ile ilgili öğretmen ve yönetici görüşlerine göre ana temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Daha sonra iki ayrı kurum aynı boyut altında karşılaştırılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen iki kurumun girdi boyutu açısından analizinde dikkate değer farklılık bulunmamakta ve analiz sonuçları benzerlik göstermektedir. Her iki kurumda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin çoğunluğu uygulanan öğretim programlarını bazı eksikliklere rağmen yeterli bulmaktadır. Öğrencilere uygulanan öğretim programlarının özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde önemli faktörlerden biri olduğunu göz önünde bulunduran katılımcılar programlar ile ilgili uzmanlar tarafından güncellemelerin yapılması ve en uygun programa ulaşılan kadar bu konu üzerinde araştırma ve gerekli çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bulut'un 2016 yılında yaptığı çalışmada eğitim programlarına ilişkin etkinliklerin bazı yönlerle geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaştığı göz önünde bulundurulursa bu yönden mevcut çalışma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir.

YKB ve MB öğretmen ve yöneticilerinin bir kısmı tanılama günümüz şartlarında yeterli bulmakta ve beklentiyi karşıladığını belirtmektedir. Bir kısmının görüşlerine göre ise tanılama tek başına yeterli olmayıp farklı yöntemlerin de kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Özellikle son yıllarda daha iyi işlediğinin vurgusunun yapılması önceki yıllarda aksaklıkların olduğu ya da tanılama yönteminin daha az işlediği sonucuna ulaştırmaktadır. Ayrıca bu durum son yıllarda özel yeteneklilere verilen değer arttığını, bu öğrencilerin eğitimleri konusunda daha fazla hassasiyet oluşturduğunu göstermekte ve bunun Türkiye açısından sevindirici durum olduğu düşünülmektedir. Keskin, Samancı ve Aydın'ın 2013 yılında yaptıkları çalışmada katılımcıların öğrenci tanılama sisteminde

kullanılan yöntem ya da testlerin uygun olmadığı yönünde görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak mevcut çalışmada ulaşılan sonuçlara göre özellikle son yıllarda tanılama sisteminin katılımcılar tarafından daha iyi işlediğinin belirtilmesi nedeniyle tanılama sistemindeki yöntemlerin uygun olmadığını belirtmek yanlış olacaktır. Söz konusu çalışma sonuçları ile bu çalışmanın sonuçları uyum göstermemektedir.

YKB ve MB'de görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticilerin büyük çoğunluğunun kuruma kabul ölçütü olarak öğretmen alım kılavuzunda belirtilen ölçütleri sağlayarak kabul edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Öğretmen alım kılavuzunda yer alan ölçütlerle BİLSEM öğretmenlerinin sahip olduğu ölçütlerin birbiri ile örtüştüğü, BİLSEM öğretmenlerinin kılavuzda belirlenen ölçütlere uygun olarak kurumlara alındığı görülmektedir.

Girdi boyutuna ait öğelere ilişkin öğrencilere yöneltilen sorulara verilen cevaplar da ana tema ve alt temalar oluşturularak analiz edilmiştir. Öğrencilere yönlendirilmek üzere eğitim programları, kurumun fiziki olanaklarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Öğretim programları ile ilgili her iki BİLSEM'e devam eden öğrencilerin görüşleri incelendiğinde öğretim programlarının ve materyallerin çoğunlukla yeterli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. MB'de uygulanan öğretim programlarının YKB öğrencilerine göre daha yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır.

YKB'nin fiziki durumunun önceki binaya göre daha iyi olduğu yönünde görüşler olsa da binanın öğrencilerin ihtiyaçlarına tam anlamıyla cevap vermediği sonucuna ulaşılmaktadır. Merkeze örgün eğitim kurumlarının ders bitiş saatinden sonra gelen öğrencilerin hissettiği en büyük eksikliğin kantinin olmaması ve çıkıp hava alabilecekleri bahçelerinin olmamasıdır. Veriler incelendiğinde genel anlamda merkezin ciddi bir araç-gereç eksiğinin olmadığı ve mevcut binanın önceki binaya oranla daha iyi olduğu düşünülse de bu binanın fiziki anlamda tam olarak yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Böyle olmakla birlikte kurumun yeni taşınmış olması sebebiyle mevcut yetersizliklerin zamanla giderilebileceği düşünülmektedir. MB'ye devam etmekte olan öğrencilerin görüşlerine göre fiziki durumun genel olarak iyi bulunduğu, materyal ve fiziki olanakları bakımından merkezin öğrencilerin ihtiyacını karşılanabildiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan kurumun en büyük dezavantajının başka bir eğitim kurumu ile bahçesini paylaşmak durumunda kalmasıdır.

Her iki kuruma devam eden öğrencilerin görüşleri değerlendirildiğinde MB'nin konum açısından dezavantajlı olmasına rağmen YKB'ye göre fiziki şartlarının biraz daha iyi bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. BİLSEM'in fiziksel imkânlarını ele alındığında yönetici ve öğretmenlere göre BİLSEM'in fiziksel imkânları bina bakımından kısmen yetersiz bulunmuş, öğrenciler tarafından ise fiziksel şartların yeterli bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle kullanılan binanın yetersizliğine ve kısmen de olsa materyal eksikliğine vurgu yapan katılımcıların bu görüşleri Sezginsoy (2007)'un yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Ancak söz konusu araştırmanın yapıldığı tarihte YKB'nin önceki binada faaliyet gösterdiği düşünülürse fiziki olanakların anlamlı oranda arttığı göz ardı edilmemelidir. Ayrıca MB'de konum açısından sorun yaşandığı, merkezi bir lokasyona taşınması durumunda bu sorunun ortadan kalkacağı düşünülmektedir.

Girdi boyutuna ilişkin velilere yönelik veliler ve öğrencilerin kaynaşmalarına yönelik yapılan etkinliklerle ilgili gerçekleştirilen görüşmeler analiz edilmiştir. MB'de velilerin kaynaşmasına yönelik etkinliklerin yapılmasına önem verildiği ve bu etkinliklerin daha çok yurt içi ve yurt dışı geziler aracılığı ile yapıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Gezilerden sonra en çok kaynaşmayı sağlayan etkinliğin toplantı ve seminerler olduğu da tespit edilmiştir. YKB'de ise velilerden alınan görüşlere göre yarı yarıya katılımcının çeşitli nedenlerle etkinliklere katılım sağlayamadığı en çok kaynaşmayı sağlayan etkinliğin ise toplantı ve seminerler olduğu sonucuna ulaşılabilir. MB'ye göre YKB'de BİLSEM-veli ilişkisinde sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak velilerden edinilen verilere göre BİLSEM-veli ilişkisinde MB'nin konuya daha fazla önem vererek faydalı çalışmalar yapmaya çalıştığı, YKB ile veliler arasındaki iletişimde sorunlar yaşandığı görülmektedir.

Araştırmanın BİLSEM'in İşlem Süreci Boyutuna İlişkin Sonuçları

Katılımcıların BİLSEM'in işlem süreci boyutuna ilişkin nitel verileri de ana temalar ve alt temalar halinde incelenmiştir. Öncelikle yönetici ve öğretmenler ile BİLSEM öğretmenliği, BİLSEM'de verilen eğitim süresinin verimliliği, kurumda yaşanan sorunlar ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Her iki kurumda görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticilerin BİLSEM öğretmenliği ana temasına ait görüşleri incelendiğinde BİLSEM öğretmenliğinin diğer örgün eğitim kurumlarında görev yapmaya göre en büyük avantajının öğrenci kitlesi olduğu yani özel yetenekli öğrencilerle ders işlemek olduğu belirtilmiştir. Söz konusu merkezlerde görev

yapan öğretmenler için en büyük dezavantaj, örgün eğitim kurumlarındaki mesai saatleri dışında görev yapmak durumunda olmalarıdır. Bu konuda her iki kurumda avantaj ve dezavantajların ortak olduğu tespit edilmiştir.

Yönetici ve öğretmenlerin BİLSEM’de geçirilen sürenin verimliliğine ilişkin görüşleri incelendiğinde MB katılımcılarına göre verimliliğin daha yüksek bulunduğu, ancak derslerin işlenme zamanından dolayı verimliliğin düştüğü belirtilmektedir. Aynı zamanda katılımcılar verimliliğin artırılması konusunda önerilerde bulunmuşlardır. YKB’nin öğretmen ve yöneticilerine göre geçirilen süre çoğunlukla verimli bulunmamıştır. Bu kurumda da verimli olamamasının temel nedeni derslerin işlenme zamanı yani öğrencilerin okul saatleri dışında ve hafta sonu gelmeleri olarak belirtilmiştir. Bu temel nedenin her iki kurumun katılımcılarına göre verimliliği düşüren en önemli etken olduğu belirtilmiştir.

Her iki kurumda yaşanan sorunlar incelendiğinde, YKB’de sorunların çoğunluğunun fiziki olanaklara ve ders saatlerinden kaynaklı olduğu görülmektedir. Bu kurumda görev yapmakta olan öğretmen ve yöneticiler, fiziki olanakların eskiye oranla iyileştiğini fakat yine de kısmen yetersiz kalabildiğini ifade etmektedir. Ayrıca katılımcılara göre örgün eğitimden çıkarak kuruma gelen öğrencilerin yorgun olmaları ve kısıtlı zamanlarda derslere katılmaları da en önemli sorunlardan biridir. MB’de ise ders saatleri çok ciddi sorun olarak görülmemekte ve daha çok kurumun fiziki şartlarının sorun olduğu belirtilmektedir. Çünkü MB öncelikle diğer kuruma göre dezavantajlı konumdadır. Ayrıca kurumun bahçesini başka bir eğitim kurumu ile paylaşması da sorun yaratmaktadır. Yani fiziki olanakların MB’de YKB’ye göre daha fazla soruna yol açtığı anlaşılmaktadır. Çelik Şahin (2014) yaptığı çalışmada öğrencilerin hem örgün eğitim kurumuna hem de BİLSEM’e devam ederken zaman sıkıntısı yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç mevcut çalışmanın sonucu ile benzeşmektedir. Bulut (2016)’nın araştırmalarında da benzer bir sonuç ile karşılaşıldığı görülmektedir.

Öğrencilerle ise, katılmaktan keyif alınan etkinlik/dersler, yaşanan sorunlar ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerin en sevdiği dersler ile artırılmasını istedikleri dersler benzerlik göstermektedir. Ancak YKB öğrencilerine göre en çok ders saatinin artırılmasını istedikleri dersin matematik, MB öğrencilerine göre ise en fazla ders saatinin artırılmasını istedikleri dersin Sosyal Bilgiler olduğu görülmektedir. Bazı öğrenciler ise ders saatlerinin

yeterli olduğunu düşünerek artırılmasını istememektedir. Çalışmada öğrenciler tarafından etkinliklerin sürelerinin yeterliliğine yönelik atflar yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yıldız (2010)'un çalışmasında BİLSEM'de geçirilen sürenin öğrencilere göre yeterli olduğu ortaya konmuştur. Bu açıdan ulaşılan sonuçların mevcut çalışma sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir.

Kurumda yaşanan sorunlara ilişkin belirtilen öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde öğrencilerin yaşadıkları sorunların fiziki şartlardan kaynaklandığı görülmektedir. YKB'de bahçe ve kantin sorununun çözülmesi, MB'de ise kurumun diğer kurumda olduğu gibi başka bir konuma taşınması durumunda sorunların ortadan kalkacağı tespit edilmiştir. Bulut'un (2016) çalışmasında fiziki şartlarının belli yönlerde kısmen yetersiz olduğu şeklinde sonuçlara ulaşılması mevcut çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Veliler ile de yine yaşanan sorunlar ve aile eğitimlerine ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Velilerin görüşleri incelendiğinde YKB'ye devam eden öğrencilerin velilerinin büyük çoğunluğu herhangi bir sorun yaşanmadığını ifade etmişlerdir. MB'de ise yaşanan sorunların en temel kaynağının ulaşım olduğu ifade edilmiştir. Kurumun daha ulaşılabilir bir konumda olması gerektiği ve velilerin çoğunluğunun ulaşım konusunda sorun yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte veliler tarafından fiziki şartlar bir diğer sorun kaynağı olarak belirtilmiştir. Yani MB'in konum açısından dezavantajlı olduğu öğretmen, yönetici ve öğrencilerin görüşlerini desteklemektedir. Ayrıca YKB'de aile eğitimi çalışmalarının daha çok rehberlik öğretmeni tarafından verilen toplantı ya da seminerler aracılığıyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Bazı veliler ise aile eğitimi çalışmaları yapılmasına rağmen farklı sebeplerle katılım sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. MB velilerine göre de YKB'de olduğu gibi aile eğitimi çalışmalarının daha çok çok toplantı ve seminerler aracılığı ile gerçekleştirildiği bu kurumda da aile eğitimi çalışmaları düzenlense de çeşitli nedenlerle katılım sağlanamadığı belirtilmiştir. Ayrıca aile eğitimi konusunda her iki kurumda da bu konuda bilgisinin olmadığını belirten veliler bulunmaktadır. Öte yandan elde edilen veriler incelendiğinde karşılaşılan iletişim sorunlarının velilerin ilgisizliğinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın BİLSEM'in Çıktı Boyutuna İlişkin Sonuçları

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların BİLSEM'in çıktı boyutuna ilişkin verilerin analizinden çıkarılan sonuçlar yer almaktadır.

Öğretmenler ile BİLSEM'de gerçekleştirilen etkinliklerin gerçekleşme düzeyi ile ilgili görüşme yapılmıştır. YKB'de öğretmenlerin özel yetenekli öğrencilerle çalışmanın ve bu öğrencilerin ilgi ve motivasyonları sayesinde etkinliklerin gerçekleşme düzeyinin anlamlı düzeyde arttığı ifade edilmektedir. MB'de öğretmenlerin programdaki esneklik sayesinde etkinliklere eklemeler yapılabilmesi ve gerekli materyallerinin yeterli olması nedeniyle etkinliklerin gerçekleşme düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin BİLSEM'de aldıkları eğitimin genel olarak katkısı incelendiğinde öğretmen ve yöneticilerin görüşlerinin iki kurum için de ortak olduğu görülmektedir. Şöyle ki; Yumuş ve Toptaş (2011) yaptıkları araştırmada bu merkezlerde öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişim boyutlarında katkıda bulunacak çalışmaların yapıldığı sonucuyla örtüşmekle birlikte mevcut araştırmada katılımcılar, söz konusu merkezlerde verilen eğitimin öğrencilerin her yönden gelişimine katkı sağladığını belirtmişlerdir.

Yönetici ve öğretmenlerle öğrencilerin yaptığı çalışmaların değerlendirilmesi hususunda yapılan görüşmeler neticesinde öğrencilerin katıldığı çalışmalar ve ürettikleri projelerin değerlendirmesinde özgünlük/yaratıcılığın en önemli ölçüt olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin yazmış oldukları projeler ve bu projeler ile katıldıkları yarışmalar da bir diğer değerlendirme ölçütüdür. Şöyle ki BİLSEM'de not verme sistemi olmadığı için öğrencilerin bilimsel araştırma düzeyleri, öğretmen ve akademisyen görüşleri ve öğrencilerin bireysel değerlendirme formlarının(rubrik, portfolyo vb.) öğrencilerin dosyalarına işlenmesi gibi değerlendirme ölçütleri kullanılarak öğrencilerin yaratıcılıklarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Sonuç olarak bu konuda her iki kurum için katılımcı görüşleri ortaktır.

Öğrencilerin değerlendirilmesi ile ilgili öğrencilerin görüşlerine başvurulduğunda, YKB öğrencilerinin daha çok sözlü ödülle değerlendirildiği belirtilmektedir. MB öğrencileri ise proje ile katıldıkları çalışmalarını ve gözlem dosyalarını değerlendirme ölçütü olarak

belirtmiştir. Bu farklılığın temel sebebi, YKB’de üst sınıf düzeylerinde öğrenciler ile görüşme gerçekleştirilememesi bu nedenle öğrencilerin yaş ortalamasının MB öğrencilerinin yaş ortalamasına göre daha düşük olmasıdır. Öte yandan MB öğrencileri daha üst eğitim programlarında olduğu için verilen cevapların da daha bilinçli olarak verildiği görülmektedir.

BİLSEM’in Öğrencilere Katkısı ile ilgili YKB’ye devam eden öğrencilerin görüşlerine göre, kurumun en çok sayısal ve sanat alanında gelişim sağladığı, MB öğrencilerine göre de aynı şekilde öğrencilerin sayısal alanda kendini geliştirdikleri belirtilmiştir. Her iki BİLSEM’de belirtilen ortak görüşün; BİLSEM’in sayısal dersler konusunda öğrencilere daha fazla katkı sağladığı ve öğrencilerin bu alanda ilgilerini artırdığı anlaşılmaktadır.

Velilerin BİLSEM’in çıktı boyutuna ilişkin görüşleri incelendiğinde, YKB’de verilen eğitimin veliler tarafından yeterli bulunduğu anlaşılmaktadır. Verilen eğitimin yeterli bulunmasının sebebi; BİLSEM’de verilen eğitimin örgün eğitime devam ettikleri okullarda gördükleri eğitim uygulamasından farklı olması ve merkezlerde eğlenerek öğrenmeleridir. Ayrıca veliler, öğrencilerin kendileri gibi özel yetenekli öğrencilerle bir arada eğitim almalarından da memnun olduklarını ifade etmişlerdir. MB velileri ise diğer kurumda olduğu gibi verilen eğitimin örgün eğitimden farklı olması sebebiyle yeterli bulmakta ancak verilen eğitim süresinin yetersiz olduğunu ve öğrencilerin örgün eğitim şeklinde tam gün eğitim alması gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırmanın BİLSEM’in Dönüt Boyutuna İlişkin Araştırma Sonuçları

Katılımcılarla dönüt boyutuna ilişkin olarak öncelikle kurumdan mezun olan öğrencilere yönelik ne tür çalışmaların yapıldığı konusunda görüşme yapılmıştır. Öğretmen ve yönetici görüşleri incelendiğinde ifadelerin kurumlar arasında çelişkili olduğu görülmektedir. YKB katılımcılarının kurumdan mezun olan öğrenciler için bir izleme sisteminin olduğu konusunda bilgi sahibi olduğu ve uygulamanın yararı konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Ancak MB katılımcılarının ise bu uygulama ile ilgili tam anlamıyla bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu durumun nedeninin öğretmenlerinin konuya olan ilgisizliği ya da yönetimin bilgilendirme eksikliğinin olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca uygulamanın yeni olması da mevcut sistem ile ilgili bilgi eksikliğinin nedeni olabilir. Böyle olmakla birlikte her iki kurumda konu ile ilgilenen yönetici ve öğretmenlerin mezun

izleme sistemi ile ilgili bilgi sahibi olup olmamalarına bakmadan söz konusu durumu ihtiyaç olarak kabul ederek bireysel izleme çalışmaları sürdürdükleri de tespit edilmiştir.

Dönüt boyutunda Türkiye’de bir eğitim modeli olan BİLSEM’lerin (geleceğine ilişkin) sürdürülebilirliği konusunda tehditlerin ya da risklerin var olup olmadığı ile ilgili öğretmen ve yöneticiler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre YKB yönetici ve öğretmenlerine göre uygulamanın sürdürülebilirliği konusunda en büyük risk, BİLSEM’lerin tam zamanlı eğitim kurumu olmaması ve öğrencilerin örgün eğitim gördükleri okuldan sonra eğitim almalarıdır. Bu risk MB yönetici ve öğretmenlerince de göz ardı edilmemektedir. Ayrıca beyin göçü, çevresel faktörler, kurumların niceliksel artışı, geleceğe ilişkin plansızlıklar gibi konular her iki BİLSEM yönetici ve öğretmenlerince risk olarak görülmektedir. Yönetici ve öğretmenlerden söz konusu kurumların sürdürülebilirliği konusunda herhangi bir risk ya da tehdidin olmadığı yönünde görüş belirtenler ise mevcut uygulamaları yerinde ve yeterli bulmaktadır. Ayrıca katılımcılar görüşlerini belirtirken BİLSEM uygulamasına ilişkin önerilerde de bulunmuşlardır. Bu öneriler öncelikle BİLSEM’ler için geleceğe yönelik sürdürülebilir plan ve programın yapılması ve eğitim zamanının tam zamanlı olması yönünde olmuştur. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığının son üç yılda gerçekleştirdiği faaliyetler doğrultusunda belirtilen görüşlere göre; sürdürülebilirliğin yüksek bulunduğu, aynı istek ve gayretle çalışmalar devam ettirildiği takdirde sürdürülebilirlik için herhangi bir risk ya da tehdidin oluşmayacağı düşünülmektedir.

BİLSEM uygulamasına yönelik kamuoyunun görüşleri ile ilgili olarak yönetici ve öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, görüşlerin ortak temalarda kesiştiği; çevrede kurum ile ilgili bilgisi olanların söz konusu merkezleri prestijli bir kurum olarak tanıdığı, katılımcıların birkaçına göre ise merkezler ile ilgili çevrenin çok fazla bilgi sahibi olmadığı yani tanıtımın yetersiz olduğu belirtilmiştir. Yine yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre velilerin BİLSEM ile ilgili genel olarak olumlu görüşlere sahip olduğu, velilerin eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğu ve öğretmenlerin veliler ile sıklıkla görüşmeler gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

BİLSEM ile ilgili aile ve çevre tarafından alınan dönütlere ilişkin öğrencilerin görüşleri incelendiğinde her iki kurum için de öğrencilerin çevresi ve ailesi tarafından kuruma

olumlu bakıldığı ve velilerin öğrencinin söz konusu kurumlarda eğitim almasının mutluluk ve gurur kaynağı olduğu anlaşılmaktadır.

Velilere ise bu merkezlerle ilgili olarak öğretmenler ve çevreden alınan dönütlere ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Bu konuda veli görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin kendi dersleriyle ilgili velilerle sık sık görüşme yapmak istedikleri ve velilere öğrencilerin genel durumu ile ilgili dönütler verdikleri anlaşılmaktadır. Bu dönütler genellikle öğrencilerin derse katılımı, katıldığı ya da katılmasının faydalı olacağı etkinlikler ile ilgilidir. Ayrıca çevrenin BİLSEM ile ilgili genel olarak olumlu düşündüğü ancak kurum ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan ve bu nedenle yanlış değerlendirmelerde bulunanların da olduğu belirtilmektedir.

Araştırmanın BİLSEM'in Çevre Boyutuna İlişkin Sonuçları

Sistem yaklaşımı öğelerinden sonuncusu olan çevre, sistemi ve işleyişi etkilediği için önemlidir. Bu önemden hareketle araştırmada katılımcıların merkezlerin çevre boyutu ile ilgili görüşlerini almak için diğer boyutlarda olduğu gibi tüm paydaşlarla görüşmeler yapılmıştır. BİLSEM-çevre ilişkisine ilişkin ilk olarak yönetici ve öğretmenlerle hangi kurumlar ile hangi amaçlarla ilişki kurulduğu konusunda görüşme yapılmıştır. En çok ilişki kurulan kurumların MEB ve üniversiteler olduğu, bu kurumlarla BİLSEM'lerdeki eğitime destek sağlanması amacıyla iletişim kurulduğu belirlenmiştir. Ayrıca bu kurumların yanında bilimsel kuruluşlar ve sanat kuruluşları gibi pek çok kurum/kuruluş ile de araştırma, gezi ve gözlem amacıyla ilişkiler kurulmaktadır. Aynı konuda YKB'den araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu daha alt eğitim programında eğitim gördüğü ve yaşça küçük oldukları için ilişki kurulan herhangi kurum ya da kuruluş yok şeklinde görüş belirtmişlerdir. Daha üst sınıf düzeyinde olan (7 ya da 8. Sınıf) öğrenciler ise daha çok üniversiteler ile iletişim kurulmakta olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerden birkaçı bilimsel kuruluşlarla da proje amaçlı ilişkilerin kurulduğu belirtmiştir. MB'de ise daha çok bilim söyleşileri için üniversiteler ile proje amaçlı da TÜBİTAK vb bilimsel ve teknolojik kuruluşlarla iletişim kurulduğu belirtilmiştir.

Bu konuda velilere ait görüşler incelendiğinde ise; BİLSEM'in öğrencilerin geleceğinde mutlaka katkısının olacağı, bu konuda velilerin olumlu düşündükleri ve umutlu oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca veliler, bu merkezlerde eğitim alan öğrencilere üniversiteye

sınavsız geçiş sağlanması ya da niversiteye giriş sınavlarında ek puan verilmesi şeklinde düzenlemeler yapılması gerektiği şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Sezginsoy (2007)'un çalışmasında BİLSEM'lerin okul-evre-merkez işbirliğinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmayla ulaşılan sonuçlar ile söz konusu çalışmanın eşiştiği görülmektedir.

neriler

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak, bilim ve sanat merkezi yönetici ve ğretmenlerinin sahip oldukları standartları korumak ve kendilerini geliştirebilmek için düzenli bir şekilde seminer ve hizmet içi eğitimlerin dönüt alınma sistemi ile düzenlenmesi, periyodik olarak denetim ve kontrollerin yapılması sağlanmalıdır. Ayrıca yurtdışından dönemsel eğitimci görevlendirmesi, merkez ğretmenlerinin de yurtdışında görevlendirilmesi yapılabilir. Bu doğrultuda deneyim ve bilgi paylaşımı sayesinde BİLSEM'de eğitim kalitesinin daha fazla artırılması sağlanabilir.

BİLSEM'le örgün eğitimin entegre edilerek, derslerin ve atölyelerin kredilendirilerek eşleştirilmesi ya da özel yetenekli öğrencilerin okullarındaki kulüp ve atölye çalışmalarını bilim ve sanat merkezlerinde yürütmesi sağlanabilir.

Merkezlerdeki atölye dersliklerinin ğrenci sayısına göre planlanmış şekilde olması öğrencilerin ders esnasında etkinlikleri istedikleri gibi yapabilmelerine fırsat vermelidir. Özellikle Mamak BİLSEM'in şartlarının daha uygun olacağı farklı bir binaya taşınması sağlanabilir.

Ankara'da bulunan BİLSEM'lerin hatta Türkiye'de yer alan tüm merkezlerin gerek proje çalışmaları için gerekse merkezlerin fiziki donanımlarının istenilen niteliklerde olması için düzenli bir gelir kaynağına sahip olması gereklidir. Bunun için ayrı bütçeye sahip olması sağlanabilir.

BİLSEM'lerin kamuoyunda bilinirliğinin daha da artırılması için televizyon yayınlarından da yararlanılabilir (kamu spotu, röportaj, TV programı vb.). Ayrıca zel yetenekli öğrencileri anlama ve tanıma konusunda çizgi film yayınlanması da faydalı olabilir. Ya da

özel yeteneklilere yönelik toplumun farkındalığını arttırmak ve bu öğrencilerin ailelerine yönelik tasarlanan bilgi ve bilinç seviyesini arttırmak amaçlı kurslar gerçekleştirilebilir.

Öğretmen adaylarında özel yetenekli çocukların eğitimlerine ilişkin farkındalık oluşturmak ve yeterliliklerini arttırmak amacıyla lisans döneminde zorunlu ders açılabilir.

KAYNAKLAR

- Açıklım, A. (1997), *Toplumsal Kurumsal ve Teknik Yönleriyle Okul Yöneticiliği*, Pegem Yayınları, Ankara.
- Akarsu, F. (2004), *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi: Politika ve Strateji Belirleme Raporu*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Akarsu, F. (2004), *Seçilmiş Makaleler Kitabı*, I. Türkiye Üstün Zekâlı Çocuklar Kongresi Yayını dizisi:1, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Akkanat, H., (2004), Üstün veya Özel Yetenekliler, Şirin vd., Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, s.184.
- Akbulut, T. K. ,(2016), *Bilim ve Sanat Merkezlerinin Etkililiği ve İşlevselliğine İlişkin Öğretmen, Öğrenci, Yönetici ve Uzman Psikolojik Danışmanların Görüşleri*, Fırat Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Akyüz, Y. (1994), *Türk Eğitim Tarihi* (5. Baskı), Kültür Koleji Yayınları, İstanbul.
- Aldemir, M.C. (1985), *Örgütler ve Yönetim (Makro Bir Yaklaşım)*, Bilgehan Yayınevi, İzmir.
- Alemdar, M. (2009), *Erken Çocukluk Dönemindeki Üstün Yetenekli Çocukların Belirlenmesinde Ebeveyn, Öğretmen Ve Uzman Görüşlerinin Karşılaştırılması*, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Altunoğlu, B.K. (2013), *Sağlık Bilimleri Enstitüsünün Örgütsel Etkililik Analizi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Archomboult. F.X., Jr. et ol. 1993, 'Cooperolive Learning and The Gifted,' (tebliğ özeti] *Program ve Özetler. A Gifted Globe: 10 th World Congress on Gifted and Talented Education*, 8-13 Ağustos, S.89, <http://liderlerokulu.com/ustun-zekalilarin-egitimi> (15.09.2017).
- Aslantaş, İ., Özkan, M. (2014), Öğretmen Ve Yönetici Gözüyle Etkili Okulda Yönetici Özelliklerinin Belirlenmesi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 26 , p. 181-193.
- Ataman, G. (2002), *İşletme Yönetimi Temel Kavramlar ve Yeni Yaklaşımlar*, İkinci Baskı, Türkmen Yayınları, İstanbul.
- Ataman, A. (2003), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Ataman, A. 2004, *Üstün Zekalı ve Üstün Özel Yetenekli Çocuklar*, Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, s.155, 158, 161, 166.
- Aycan, A. (2005), Gençlik Merkezlerinde Örgütsel Etkililik ve Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Aydın, S., (1994),*Eğitime Farklı Bir Bakış*, TÖV Yayınları, İzmir.
- Aydın, M. (2000), Eğitim Yönetimi, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara.
- Balcı, A. (2001), *Etkili Okul ve Okul Geliştirme*, Pegem A Yayınları, 2.Baskı Ankara.
- Baş T., Akturan U.(2008), *Nitel Araştırma Yöntemleri: NVivo ile Nitel Veri analizi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Birgöl, E. (2008), *İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Mevcut Eğitim Sistemine İlişkin Görüşlerinin Sistem Yaklaşımına Göre Belirlenmesi Ve Değerlendirilmesi (Muğla İli Örneği)*, Muğla Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- Başaran, İ. E. (1982), *Örgütsel Davranışın Yönetimi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Başaran, İ.E. (1993), *Türkiye Eğitim Sistemi*, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- Başaran, İ.E., Çinkır, Ş. (2013), *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*, Siyasal Kitabevi 4. Baskı, Ankara.
- Bildiren, A. (2011), *Üstün Yetenekli Çocuklar: Aileler ve Öğretmenler için Bir Klavuz*, Doğan Kitap Yayıncılık, İstanbul.
- Bursalıoğlu, Z. (1997), *Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama*, Pegem A Yayınları, Altıncı Baskı, Ankara.
- Bursalıoğlu, Z. (2002), *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- Can, G. (2002), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Pegem-A Yayıncılık, Ankara.
- Clark, B. (2015), *Üstün Zekalı Olarak Büyümek: Evde ve Okulda Çocukların Potansiyellerini Geliştirmek; Going Up Gifted: Developing the Potential of Children at School and at Home*, (Çev. F. Kaya, Ü. Oğurlu), Nobel Yayınları, Ankara.
- Conkılın W.,Frei S. (2016), *Üstün Zekalı ve Yetenekliler için Eğitim Programının Farklılaştırılması*, (Çev: N. G. Kahveci), Özgür Yayınları, İstanbul.
- Cuts, N.E., Moseley N. (2004), *Üstün zekalı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi: Ulusun En Büyük Kaynaklarından Birinin Harcanması Nasıl Önlenir?*, (Çev: İ. Ersevım), Özgür Yayınları, İstanbul.
- Çakın N. (2005), *Bilim ve Sanat Merkezlerine Zihinsel Alandan Devam eden Öğrencilerin Akranları ile Okul Başarıları açısından Karşılaştırılması*, Afyon Kocatepe Sosyal bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.
- Çetinkaya, Ç. ve Döner İ. (2012), *Türkiye’de Üstün Yeteneklilere Tanınan Hakların İncelenmesi*, Sakarya University Journal of Education, s.7-20.
- Çobanoğlu, F. (2008), *İlköğretim Okullarında Örgütsel Kimlik ve Örgütsel Etkililik (Denizli İl Örneği)*, Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Çubukçu, Z., Girmen, P. (2006), *Ortaöğretim Kurumlarının Etkili Okul Özelliklerine Sahip Olma Düzeyleri*, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:16.
- Daşo, S. (2016), *“Bilim ve Sanat Merkezleri*, <http://www.rehberlikservisi.net/bilim-ve-sanat-merkezleri/> (28.09.2017).
- Davaslıgil,Ü. (2004). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Durum Tespiti Komisyonu Ön Raporu*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Davis, G.A. ve Rimm, S.B. (1989) , “Education Of the The Gifted And Talented (Second Edition)” New Jersey 07632: Prentice Hall, Inc., s. 104-158, <http://liderlerokulu.com/dikmen/ustun-zekalilarin-egitimi/>(14.09.2017).

- Davis, G.A. (2014), *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimi: Öğretmenler ve Ebeveynler için El Kitabı*, (Çev: M. I. Koç), Özgür Yayınları, İstanbul.
- Doğan, M., Tekcan N., Cürebal F. (2004), *Üstün ve Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Bir Okul Modeli: TEVİTÖL, Kulaksızoğlu vd.*, *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Dönmez, N., (2004), *Bilim Sanat Merkezlerinin Kuruluşu ve İşleyişinde Yapılması Gereken Düzenlemeler*, Kulaksızoğlu vd., *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, s.71-72.
- Dönmez, N.B., (2012), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*, Eğiten Kitap Yayıncılık, Ankara.
- Dönmez, N.B. (2007), *Üstün ve Özel Yeteneklilerin Eğitimleri Ülkemize Özgün Bir Model: Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)*, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı: 15, 2007, 178-186.
- Erdoğan S. Ç., Kahveci N. G. (2015), *Farklılaştırılmış Fen Ve Teknoloji Öğretiminin Üstün Zekâlı Ve Yetenekli Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12-1, Sayı: 23, s.191-207
- Eren, M. H. (2010), *Üstün Zekâlılık ve Üstün Zekâlıların Eğitimi ile İlgili Yapılan Çalışmalar*, Arı Matbaacılık Kâğıtçılık, İstanbul.
- Eriş, B. (2015), *Her Çocuk Üstün Yeteneklidir*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Esen, H. Ö. (1998), *İşletme Yönetiminde Sistem Yaklaşımı*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Enç, M. (1979), *Üstün Beyin Gücü: Gelişim ve Eğitimleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Geçkil, A.(2012), *Bilim ve Sanat Merkezlerindeki (BİLSEM) Laboratuvar Yeterliklerinin ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, Gaziantep Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Güleç, İ., Akgün, Ö.E., Bayrakçı M. (2013), *VI. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı II: Eğitim Bilimleri ve Öğretmenlik Alan Eğitimi*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları, Sakarya.
- Güler, M.(2015), *Bilim ve Sanat Merkezlerine İlişkin Paydaşların Görüşlerinin İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- I.Uluslararası Üstün Yetenekliler Eğitimi Sempozyumu, (2010), Rota Yayıncılık, İstanbul.
(<https://ustunzekalilar.org/tr/Makaleler/Icerik/134-Renzullinin-Uclu-Cember-Modeli>, 25.09.2017).
(<https://www.bilimsenligi.com/izmir-sidika-akdemir-bilsem.html>, 27.09.2017).
(http://konakbilsem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/35/01/973623/icerikler/sanat-ve-spor-etkinlikleri-birimi-ogretmenleri_2210476.html?CHK=5f78d20966f97c6f4475321784a648, 28.09.2017).
(http://ykbilsem.meb.k12.tr/06/25/969936/teskilat_semasi.html, 27.09.2017).
(http://istanbulbilsem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/34/970178/dosyalar/2014_11/27022449_destekeitimodas1.pdf?CHK=ee2ee6579148693c4b1cfff1008510dd, 28.09.2017).

(http://fatmanurierkanbilsem.meb.k12.tr/mobile/tema/icerikler/icerikler/sikca-sorulan-sorular_1353563.html, 17.10.2017).

(<http://www.ustunyetenekliyiz.biz/index.php/component/content/article/81-nedir/90-zekan-n-toplumda-dag-l-m>, 14.11.2017).

(<https://www.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/bilim-ve-teknoloji-yuksekkurulu/toplantilar/icerik-bilim-ve-teknoloji-yuksekkurulu-25toplantisi-15-ocak-2013>, 13.11.2017).

(<https://www.youtube.com/watch?v=JrmhghNaDK0>, 14.02.2019)

Karabulut, R. (2015), *Dünden Bugüne Üstün Yeteneklilerin Eğitimi*, Bizim Büro Yayınları, Ankara.

Karakurt, B. (2003), Sınıf Yönetiminde Üstün Zeka ve Yetenekli Öğrencilere Yönelik Öğretmen Tutumu, *Eğitim Dergisi*, Sayı:2, Malatya, s. 2, 4, 5, 9, 10.

Keleş, R. (1976), “Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Yöntem” içinde Uysal Ş. (Ed.), *Sosyal Bilim Araştırmalarında Kullanılan Araçların Geçerlik ve Güvenirlikleri*, TODAİE Yayınları, Ankara, s.35-57.

Keskin M. Ö., Smancı N. ve Aydın S. (2013), Bilim ve Sanat Merkezleri: Mevcut Durumları, Sorunları ve Çözüm Önerileri, *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 2, s.78-96.

Koçel, T. (1984), *İşletme Yöneticiliği*, Venüs Ofset Matbaacılık, İstanbul.

Köseoğlu, S., Taşdemir, Ö.M. (2012), *Üstün Yetenekli Çocuk: Aile El Kitabı*, Ayrıntı Basımevi, Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (2004), *I. Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi: Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

Levent, F. (2011), *Üstün Yetenekli Çocukların Hakları: Üstün Yetenekli Olmak: Anne Babalar ve Öğretmenler İçin El Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.

MEB (1973), 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu,

MEB (1991), I.Özel Eğitim Konseyi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.223-246.

MEB (1994), Temel Kabiliyetler Testi Yaş 5-7. Türkiye Standardizasyonu ve Norm Çalışması, MEB Özel Eğitim ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, MEB Yayınları, Ankara.

MEB (1999), Milli Eğitim Bakanlığı Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Yönetmeliği, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/43.html> (03.10.2017).

MEB (2007), Milli eğitim bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Şubat, *Tebliğler Dergisi*.

MEB (2013), Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Üstün Yetenekli Bireyler Strateji Ve Uygulama Planı 2013 – 2017*, Ankara.

- MEB (2015), Milli eğitim bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Ağustos, *Tebliğler Dergisi*.
- MEB (2018), *2018-2019 BİLSEM Öğrenci Tanılama Klavuzu*, (2016), http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/09171525_2018-2019_BYLSEM_YYRENCY_TANILAMA_VE_YERLEYTYRME_KILAVUZU.pdf (22 Kasım 2018),
- MEB (2017). *Özel Öğretim Hizmetleri Genel Müdürlüğü*, <http://orgm.meb.gov.tr/www/bilim-ve-sanat-merkezleri-yonergesi-yayimlandi/icerik/582> (20.03.2017).
- MEB (2017), *Strateji Geliştirme Başkanlığı: Resmi İstatistikler*, http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/08151328_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2016_2017.pdf (06.10.2017).
- Ömür, Y. E. (2017), Eğitimde Niteliğin Sistem Yaklaşımı ve Eleştirel Eğitim Anlayışı Açısından Tanımlanması Üzerine Bir Tartışma, *Yıldız Journal Of Educational Research*, Sayı:1, 2017, s. 1-15.
- Özdemir, S. (1998), *Eğitimde Örgütsel Yenileşme*,: Pegema Yayınevi, 3.Baskı, Ankara.
- Özenç, M. E.(2013), Türkiye'de Üstün Yetenekli Öğrencilerle İlgili Yapılan Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* , Sayı:171, 2014, s.13-28.
- Özkan, M. (2009), *Yönetici, Öğretmen, Veli Ve Öğrenci Görüşlerine Göre Bilim ve Sanat Merkezlerinin Örgütsel Etkililiği*, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Polatoğlu, A. (1984), Örgüt Kuramları ve İletişim, *Amme İdaresi Dergisi*, Sayı 17, s. 62-76.
- Sabuncuoğlu, E.T. (2010), *Kamu Örgütlerine Yönelik Örgütsel Etkililik Modeli*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Saillard Kuş, E. (2009). *NVivo 8 ile nitel araştırma projeleri*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sak, U. (2011), Üstün Yetenekliler Eğitim Programları Modeli (ÜYEP) ve Sosyal Geçerliliği, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt 36, Sayı:161, s. 213-229.
- Sak, U. (2014), *Üstün Zekâlılar: Özellikleri, Tanımlanmaları, Eğitimleri*, Vize Yayıncılık, Ankara.
- Saranlı, A. G. (2011), *Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerine Yönelik Geliştirilen Aile Rehberliği Programlarının Etkililiğinin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Sencer, M., Irmak, Y. (1984), *Toplumbilimlerinde Yöntem*, Say Kitap Yayıncılık, İstanbul.
- Sezginsoy, B.(2007), *Bilim-Sanat Merkezi Uygulamasının Değerlendirilmesi*, Balıkesir Üniversitesi Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Sivas Bilim ve Sanat Merkezi Projeleri <http://sivasbilssem.meb.k12.tr/tema/dosyadetay.php?KATEGORINO=1456431&git=2> (24.10.2017).
- Summak, M., Şahin, Ç. Ç. (2014), Türkiye'de Bilim ve Sanat Merkezlerinde Standartların Belirlenmesi ile İlgili Görüşlerin İncelenmesi, *Asya Öğretim Dergisi* , s.1-15.

- Stuart, T., Beste, A. (2011), *Farklı Olduğumu Biliyordum: Üstün Yeteneklileri Anlayabilmek*, (Çev. A. Gönenli), Kök Yayıncılık, Ankara.
- Şahin, F. (2015), “Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimi” içinde Şahin F. (Ed.), *Üstün Zekalı Öğrencilerin Öğretmenlerinin Eğitimi*, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Şahin, Ç. Ç.(2014), *Bilim ve sanat Merkezleri'ne yönelik Karşılaştırmalı Bir İnceleme ve Standartların Belirlenmesi*, Gaziantep Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gaziantep.
- Şirin, M. R., Kulaksızoğlu, A. ve Bilgili A. E. (2004), *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Şişman, M. (2002), *Eğitimde Mükemmellik Arayışı*, Pegem A Yayınları, Ankara.
- Şişman, M. (2013), *Eğitimde Mükemmellik Arayışı: Etkili Okullar*, PegemAkademi Yayıncılık, Ankara.
- TC Resmi Gazete (1956), 6660 Sayılı Kanun, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9242.pdf> (16.10.2017).
- TC Resmi Gazete (1929), 1416 Sayılı Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1416.pdf> (17.10.2017).
- TC Resmi Gazete (1981), 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf> (30.12.2017).
- 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükümünde Kararname, https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111011_ozel_egitim_kanun_hukmu_nda_kararname.pdf (06.06.2017).
- Tomlinson, C. A. (2015), *Üstün Zekalı ve Yetenekli Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Karma Öğretim*, (Çev. S. Emir, A. Aksu), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Topses, G. (1997), *Eğitim Psikolojisi*, Yayınları, Ankara.
- Tortop, H.S. (2016), *Üstün Zekalılar Eğitiminde Farklılaştırılmış Öğretim: Müfredat Farklılaştırma Modelleri*, Genç Bilge Yayıncılık, Düzce.
- TDK. (2017), *Türk Dil Kurumu: Genel Türkçe Sözlük*, <http://www.tdk.gov.tr/>(21.03.2017)
- Türk Eğitim Vakfı İnanç Türkeş Özel Lisesi (TEVİTOL), <http://www.tevitok.k12.tr/hakkimizda/tarihce.html>(26.09.2017).
- Uluğ, F. (1999), *Eğitimde Grup Süreçleri*, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Uşun, S. (2006), *Uzaktan Eğitim*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Uzun, M. (2004), *Üstün Yetenekli Çocuklar El Kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Yalçınkaya, M. (2002), *Açık Sistem Teorisi ve Okula Uygulanması*, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, s.103-116.

Yıldırım, A., Şimşek, H.(2000), *Sosyal Bilimlerde Nitel araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yıldız, H. (2010), *Üstün Yeteneklilerin Eğitiminde Bir Model Olan Bilim Ve Sanat Merkezleri Üzerine Bir Araştırma*, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yılmaz, D. (2015), *Üstün Yetenekliler İçin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları: Gereksinimler, Sorunlar ve Müdahaleler*, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Yılmaz, K. (2013), *Etkili Okul: Örgütsel Etkililik Modelleri*, https://docs.google.com/file/d/0B3VwQlaAY_UfaERFTmVpaUtJUk0/edit , (05.12.2017).

EKLER

EK-1. Veri Toplama Araçları

Sayın Öğretmen/ Yönetici,

Bu araştırmanın amacı “Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Bilim ve Sanat Merkezlerinin Etkililiği” başlıklı yüksek lisans tezine veri toplamaktır. Bu amaçla geliştirilen ilişikteki yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Katkılarınız ile gerçekleştirilecek bu araştırmanın, özel yetenekli öğrencilere verilen eğitimin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi çalışmalarına ışık tutması beklenmektedir.

Görüşme sırasında vereceğiniz yanıtlar topluca değerlendirilecek, yalnızca araştırmacı tarafından kullanılacak, başka hiçbir kimse veya kuruma verilmeyecektir.

Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşması, büyük ölçüde sizin görüşmede size yöneltilen soruları içtenlikle cevaplamanıza bağlıdır. Görüşmeye ayıracağınız zaman ve gösterdiğiniz ilgi için teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Saygılarımla

Gözde AKIN

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisi

E-Mail: gozde.demircan@hotmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Açıklama: Aşağıda kişisel bilgilere yönelik sorular yer almaktadır. Lütfen durumunuza uygun olan seçeneği (X) işareti ile işaretleyiniz veya size uygun cevapları yazınız.

1. Cinsiyetiniz : Erkek ( ) Kadın( )
- 2.Göreviniz: Okul Yöneticisi ( ) Öğretmen ( )
3. Yaşınız : 25-35 ( ) 36-45 ( ) 46 ve üstü( )
4. Mesleki Kıdem Yılıınız: 1-5 ( ) 6-10 ( ) 11-15 ( ) 16 ve yukarısı ( )
- Yönetici iseniz yöneticilik kıdeminiz: 1'den az ( ) 1-3 yıl ( ) 4-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( )
11 yıl ve üzeri ( )
5. BİLSEM'deki çalışma süreniz? : 1'den az ( ) 1-3 yıl ( ) 4-5 yıl ( ) 6 ve üstü( )
- 5.Eğitim Durumunuz: Ön Lisans ( ) Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora ( )
6. Branşınız : Bilişim ( ) Fen Bilimleri ( ) Görsel Sanatlar ( ) Müzik ( ) Matematik ( ) Edebiyat ( )
Sosyal Bilgiler ( ) İngilizce ( ) Sınıf Öğr.( ) Biyoloji ( ) Kimya ( ) Tarih ( ) Coğrafya ( ) Felsefe ( )
Rehberlik ( ) Diğer ( )
7. Özel Yeteneklilerin Eğitimi ile İlgili eğitim aldınız mı? Evet ( ) Hayır( )

ÖĞRETMEN/ YÖNETİCİ GÖRÜŞME SORU FORMU

(A FORMU)

1	Kuruma hangi ölçütleri sağlayarak kabul edildiniz? Sizce BİLSEM öğretmenleri hangi yeterliliklere sahip olmalıdır?
2	Mesleki gelişiminizi desteklemek üzere; a) Kendi alanınızda hangi eğitimleri aldınız?, b) Özel yetenekliler alanında hangi eğitimleri aldınız?(Lisans dönemi, hizmet içi eğitim vb.)
3	BİLSEM’de görev yapmanın örgün eğitim kurumlarında çalışmaya göre avantajları ve dezavantajları nelerdir?
4	BİLSEM’de eğitim verdiğiniz zaman dilimini ne ölçüde verimli buluyorsunuz? Verimliliği artırmak için önerileriniz nelerdir?
5	BİLSEM’lerin mevcut tanılama sistemi hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce öğrenciler nasıl tanılmalıdır?
6	Uygulamakta olduğunuz mevcut programdan memnun musunuz? Programa 1 ile 10 arasında kaç puan verirdiniz? Nedenini açıklayınız.
7	Kullandığınız öğretim programında öngörülen etkinlikleri gerçekleştirme düzeyiniz nedir? 1 ile 10 arasında kaç puan verirdiniz? Nedenini açıklayınız.
8	BİLSEM’e devam eden öğrencilerin devamsızlıkları nasıl kontrol edilmektedir?
9	Kurumda yaşadığınız sorunlar nelerdir? (Program, yönetim, dersler ve öğrenciler, fiziki şartlar, araç-gereç, teknik donanım vb. ile ilgili olarak düşününüz.)
10	BİLSEM’de verilen eğitim öğrencilerin gelişimine (fiziksel, psikomotor, zihinsel, sosyal, duygusal, ahlaki) ne ölçüde katkı sağlamaktadır? Açıklayınız.
11	Öğrencilerin ürettiği proje ya da katıldığı çalışmaların genel değerlendirme ölçütleri nelerdir?
12	BİLSEM’den mezun olan öğrencilerin hayat boyu izlenmesini sağlayacak bir program var mıdır? BİLSEM’den mezun olan öğrenciler ile ilgili ne tür çalışmalar yürütülmektedir?

13	Türkiye’de bir eğitim modeli olan BİLSEM uygulamasının (geleceğine ilişkin) sürdürülebilirliği konusunda ne düşünüyorsunuz? Tehditler (riskler) var mıdır?
14	Öğrencilerin BİLSEM’de eğitim görmekten hangi konularda/ alanlarda, ne ölçüde memnun olduğunu düşünüyorsunuz? Gözlemlerinizi doğrultusunda cevaplayınız.
15	Veli eğitim sürecinin neresinde yer almaktadır? a)Veliler ile hangi sıklıkta görüşmeler yapıyorsunuz? b)Dersinizle ilgili velilerden ne tür dönütler alıyorsunuz?
16	BİLSEM etkinlikleri kapsamında ilişki kurduğunuz bölgesel kurum ve kuruluşlar nelerdir? Bu kurum ve kuruluşlarla ne tür ilişkiler kuruyorsunuz? Açıklayınız.
17	BİLSEM ile ilgili olarak kamuoyu veya sosyal çevrenizden ne tür tepkiler alıyorsunuz?
18	BİLSEM’lerin faaliyetlerini doğru, eksiksiz ve süreklilik arz edecek bir şekilde yürütebilmesi için ilişki kurması gereken kamu kurumları nelerdir? Nedenleriyle açıklayınız.

Sevgili Öğrenci,

Bu araştırmanın amacı “Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Bilim ve Sanat Merkezlerinin Etkililiği” başlıklı yüksek lisans tezine veri toplamaktır. Bu amaçla geliştirilen ilişikteki görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Katkılarınız ile gerçekleştirilecek bu araştırmanın, özel yetenekli öğrencilere verilen eğitimin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi çalışmalarına ışık tutması beklenmektedir.

Görüşme sırasında vereceğiniz yanıtlar topluca değerlendirilecek, yalnızca araştırmacı tarafından kullanılacak, başka hiçbir kimse veya kuruma verilmeyecektir.

Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşması, büyük ölçüde sizin görüşmede size yöneltilen soruları içtenlikle cevaplamanıza bağlıdır. Görüşmeye ayıracağınız zaman ve gösterdiğiniz ilgi için teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Saygılarımla

Gözde AKIN

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisi

E-Mail: gozde.demircan@hotmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Açıklama: Aşağıda kişisel bilgilere yönelik sorular yer almaktadır. Lütfen durumunuza uygun olan seçeneği (X) işareti ile işaretleyiniz veya size uygun cevapları yazınız.

- 1.Cinsiyetiniz :** Erkek ( ) Kadın ( )
- 2. Yaşınız :** 7-9 ( ) 10-12 ( ) 13- 15 ( ) 16 ve üstü ( )
- 3. Sınıfınız:** 3. sınıf ( ) 4.sınıf ( ) 5.sınıf ( ) 6.sınıf ( ) 7.sınıf ( ) 8.sınıf ( ) lise 1 ( ) lise 2 ( ) lise 3 ( )
- 4.Devam ettiğiniz okul türü :** Özel Okul ( ) Devlet Okulu ( )
- 5.BİLSEM’de kaç yıldır eğitim alıyorsunuz?** 1 yıl ( ) 2 yıl ( ) 3 yıl ( ) 4 yıl ve üstü ( )

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME SORU FORMU
(B FORMU)

1	BİLSEM’de katıldığınız eğitim programlarından ne ölçüde memnunsunuz? Önerileriniz nelerdir?
2	Kurumunuzun fiziki olanaklarının yeterliliği konusunda düşünceleriniz nelerdir? (Özel yetenekli öğrencilerin sınıf ortamı, fiziki koşullar ve teknik donanım nasıl olmalıdır?)
3	Kurumunuzda araç-gereçler ihtiyacınızı hangi oranda karşılıyor? Açıklayınız.
4	BİLSEM’de; a) Geçirdiğiniz sürenin, b) Derse girdiğiniz zaman diliminin verimli olduğunu düşünüyor musunuz? Cevabınız olumsuz ise; sizce verimli olması için kurumda ne kadar ve hangi zaman aralığında derse girmelisiniz?
5	BİLSEM’de katılmaktan en çok hoşlandığınız ders/etkinlikler nelerdir? Aldığınız hangi etkinliklerin ya da ders saatlerinin artırılmasını istersiniz?
6	Kurumda yaşadığınız sorunlar nelerdir? (Program, yönetim, dersler ve öğrenciler, fiziki şartlar, araç-gereç, teknik donanım vb. ile ilgili olarak düşününüz.)
7	BİLSEM’de ürettiğiniz projelerin ve katıldığınız çalışmaların başarı değerlendirmesi nasıl yapılmaktadır?
8	BİLSEM’in genel olarak size katkısı nedir? BİLSEM’de kendinizi en çok geliştirdiğiniz alan hangisidir?
9	Aileniz BİLSEM’e devam ediyor olmanız konusunda neler düşünüyor/ hissediyor?
10	BİLSEM’de eğitim almanız konusunda çevrenizden (arkadaş, öğretmen, akraba vb.) ne tür tepkiler alıyorsunuz?
11	BİLSEM etkinlikleri kapsamında ilişki kurduğunuz bölgesel kurum ve kuruluşlar nelerdir? Bu kurumlarla ne tür ilişkiler kuruyorsunuz? Açıklayınız.

Sayın Veli,

Bu araştırmanın amacı “Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Bilim ve Sanat Merkezlerinin Etkililiği” başlıklı yüksek lisans tezine veri toplamaktır. Bu amaçla geliştirilen ilişikteki görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Katkılarınız ile gerçekleştirilecek bu araştırmanın, özel yetenekli öğrencilere verilen eğitimin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi çalışmalarına ışık tutması beklenmektedir.

Görüşme sırasında vereceğiniz yanıtlar topluca değerlendirilecek, yalnızca araştırmacı tarafından kullanılacak, başka hiçbir kimse veya kuruma verilmeyecektir.

Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşması, büyük ölçüde sizin görüşmede size yöneltilen soruları içtenlikle cevaplamanıza bağlıdır. Görüşmeye ayıracağınız zaman ve gösterdiğiniz ilgi için teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Saygılarımla

Gözde AKIN

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisi

E-Mail: gozde.demircan@hotmail.com

BÖLÜM-I

KİŞİSEL BİLGİLER

Açıklama: Aşağıda kişisel bilgilere yönelik sorular yer almaktadır. Lütfen durumunuza uygun olan seçeneği (X) işareti ile işaretleyiniz veya size uygun cevapları yazınız.

1.Cinsiyetiniz : Erkek ( ) Kadın ( )

2. Yaşınız : 25-35 ( ) 36-45 ( ) 46 ve üstü ( )

3. Son Bitirdiğiniz Eğitim Kurumu : İlköğretim Okulu ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

5. Mesleğiniz : Öğretmen ( ) Doktor ( ) İşçi ( ) Subay/astsubay ( ) Serbest M. ( ) İşsiz ( ) Hakim/
Avukat/Savcı ( ) Ev Hanımı ( ) Emekli ( ) Bunlardan başka.....( )

7. Çocuk sayınız : 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve üstü ( )

VELİ GÖRÜŞME SORU FORMU

(C FORMU)

1	Yönetim tarafından özel yetenekli çocukları ve aileleri tanıştırma ve kaynaştırma amaçlı ne tür etkinlikler düzenlenmektedir?
2	Çocuğunuzun BİLSEM'e devam etmesi konusunda sorun yaşıyor musunuz? Varsa hangi tür sorunlar yaşıyorsunuz?(Kurumla, dersler ve öğretmenler, fiziki şartlar ve ulaşım vb. ile ilgili)
3	Veli olarak eğitim sürecinin neresinde yer alıyorsunuz? a)Okul çalışanları ile hangi sıklıkta görüşmeler yapıyorsunuz? b) Çocuğunuzun dersleriyle ilgili öğretmenlerden ne tür dönütler alıyorsunuz?
4	Aile eğitimi çalışmaları yapılmakta mıdır? Yapılıyorsa faydaları nelerdir?
5	Çocuğunuzun BİLSEM'de aldığı eğitimi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? Cevabınız "Yeterli değil" ise; çocuğunuzun eğitimine katkı sağlaması amacıyla varsa destek aldığınız kurum ya da kursların hangileri olduğunu belirtiniz.
6	Çocuğunuzun BİLSEM'e devam etmesi konusunda çevrenizden ne tür tepkiler alıyorsunuz?
7	Çocuğunuzun gelecekte kamu ya da özel kurum ve kuruluşlara kabul edilmesinde BİLSEM'in katkısı konusunda ne düşünüyorsunuz?

EK-2. Araştırma İzni

TÜRKİYE VE ORTA DOĞU AMME İDARESİ ENSTİTÜSÜ

Sayı : 97925360-120-E.309
Konu : Anket İzni (2016-2017)

22/02/2018

Sayın Gözde AKIN

İlgi : Gözde Akın'ın 13/02/2018 tarihli dilekçesi.

Enstitümüz, 7163 sayılı Teşkilat Kanunu'na dayanan, kamu yönetimine yönelik olarak lisansüstü öğretim, araştırma ve yayın faaliyetlerinde bulunan bir yükseköğretim kurumudur. Lisansüstü öğretim programları sırasında öğrencilerimiz, çeşitli akademik araştırma ve incelemelerde bulunmaktadır.

Araştırma ve incelemeler sonucunda öğrencilerimiz tarafından üretilen tezler ve dönem projeleri, yalnız eğitim amaçlı kullanılmakta olup Enstitümüzde saklanmaktadır.

Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans Programında kayıtlı öğrenci Gözde AKIN, öğretim üyelerimizden Prof. Dr. Feyzi ULUĞ danışmanlığında, "Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Bilim ve Sanat Merkezlerinin Etkililiği" konulu bir araştırma yapmaktadır.

Öğrencimizin ekte bulunan Anket Formunu uygulayabilmesi için kendisine gerekli iznin verilmesi hususunu rica ederim.

e-imzadır

Prof. Dr. Aslı AKAY
Genel Müdür a.
Genel Müdür Yardımcısı

Ek:

- 1- Öğretmen/Yönetici, Öğrenci ve Veli Görüşme Soru Formu (4 sayfa)
- 2- Araştırma Genel Gereçesi (2 sayfa)

EK 3- Sistem Yaklaşımına Uygun Olarak Hazırlanan Soru Örnekleme

Katılımcı	GİRDİ BOYUTU	İŞLEM BOYUTU	ÇIKTI BOYUTU	DÖNÜT BOYUTU	ÇEVRE BOYUTU
Öğretmen/ Yönetici	<p>1-Uygulamakta olduğunuz mevcut programdan memnun musunuz? Programı 1 ile 10 arasında puan verseniz kaç verirdiniz?</p> <p>2- Öğrenci tanılama sistemi hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce öğrenciler nasıl tanılanmalıdır?</p> <p>3- Kuruma hangi ölçütleri sağlayarak kabul edildiniz? Sizce BİLSEM öğretmenleri hangi yeterliliklere sahip olmalıdır?</p> <p>4- Mesleki gelişiminizi</p>	<p>1-)BİLSEMde görev yapmanın örgün eğitim kurumlarında çalışmaya göre avantajları ve dezavantajları nelerdir?</p> <p>2-)BİLSEMde eğitim verdiğiniz zaman dilimini ne ölçüde verimli buluyorsunuz? Verimliliği artırmak için önerileriniz nelerdir?</p> <p>3-)Kurumda yaşadığınız sorunlar nelerdir? (Program, yönetim, dersler ve öğrenciler, fiziki şartlar, araç-gereç, teknik donanım vb. ile ilgili olarak düşününüz)</p> <p>4-)BİLSEM'e devam eden</p>	<p>1-Kullandığınız programda öngörülen etkinlikleri gerçekleştirme düzeyiniz nedir? Puanlama yapsanız 1 ile 10 üzerinden kaç verirdiniz? Nedenini açıklayınız.</p> <p>2-BİLSEM'de verilen eğitim öğrencilerin gelişimine (fiziksel, psikomotor, zihinsel, sosyal, duygusal, ahlaki) ne ölçüde katkı sağlamaktadır? Açıklayınız.</p> <p>3-Öğrencilerin ürettiği proje ya da katıldığı çalışmaların genel değerlendirme ölçütleri nelerdir?</p>	<p>1-)BİLSEMden mezun olan öğrencilerin hayat boyu izlenmesini sağlayacak bir program var mıdır? BİLSEM'den mezun olan öğrenciler ile ilgili ne tür çalışmalar yürütülmektedir?</p> <p>2-)Türkiye'de bir eğitim modeli olan BİLSEM uygulamasının (geleceğine ilişkin) sürdürülebilirliği konusunda ne düşünüyorsunuz? Tehdit (riskler) var mıdır?</p> <p>3-)Öğrencilerin BİLSEM'de eğitim görmekten hangi konularda/alanlarda, ne ölçüde memnun olduğunu</p>	<p>1-BİLSEM etkinlikleri kapsamında ilişki kurduğunuz bölgesel kurum ve kuruluşlar nelerdir? Bu kurum ve kuruluşlarla ne tür ilişkiler kuruyorsunuz? Açıklayınız.</p> <p>2-BİLSEM'lerin faaliyetlerini doğru, eksiksiz ve süreklilik az edecek bir şekilde yürütebilmesi için ilişki kurması gereken kamu kurumları nelerdir? Nedenleriyle açıklayınız.</p>

	desteklemek üzere; a) Kendi alanınızda hangi eğitimleri aldınız?, b) Özel yetenekliler alanında hangi eğitimleri aldınız? (Lisans dönemi, hizmetiçi eğitim vb.)	öğrencilerin devamsızlıkları nasıl kontrol edilmektedir.		düşünüyorsunuz? 4-)Gözlemlerinizi doğrultusunda cevaplayınız. BİLSEM ile ilgili olarak kamuoyu veya sosyal çevrenizden ne tür tepkiler alıyorsunuz? 5-)Veli eğitim sürecinin neresinde yer almaktadır? a) Veliler ile hangi sıklıkta görüşmeler yapıyorsunuz? b) Dersinizle ilgili velilerden ne tür dönütler alıyorsunuz?	
Öğrenci	5-) BİLSEMde eğitim aldığımız programlardan ne ölçüde memnunsunuz? 6-)Kurumunuzda araç-gereçler ihtiyacınızı hangi oranda karşılıyor? Açıklayınız. 7-)Kurumunuzun fiziki	5-) BİLSEMde; a) geçirdiğiniz sürenin, b) derse girdiğiniz zaman diliminin verimli olduğunu düşünüyor musunuz? Sizce verimli olması için kurumda ne kadar ve hangi zaman aralığında derse girmelisiniz? 6-) BİLSEM’de en keyif aldığınız	4-) BİLSEM’de yaptığımız proje/çalışmaların başarı değerlendirmesi nasıl yapılmaktadır? 5-) BİLSEM’in sizin için genel olarak katkısı nedir? BİLSEMde kendinizi en çok geliştirdiğiniz	6-)Aileniz BİLSEM’e devam ediyor olmanız konusunda neler düşünüyor/hissediyor? 7-) BİLSEM’e gitmeniz konusunda çevrenizden (arkadaş, öğretmen, akraba vb.) ne tür tepkiler alıyorsunuz?	3-BİLSEM etkinlikleri kapsamında ilişki kurduğunuz çevresel kurum ve kuruluşlar nelerdir? Ne tür ilişkiler kuruyorsunuz? Açıklayınız.

	olanaklarının yeterliliği konusunda düşünceleriniz nelerdir? (Özel yetenekli öğrencilerin sınıf ortamı, fiziki koşullar ve teknik donanım nasıl olmalıdır?)	ders/etkinlikler nelerdir? Aldığımız hangi ders/etkinliklerin sayısının artırılmasını istersiniz? 7-) Kurumda yaşadığınız sorunlar nelerdir? (Program, yönetim, dersler ve öğrenciler, fiziki şartlar, araç-gereç, teknik donanım vb. ile ilgili olarak düşününüz)	alan nedir		
Veli	8-Yönetim tarafından özel yetenekli çocukları ve aileleri tanıştırma ve kaynaştırma amaçlı ne tür etkinlikler düzenlenmektedir?	8-Çocuğunuzun BİLSEMe devam etmesi konusunda sorun yaşıyor musunuz? Varsa hangi tür sorunlar yaşıyorsunuz? (Kurumla, dersler ve öğretmenler, fiziki şartlar ve ulaşım vb. ile ilgili) 7-Aile eğitimi çalışmaları yapılmakta mıdır? Yapılıyorsa faydaları nelerdir?	6-Çocuğunuzun BİLSEM’de aldığı eğitimi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? Cevabınız yeterli değil ise; çocuğunuzun eğitimine katkı sağlaması amacıyla varsa destek aldığımız kurum ya da kursların hangileri olduğunu belirtiniz.	8-Veli olarak eğitim sürecinin neresinde yer alıyorsunuz? a) Okul çalışanları ile hangi sıklıkta görüşmeler yapıyorsunuz? b) Çocuğunuzun dersleri ile ilgili öğretmenlerden ne tür dönütler alıyorsunuz? 9-Çocuğunuzun BİLSEM’e devam etmesi konusunda ne tür tepkiler alıyorsunuz?	4-Çocuğunuzun gelecekte kamu ya da özel kurum ve kuruluşlara kabul edilmesinde BİLSEM’in katkısı konusunda ne düşünüyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Akın, Gözde
Uyruğu : TC
Doğum tarihi ve yeri : 18/06/1990-Aydın
Medeni hali : Evli
Telefon : 05353639555
Faks :
e-mail : gozdeakindemircan@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devam Ediyor
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	2011
Lise	Aydın Söke Lisesi	2006

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012-devam ediyor	Millî Eğitim Bakanlığı	Öğretmen

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

Türkiye’de Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimi. VI. ODTÜ Zekâ ve Yetenek Kongresi’nde sunuldu. (2018, 29-30 Eylül Ankara.

Aile ve Oyun Kitabı., O. Kılıç ve A. Bildiren. (Editörler). (2019). Ankara. Gökçe Ofset Yayıncılık.

Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Bilim ve Sanat Merkezlerinin Etkililiği. V. Üstün Yetenekliler ve Eğitim Kongresi Bildiriler Kitabı. (2018, 4-6 Mayıs). Gaziantep.

Hobiler

Trekking, Binicilik, Voleybol, Kitap okuma